УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Серію «Наукові роботи студентів УДФСУ» засновано у 2018 році, яка є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ».

Редакційна колегія:
Пашко П. В., д.е.н. (голова)
Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)
Топчій В. В., д.ю.н.
Мацелюх Н. П., д.е.н.
Кужелєв М. О., д.е.н.
Швабій К. І., д.е.н.
Ріппа С. П., д.е.н.
Мандрагеля В. А., д.філософ.н.
Чмелюк В. В., к.ю.н.
Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.
Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2017

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2018

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій та менеджменту»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2019

«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ інформаційних технологій»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ обліку, аналізу та аудиту»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ фінансів, банківської справи»
«Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
Кафедра оперативно-розшукової діяльності
Кафедра адміністративного права і процесу та митної безпеки

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

Заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р. серії «Випускникам УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

У трьох частинах

Частина 3

Ірпінь
2019

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54
З-41

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
(протокол № 11 від 21 жовтня 2019 року)

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету ДФС України: у 3-х ч. Ч. 3. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. – 332 с. – (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ», т. 18).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54

Матеріали розміщено у авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

© Факультет підготовки, перепідготовки
та підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції, 2019
© Університет ДФС України, 2019

ЗМІСТ

Група ПММДз-18-1

Амельчаков Євгеній Олександрович
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗШУКОВИХ ВЕРСІЙ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ПРИВАТНИМИ ДЕТЕКТИВАМИ ПРИ НАДАННІ ПОСЛУГ ЩОДО РОЗШУКУ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ 9

Білоус Діана Віталіївна
ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І МЕТА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗВІДКИ ПІДПРИЄМСТВА 17

Грабарчук Павло Анатолійович
СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 21

Дідур Ольга Дмитрівна
ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПІВ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 26

Доля Аліна Володимирівна
ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ З ОГЛЯДУ НА ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 33

Донець Юрій Михайлович
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 38

Ілей Наталія Євгеніївна
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ 42

Карий Михайло Вадимович
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 47

Кравцов Олександр Юрійович
ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПРИВАТНУ ДЕТЕКТИВНУ (РОЗШУКОВУ) ДІЯЛЬНІСТЬ: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ 52

Кривонос Євгеній Костянтинович
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД З НАДАННЯ
ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ 56

Крупенко Ірина Іванівна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРИВАТНІЙ
ДЕТЕКТИВНІЙ (РОЗШУКОВІЙ) ДІЯЛЬНОСТІ 62

Кударев Олексій Миколайович
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТНОЇ
ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ 67

Литвиненко Катерина Олександрівна
ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРИВАТНОЇ
ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 75

Орловський Дмитро Володимирович
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ
ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ
(РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ 83

Поліщук Інна Андріївна
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ
ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БОРОТЬБІ
З ЕКОНОМІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ 89

Польгун Олександр Ігорович
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНИХ
ТА ТАКТИЧНИХ ОСНОВ ДІЙ ПРИВАТНИХ
ДЕТЕКТИВІВ ПІД ЧАС НАДАННЯ ДОПОМОГИ
В РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 94

Рибалка Володимир Олександрович
ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕКТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАПОБІЖНОГО ВПЛИВУ
НА ЕКОНОМІЧНУ ЗЛОЧИННІСТЬ 101

Рожківський Ігор Володимирович
МЕХАНІЗМ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТНОЇ
ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ У ДОСУДОВОМУ
ТА СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ 105

Швець Владислав Олександрович
ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВНИХ АГЕНСТВ В УКРАЇНІ 110

Група ПММР-18-1

Алентьєва Анастасія Віталіївна
АДВОКАТИ ЯК СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ 115

Мірошник Віталій Володимирович
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) БРУДНИХ КОШТІВ» У МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ НОРМАТИВНИХ АКТАХ 120

Мироненко Олексій Олександрович
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ 126

Ревенко Дмитро Костянтинович
РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИЯВЛЕННЯМ СУМНІВНИХ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ 132

Роженко Олександр Юрійович
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ 138

Самойленко Олексій Олександрович
ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ І ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ 144

Група ПММРз-18-1

Богуславський Михайло Олександрович
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ І НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ 149

Каплюк Катерина Анатоліївна
РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ ЇХНІМИ ВЛАСНИКАМИ ТА КЕРІВНИКАМИ 155

Козлов Ігор Олександрович
ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СУБ'ЄКТІВ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ 162

Коновалова Анастасія В'ячеславівна
РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ 166

Ляшок Ігор Ігорович
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....170

Манубата Джулія Емека
ЗАВДАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ.....175

Опалюк Ярослав Миколайович
СПІВВІДНОШЕННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ.....181

Пилипенко Ольга Володимирівна
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ 187

Полейко Жанна Юріївна
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ 192

Притика Анна Сергіївна
ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦВА У СФЕРІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....196

Сабова Наталія Ярославівна
ВСТАНОВЛЕННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ПРОТИПРАВНИМ ШЛЯХОМ, ТА ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....201

Самусенко Станіслав Валерійович
ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ 207

Сідько Андрій Олександрович
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УКРАЇНІ 214

Спесівцева Олеся Петрівна
СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ» ТА РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 220

Тарасенко Ірина Іванівна
ПРОТИДІЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ 226

Тімощенко Євген Миколайович
ОСОБЛИВОСТІІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УКРАЇНІ..... 233

Група ПММБз-18-1

Волосянський Юрій Богданович
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ 238

Галицький Владислав Вадимович
ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ОСНОВ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ 246

Гусак Анна Вікторівна
ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЯК ЕЛЕМЕНТА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ..... 255

Дуплій Сергій Сергійович
УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ... 260

Ільченко Юлія Павлівна
ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ 266

Клюшев Микола Андрійович
ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ МИТНОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ ПРАВОВІДНОСИН 272

Кондратюк Владислав Миколайович
МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ
ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ 279

Кушнір Олег Віталійович
МІСЦЕ ФУНКЦІЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ СЕРЕД ІНШИХ
ФУНКЦІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ 284

Літинська Яна Валеріївна
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ 292

Охріменко Руслана Юріївна
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМІНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ
МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ
ПРИ ПОРУШЕННІ МИТНИХ ПРАВИЛ 296

Починок Вікторія Юріївна
ЩОДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ 302

Розмислов Єгор Геннадійович
РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВ ДЛЯ ВІДМИВАННЯ
ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ ТА ЇХ ОЦІНКА 307

Светов Владислав Сергійович
МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО
ВВЕЗЕННЯ (ВИВЕЗЕННЯ) ТОВАРІВ.....314

Теляков Ігор Олександрович
ЩОДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ
КОНТРАБАНДІ В УКРАЇНІ 320

Група МПАз-18-1

Остапченко Наталія Віталіївна,
Салахова Діна Фархатівна
ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА МІСЦЕВИМИ
ФІНАНСАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 326

Група ПММДз-18-1

Амельчаков
Євгеній Олександрович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Самілик Григорій Михайлович,
к.ю.н., Заслужений юрист України, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗШУКОВИХ ВЕРСІЙ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ПРИВАТНИМИ ДЕТЕКТИВАМИ ПРИ НАДАННІ ПОСЛУГ ЩОДО РОЗШУКУ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ

Відносини підпорядкованості, у яких ще в недавньому минулому перебували тактика розшукової діяльності та криміналістична тактика, в аспекті приватно детективної (розшукової) діяльності змінилися відносинами взаємодії. Одним із напрямків тісного зв'язку криміналістики й розшукової діяльності є проблематика версій. Тут спостерігається певна «експансія» криміналістики, оскільки про розшукові версії говорять, виходячи зі змісту криміналістичного вчення про версію та планування розслідування. У криміналістичній науці при класифікації криміналістичних версій за суб'єктом висунення називають слідчі, судові, експертні, оперативно-розшукові версії і, як підвид, – розшукові версії [1, с. 134]. Розглядаючи дане питання ми, на жаль, не зустріли аргументів, що підтверджують правомірність включення розшукових версій (які висуваються приватними детективами) до криміналістичних – це ніби само собою зрозуміло і, наскільки нам відомо, заперечень з боку фахівців у сфері теорії розшукової діяльності та приватної детективної діяльності не викликало.

Окремі вчені поділяють версії на логічно правильні (обґрунтовані), і неправильні, а також на істинні – що відповідають дійсності, та помилкові – які не відповідають дійсності. Вони пишуть: «у версії особливо рельєфно виявляється розбіжність правильності та істинності. Ми не можемо оцінити правильність чи хибність версії до її практичної перевірки, тоді як логічна правильність її може не викликати

жодних сумнівів» [2]. Деякі науковці цілком обґрунтовано заперечують проти такого розподілу: «розподіл версій на відповідні та невідповідні дійсності навряд чи має практичне значення, оскільки робити висновок щодо такої відповідності чи невідповідності можна лише після перевірки версій, тобто коли, суворо кажучи, версії вже немає, коли версія перетворилася на достовірне знання» [3, с. 87].

Слід звернути увагу на причини побудови версій, які не відповідають дійсній картині того, що трапилося. Такими причинами є: допущення логічних помилок при побудові версій, побудова версій на основі недостовірних даних та побудова версій на основі неповних даних. Виходячи з вищевказаних причин, можна виділити декілька типів версій.

По-перше, логічно невірні версії. Тобто версії, вибудувані на підставі правдивих фактичних даних, але спосіб їхньої логічної побудови є помилковим. По-друге, логічно вірні версії. Тут необхідно розрізняти:

а) версії, вибудувані на підставі неправдивих даних;

б) версії, вибудувані на підставі дійсних фактичних даних [4, с. 32].

Численні класифікації криміналістичних версій, на думку Р.С. Бєлкіна, можна звести до наступних основних видів:

1) за суб'єктом висунення – версії слідчі, розшукові, судові, експертні;

2) за обсягом (колом пояснюваних фактів) – загальні та приватні;

3) за ступенем визначеності – типові й конкретні [5, с. 493].

На нашу думку, доречно було б створення єдиного наукового розділу про версії, розгляд якого вівся б із позиції даної науки: у криміналістиці – криміналістичне вчення про версії, в кримінальному процесі – кримінально-процесуальне вчення про слідчу версію, і, нарешті, в розшуковій діяльності – вчення про розшукову версію, як оперативно-розшукову, так і про версія, які можуть висувати приватні детективи. Зазначимо, що Т.С. Волчецька і В.М.Хорьков вважають за можливе виділення в перспективі адміністративної версії, як важливого елементу адміністративного розслідування [6, с. 110]. Безперечно, що розгляд розшукових – приватних версій приватного детектива має починатися із загальних положень про версії.

Розшукову версію приватного детектива можна визначити як можливе пояснення приватним детективом факту, явища, що відноситься до досліджуваної у процесі розшукової діяльності події, її

ознак та учасників. За обсягом охоплених пояснюваних даних така версія може бути (так само, як і слідча) загальною та приватною. Загальна – пояснює певну подію в цілому, в основних кваліфікуючих її рисах, ознаках; приватна – відноситься до окремих фактів, ознак, елементів події. Окрім цього поділу, розшукові версії, на нашу думку, слід доповнити розшуковими версіями, висунутими на етапі первинних розшукових заходів – так звані первинні розшукові версії, а також розшуковими версіями, що виникають у процесі розшуку: про місцезнаходження зниклої особи; особи, зниклої безвісти, чи її трупа; викраденого майна тощо.

Зазначимо, що в діяльності правоохоронних органів, розшукові заходи в кримінальному провадженні, що знаходиться у провадженні дізнавача чи слідчого, можуть бути здійснені лише за його дорученням або за його згоди. Підставою для розшукової версії в цьому випадку служить, зазвичай, слідча версія; таким чином, розшукова версія, по суті, спрямована на перевірку слідчої версії. Однак у процесі такої перевірки її спрямованість може змінитися, якщо виявляються дані, що змінюють первісне уявлення про явище, факт або подію, що перевіряються. Дані, отримані під час перевірки розшукової версії, можуть при цьому послужити підставою для висунення нової слідчої версії замість відкинутої. Таким є співвідношення розшукової та слідчої версії в діяльності правоохоронних органів. Розшукові версії мають свою специфіку не лише у порівнянні зі слідчими, але й із криміналістичними версіями. Розшукові версії безпосередньо впливають на розшук безвісти зниклих осіб, злочинців і знарядь злочину, майна, на виявлення і дослідження ознак злочину, на формування й обґрунтування слідчих версій і, в кінцевому рахунку, на побудову судових версій. Таким чином, на нашу думку, криміналістична, слідча й розшукова версії є родовими поняттями по відношенню одне до одного, вихідним критерієм для яких є термін «версія».

Розшукова ж версія відноситься до оперативно-розшукової, як приватне до загального, так само як розшукова діяльність по відношенню до оперативно-розшукової.

На нашу думку, зміст розшукової версії можна розглядати з двох сторін:

– по-перше, як припущення «про наявність злочину в досліджуваній події, її характері», осіб, причетних до скоєного діяння, їх мотивів та цілей, можливостей приховування місцезнаходження розшукуваної людини;

– по-друге, як можливе пояснення будь-якого факту в процесі розшуку та здійснення розшукових заходів, так звані загальні версії, висунуті на основі аналізу основних, найбільш істотних обставин зникнення.

Безсумнівно, вихідні дані і факти, відносно яких приватним детективом будуються розшукові версії, повинні володіти певною ознакою, такою, на наш погляд, є належність до справи, зв'язок з об'єктом розшуку.

Спираючись на вихідні дані, розшукова версія повинна не лише пояснити їх, але й розкрити всі види зв'язку між ними. Зміст версії завжди ширше змісту вихідних даних, оскільки включає і припущення про невстановлені факти. Однак при цьому зміст вихідних даних має повністю укладатися у зміст версії. Якщо версія не може пояснити всі відомі фактичні дані в момент її висунення, то це означає, що:

– факт, що виходить за межі змісту версії, не має відношення до даної події, не пов'язаний з нею;

– версія в цілому нереальна, не відображає об'єктивно існуючого між фактами, подіями зв'язку і не може служити напрямком розшуку;

– версія потребує корегування з метою пояснення всієї сукупності наявних фактичних даних.

Тим часом, на наш погляд, не остання роль при побудові розшукових версій відводиться довідковим даним узагальненого характеру, включаючи узагальнені положення науки і практики.

Версії, висунуті приватним детективом, повинні містити можливе пояснення шуканих обставин, тобто пояснення факту безвісного зникнення людини. Для достовірного встановлення цих невідомих обставин необхідно, щоб версії були перевірені шляхом проведення необхідних розшукових заходів та інших дій, в ході яких приватним детективом встановлюються факти, що підтверджують або спростовують висунуті ним припущення. Проведення розшукових заходів щодо встановлення місцезнаходження особи безвісно зниклого повинні плануватися в руслі кожної версії, «висунутої з дотриманням усіх логічних вимог, що забезпечує цілеспрямований та об'єктивний характер процесу» подальшої пізнавально-пошукової діяльності.

Результати перевірки розшукових версій можуть мати подвійне значення:

– виявляються ознаки злочину, встановлюються особи, причетні до певних фактів, а потім матеріали передаються приватним детективом правоохоронним органам;

– в разі негативного результату перевірки є підставою для переходу до іншої версії, яка не пов'язана зі скоєнням злочину.

Переходячи до розгляду типових версій приватних детективів стосовно безвісного зникнення особи, не можна залишити поза увагою визначення розшукової ситуації, а потім типової розшукової ситуації. В загалом, під розшуковою ситуацією розуміють певне становище в розслідуванні окремої події, що характеризується наявністю тих чи інших доказів та інформаційного матеріалу та конкретними завданнями його збору й перевірки, які у зв'язку цим виникають. Типова розшукова ситуація – це сукупність умов, у яких на даний момент здійснюється розшук; стосовно ситуації безвісного зникнення особи – фіксація інформації про особу безвісти зниклого та ситуації, що мала місце на момент «зникнення».

Типову розшукову ситуацію для приватного детектива можемо визначити як суму значущої для розшукової діяльності інформації, яка «береться до уваги поряд із джерелами її отримання» [7, с. 93] і сприяє побудові подальшого ходу розшуку шляхом висунення на її основі розшукових версій.

В умовах типової ситуації безвісного зникнення особи можуть висуватися такі типові версії, як:

1) вчинення відносно зниклої особи злочину;

2) смерть:

– насильницька,

– природна;

3) нещасний випадок:

– пов'язаний зі смертю;

– не пов'язаний зі смертю зниклої особи (перебування у хворобливому чи безпорадному стані);

4) інші причини (наприклад, розрив відносин із родичами, аборт і небажання повідомляти про це близьким).

Подібний набір типових версій становить не ймовірне, а позитивне знання, відображає не конкретну ситуацію, а всі відомі, узагальнені попередньою практикою ситуації даного роду [8, с. 9].

Зупинимося на розгляді характерних рис або обставин, що визначають типові версії зникнення безвісти громадян:

– відсутність людини в місці належного проживання;

– відсутність відомостей про її місцезнаходження;

– відсутність видимої казуальності того, що сталося;

– раптовість втрати відомостей про людину;

– відсутність можливості легко усунути існуючу невідомість подальшої долі людини.

Проведене нами дослідження дозволило виділити найбільш значущі обставини, які вказують на факт безвісного зникнення людини. До таких обставин відносять, перш за все, відсутність відомостей про місце перебування особи та відсутність можливості швидко й легко з'ясувати місцезнаходження людини. Природно, що подібна класифікація обставин має лише тактичне значення і показує, як ми вважаємо, оцінку первинної інформації про зникнення особи.

Особистість розшукуваного в аспекті здійснення розшукової роботи приватним детективом повинна аналізуватися, в першу чергу, з позицій наукових досягнень віктимології:

1. Біографічні дані.

2. Відомості про психічний та фізичний стан.

3. Відомості, що характеризують моральні та інтелектуальні якості.

4. Відомості про умови та спосіб життя.

5. Інші дані.

Проведений нами аналіз статистичних даних показав, що більшість безвісти зниклих становлять чоловіки (65 %) у віці від 30 до 45 років. Статистика показує закономірність: чим вище освітній рівень, тим менша ймовірність безвісного зникнення людини. Особи, які мають високий освітній рівень і ведуть законослухняний спосіб життя, пропадають набагато рідше інших категорій громадян, проте, якщо така людина зникла, то вона з більшим ступенем імовірності стала жертвою злочину (70 % випадків).

Поведінка людини детермінована умовами її існування. Так, результати проведеного дослідження показали, що однією з причин зникнення громадян є конфліктна ситуація, яка виникає у 23,3 % випадків. Якщо безвісному зникненню особи передували конфліктна ситуація або неприємності, був пригнічений настрій, депресія, то, на нашу думку, існують вагомі підстави для припущення того, що зниклий міг накласти на себе руки у відлюдних місцях: на горищі будинку, в підвалі, в лісовому масиві тощо.

Нерідко люди, які оголошуються в розшук як безвісти зниклі повторно, є людьми похилого віку, що страждають втратою пам'яті (35 %); розумово відсталими, психічно хворими (23 %);

неповнолітніми, які втекли з дитячих будинків, шкіл-інтернатів, а також діти з благополучних сімей, які у більшості випадків самостійно повертаються додому (коли «помста» батькам вичерпала себе), рідше – потрапляють до Національної поліції, лікарні (42 %).

Останнім часом зросла кількість випадків викрадення людей, які часто оголошуються в розшук як безвісти зниклі. Відзначимо, що латентність таких злочинів досягає 62 %. При цьому слід зазначити, що рівень врахованої злочинності в Україні, на думку експертів, у 2,5–3 рази нижче кількості злочинів, про які правоохоронні органи поінформовані, не кажучи вже про фактичну злочинність. Так, на наш погляд, слід погодитися з думкою, що до всіх вчинених вбивств в Україні необхідно приплюсувати ще 20 тисяч вбивств – це, як правило, особи, зниклі безвісти [9].

Згідно отриманих у результаті дослідження даних, жертвами злочинів стають 1,76 % з числа невстановлених безвісти зниклих, при цьому інші: могли стати жертвою нещасного випадку – 8,18 %; померли природною смертю – 14,83 %; покінчили життя самогубством – 3,16 %; безвісти відсутні з інших причин – 11,48 %. Якщо безвісти зниклий знайдений живим, то у нього, як правило, або була відсутня можливість повідомити про себе (16,68 %) – поломка автотранспорту, відсутність засобів зв'язку, безпорадний стан; або він не бажав цього робити (23,85 %) – сварка з близькими, аморальний спосіб життя, не вважав за потрібне повідомляти про себе [9].

Розшукові версії безвісного зникнення особи відпрацьовуються, як правило, в порядку їх висунення, проте не виключена можливість одночасного відпрацювання кількох версій. При розшуку безвісти зниклої особи приватний детектив може співпрацювати з органами Національної поліції. Такі заходи, в кінцевому рахунку, впливають на ефективність розшуку безвісти зниклої особи, сприяють раціональному розподілу сил і засобів, швидкому встановленню місцезнаходження розшукуваного.

Підсумовуючи вищезазначений метеріал ми можемо зробити висновик, що розшукова версія висувається на етапі здійснення первинних розшукових заходів щодо розшуку безвісти зниклої особи. Ми вище зазначили, що на відміну від приватних детективів, у разі порушення за фактом безвісного зникнення особи кримінального провадження висуваються слідчі версії, в основу яких покладені оперативно-розшукові версії. Криміналістичні версії формуються експертами-

криміналістами після або під час проведення огляду місця події (місця зникнення, проживання безвісти зниклого), на основі результатів дослідження слідоприймаючих, слідоутворюючих об'єктів. Криміналістичні версії враховуються при висуненні та перевірці як оперативно-розшукових, так і слідчих версій. При побудові розшукових версій стосовно причин безвісної відсутності особи обов'язково необхідно враховувати взаємозв'язок між розшукуваною особою, її діяльністю з урахуванням впливу на неї певних обставин та особою, яка розшукує зниклого, включаючи її сферу діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Белкин Р. С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. М.: Юристь, 1997. 480 с.

2. Шнайдер Г. Й. Криминология. М.: Издательская группа «Прогресс»-«Универс», 1994. 504 с.

3.Пещак Ян. Следственные версии: криминалистическое исследование. М.: Изд-во «Прогресс», 1976. 226 с.

4.Філонов В.П. Причини злочинності. Дніпропетровськ: Січ, 1996. 188 с.

5. Белкин Р. С. Курс криминалистики: учебное пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. М.: ЮНИТИ-ДДНА, Закон и право, 2001. 837 с.

6. Волчецкая Т. С., Хорьков В. Н. Возможности и перспективы использования криминалистики в административном процессе. Правоведение: научно-теоретический журнал, 2003. № 3 (248). С. 105 – 119.

7.Зорин Г. А. Теоретические основы криминалистики. Мн.: Амалфея, 2000. 416 с.

8. Ларин А. М. От следственной версии к истине. М., 1976. 200 с.

9. www.npu.gov.ua – офіційний сайт органів Національної поліції

Білоус Діана Віталіївна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Федчишина Віоллета Віталіївна,
к.е.н., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І МЕТА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОЗВІДКИ ПІДПРИЄМСТВА

Будь-яка діяльність має ґрунтуватися на певних принципах, не є винятком і розвідувальна діяльність.

Принципи – «це керівні ідеї, основоположні аспекти, вироблені детективно-розвідувальною практикою і виражені в нормах законодавчих актів; політичні, економічні й соціальні закономірності розвитку українського суспільства; етичні і правові уявлення громадян України про суть, мету, завдання і процедури здійснення детективно-розвідувальної діяльності».

З.Б. Живко до принципів економічної розвідки відносив:

- «підпорядкованість задач і цілей економічної розвідки ключовим національним економічним інтересам;
- незалежність вибору об'єктів економічної розвідки від політичних, воєнних та інших відносин між державами;
- постійність в її веденні;
- дестабілізуючий та інший деструктивний вплив на об'єкти економіки та економічну структуру розвідувальних держав;
- стимулювання діяльності економічної розвідки компаніями та фінансово-промисловими групами і фірмами, що зацікавлені в одержанні розвідувальної інформації» [1, с. 42].

Першим і найважливішим принципом організації будь-якої розвідувальної діяльності, зокрема економічної, є неупередженість в відборі, систематизації, обробленні й передачі адресатові здобутої інформації.

Усі нюанси упередженого ставлення до конкурента з боку організаторів і користувачів матеріалів розвідки зводяться до тривіального «цього не може бути». Іноді розвідники, знаючи, що користувач розвідувальних матеріалів переконаний у неможливості

певної події в об'єкті дослідження, приховують цю інформацію або подають іншу, приємну для замовника.

Принцип системності інформації, здобутої економічною розвідкою, забезпечує «достовірність даних, а отже, ефективність розвідки. Він зумовлений тим, що більшість об'єктів – фірми, корпорації, підприємства, організації та ін. – є складними системами, що мають такі складові, як виробнича, маркетингова і фінансова підсистеми. Оскільки вони є нерозривними і взаємозумовленими підрозділами, їх показники повинні взаємно підтверджуватися» [2].

В даному випадку важливу роль відіграє принцип конфіденційності. Економічна розвідка разом із відкритою має справу і з секретною інформацією. У межах цього принципу формуються свої правила. Насамперед отримання будь-якої інформації з напівлегальних або нелегальних джерел має бути закритим. Це повязано з тим що законодавством в деяких випадках заборонено збирати інформацію про фізичних осіб. Наприклад, ч. 4 ст. 23 Закону України «Про інформацію» [3] заборонено збір відомостей про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом. Зрозуміло, цей випадок не стосується економічної розвідки, яку проводить окрема фірма. Кожному зрозуміло, що організація дослідження конкурентів без інформаційного матеріалу про осіб – носіїв секретної інформації неможлива. Тому ця стаття закону наперед приречена на порушення. І зрозуміло, що тільки певні особи можуть афішувати таку діяльність.

У підприємницьких організаціях найбільший інтерес і, відповідно, кількість погроз виникають у сфері економіки. Тому детективно-розвідувальна діяльність із гарантування економічної безпеки є пріоритетною.

Іншими важливими принципами планування розвідувальної діяльності в економіці є:

1. Визначення мети проведення розвідувальної діяльності;

2. Визначення потреби суб'єкта економічної діяльності в інформації для досягнення цих цілей;

3. Визначення джерел отримання необхідної інформації;

Для продуктивного ведення господарської діяльності керівництво підприємства має ухвалювати різнорівневі рішення, інформаційну підтримку яких забезпечує система економічної розвідки.

«Управління будь-якою організацією має як мінімум два рівні: управління поточною діяльністю підприємства і управління його

стратегічним розвитком. Результати ухвалених рішень з цих питань виявляються по-різному: поточні – найближчим часом, стратегічні – в майбутньому» [4, с. 214].

Слід зазначити, що характер інформації для кожного рівня ухвалених рішень різний. У зв'язку з цим у економічнійрозвідці підприємства доцільно виокремити дві складові:

Стратегічну (макроекономічну) – «збирання і аналіз стратегічної інформації про глобальні процеси в економіці, політиці, технології тощо, які можуть впливати (позитивно чи негативно) на розвиток підприємства».

Мета стратегічного рівня ухвалення рішення (відкриття нового виробництва, впровадження на ринок нового товару або послуги та ін.) полягає у визначенні напряму подальшого розвитку підприємства. Ці рішення визначають потребу зорієнтуватися на ринку та проаналізувати перспективи його розвитку, тобто розгледіти ще не заповнені конкурентами ринкові ніші.

Цілі розвідувальної діяльності чітко структуровані. Кожна мета зумовлюється метою вищого порядку, залишаючись при цьому автономною за потребами і джерелами інформації. Так, після стратегічної мети (визначення напряму) йде оперативно-тактична мета (вибір якнайкращого шляху розвитку і просування по ньому вперед).

З дослідженням принципів детективно-розвідувальної діяльності, мета системи економічної розвідки підприємства полягає у:

- «забезпеченні керівництва фірми достовірною, об'єктивною і повною інформацією про наміри партнерів, суміжників, клієнтів і контрагентів, про сильні і слабкі сторони конкурентів; зборі даних, що дають змогу впливати на позицію опонентів у ділових переговорах;

- сповіщенні про можливе виникнення кризових ситуацій; моніторингу і контролі реалізації укладених договорів і досягнутих раніше домовленостей».

Виходячи з викладеного вище, стисло сформулюємо цілі розвідувальної діяльності в економіці та на підприємстві:

- «Своєчасне забезпечення керівництва надійною й усебічною інформацією про навколишнє середовище для підприємства. Виявлення ризиків, які можуть стосуватися економічних інтересів підприємства і перешкодити його нормальному функціонуванню;

- Організація максимально ефективної роботи з інформацією, що запобігає дублюванню структурними підрозділами підприємства функцій один одного;

- Вироблення коротко – і довгострокових прогнозів впливу навколишнього середовища на господарську діяльність підприємства. Розроблення рекомендацій щодо локалізації і нейтралізації чинників, які активізують ризики;

- Посилення сприятливих і локалізація несприятливих чинників впливу навколишнього середовища на господарську діяльність підприємства (управління ризиками)».

Таким чином, мета розвідувальної діяльності полягає у виконанні двох умов: запобігання появі несприятливих чинників для діяльності підприємства; забезпечення ефективного розвитку бізнесу в усіх сферах, регіонах і напрямах, в яких представлені інтереси організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івченко О. Промислове (економічне) шпигунство: конкурентна розвідка й контррозвідка. Юридичний журнал. 2003. № 7 / О. Івченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=707

2. Живко З.Б. Конкурентна (ділова) розвідка в системі економічної безпеки: монографія / З.Б. Живко. – Львів: АПРІОРІ , 2008. 192 с.

3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року / станом на 16 червня 2019 рік // URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12

4. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін.]; К.: Правова єдність, 2009. 544 с.

Грабарчук Павло Анатолійович,
студент групи ПМПДз-18-1
Науковий керівник:
Федчишина Віоллета Віталіївна,
к.е.н., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства істотно зумовлює потребу у здійсненні діяльності приватних детективів.

Детективна діяльність є основним регулятором приватних відносин, і цього вимагають всі сфери суспільного життя України.

Значне збільшення кількості складних юридичних і господарських процесів вимагає поглибленого вивчення і використання експертних досліджень в приватній детективній діяльності.

Судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду, -- визначено статтею 1 Закону України «Про судову експертизу».

Використання спеціальних знань, визначається системою норм, закріплених законодавчими актами, що регулюють порядок призначення та проведення експертизи, умови оцінки слідством і судом її результатів, права і обов'язки експерта.

Однак не виключені помилки і порушення норм процесуального законодавства при призначенні та проведенні експертиз, а також при використанні їх висновків в практичній роботі приватних детективів.

Основні з них — недосконале знання приватними детективами законодавства, що регламентує правові засади судової експертизи та порядок її призначення і проведення, відсутність систематичного аналізу судової практики із зазначених питань, тому потребує підвищення професійної кваліфікації.

Згідно зі статтею 101КПК України, висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені

особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

При цьому, запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта.

Використання спеціальних знань у межах оперативно-розшукової діяльності вцілому дозволяє ознайомлюватися з первинними фінансово-господарськими документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України, - витребувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів (п. 4 ч. першої ст. 8Закону України «про оперативно-розшукову діяльність» [1].

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності надано право: мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників (п.12); встановлювати з особами конфіденційне співробітництво на засадах добровільності (п.13); здійснювати проникнення у злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи яка співробітничає з останнім, зі збереженням у таємниці достовірних даних щодо їх особистості (п.8).

На основі вихідної оперативно значимої інформації із первинних фінансово-господарських документів, за нашими дослідженнями, це: із готівковими і безготівковими коштами – 45,2%; товарно-матеріальними цінностями – 33,7%; готовою продукцією – 10,6% ; основними засобами – 10,5% випадків, - висуваються оперативні версії. При цьому необхідно враховувати те, що крім випадків, передбачених КПК України (Пункт 4 частини першої статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється [2, с.110].

Під впливом правовідносин, що складаються між експертами і суб'єктами кримінального судочинства у процесі отримання специфічної оперативно-розшукової та криміналістично значущої економічної інформації, необхідні докази про порушення за ознаками злочинів у сфері господарської діяльності.

Юридичною наукою й практикою доведено, що виявлення, попередження, розкриття та розслідування, у тому числі й у сфері

господарської діяльності, не може бути засноване на використанні тільки професійних знань працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів і слідства, прокуратури й суду. У кримінальному судочинстві необхідне використання спеціальних знань з різних галузей науки, техніки, мистецтва або ремесла.

Інститут спеціальних знань сформувався у структурі кримінального судочинства.

Сучасна практика призначення експертиз висуває багато питань, які потребують правильного вирішення.

При призначенні судової експертизи насамперед слід визначити вид (підвид) судової експертизи, до компетенції якої відноситься роз'яснення відповідних питань.

Класифікація судових експертиз має суттєве теоретичне і практичне значення, оскільки позволяє визначити напрями їх методичного та організаційного забезпечення.

Класифікація експертиз – це, по суті, вказівник для вирішення експертного завдання, необхідний для досягнення цілі: для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, обставини справи та отримання інформації з будь-якого джерела, і цим дає змогу визначити напрями методичного та організаційного забезпечення проведення експертиз [2, с.152].

Кожна предметна експертна наука, будучи галуззю знань, має за мету розвиток нових наукових знань. Оскільки процеси реформування суспільства в сучасній юридичній доктрині зумовили появу нових видів економічних правопорушень в Україні, зокрема, ухилення від сплати податків, використання спеціальних економічних знань вимагає наукового становлення спеціальних економічних знань, основаних на трансформованих для потреб правосуддя економічних наук.

Сучасна судово-економічна експертиза проводиться, в основному, лише в обсязі спеціальностей, які були започатковані ще за часів планової економіки. На відміну від інших родів (видів, підвидів) експертиз, наприклад, криміналістичних, дослідження щодо яких проводиться на підставі установлених приписів наук – фізики, хімії, біології, математики, судово-економічна експертиза знаходиться під динамічним впливом нормотворчих змін. Особливі зміни характерні для економічної експертизи при дослідженні документів і операцій податкового обліку.

Класифікація судових експертиз, здійснюючись в двох основних аспектах: організаційно-процесуальному та в галузі спеціальних знань (на предметно-об'єктно-методній основі).

В організаційно-процесуальному аспекті основні положення врегульовані нормами КПК України та Закону України «Про судову експертизу»

Класифікацію судових експертиз визначено наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» від 08.10.1998 за № 53/5, зареєстрованим в 3 листопада 1998 р. за № 705/3145.

З метою забезпечення єдиного підходу при проведенні судових експертиз приватним детективам доцільно використовувати висновки експертиз за такими такими основними видами (підвидами) експертизи:

криміналістична: почеркознавча; лінгвістична експертиза мовлення; технічна експертиза документів; експертиза зброї та слідів і обставин її використання; трасологічна (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень, які проводяться в бюро судово-медичної експертизи); фототехнічна, портретна; експертиза голограм; відео-, звукозапису; вибухотехнічна; матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових матеріалів і покрить; полімерних матеріалів; волокнистих матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; спиртовмісних сумішей; ґрунтів; металів і сплавів; наявності шкідливих речовин у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв та спеціальних хімічних речовин; харчових продуктів; сильнодіючих і отруйних речовин); біологічна.

Інженерно-технічна: інженерно-транспортна (автотехнічна, транспортно-трасологічна, залізнично-транспортна); дорожньо-технічна; будівельно-технічна; оціночно-будівельна; земельно-технічна; оціночно-земельна; експертиза з питань землеустрою; пожежно-технічна; безпеки життєдіяльності; гірничотехнічна; інженерно-екологічна; електротехнічна; комп'ютерно-технічна; телекомунікаційна.

Поряд із вказаними видами інженерно-технічних експертиз експертними установами можуть проводитись також інші їх види (підвиди) та комплексні технічні дослідження із залученням відповідних фахівців у певних галузях знань, у тому числі авіаційного та водного транспорту.

Економічна: бухгалтерського та податкового обліку; фінансово-господарської діяльності; фінансово-кредитних операцій.

Товарознавча: машин, обладнання, сировини та товарів народного споживання; автотоварознавча; транспортно-товарознавча; військового майна, техніки та озброєння.

Експертиза у сфері інтелектуальної власності: літературних та художніх творів; фонограм, відеограм, програм (передач) організації мовлення; винаходів і корисних моделей; промислових зразків; сортів рослин і порід тварин; комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень; топографій інтегральних мікросхем; комерційної таємниці (ноу-хау) і раціоналізаторських пропозицій; економічна у сфері інтелектуальної власності.

Психологічна.

Мистецтвознавча.

Екологічна.

Військова.

Судово-ветеринарна.

Гемологічна [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

2. Федчишина В.В. Основи судової бухгалтерії : навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. – 216 с.

3.Наказ №53/5 Інструкцією Мін'юсту «Про призначення і проведення судових експертиз і досліджень», затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року №53/5 із змінами і доповненнями.

Дідур Ольга Дмитрівна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Мулявка Дмитро Григорович,
к.ю.н., професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПІВ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено особливості розуміння принципів приватної детективної діяльності. Автор досліджує властивості категорії «принцип» у правовій науці. Окрема увага присвячена приватній детективній (розшуковій) діяльності як одному із видів недержавної правоохоронної діяльності. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності співвідносяться з принципами правоохоронної діяльності як ціле та його частина. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності визначено як керівні засади функціонування індивідуальних та колективних суб'єктів господарювання, які здійснюють пошукові заходи та надають детективні послуги відповідно до чинного законодавства. Автор обґрунтовує, що вказане визначення має знайти своє закріплення у Законі України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

Ключові слова: *приватна детективна діяльність, правоохоронна діяльність, правове забезпечення, принципи, законотворчість.*

Д.Г. Мулявка, О.Д. Дидур. Особенности понимания принципов частной детективной деятельности

В статье определены особенности понимания принципов частной детективной деятельности. Автор исследует свойства категории «принцип» в правовой науке. Особое внимание уделено частной детективной (розыскной) деятельности как одному из видов негосударственной правоохранительной деятельности. Принципы частной детективной (розыскной) деятельности соотносятся с принципами правоохранительной деятельности как целое и его часть. Принципы частной детективной (розыскной) деятельности определены как руководящие принципы функционирования индивидуальных и коллекти-

вных субъектов хозяйствования, осуществляющих розыскные мероприятия и оказывающих детективные услуги в соответствии с действующим законодательством. Автор обосновывает, что указанное определение должно найти свое закрепление в Законе Украины «О частной детективной (розыскной) деятельности».

Ключевые слова: *частная детективная деятельность, правоохранительная деятельность, правовое обеспечение, принципы, законотворчество.*

D. G. Muliavka, O.D. Didur. Features of understanding the principles of private detective work

The article identifies the features of understanding the principles of private detective work. The author explores the properties of the category "principle" in legal science. Particular attention is paid to private detective (search) activities as one of the types of non-state law enforcement. The principles of private detective (search) activities are correlated with the principles of law enforcement as a whole and its part. The principles of private detective (search) activities are defined as guidelines for the functioning of individual and collective business entities that carry out search activities and provide detective services in accordance with applicable law. The author substantiates that the above definition should be enshrined in the Law of Ukraine "On Private Detective (Investigation) Activities".

Key words: *private detective activity, law enforcement, legal support, principles, lawmaking.*

Постановка проблеми. Сьогодні у Верховній Раді України знаходяться на розгляді два законопроекти, покликані врегулювати правові відносини, які виникають під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності. Це проекти законів України «Про детективні послуги» (№1228-1 від 20.09.2019 р.) та «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (№1228 від 02.09.2019 р.). Необхідність їх прийняття пояснюється розробниками тим, що у більшості країн світу приватна детективна діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується задля збільшення можливостей громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів, її існування та діяльність є у них явищем звичайним, усталеним і достатньо унормованим національним законодавством [1]. Однак слід зауважити, що це не перша спроба

легалізувати в Україні детективну діяльність, яку, за різними джерелами, здійснює в нашій державі від 7 до 10 тисяч підприємств та фізичних осіб-підприємців. Протягом останніх десятиліть у Верховній Раді України знаходилися на розгляді декілька схожих законопроектів, однак жоден з них так і не здобув статус закону (щодо останнього, прийнятого Верховною Радою України, 13 квітня 2017 року, Президент України застосував право вето, яке не було подолано, і законопроект було знято з розгляду.

Однак важливість прийняття Верховною Радою України закону, який би визначав базові категорії приватної детективної (розшукової) діяльності від цього не зменшується. Одним із необхідних елементів будь-якої діяльності є її принципи, основоположні категорії, базуючись на яких, можна удосконалювати правове забезпечення такої діяльності, визначати правовий статус осіб, які нею займаються, їх права, обов'язки, гарантії діяльності та юридичну відповідальність. Вказане обумовлює актуальність дослідження сутності принципів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми принципів правоохоронної діяльності розглядали у своїх дослідженнях В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, В.С. Афанасьєв, О.М. Бандурка, А.І. Берлач, В.Т. Білоус, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, В.Г. Гриценко, С.М. Гусаров, А.М. Долгополов, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, А.М. Колодій, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.Б. Кубко, А.М. Куліш, В.І. Курило, А.М. Кучук, О.М. Музичук, Д.Г. Мулявка, К. М. Рудой, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов, С.Г. Стеценко, І.М. Шопіна, О.Н. Ярмиш та інші науковці. Разом з тим питання сутності принципів приватної детективної (розшукової) діяльності ще недостатньо досліджено у сучасній правовій науці, що обумовлює спрямованість наукових пошуків та слугує підтвердженням новизни теми цієї статті.

Мета статті – визначення сутності принципів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Виклад основного матеріалу. У Конституції України визначено пріоритет прав і свобод людини та громадянина, утвердження та забезпечення яких є головним обов'язком держави [2]. Принцип людиноцентризму, що визначає спрямованість державної політики, знайшов своє втілення й в інших правових актах, зокрема у Кримінальному процесуальному кодексі України [3], Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4] тощо.

Як справедливо вказують Д. Г. Мулявка і О. О. Шиллє, подальший розвиток демократичних відносин в нашій державі, підвищення уваги до проблеми забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням ефективності правоохоронної системи, і, зокрема, оперативно-розшукової діяльності. У зв'язку з цим уявляється важливим досягнення стану відповідності законодавчих актів, а яких закріплено права та обов'язки суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, сучасному етапу реформування правоохоронної системи, для якого характерним є трансформація правоохоронних органів, функціональний підхід до їх організації, обумовлений відповідністю їх структури та компетенції соціальним призначенням, виконуваною у суспільстві місією [5, с.425].

Для вирішення завдання побудови діючого механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина важливе значення мають принципи професійної діяльності, пов'язаної з реалізацією норм права. Важливість визначення таких принципів збільшується в умовах правової невизначеності, притаманної деяким професійним сферам, до яких належить і сфера приватної детективної діяльності. Як відомо, не зважаючи на багаторазові спроби врегулювати на законодавчому рівні приватну детективну (розшукову) діяльність, означена діяльність досі знаходиться у так званій «сірій» зоні економічної активності. Велика кількість суб'єктів господарювання, які надають детективні послуги, внаслідок відсутності правового регулювання їх діяльності, вимушені маскувати її шляхом укладення договорів щодо надання інших послуг, переважно інформаційних. Однак інформаційна і детективна діяльність не тотожні, кожна з них має свої відмінності, що знаходить свій прояв, зокрема, й у принципах, які регламентують їх здійснення.

М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко та Л. Л. Богачова пишуть, що принципи характеризують як загальні вимоги до суспільних відносин і їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і випливають з ідей справедливості й свободи, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси діючої правової системи [6, с.193]. Значення принципів у праві обумовлюється тим, що вони:

1) мають властивість вищої імперативності, універсальності, загальнозначущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу; 2) спрямовують розвиток функціонування

всієї правової системи; 3) зумовлюють напрями правотворчої, правозастосовчої та іншої юридичної діяльності; 4) виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права; 5) сприяють подоланню прогалин у праві; 6) впливають на рівень правосвідомості в суспільстві [6, с.193]. Додамо, що роль принципів значно підвищується на етапі створення нормативно-правового підґрунтя певної діяльності, у процесі якої можуть бути порушені права і свободи людини та громадянина.

Як справедливо вказує А.М. Колодій, найбільш дійовим шляхом виникнення принципів права є такий. Спочатку їх зміст визначається суспільними потребами, передбачається у суспільних соціальних відносинах, які складаються в реальному житті, а пізніше отримують регламентацію і захист з боку держави у комплексах суб'єктивних прав учасників правовідносин. Виникнення принципів права, як загальносоціальних, є необхідною умовою такого їх закріплення у вигляді юридичних принципів і норм, бо свідчить про актуальність їх для суспільства і необхідність їх юридичного оформлення. Крім того, головна роль у виявленні і конструюванні таких принципів належить не правотворчості, а саме правоутворенню, - конкретніше юридичній практиці, яка за своєю природою покликана оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у сфері права. Тобто, юридична практика в процесі правореалізаційної і правоохоронної діяльності першою зустрічається з окресленими проблемами і саме соціальне життя (соціальні потреби) примушують її першою відкривати істотні закономірності і відображати отримані результати спочатку у вигляді індивідуальних вимог, що ставляться до поведінки учасників правовідносин, а у подальшому вони набувають загального характеру. Це дозволяє надати правовому регулюванню необхідну одноманітність, стабільність і ефективність, пов'язати правотворчість, правореалізацію і правоохоронну. Важливе значення у цьому розумінні мають узагальнення судової і адміністративної практики, інші види юридичної діяльності. Саме так у надрах громадянського суспільства, в межах правоутворення, за допомогою юридичної практики зароджуються юридичні принципи. Надалі правотворчим органам залишається тільки підтвердити реальність існування того чи іншого принципу, офіційно їх проголосивши, що зовсім не принижує їх активно-творчої ролі і місця у цьому процесі [7, с.71]. Саме така ситуація має місце сьогодні стосовно принципів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Сполучені Штати Америки, Великобританія, Франція, Німеччина, Канада, Індія, Ізраїль, Японія, Норвегія, Іспанія, Італія, Португалія, Мексика, Російська Федерація та багато інших країн світу являють собою ті регіони планети, де запровадження інститутів приватних детективів, приватних детективних підприємств (агентств) та їх об'єднань стало у свій час наслідком реагування влади на нагальні соціальні виклики, і тому на сьогодні, існування та діяльність таких недержавних інституцій є у них явищем звичайним, усталеним і достатньо унормованим національним законодавством. В Англії, наприклад, чисельність персоналу приватних охоронних й детективних фірм вдвічі перевищує кількість співробітників поліції. У США приватні служби безпеки мають бюджет, який на 50% перевищує бюджет усіх органів поліції країни разом узятих, і нараховують понад 1,1 млн. співробітників. В державі Ізраїль (з населенням трохи більше 5 млн. чоловік) функціонує понад двох тисяч детективних і охоронних компаній. Попри це, цивілізаційні потреби сучасного суспільства спонукають до пошуків шляхів удосконалення організаційної системи, структури і функції національних суб'єктів приватної детективної діяльності, у тому числі і через використання новітніх детективних технологій та передового досвіду приватної детективної діяльності інших країн, що визнаються й сприймаються Всесвітньою Асоціацією Детективів [8]. Вказана діяльність дозволила виокремити певні закономірності та керівні засади, які знайшли своє відображення у роботах українських та зарубіжних вчених. Отже, сьогодні є необхідне методологічне підґрунтя для формулювання принципів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Висновки. На основі розгляду сутності принципів правоохоронної діяльності та особливостей здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності можна зробити наступні висновки.

Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності співвідносяться з принципами правоохоронної діяльності як ціле та його частина. При цьому принципи правоохоронної діяльності ми розуміємо як основні засади функціонування державних та недержавних (відповідно до концепції М. В. Завального) структур, на які покладено здійснення правоохоронних функцій. Приватна детективна діяльність, виступаючи одним із видів правоохоронної діяльності, має притаманній останній риси, за тим застереженням, що права приватних детективів є значно вужчими порівняно із повноваженнями представників державних правоохоронних органів.

На підставі вказаного вище ми можемо визначити принципи приватної детективної (розшукової) діяльності як керівні засади функціонування індивідуальних та колективних суб'єктів господарювання, які здійснюють пошукові заходи та надають детективні послуги відповідно до чинного законодавства. Вважаємо, що вказане визначення має знайти своє закріплення у Законі України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пояснювальна записка до проекту закону про детективні послуги» (№1228-1 від 20.09.2019 р.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66919 (дата звернення 22 вересня 2019 року).

2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради України.1992. № 22. Ст.303.

5. Мулявка Д.Г., Шиллє О.О. Зміст правового статусу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №4. С.425-427. URL: http://www.pap.in.ua/4_2018/128.pdf (дата звернення 22 вересня 2019 року).

6. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. /М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

7. Колодій А. М. Принципи права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66600 (дата звернення 22 вересня 2019 року).

Доля Аліна Володимирівна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Самілик Григорій Михайлович,
к.ю.н., Заслужений юрист України, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ З ОГЛЯДУ НА ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

У статті досліджено особливості діяльності приватних детективів у Сполучених Штатах Америки. Досліджено основні питання здійснення контролю за діяльністю приватних детективів та умови, за яких можливе здійснення цієї діяльності в Україні. основні засади регулювання такої діяльності за кордоном задля їх однозначного оптимального втілення у чинне законодавство України.

Ключові слова: *приватний детектив, розшукова діяльність, правоохоронна система, ліцензування, конституційні гарантії.*

Key words: *private detective, search activity, law enforcement, licensing, constitutional guarantees.*

Постановка проблеми. На сьогоднішньому етапі розвитку України, нинішні політико-правові умови диктують гостру необхідність переосмислення, а відтак глибокого та всебічного дослідження багатьох юридичних явищ і процесів.

Особливої уваги набуває приватна детективна (розшукова) діяльність, яка вже давно потребує відповідної легалізації на теренах нашої країни. Протягом останніх семи років подання законопроекту «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» до Верховної Ради України не принесли ніякого позитивного результату. У пояснювальних записках до цих документів було зазначено, що у більшості країн світу приватна детективна (розшукова) діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами та оптимально використовується для збільшення можливостей громадян та юридичних осіб на захист своїх законних прав та інтересів. Зокрема, Сполучені Штати

Америки, Німеччина, Японія, Португалія, Мексика та багато інших країн світу являють собою ті держави, де запровадження приватних детективних підприємств (агентств) та їх об'єднань стало позитивним наслідком для реагування влади на нагальні соціальні виклики. Саме тому, існування та діяльність таких недержавних інституцій є звичайним явищем, яке законодавчо закріплене національним законодавством. Зважаючи на те що, минула державна влада недостатньо враховувала досвід закордонної діяльності приватних детективів є актуальним висвітлити основні засади регулювання такої діяльності за кордоном задля їх однозначного оптимального втілення у чинне законодавство України.

Стан дослідження. Зазначеній темі присвячували свої праці К.С.Анфьорова, П. О. Попов, І.М. Цмінський О. Ю. Чередниченко, О. Ю. Чорний , проте вважаємо, що це питання потребує більш детального дослідження в контексті сучасних тенденцій розвитку цієї діяльності за кордоном.

Метою статті є узагальнення досвіду діяльності приватних детективів за кордоном.

Виклад основного матеріалу. 8 лютого 2019р. у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект №10024 «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Як було зазначено у **пояснювальній записці до проекту Закону**: «у більшості країн світу приватна детективна (розшукова) діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується задля збільшення можливості громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів.

Цивілізаційні потреби сучасного суспільства спонукають до пошуків шляхів удосконалення організаційної системи, структури і функції національних суб'єктів приватної детективної діяльності, у тому числі і через використання новітніх детективних технологій та передового досвіду приватної детективної діяльності інших країн, що визнаються й сприймаються Всесвітньою Асоціацією Детективів» [4].

Якщо аналізувати досвід цієї діяльності у Сполучених Штатах Америки є необхідним підкреслити, що в цій країні питання діяльності недержавних служб безпеки належить до юрисдикції штатів. Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють діяльність приватної детективної (розшукової) діяльності у США, дозволяє виокремити певні положення її правового регулювання, а саме те що, США немає

єдиного федерального закону про приватну детективну діяльність, тому її нормативно-правове регулювання здійснюється у кожному штаті окремо. У штатах виділяють три основних види приватних правоохоронних організацій: «розшукові бюро, охоронні агентства, служби безпеки в різних промислових та комерційних структурах».

У США, в більшості штатів, для здійснення детективної (розшукової) діяльності необхідно: «спеціальна ліцензія, що видається органами влади певного штату, та за умов наявності такої ліцензії детективи мають право займатися охоронно-розшуковою діяльністю тільки на території того штату, де він отримав ліцензію» [1].

Також, приватні служби безпеки у США мають бюджет, який перевищує бюджет на 50% від усіх разом взятих органів поліції цієї країни, де нараховують понад 1,1 млн. співробітників.

Треба підкреслити, що в США діяльність приватних детективів повністю відмежовується від державних правоохоронних органів. Однак, розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів: «вбивство, підпал, зґвалтування, кримінальні вибухи, розбійні напади, відноситься виключно до повноважень державної поліції» [5].

Зазвичай, в детективні агентства звертаються клієнти для приватного розслідування загально кримінальних та економічних злочинів, які вчинені співробітниками приватних організацій, установ підприємств.

Попри вище викладене, потреби сучасного суспільства спонукають до пошуку нових шляхів ще більшого удосконалення функцій, організаційної системи, структури суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, у тому числі через використання новітніх технологій та передового досвіду приватної детективної (розшукової) діяльності інших зарубіжних країн, які визнаються Всесвітньою Асоціацією Детективів [3].

Досвід країн, у яких приватна детективна (розшукова) діяльність законодавчо визначена, показує, що функціонування приватних детективних організацій (агентств) та їх об'єднань значно підвищує відповідальність державної правоохоронної системи за своєчасне та високопрофесійне реагування на потреби громадян та суспільства, звільняє правоохоронні органи від необхідності виконання більшості незначних та невластивих їм функцій, сприяє загальній позитивній криміногенній ситуації.

Так, Анфьорова К.С. зазначає: «Приватні детективні підприємства (агентства) надають суттєву допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні репутації та фінансового стану позичальників та інших партнерів, визначенні їх спроможності реально виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання, що у значній мірі запобігає укладенню ризикованих угод та ухиленню боржників від сплати заборгованості. Крім того, суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності проводять велику роботу по пошуку осіб, місце знаходження яких не відоме, розшуку зниклого майна і тварин, виявленню фактів порушень прав інтелектуальної власності, насамперед незаконного використання товарних знаків та інше» [2].

Але нажаль, на сьогодні такий вид діяльності офіційно не визнаний в Україні, тому і не знайшов поки що свого законодавчого врегулювання. Однак, необхідно зауважити, що фактично приватною детективною (розшуковою) діяльністю давно та плідно займаються не тільки фізичні, але юридичні особи.

Таким чином, цілком передбачувано, що становлення та функціонування приватної детективної (розшукової) діяльності є незворотнім процесом в Україні.

Прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» зможе дозволити легалізувати діяльність цього виду та вивести її на належний рівні, поставивши під належний контроль держави, а також підвищити можливості сторони захисту щодо збору доказових матеріалів, які на противагу стороні обвинувачення мають набагато менше можливостей для збирання відповідних доказів.

З огляду на вище викладене, **цілями та завданнями законопроекту «Про приватну детективну (розшукову) діяльність»** є законодавче закріплення здійснення такої діяльності як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій громадянина України та іноземних держав на захист своїх законних прав та інтересів.

Законопроект визначає основні права та обов'язки приватних детективів, регламентує їхню діяльність, встановлює перелік суб'єктів, які можуть займатися приватним розшуком.

Тому вважаємо, що приватна детективна (розшукова) діяльність повинна бути ліцензованою, у зв'язку з тим, що така діяльність пов'язана із здійсненням заходів, які можуть обмежувати сферу приватного життя людини, її інтересів та юридичної особи, банківської та комерційної таємниці, а, відповідно, потребує особливого регулювання.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє нам зробити певні узагальнення, що діяльність приватних детективів за кордоном регулюється спеціальним законодавством. У багатьох країнах існує державний орган контролю за приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Для виконання своїх функціональних обов'язків приватні детективи можуть:

- отримати право на носіння зброї в порядку, передбаченому законодавством, приватний детектив;
- займатися приватною детективною діяльністю як фізична особа підприємець (одноособово) або спільно з іншими приватними детективами шляхом заснування об'єднання приватних детективів.

Якщо законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» визначать на законодавчому рівні, тоді кожен громадянин зможе звернутися до послуг приватного детектива, який буде зареєстрований у державному реєстрі та мати законний доступ до пошуку інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. How to Become a Private Investigator. URL. http://www.lowkeypi.com/ how-to-become-a-private-investigator.
2. Анфьорова К.С. Про детективів у сучасній Україні. Протокол юридичний інтернет-ресурс. URL.https://protocol.ua/ua/pro_detektiviv_u_suchasniy_ukraini/.
3. Онлайн-платформа LegalHub.online. URL. https://legalhub.online/trudove-pravo/v-ukrayini-mozhut-legalizuvaty-pryvatnyh-detektyviv/.
4. Про приватну детективну розшукову діяльність: проект Закону України від 08.02.2019 р. № 10024. Відомості Верховної Ради України.URL. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7QG00A.html.
5. Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика: тези міжнародної науково-практичної конференції від 2 березня 2017 року. ВВНЗ «Університет економіки та права «Крок», 2017. С. 7.

Донець Юрій Михайлович
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Гарбовський Леонід Антонович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день цілком передбачено, що розвиток в Україні у правовому аспекті приватної детективної діяльності та її правова легалізація і здійснення являється незворотнім процесом.

Політично-олігархічний кланово-злочинний конгломерат у особистій зацікавленості тривало та штучно стримує та завдає непоправної шкоди питанням забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина, що гарантуються Конституцією України.

Наразі реалії вимагають упровадження сучасних соціально-правових інститутів розвитку і становлення національних правоохоронних елементів і структур, які мають на меті забезпечити подальшу реалізацію конституційних принципів і свобод у державно-правовому аспекті.

Однією з потужних комерційних галузей на сьогоднішній день в усіх цивілізованих промислово-розвинених демократичних країн світу є приватна детективна діяльність. Як нам уже відомо, що приватна детективна діяльність у нашій країні деякий час була відсутня. Але враховуючи умови сьогодення та досить стрімкі темпи інтеграції України у Європейське співтовариство, нелегальною стає проблема у розробці та прийнятті низки законодавчих актів, які регулюють порядок та основи організацій приватної детективної діяльності [5, с. 4].

У парламенті Верховної Ради України нарешті у грудні 2015 року законодавцями було розроблено та зареєстровано проект Закону України «Про приватну детективно (розшукову) діяльність» (реєстр. № 3726 від 28.12. 2015 року).

Даний законопроект має вагоме значення для держави, по-перше, він дозволяє легалізувати і виводити з тіні ринок детективних послуг, попит на які кожного року все більше зростає. Законопроект

встановлює правила, що надають суб'єктам право займатися цієї діяльністю, гарантії, які здійснюватимуть забезпечення прав та особистих інтересів кожного громадянина, якого представляє приватний детектив.

По-друге, він відіграє важливу роль у демократичному виборі голосуванням депутату органу, що здійснює контроль, інакше кажучи контроль роботи приватного детектива здійснюється не Національною поліцією, як це було раніше, а Міністерство юстиції, що є незацікавленим органом у компрометації даної фінансової інституції [2, с.197].

Прийняття Закону України «Про приватну детективну діяльність (розшукову діяльність) на теперішній час є надмірно актуальним, оскільки цей вид діяльності в Україні стане пріоритетно інноваційним.

Слід зауважити, що поняття приватного детективного підприємства (агентства) не визначено, окрім цього проект закону не дає назву і приватним детективним підприємствам і приватним агентствам, аналогічним органам чи структурам.

В енциклопедичній літературі під поняттям агентство розуміють як:

– «організаційно-правову форму виконання підприємницької діяльності»;

– «представництво, відділення певного підприємства або установи»;

– «відомства, які створюються при уряді країни задля забезпечення локальних чи спеціальних функцій, або завдань на швидкоплинного характеру»,

Підприємство ж розуміють як:

– «наукову-дослідну та комерційну діяльність мета якої є одержати відповідний прибуток (дохід)»;

– «самостійний господарюючий суб'єкт з правами юридичної особи, який виконує виробничу та іншу роботу»;

– «основна організаційна ланка в галузі економіки».

Виходячи з вищесказаного, можна зрозуміти, що використання визначення «детективне підприємство» є не достатньо некомпетентним та в достатній мірі не розкриватиме суті діяльності приватних детективів. Термін «детективне агентство» ж є більш змістовним та ми схиляємось до доцільності безпосередньо його використання.

Говорячи про правову основу виконання приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні, то вона зазначена в законопроекті достатньо не чіткою, тому що до неї відносять Конституцію України, цей законопроект та інші законодавчі акти в Україні такі як: Закон України «Про захист персональних даних» (2010 рік), Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011 рік), Закон України «Про інформацію» (1992 рік), що фактично зобов'язані стати базою для виконання приватної детективної діяльності [6, с. 246].

На думку вчених приватна детективна діяльність – це діяльність, що здійснюється на договірній основі за для отримання прибутку особи, яка наділена повноваженнями посадової особи органів і під час порушення своїх обов'язків та несе відповідальність в окремому порядку, а ніж посадова особа держаних правоохоронних органів.

Інакше визначається приватна детективна (розшукова) діяльність як незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств), яка має дозвіл від органів Національної поліцій та надає клієнтам на платній договірній основі детективні послуги задля захисту їх законних прав та особистих інтересів на підставі та в порядку, який передбачено законом.

Щоб бути досвідченим детективом потрібно володіти певним досвідом у криміналістичній роботі, мати досвід у оперативно-розшуковій сфері, а також щодо застосовування спеціальної техніки.

Слід зазначити, що перелік компетенцій не є вичерпним, якщо зважати на широкий спектр досліджуваної проблематики.

В більшості випадків, як показує практика, приватні детективи спроможні вести конкуренцію з державними структурами.. По-перше, саме вони надають найрізноманітніші послуги. Слід зауважити, що певні з них правоохоронні органи навіть не розглядають. По-друге вони свою роботу завжди виконують у в певні терміни та якісно [4].

В Україні на сьогоднішній день було узаконено приватні нотаріуси, приватні юридичні контори, приватні адвокати та детективні агентства, які виконують охорону фізичної особи нерухомого і рухомого майна, регулюючись Законом України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Приватні детективні агентства є на сьогодні майже у всіх країнах Європи, тому об'єктивно назріває необхідність легалізації такої діяльності в нашій державі [3, с. 84].

Розвиток в Україні приватної детективної діяльності є процесом який немає зворотної дії. Це засвідчується розробкою та поданням на

розгляд парламенту України кількох законопроектів, які стосуються приватної детективної діяльності з визначенням основної підстави її здійснення ряду послуг, що має надавати суб'єкту таку діяльність, контроль та відповідальність за її здійснення [3, с. 84].

У більшості країн світу, де ухвалені закони про детективну діяльність, детективи повинні невідкладно відповідати державним правоохоронним органам відомості про факт чи ознаку скоєного злочину, або підготовку до скоєння злочину з передачею усього необхідного матеріалу, який підтвердить дану інформацію; а також забезпечувати допомогою щодо попередження, виявлення, розкриття та припинення переслідування осіб, які вчинили злочин, охорона громадського порядку, розшук зниклих осіб. Порядок надання такої допомоги встановлюється в нормативно-правових актах України [1, с. 41].

Сьогодні триває процес становлення комплексного міжгалузевого правового інституту приватної детективної діяльності. Приватні детективи та приватні детективні агентства надають значну допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні фінансового стану та репутації позичальників та інших партнерів, мають спроможність реально виконувати їх зобов'язання, що у більшості випадків запобігатиме укладенню ризикованих угод та ухилень боржників від сплати заборгованості.

Отже, можна дійти висновку, що поняття детективних агентств в законодавстві не закріплено, є декілька варіантів розуміння детективних агентств. На разі в Україні діє складна правова ситуація з надання детективних послуг: детективні агентства фактично здійснюють діяльність в усіх областях України, але нормативно-правовий аспект цієї діяльності не закріплений на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинська А.М. Надання детективних послуг за законодавством зарубіжних країн: позитивний досвід цивільно-правового регулювання / Волинська А.М.. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Том 1. – 2016. – №39. – С. 41.

2. Гришко В.І. Проблеми імплементації закону "Про приватну детективну (розшукову) діяльність" в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Гришко В.І., Хоружа І.Г.. // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – №1. – С. 197.

3. Даниленко С.К. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні / Даниленко С.К.. // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – С. 84.

4. Приватні детективні агентства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ukr.detective-ua.com/privatni-detektivni-agentstva/.

5. Француз А.Й. Теоретико-правові засади становлення розвитку та діяльності інституту приватних детективів / Француз А.Й.. – 2017. – С. 4.

6. Шалгунова С.А. Види детективних послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності та проблем їх надання / Шалгунова С.А.. // Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – 2017. – С. 246.

Ілей Наталія Євгеніївна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Федчишина Віоллета Віталіївна,
к.е.н., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ

Становлення правової держави, розвиток демократичних принципів політичного життя, зміцнення законності і правопорядку відносяться до числа найважливіших завдань сучасної України. На сьогоднішній день саме право є тим соціальним інститутом, який найбільш очевидно накопичує позитивний досвід розумної організації всієї сукупності суспільних відносин. Проте, це не відміняє факту існування в Україні злочинності, несприятливих тенденцій її динаміки, зростання організованості, професіоналізму і технічної оснащеності злочинців. Удосконалення криміналістичних засобів і методів стає однією з найбільш результативних заходів боротьби зі злочинністю. Особливу значущість серед них набуває експертиза, та її результати, які в кримінальних провадженнях набувають силу доказів.

25 лютого 1994 року набрав чинності Закон України «Про судову експертизу», який сформулював і визначив її основні принципи та напрямки розвитку. Даний нормативний акт з урахуванням загальних тенденцій розвитку вітчизняного законодавства заклав ідейні підвалини

для вдосконалення норм окремих галузей права, що регулюють експертну діяльність, створив базу для подальших наукових досліджень теорії і практики судової експертизи, послужив основою використання в приватній детективній діяльності експертиз.

Експертній діяльності у її різноманітних проявах приділяли увагу багато вчених, зокрема: Т. В. Аверьянова, І. А. Алієв, В. Д. Арсеньєв, С. Ф.Бичкова, Р. С. Бєлкін, А. І. Вінберг, А. В. Дулов, А. А. Ейсман, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, Ю. Г. Корухов, В. М. Куйбіцький, Н. Т. Малаховський, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, І. В. Пирогов, О. Р. Россинська, В.В. Федчишина., А. Р. Шляхов.

Експертна діяльність – це виконання конкретною особою – експертом, покладених на неї законом функцій. Свої функції експерт здійснює в межах основних видів експертної діяльності. Всі вони взаємопов'язані і переплітаються між собою. Отже, результати такої діяльності в цілому залежать від результатів окремих дій експерта, за допомогою котрих досліджують об'єкти експертизи і встановлюють обставини, які мають значення для суб'єкта, який замовив експертизу.

До експертної діяльності у разі її вивчення необхідно підходити як до складної системи з просторово-часовими характеристиками, які зазнають постійних змін. Такий підхід потребує структурно-функціонального аналізу, який враховує ті обставини, що ті ж самі структури або їх сукупність можуть забезпечувати різні види діяльності, залежно від характеру і складності акту поведінки.

Поняття «експертна діяльність» ширше за поняття «діяльності експертно-криміналістичної», оскільки охоплює всю діяльність, пов'язану з проведенням експертизи, формуванням наукових основ нового роду і видів експертиз, організацією діяльності щодо проведення конкретних видів експертиз, підбором, підготовкою і навчанням кадрів для комплектування експертних підрозділів тощо.

До експертної діяльності відноситься не тільки та діяльність людини, що здійснюється безпосередньо в межах процесу, але й вся її інфраструктура, котра виходить за межі цього процесу і зумовлює можливість її реалізації. В цьому плані логічно обґрунтованим і послідовним розвитком процесного уявлення про експертну діяльність є вивчення усієї сукупності зовнішніх і внутрішніх умов цієї діяльності як факторів, що зумовлюють характеристики окремих структурних складових і діяльності в цілому. Здійснюючи вивчення судово-експертної діяльності, необхідно приділити увагу аналізу впливу різних

факторів на структуру процесу і її характеристику. Наприклад, обсяг інформації, що є у експерта і використовується ним у зв'язку з проведенням призначеного дослідження, способи і форми її подачі на засобах відображення, просторові й часові її характеристики, умови зовнішнього середовища та низка інших факторів, мають суттєвий вплив на швидкість, точність і правильність виконання експертом окремих дій та операцій, а отже й отримання об'єктивного й правильного результату дослідження. Процес розв'язання експертного завдання розглядають як формування й виконання в певній послідовності розумових та практичних дій спеціаліста на підставі аналізу й перетворення вихідних даних завдання з метою відповіді на поставлене перед експертом питання. Діяльність експерта з проведення ним конкретної експертизи є фактично дослідницьким процесом, який спрямований на розв'язання конкретного завдання шляхом виявлення неочевидної інформації та встановлення зв'язків між властивостями досліджуваних об'єктів.

Ф.М. Джавадов розкриває розуміння експертної діяльності як окремого виду юридичної діяльності, що має особливості, властиві їй як специфічному різновиду діяльності людини. До особливостей цієї діяльності він відносить її правовий характер та окремий суб'єкт, яким може бути експерт [1, с. 14-15].

Ми вважаємо що, експертна діяльність як усвідомлена професійна діяльність людини містить в собі криміналістичну та психологічну сторони, які складають її зміст. Діяльність експерта, яка пов'язана з проведенням експертизи, завжди має чітко окреслений усвідомлений характер і спрямована у кожному випадку на досягнення конкретної мети, яка виходить з поставленого перед експертом завдання. Саме тому при вивченні суті експертної діяльності як одного з видів діяльності людини необхідно також здійснити її психологічний аналіз. Власне на результатах такого аналізу і повинна ґрунтуватися система професійної підготовки до здійснення цього специфічного виду діяльності.

У характеристиці правоохоронної діяльності, а в її межах експертної, як різновид такої діяльності, відокремлюють також здібності людини до виконання певних операцій, дій. Відповідно до основних положень психологічної науки та юридичної психології, здібності до правоохоронної діяльності визначаються за сукупністю оцінок найважливіших властивостей особи, а саме: соціально-мотиваційних

якостей; професійно-мотиваційних якостей; правосвідомості; морально-психологічної підготовленості; ділових якостей (вольових, організаторських); пізнавальних психологічних якостей (мислення, уваги, пам'яті); психофізіологічних якостей [2, с. 249].

Значний вплив на ефективність експертної діяльності мають суб'єктивні фактори, зокрема, такі як рівень володіння професійною майстерністю, особливості мислення та інтелекту, властивості й особливості пам'яті та уваги, мотиваційні та вольові компоненти, емоційна сталість, здібності, особливості характеру та особистості. На цю діяльність також впливають соціальні й соціально-психологічні фактори, що пов'язані з психологічним кліматом експертного колективу, міжособистісною взаємодією, соціально-побутовими умовами, соціальним статусом експерта. Це ті змінні складові експертної діяльності, вивчення і систематизація котрих вимагає копіткої праці дослідників. Вивчити і виявити усі складні фактори взаємодії та взаємовплив суб'єктів експертної діяльності можна лише у разі системного підходу до дослідження. Системне дослідження можна застосовувати для виявлення внутрішньої організації експертної діяльності як системи, характеру, напряму, сили системоутворюючих зв'язків. Застосування системного підходу до аналізу експертної діяльності дасть змогу підійти до цієї діяльності з позиції теорії управління, розчленувати експертну діяльність на структурно-функціональні підсистеми, вивчити їх взаємозв'язки, визначити оптимальне співвідношення та перспективи подальшого вдосконалення, розглянути рівні експертної діяльності й обрати шляхи раціональної організації застосування сил, засобів та методів.

Психологічна характеристика основних напрямів експертної діяльності має такі структурні компоненти: пізнавальний, конструктивний, організаторський та комунікативний.

Сутність пізнавальної діяльності експерта полягає у мисленному оперуванні визначеною сукупністю фактів, встановленні нових фактів з метою пізнання об'єктивної істини; домінування евристичних прийомів над алгоритмічними; передбачення подій та формулювання експертних версій за допомогою логічних ототожнень, які пояснюють походження або якості об'єктів у межах експертного дослідження, визначення шляхів та методів їх перевірки, оцінювання проведеного дослідження та формулювання висновків.

Сутність конструктивної діяльності експерта на думку Ю.П.Тимошенка, це – планування та реалізація планів за допомогою

складного структурування ситуацій; визначення послідовності вивчення об'єктів, які надійшли на дослідження; способів і методів дослідження та послідовності їх застосування; термінів і порядку проведення окремих досліджень, у тому числі – складних експериментів; способів фіксації проведення та результатів дослідження; заходів убезпечення при проведенні досліджень та ін.

Організаційна діяльність експерта спрямована на створення найбільш сприятливих умов і включає в себе три аспекти: організація своєї поведінки; організація всього процесу експертного дослідження; організація спільної роботи з іншими експертами [3, с. 16].

Комунікативна діяльність як міжособистісні зв'язки і процес спілкування між людьми в роботі експерта набуває своїх особливостей і відбувається, насамперед, у службовій та позаслужбовій взаємодії при вирішенні спільних завдань; у групах, створених для проведення комплексної або комісійної експертизи тощо.

Необхідність розкриття і розслідування злочинів існувала завжди. Ставало очевидним, що пізнання в цій сфері не може здійснюватися лише з позицій життєвого досвіду і здорового розсудку. Тому поява спеціальних знань обумовлена самим життям.

Це і зумовлює існування судово-експертної діяльності, формування і концентрування значного обсягу наукових знань та загальних теоретичних основ [4, с. 215].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джавадов Ф. М. Концептуальні основи розвитку судової експертизи в сучасних умовах: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. К., 2000. 30 с.

2. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск, 1981. 383 с.

3. Тимошенко Ю. П. Організаційно-методичні та психологічні засади вдосконалення діяльності працівників експертно-криміналістичних підрозділів МВС України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 19.00.06. К., 2001. 18 с.

4. Федчишина В.В. Спеціальні економічні знання та їх використання в ході оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування і судового розгляду: теоретико - правові основи. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, №3, 2018, с.215-218

Карий Михайло Вадимович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Гарбовський Леонід Антонович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Становлення і розвиток України як сучасної, демократичної та економічно розвиненої держави потребує вирішення складних завдань. Найважливішою з них є забезпечення конституційних прав і свобод громадян та їх особистої безпеки. Досвід розвинених демократичних країн в тому числі які входять до ЄС говорить про те, що без активної участі суспільства і бізнесу надійно забезпечити безпеку кожної людини і всієї країни в цілому практично неможливо.

Це наочно продемонстрували українські добровольчі волонтери захищаючи свободу і незалежність своєї Батьківщини в зоні проведення АТО. Даний приклад говорить про те, який високий патріотичний і професійний людський потенціал є в нашому суспільстві. Тому важливим завданням держави та суспільства встає необхідність його активного використання при формуванні недержавної системи безпеки, як складової Національної безпеки України.

Одним з важливих компонентів недержавної системи безпеки є приватна детективна діяльність. На жаль цей вид діяльності в нашій країні знаходиться в зародковому стані. Для того, що змінити ситуацію, що склалася необхідно в першу чергу розробити теоретичні та правові основи організації приватної детективної діяльності, а також виробити практичні рекомендації як здійснювати цей важливий і необхідний для нашого суспільства вид професійної діяльності в галузі безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій питання організації та правового забезпечення приватної детективної діяльності в Україні присвятили свої дослідження вчені та практики в галузі безпеки та

права В.Крутов, О. Француз, В. Литвиненко, В. Черков, Ю. Кармазін, О. Бандурка, В. Онопенко, В. Мойсик, В. Швець, В. Малишев, О. Продан, А. Тетерук та інші.

Приватна детективна діяльність є новим і важливим напрямком в діяльності недержавної системи безпеки в Україні. Однак ні в законодавчому плані, ні в організаційно-технологічному плані цей вид професійної діяльності до теперішнього часу не відрегульований. З огляду на це, необхідно розробити теоретичні основи і запропонувати практичні рішення для ефективного здійснення строго в правовому полі приватної детективної діяльності в Україні.

Звідси метою нашого дослідження і є розгляд теоретичних основ організації та здійснення приватної детективної діяльності в Україні.

Після революції гідності в Україні почався активний процес побудови сучасної демократичної держави. Трансформація пост тоталітарної держави є найважливішим елементом іншого ще більш складного і дуже важливого для майбутнього нашої країни процесу пов'язаного з євро інтеграцією. Успішне інтегрування в європейські структури неможливо без приведення до європейських стандартів всіх сторін життя і діяльності нашої держави і суспільства. Це стосується політики, економіки, законодавства, правоохоронної системи, взаємовідносин влади і бізнесу, влади і громадянського суспільства, свободи слова і демократії. Необхідно повністю викоренити в суспільно-політичному житті країни пережитки радянської тоталітарної системи, що залишилися особливо в системі державного і місцевого управління (бюрократію, кумівство, подвійну мораль, корупцію), що стосується і правоохоронну діяльність. Всі ці негативні явища необхідно не тільки викорінити, але, що дуже важливо, сформувати на основі європейських традицій нову мораль, ментальність і традиції.

Іншими словами сформувати нову людину, в основі життя і діяльності якої повинні лежати блага не тільки для себе, але і для всіх. З огляду на це, особливу увагу при здійсненні трансформації суспільства і держави в напрямку переходу на європейські цінності та стандарти слід приділити модернізації недержавної системи безпеки. Важливим компонентом, якої є приватна детективна діяльність. Про це свідчить той факт, що починаючи з 2000 року, в Україні були розроблені 6 проектів законів, що регламентують цей вид професійної діяльності в сфері безпеки. З одного боку це говорить про важливість приватної детективної діяльності, а з іншого свідчить про те, що в

цьому складному виді професійної діяльності серйозно перетинаються інтереси держави, суспільства, громадян та бізнесу.

Приватна детективна діяльність є новим в Україні напрямком надання послуг в галузі забезпечення безпеки та захисту, законних прав і інтересів фізичних і юридичних осіб в нашій країні. Вона здійснюється з метою пошуку, збирання та фіксації інформації, розшуку предметів, майна, людей і тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин на замовлення замовника та згідно з договором про надання приватних детективних (розшукових) послуг [1].

Основними напрямками приватній детективній діяльності є:

1. Забезпечення конституційних прав, свобод та безпеки громадян України.

2. Забезпечення безпеки діяльності бізнесу та економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

3. Сприяння органам державної влади та правоохоронним органам у протидії злочинності та забезпеченні національної безпеки [2, с. 72].

На суб'єктів приватної детективної діяльності може бути покладено вирішення наступних завдань: пошук зниклих людей; пошук зниклого майна фізичних і юридичних осіб; інформаційне забезпечення учасників судового процесу; визначення місця знаходження людей; інформаційне забезпечення підготовки і проведення ділових переговорів між суб'єктами господарської діяльності; отримання об'єктивної інформації про бізнес-партнера з метою визначення ступеня його надійності; забезпечення безпеки при прийомі на роботу нових співробітників суб'єктів господарської діяльності та державних установ; участь в заходах щодо захисту комерційної таємниці суб'єкта господарської діяльності та інших. Приватна детективна діяльність є дуже складним і відповідальним видом професійної діяльності в галузі безпеки.

Як і кожний новий напрямок професійної діяльності в галузі безпеки, приватна детективна діяльність стикається з проблемами. Однією з них, від успішного вирішення якої вирішальною мірою залежить цивілізований розвиток приватної детективної діяльності в нашій країні, є підготовка висококваліфікованих кадрів для здійснення детективної діяльності.

Ця проблема складається з двох взаємопов'язаних і взаємно спливаючих частин. Перша з них зумовлена відсутністю досвіду

підготовки таких фахівців. В даний час немає моделі фахівця цього профілю, неясними є його компетенції і як наслідок не цілком зрозуміло якими мають бути навчальні плани, дисципліни, що вивчаються і їх зміст [3, с. 248].

А друга частина проблеми пов'язана з викладацькими кадрами, які повинні здійснювати підготовку приватних детективів. Це обумовлено тим, що від рівня професіоналізму викладацького складу в кінцевому підсумку залежить якість і кінцеві результати навчального процесу з підготовки висококваліфікованих приватних детективів. В першу чергу це стосується викладачів спеціальних дисциплін, які визначають вигляд і професійні якості приватного детектива. Хто зможе викладати дисципліни пов'язані з управлінням, технологіями та правовими основами здійснення приватної детективної діяльності? Це не просте питання проте правильна відповідь на нього дозволить створити ефективну систему підготовки висококваліфікованих фахівців для здійснення приватної детективної діяльності в нашій країні.

Ситуацію з впровадження приватної детективної діяльності також у значної мірі ускладнюють історія, традиції та ментальність в сфері правоохоронної діяльності, які дісталися нам від колишнього радянського союзу і жаль, як і раніше в тій чи іншій мірі зберігаються і в даний час. Особливістю приватної детективної діяльності є і те, що вона здійснюється в загальній системі функціонування правоохоронних органів держави. Основним завданням цієї системи є забезпечення безпеки держави і суспільства і що дуже важливо – конституційних прав і свобод громадян України. Для того, щоб суб'єкти приватної детективної діяльності ефективно і в правовому полі здійснювали свою діяльність необхідно організувати їх взаємодію з суб'єктами правоохоронної системи держави, в тому числі з підрозділами МВС, СБУ, а також з органами прокуратури. Для цього необхідно створити відповідні механізми взаємодії [4, с. 49].

В той же час при організації та управлінні приватної детективної діяльністі слід звернути на споживачів цієї послуги. Відносини з клієнтами детективного агентства повинні бути надзвичайно делікатними. В основі має бути взаємна довіра і впевненість клієнтів в безумовному збереженні конфіденційних відомостей, які вони повідомляють приватному детективу. Це настільки важливо для клієнтів, що доцільно розробити кодекс честі приватного детектива.

Довіра клієнтів і їх впевненість у високому професіоналізмі приватних детективів ось, що може бути основою стабільної роботи і розвитку суб'єкта приватної детективної діяльності. Тому принцип конфіденційності повинен стати одним з основних в діяльності приватних детективів. З огляду на це приватні детективи повинні звертати постійну увагу на питання пов'язані із захистом інформації стосовно їх професійної діяльності та інтересів клієнтів. Захист інформації повинна носити комплексний характер і включати організаційно-правові та інженерно-технічні заходи. Особливу увагу слід звертати на забезпечення надійності персоналу задіяного в організації та проведенні приватної детективної діяльності. Для цього необхідний ретельний відбір кандидатів для роботи на підприємстві, яке спеціалізується на наданні приватних детективних послуг.

Отже з вище викладеного ми бачим, що обудова сучасного громадянського суспільства вимагає формування нових відносин у всіх сферах життя і діяльності держави – в політиці, громадському житті, економіці, а також в області безпеки.

Безпека і дотримання конституційних прав людини є одними з головних цінностей всіх сучасних цивілізованих держав. А приватна детективна діяльність є одним з ефективних інструментів забезпечення безпеки і прав людини в сучасному світі. Розвиток цього виду професійної діяльності в галузі безпеки дозволить нашій державі і суспільству зробити ще один крок на шляху повної інтеграції в євро структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996, № 30, с. 141.

2. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва в Україні. К.: Видавництво «Фенікс», 2009. С.408.

3. Черков В. О. Приватна детективна діяльність у розвинутих країнах світу. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2010, Вип. 2, с. 248-259.

4. Захаров О.І. Механізм взаємодії в системі управління комплексним забезпеченням економічної безпеки. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Випуск №43, Частина 1. / Черкаси: ЧДУТ, 2016. С. 49- 58

Кравцов Олександр Юрійович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Гарбовський Леонід Антонович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПРИВАТНУ ДЕТЕКТИВНУ (РОЗШУКОВУ) ДІЯЛЬНІСТЬ: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ

Починаючи з кінця 80-х – початку 90-х ХХ ст. в Україні почав формуватись прошарок приватних підприємців, які були незадоволені відсутністю належного забезпечення їх особистої і майнової безпеки з боку держави. Вони не тільки потребували охорони, а й були готові платить за неї гроші. В результаті виник попит на детективні та охоронні послуги. При цьому ці послуги надавали одні і ті ж самі структури. Швидке зростання чисельності приватних детективів, а також збільшення числа недержавних детективних підприємств, при відсутності належного законодавчого регулювання їх діяльності з боку держави, викликав нарівні з позитивними тенденціями і ряд негативних проявів в даній сфері.

Окремі аспекти проблем регулювання приватної детективної діяльності розглядали в своїх працях: Н. Ахтирська, О. Бандурка, В. Грищук, О. Джужа, А. Долгополов, Л. Кваша, В. Курило, С. Краснокутський, В. Крутов, В. Мак-Мак, Н. Матюхіна, М. Мельник, М. Мотуз, В. Нор, В. Пилипчук, П. Попов, О. Пунда, В. Савченко, А. Сачаво, А. Старушкевич, М. Хавронюк, О. Чередниченко, В. Черков, О. Чорний та ін. В опублікованих роботах були сформульовані заслуговуючи уваги теоретичні та практичні рекомендації по вдосконаленню приватної детективної діяльності. Однак деякі актуальні питання залишилися без належної уваги і вимагають відповідного розгляду і оцінки в наукових дослідженнях. Крім того, це питання потребує більш уважного вивчення в контексті сучасних тенденцій розвитку цього інституту в закордонних країнах.

У нашій державі законодавче регулювання діяльності приватних детективних і охоронних підприємств з боку держави позначилося в кінці 80х – початку 90-х років ХХ століття.

З 1 травня 1987 був введений в дію Закон СРСР «Про індивідуальну трудову діяльність». У переліку дозволених видів послуг не згадувалися правові та детективні. Проте формально вони могли надаватись, так як ці послуги були відсутні і в переліку заборонених. Тому в Союзних Республіках став формуватися новий вид діяльності.

В юридичній літературі того часу почали з'явилися негативні відгуки щодо існування приватних детективів і охоронців. Висловлювалися побоювання, що ними можуть стати сумнівні особи, що їх важко контролювати і т.д. Але, не дивлячись на подібні думки, в країні проходила реєстрація кооперативів, які почали надавати детективні послуги, в зв'язку з тим, що в законі не містилася заборона на таку індивідуальну трудову діяльність.

У травні 1988 року був прийнятий Закон СРСР «Про кооперацію» [1], в статті 3 якого прямо було закріплено, що «кооператив має право займатися будь-якими видами діяльності, за винятком заборонених законодавством Союзу РСР і союзних республік». Саме цей закон послужив сигналом для початку розвитку приватних детективних і охоронних служб в країні [2, с. 5-6]. А через півроку було прийнято постанову Ради Міністрів СРСР «Про регулювання окремих видів діяльності кооперативів в СРСР», з переліком видів діяльності, якими не має права займатися кооператив, а також тих видів послуг, які кооперативи мають право надавати лише на основі договорів з державними структурами. Будь-яких обмежень на діяльність приватних детективів там не містилося.

Пізніше в 1991 року вступив в дію Закон «Про підприємства в Українській РСР» та «Про підприємництво». Закон «Про підприємництво» містив перелік видів діяльності, якими дозволялося займатися виключно по ліцензії. Необхідність отримання ліцензії для зайняття приватної детективною діяльністю передбачена не була.

Таким чином, в кінці 80-х – початку 90-х років минулого століття по суті було відсутнє законодавче регулювання діяльності недержавних детективних організацій. Тому робилися спроби підготувати законопроект, котрий б вніс визначеність у діяльність приватних детективних структур.

Після набуття Україною незалежності перші спроби законодавчого врегулювання детективної діяльності можна віднести до початку XXI ст., коли народним депутатом Ю. Кармазіним було запропоновано

проект «Закону України «Про приватну детективну діяльність» від 05.04.2000 р. за № 5237» [3].

Через чотири роки були розроблені проекти Закону України ««Про приватну детективну діяльність» (автори – народні депутати В. Кафарський, О. Бандурка та В. Мойсик) від 07.04.2004 р. № 5380» [4], проект Закону України ««Про приватну детективну діяльність» (автори – народні депутати Ю. Кармазін, В. Онопенко та М. Оніщук) від 01.07.2004 р. № 5380-1» [5], проект Закону України ««Про приватну детективну діяльність» від 25.02.2008 р. № 2120 (автор – народний депутат В. Мойсик)» [6].

Наведені законопроекти свідчать про те, що народні депутати довгий час приділяли увагу тому, щоб певним чином легалізувати цей вид діяльності й увести його в правові межі.

Верховна Рада України практично ніколи не знімала з порядку денного питання про прийняття закону, що регулює діяльність детективів. У період з 2000 по 2018 р. народними депутатами України було внесено і зареєстровано дев'ять проектів Закону про приватну детективну діяльність.

Серед останніх проектів необхідно виділити законопроект ««Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. № 3726 (ініціатори – М.П. Паламарчук, А.А. Кожем'якін, О.Продан та ін.)» [7]. Цей законопроект був ветований Президентом. Після чого до Верховної Ради України був направлений законопроект ««Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 08.02.2019 р. № 10024» [8]. На сьогоднішній день законопроект знаходиться на розгляді в комітетах. Народні обранці вважать що цей законопроект незабаром буде прийнятий в якості закону.

Проте, запропоновані на цей час законопроекти потребують доопрацювань, оскільки неповно та нечітко регулюють питання приватної детективної (розшукової) діяльності. В ході магістерської роботи нами будуть досліджені найбільш очевидні проблемні питання законодавчих пропозицій щодо легалізації приватної детективної діяльності в Україні і запропоновано шляхи вирішення наявних проблем.

На сьогоднішній день особи, які займались приватною детективною діяльністю посилаються на «Національний класифікатор України, затверджений наказом Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 р. № 0457609-10. Згідно з документом приватна детективна діяльність отримала код

КВЕД: 80.30 «Проведення розслідування», який містить у собі «діяльність з розслідування та діяльність детективів», а також «будь-яку діяльність приватних детективів незалежно від типу клієнта або цілей розслідування» (код 80.30)» [9]. Таким чином, незважаючи на відсутність профільного закону, законодавство України признає надання детективних послуг.

Проаналізувавши питання законодавчих змін до регулювання детективної діяльності в Україні в цілому, варто наголосити на прогресивному характері останнього законопроекту в цій сфері, незважаючи навіть на наявні в ньому неточності та колізії. Впровадження інституту приватних детективів може стати вагомим кроком на шляху до гармонізації національного законодавства з європейським, оскільки у більшості країн ЄС відповідні спеціальні закони, що регулюють детективну діяльність на законодавчому рівні, діють уже доволі давно. Проте без усунення відповідних колізій шляхом прийняття парламентом відповідних поправок сьогодні дуже проблематично зробити законодавчу врегульованість діяльності приватних детективів релевантною міжнародним стандартам у цій сфері.

Підсумовуючи, необхідно зауважити, що приватні детективи можуть значно допомогти своїм клієнтам, зважаючи на низький рівень підготовки працівників органів Національної поліції, а також високий рівень завантаженості справами державної правоохоронної системи на сьогодні. Більше того, з введенням інституту приватних детективів створюються додаткові можливості для допомоги правоохоронним органам у їхній діяльності, зокрема підвищення ефективності розшуку викрадених активів. Варто також наголосити на тому, що дуже важливо, щоб детективи працювали винятково в рамках законності та не виходили за межі українського правового поля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про кооперацію в СРСР від 26.05.1988 р. № 8998-11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v8998400-88 (дата звернення: 01.05.2019)

2. Стригин Е. Частный детектив. Красноярск: Горница, 1992. 119 с

3. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 05.04.2000 р. за № 5237. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=56346 (дата звернення: 01.05.2019)

4. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 07.04.2004 р. № 5380. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=6234 (дата звернення: 01.05.2019)

5. Проект Закону про приватну детективну діяльність» від 01.07.2004 р. № 5380-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=77543 (дата звернення: 01.05.2019)

6. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 25.02.2008 р. № 2120. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=01213 (дата звернення: 01.05.2019)

7. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 28.12.2015 р. № 3726. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2VI00A.html (дата звернення: 01.05.2019)

8. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 08.02.2019 р. № 10024. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65453 (дата звернення: 01.05.2019)

9. Національний класифікатор України: Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 року. URL: http://www.dk003.com (дата звернення: 01.05.2019)

Кривонос Євгеній Констянтинович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Гарбовський Леонід Антонович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД З НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ

Як нам відомо з наукової літератури, приватна детективна діяльність виникла не у США, а у Франції. Її засновником слід вважати Ж.Ф. Відока, французького детектива, засновника сучасного кримінального розшуку, який після виходу у відставку заснував в 1834 році перше детективне агентство: «Бюро розслідувань в інтересах торгівлі» [1, с. 577].

Перше детективне агентство у США було засновано в Чикаго в 1850 році. Засновником став колишній шериф Алан Пінкертон [1, с. 579].

Як відомо, американський кримінальний процес відноситься до числа змагальних. Тому робота приватних детективів особливо важлива для сторони захисту, для адвокатів. Приватний детектив здійснює паралельне розслідування і збирає докази для захисників по справі. Він верифікує офіційне розслідування, що проводиться співробітниками правоохоронних органів та відомств, представники яких іноді схильні замовчувати незручну для звинувачення інформацію. Для цього повторно проводиться опитування свідків для виявлення нових фактів та протиріч, досліджується місце злочину, проводяться експертизи, перевіряються всі докази по справі (фото-, відео-, вербальні і т.п.). Для виграшу справи стороні захисту досить спростувати позицію сторони обвинувачення. Але іноді це неможливо зробити без наявності власних свідків, власних позитивних доказів невинності підозрюваного. Тому детективи здійснюють дії з пошуку таких доказів, користуючись при цьому правами, які є дещо ширшими, ніж права пересічних американців. Втім, ліцензія приватного детектива дає право доступу до деяких закритих інформаційних баз даних, які недоступні для пересічних громадян, а також право на здійснення цілої низки оперативних дій (опитування, спостереження і т.п.), результати яких можуть бути використані в суді. Також, згідно другої поправки до конституції країни, у США приватний детектив (як і будь-який громадянин) має право на носіння зброї [2]. Згідно кримінального законодавства ряду штатів, детектив (як і будь-який громадянин) має право здійснювати цивільний арешт, після якого заарештований повинен бути доставлений у поліцію

Детективна діяльність важлива не лише для адвокатів, але й для страхових компаній, які регулярно наймають сищиків на тимчасовій основі, для представників ділових кіл, а також для приватних осіб. Діяльність детективів у сучасних умовах відіграє важливу роль в забезпеченні економічної безпеки підприємств. Закони США на рівні штатів передбачають видачу трьох класів ліцензій:

1. Клас «А» дає право лише на збір оперативної інформації.

Це може бути інформація про злочини, правопорушення або дії, які становлять загрозу для США або для будь-якого штату чи території країни; встановлення особистості та з'ясування звичок, поведінки, сфери й роду занять, моральних якостей, кредитоспроможності,

освітнього рівня, працездатності, лояльності, з'ясування участі в громадських рухах та організаціях, місцезнаходження, членства в політичних партіях та об'єднаннях, особливостей ведення ділових операцій і укладення угод, сформованої репутації і рис характеру будь-якої особи, місцезнаходження втраченої або викраденої власності, а також її повернення власнику; з'ясування підстав для притягнення до відповідальності за підпали, поширення наклепів, заподіяння шкоди, виникнення аварійних ситуацій, пошкодження майна або заподіяння каліцтв особам, забезпечення збереження речових доказів для використання в суді, надання у розпорядження органів попереднього слідства та дізнання.

2. Клас «B» дає право на здійснення охоронної діяльності. Також він дає право на отримання вогнепальної зброї.

Охоронні агентства, зазвичай, не видають своїм співробітникам зброю для постійного носіння. Як правило, зброя зберігається в захищеному приміщенні за місцем роботи, видається охоронцю при заступанні на зміну. Згідно американського законодавства, до цієї категорії відносять будь-яку особу, яка бере участь у діяльності, пов'язаній із забезпеченням на контрактній основі клієнтів особистою охороною, сторожами, патрульними, а також у діяльності, пов'язаній з виконанням однієї з функцій: попередження неправомірного посягання, заволодіння або крадіжка власності, а також актів вандалізму, пошкодження та підпалів майна, а також проникнення на чужу територію, попередження, спостереження та виявлення фактів будь-якої несанкціонованої діяльності в межах приватного володіння; контролю, регулювання та управління рухом пішоходів і транспорту, але тільки у просторових і часових межах, необхідних для забезпечення недоторканності охоронюваної власності; фізичного захисту клієнтів від тілесних ушкоджень.

З вищевикладеного видно, що коло діяльності власників ліцензії класу «B» не може перетинатися із завданнями, які вирішують власники ліцензій класу «A».

3. Клас «C» дає право на ведення розслідування в установленому законом порядку (право дублювати функції органів розслідування).

Ліцензія даного класу дозволяє виконувати послуги, які притаманні класам A і B, а також носити зброю. Ліцензії видаються спеціальною державною комісією, яка оцінює професійні якості претендентів [3, с. 72].

Таким чином, детективом видаються ліцензії класу А або С, які передбачають різний обсяг можливостей. Ліцензії класу В призначені для приватної охоронної діяльності. Ліцензії мають силу тільки на території одного штату, тому великі детективні агентства змушені проходити ліцензійні процедури відразу в декількох штатах. Важливо відзначити, що приватний детектив у США може здійснювати охоронні послуги (охорону фізичних осіб). Але для цього він повинен мати вогнепальну зброю і дозвіл на носіння вогнепальної зброї.

Приватними детективами, зазвичай, стають колишні працівники правоохоронних органів та колишні військові. Хоча законодавчі обмеження на цей рахунок існують далеко не у всіх штатах. Крім цього, в США існує близько 14 коледжів приватного розшуку, що випускають детективів-фахівців зі ступенем бакалавра. Ще 5 коледжів – зі ступенем магістра приватного розшуку. Більшість детективних агентств у США працюють на погодинній схемі оплати праці і повинні щорічно сплачувати державний внесок в сумі 50 – 400 дол. США залежно від штату [4, с. 73].

Перелік послуг, які можуть надавати приватні детективи у США, досить різноманітний. Закон штату Нью-Джерсі «Про приватну детективну діяльність» визначає наступний перелік:

1. Розслідування злочинів та інших правопорушень.
2. Пошук осіб, зниклих безвісти.
3. Збір інформації про особу (звички, репутація, поведінка, характер і т.п.).
4. Перевірка правдивості показів свідків або інших осіб.
5. Пошук втраченого або викраденого майна.
6. Встановлення обставин пожеж, аварій, пошкоджень, травм або збитків осіб, фірм, асоціацій та корпорацій, рухомого чи нерухомого майна; пошук відповідальних осіб.
7. Визначення приналежності будь-якої особи, фірми чи корпорації до будь-якої організації, спільноти, асоціації.
8. Забезпечення збереження доказів у кримінальних або цивільних справах [5].

Отже, детективна діяльність у США сформувалася за умов відсутності сформованої федеральної та місцевої правоохоронної системи. Це сприяло більш активному розвитку інституту приватних детективів у США, ніж в країнах Європи. Сьогодні абсолютна більшість штатів має власне законодавство про приватну детективну

діяльність, яке часом істотно відрізняється за цілою низкою положень. Цікавою і вартою подальшого обговорення видається практика видачі різних класів ліцензій приватного детектива з різним обсягом повноважень, а також практика доступу детективів до деяких закритих баз даних, їх активна участь у кримінальному процесі.

В Європейських країнах професія приватних детективів визнана директивою Європейського Співтовариства 1967 року. Ця директива гарантує свободу підприємництва у всіх країнах Євросоюзу. Жодна країна не може заборонити або обмежити права приватного підприємця, не зазнавши при цьому осуду Європейським судом. В окремих країнах ЄС приватна детективна діяльність регламентована окремими спеціалізованими законами, які висувають до приватних детективів ряд вимог Так, наприклад, у Бельгії приватні детективи мають посвідчення особистості, яке вони пред'являють на запит влади, клієнтів і т.д. В Законі про приватну детективну діяльність Бельгії написано: «у процесі роботи приватний детектив повинен мати при собі ідентифікаційну карту. Він зобов'язаний пред'явити цю карту на першу вимогу представника правоохоронних або спеціальних служб, а також клієнта ...».

У Латвії приватна детективна діяльність чітко регламентована. Приватний детектив повинен бути громадянином Латвії, не мати судимостей та не мати алкогольної чи наркотичної залежності. Зобов'язаний мати вищу юридичну освіту.

У Данії закон про приватну детективну діяльність існував раніше, але був скасований. Займатися приватною детективною діяльністю може хто завгодно. А ось «Асоціація професійних приватних детективів Данії» просить в уряду відновлення закону та процедури отримання ліцензії на заняття приватною детективною діяльністю.

У Швейцарії закон про приватну детективну діяльність у деяких містах був скасований. Але в Женеві Державна Рада видає приватним детективам ID-карти з фотографією. Дані карти приватний детектив може пред'являти на вимогу клієнтів.

Слід підкреслити, що Поліція, Агентство Внутрішньої Безпеки, Центральне Антикорупційне Бюро, Центральне Управління Розслідувань та інші служби не можуть приймати доручень від осіб та приватних компаній у сфері детективної діяльності.

Приватні детективи у своїй роботі можуть використовувати короткоствольну вогнепальну зброю. Для цього вони повинні отримати відповідний дозвіл, що не є проблемою.

У Китаї приватна детективна діяльність формально заборонена. Однак фактично вона активно здійснюється. У Піднебесній існує безліч агентств, які надають громадянам «інформаційні послуги». Головним живильним середовищем для них є сімейне законодавство, яке захищає інтереси подружжя. Ошукані дружини наймають приватних детективів, щоб викрити чоловіків у зраді та вимагати грошової компенсації. На думку фахівців, стеженням за подружжям займається приблизно 60 % агентств Китаю.

В Японії працює багато фірм, які під виглядом приватних розшукових агентств займаються розставленням пасток або дискредитацією тих чи інших осіб на замовлення зацікавлених в цьому клієнтів. Справжні ж приватні сищики зайняті, переважно, стеженням за членами сім'ї замовника – за чоловіком, дружиною або дітьми. Приблизно п'ята частина замовлень пов'язана з пошуком боржників.

Таким чином, приватна детективна (розшукова) діяльність поширена у всьому світі і користується повагою у багатьох країнах. Але залежно від ступеня демократизації країн, деякі її не визнають як таку, що має місце, або взагалі ігнорують. У країнах диктатури детективна діяльність частіше за все взагалі заборонена або скасована як допоміжна при правоохоронних органах. В демократичних країнах, як правило, детективною діяльністю займаються люди, котрі в минулому мали відношення до правоохоронних органів, органів державної безпеки, розвідувальних служб або інших державних органів, що мають відношення до оперативної діяльності, і забезпечили отримання досвіду майбутніми приватними детективами.

Підсумовуючи зауважимо, що вітчизняна, й міжнародна практика свідчить про те, що органи державної безпеки мають в особі недержавної системи, яка займається приватною детективною діяльністю, союзника в боротьбі з економічною та громадською злочинністю. Тому проблема взаємодії приватних детективних структур із правоохоронними органами щодо виявлення та попередження злочинів є однією з найбільш актуальних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мусиенко М. Г. Следователи и частные детективы. Защитники прав, имущества и жизни. М.: Литература, 1996. 640 с.

2. The United States Constitution. URL: http://www.usconstitution.net/const.htm1 (дата звернення: 01.10.2019)

3. Строгая Н. В. Сравнительный анализ получения защитником доказаельственной информации от частнодетективных структур (на основе законов Великобритании, Японии, Франции, США и России). Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право, 2007. С. 70 – 75.

4.Степнов С. Некоторые особенности детективного бизнеса в США. Мир безопасности, 2008. № 5. С. 70 – 78.

5. The Private Detective Act of 1939. URL: http://www.njsp.org/about/pdet_act.html (дата звернення: 01.10.2019)

Крупенко Ірина Іванівна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Самілик Григорій Михайлович,
к.ю.н., Заслужений юрист України, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРИВАТНІЙ ДЕТЕКТИВНІЙ (РОЗШУКОВІЙ) ДІЯЛЬНОСТІ

Створення розвиненого і захищеного інформаційного середовища є неодмінною умовою розвитку суспільства та держави. Останнім часом в світі відбуваються якісні зміни у процесах управління, зумовлені інтенсивним впровадженням сучасних інформаційних технологій. Разом з цим посилюється небезпека несанкціонованого втручання в роботу інформаційних систем, і вагомість наслідків такого втручання дуже сильно зросла. Як наслідок, в багатьох країнах все більше уваги приділяється проблемам захисту інформації та пошуків шляхів її вирішення використання інформаційних ресурсів у приватній детективній (розшуковій) діяльності.

Умови становлення інформаційного суспільства перетворили інформацію на національне багатство і одночасно кинули новий і небезпечний виклик людині, суспільству і державі. Виникнення комп'ютерів, а потім електронних накопичувачів інформації баз даних – поступово трансформувало європейське розуміння поняття

«прайвеси» (від англ. «privacy» право на недоторканість особистого та сімейного (приватного) життя і індивідуальних свобод) у бік застосування заходів захисту права на інформаційний суверенітет особи, зокрема, права людини визначати ким, коли, з якою метою та яким чином інформація про неї буде використовуватися іншими особами. Ця трансформація отримала визначення – «захист персональних даних». Причина зазначеного полягає в тому, що від самого початку розрізнені по відомчих «відсіках» та у багатьох випадках анонімні інформаційні сліди нашого життя отримують відтепер електронну персоналізацію. Комп'ютери, програми, телекомунікації, бази даних перетворили тривалий і трудомісткий процес пошуку різних відомостей у високотехнологічну індустрію збирання особистої інформації з різних джерел, її обробку і поширення у визначених цілях – політичних, економічних, фінансових, кримінальних тощо. Інформація про особисте чи сімейне життя, зміст розмов, майновий стан, медичні відомості, наше денне та нічне теле- чи відео меню, результати вибору книг у бібліотеці, газет чи журналів, які ми отримуємо, зміст файлів на комп'ютерах та на автовідповідачах, відомості щодо спілкування за допомогою засобів нового е-середовища всі ці та багато інших даних при бажанні можна поєднати, проаналізувати та інтерпретувати (створити «портрет» особи) так, що людина, модель її поведінки виглядатиме «прозорою», в усіх своїх якостях та проявах [1, с. 8].

В Законі України «Про інформацію» «інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або в електронному вигляді» [2]. Враховуючи здатність інформації накопичуватись і зберігатись на певних носіях, Законом України «Про національну програму інформатизації» введено такі поняття як інформаційний продукт (продукція) та інформаційний ресурс. Інформаційний продукт (продукція) – це документована інформація, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів. Інформаційний ресурс – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [3].

Директива «Intelligence community directive number 301» Розвідувального співтовариства США називає такою інформацією загальнодоступний матеріал, який кожен може отримати законним шляхом через запит, купівлю чи спостереження. Збір такої інформації повинен відповідати діючим вимогам захисту авторських прав [4].

Інформація – це сукупність первинних даних системи фінансового та управлінського обліку, які характеризують управлінську ситуацію, яка склалася щодо певного об'єкта управління, на основі яких відбувається обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо нього [5].

На думку Шевчука В.О., Коновалова О.В. інформацією називають дані, що несуть в собі додаткові відомості, які розширюють знання керівника, в розпорядження якого вони надходять, а управлінською інформацією є дані, що несуть нові знання, які легко сприймаються, зрозумілі і оцінені керівником підприємства, як корисні для вирішення відповідних задач [6].

Для надання інформації про результативність діяльності виникає необхідність додаткової обробки поточних інформаційних ресурсів. Такої інформації потребують в першу чергу керівники приватних детективних агенств. Тому виникає необхідність застосування аналітичних процедур до облікової та поза облікової інформації в системі обліково-аналітичного забезпечення у приватній детективній (розшуковій) діяльності для формування необхідного інформаційного продукту за запитом користувача.

Отже, систематизація джерел формування інформаційних ресурсів дозволила виокремити нормативні та звітні джерела інформації у приватній детективній (розшуковій) діяльності. Обґрунтовано формування облікового інформаційного ресурсу, як сукупності інструментів обліку і звітності про діяльність приватних детективів для потреб управління.

Електронна інформаційна взаємодія державних електронних інформаційних ресурсів здійснюється шляхом обміну між постачальником та отримувачем електронними повідомленнями, що автоматично засвідчуються кваліфікованою електронною печаткою постачальника та отримувача або відповідного адміністратора державного електронного інформаційного ресурсу, протоколюванням та зберіганням системою інформації про факти, дату і час надсилання та отримання електронних повідомлень [7].

З точки зору управління інформація, яка використовується приватним детективом необхідна, що дати можливість детективам і помічникам приймати рішення і реалізовувати їх шляхом аналізу, розробки висновків і рекомендацій, прогнозування руху, розвитку інформації – перетворення її в матеріальний ресурс.

Ресурси – необхідні засоби (матеріальні та нематеріальні), які на законних підставах використовуються для створення продукту чи послуги, тобто одержання визначеного результату.

Інформаційне забезпечення діяльності у приватній детективній (розшуковій) діяльності передбачає впровадження інформаційних технологій з метою розробки і здійснення заходів для вдосконалення механізму сплати податків та підвищення рівня обслуговування платників шляхом створення інформаційних та інформаційно-аналітичних систем.

Отже, інформаційне забезпечення приватної детективної (розшукової) діяльності – це комплекс організаційних, правових, технічних, технологічних заходів, засобів та методів, що забезпечують, у процесі управління і функціонування системи, інформаційні зв'язки між її елементами, шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань.

Ведення приватного детективного дослідження, та відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини на основі аналізу відкритих джерел інформації є невід'ємною частиною під час виконання ними своїх професійних обов'язків. Аналітики відзначають, що прямо чи опосередковано така інформація стає базою для всіх подібних операцій і документів, а її доступність дає змогу приватним детективам вирішувати широке коло завдань із залученням фахівців детективів та застосування технічних засобів збору інформації.

Мінливий характер використання інформаційних ресурсів у приватній детективній (розшуковій) діяльності вимагає від приватних детективів швидше орієнтуватися в широкому спектрі інформації. Географічно розпорошені загрози, що постійно трансформуються, змушують приватних детективів швидше переорієнтовуватись з однієї теми на іншу, для цього їм потрібно одночасно опрацьовувати інформацію різного спрямування – таку можливість надають лише відкриті джерела, які часто містять детальну інформацію з економіки, культури, соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України законодавству ЄС у сфері персональних даних / В.М.Брижко, А.І.Радянська, М.Я.Швець. К.: Тріумф, 2006. 256 с.

2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1997 р. № 2657-XII, зі змінами від 21.05.2015 р. № 317-19 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12

3. Про національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР зі змінами від 02.12.2012 р. № 5463-17 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80

4. Intelligence Community Directive (ICD 301), July 2006 URL: http://www.dni.gov/ electronic_reading_room/ ICD_301.pdf

5. Лучик Г.М. Управлінська інформація – як забезпечення застосування аналітичних процедур у системі прийняття управлінських рішень. Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції "Теорія і практика сучасної економіки" (20–21 липня 2012 р.). Одеса: ГО «Центр економічних досліджень та розвитку», 2012. С. 111-113.

6. Шевчук В.О., Коновалова О.В., Пантелеєв В.П. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник. К.: ДП Інформ.-аналіт. агентство, 2011. 399 с.

7. Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінету міністрів України від 10 травня 2018 р. № 357. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-%D0%BF/print

Кударев Олексій Миколайович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Мулявка Дмитро Григорович,
к.ю.н., професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ

У статті здійснено теоретичний аналіз поняття та сутності приватної детективної (розшукової) діяльності та порівняльно-правовий аналіз співвідношення приватної детективної (розшукової) і правоохоронної діяльності.

Ключові слова: *приватна детективна (розшукова) діяльність, правоохоронна діяльність, приватний детектив.*

The article analyses the concept of the private detective search activity and comparative legal analysis of proportion of the private detective search activity and law enforcement.

Keywords: *private detective (search) activity, law enforcement, private detective.*

Постановка проблеми. Корінні перетворення, що відбуваються в останнє десятиліття в нашій країні, породили цілу низку як позитивних, так і негативних змін в сучасному українському суспільстві. Слабо контрольоване зверху відтворення втраченого за часів УРСР інституту приватної власності, поспішне проведення економічних, політичних і соціальних реформ, виражених, зокрема, в необмежених конкретними законодавчими рамками: приватизації – роздержавлення власності, зміні державного політичного курсу, розвитку приватно-підприємницької діяльності, привело до цілого ряду серйозних відхилень, в тому числі, до погіршення кримінальної ситуації в України. На «тілі» нових економічних відносин різко зросла і неухильно прогресує кількість злочинних посягань проти особистості, суспільства, держави. Кримінальний світ виробляє і застосовує нові методи і засоби планування, підготовки та вчинення протиправних діянь.

Погіршення кримінального стану суспільства дозволяє громадськості все частіше схиляється до думки про можливість безкарного і цілком усвідомленого досягнення своїх цілей напівлегальними, а нерідко й відверто незаконними методами і засобами. Таким чином, в суспільстві починають «домінувати злочинні схильності», знижується моральний рівень, виробляється і формується нова, практично «кримінальна громадянська психологія». Криміналізація суспільних відносин сприяє розвитку такого негативного явища, як організована злочинність, яка поширює свій вплив на апарат державної влади і управління. Держава щосили намагається стабілізувати ситуацію, проте кримінальна ситуація «продовжує ускладнюватися і вже стала однією з основних проблем національної безпеки».

Таким чином, в сформованих на сьогоднішній день умовах, сучасна вітчизняна наука вирішує нові завдання, що стосуються створення, побудови і розвитку України, як правової та європейської держави. У комплексі проблем, що виникають, важливе значення набуває, зокрема, дослідження процесів, пов'язаних з вивченням питань правового становища діяльності та соціального захисту безпосередніх суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, а саме – приватних детективів та об'єднань приватних детективів; вивчення та дослідження правових основ діяльності приватних детективних структур, а також дослідження і вивчення напрямів вдосконалення правового статусу приватних детективів.

Українська держава вже стоїть на порозі прийняття «стартового» закону, який повинен врегулювати приватну детективну (розшукову) діяльність, іншими словами недержавну детективну діяльність. Для успішної реалізації даного законодавства необхідно створити потужне організаційно методичне забезпечення, яке дозволить цілеспрямовано і методично проводити політику виконання даного законодавства, його розвитку та вдосконалення. Провідна роль в сучасних умовах буде відводитись контролю з боку держави за діяльністю приватних детективних структур, як специфічних суб'єктів попередження злочинів, які здійснюють профілактику і захист законних прав та інтересів особистості від протиправних посягань.

Неоднозначність сприйняття приватних детективних структур як на побутовому, так і на науковому рівнях обумовлює актуальність досліджуваної теми. Сформоване в сучасному суспільстві положення, що характеризується прогресуючим зростанням злочинних посягань

проти життя, здоров'я особи та майна змушує звернутися до зарубіжного досвіду. Практика показує неможливість вирішення проблем профілактики та протидії злочинності лише силами державних правоохоронних органів. Досвід економічно розвинених держав демонструє необхідність залучення до правоохоронної і, в першу чергу, профілактичної, діяльності зацікавлених приватних осіб і структур.

В Україні на сьогоднішній день практично не існує сформованих наукових шкіл, які займаються проблематикою приватної детективної (розшукової) діяльності, як цього вимагає життя. Як свідчить аналіз практики та літературних джерел, проблемі правових основ діяльності приватних детективних структур та правового статусу приватних детективів досі приділяється досить мало уваги. Теоретична не розробленість та практична значущість визначили вибір теми магістерського дослідження.

Теоретичною основою дослідження стали роботи з проблем правового забезпечення правоохоронної діяльності, а також взаємодії приватних детективних структур з правоохоронними органами з метою протидії злочинним посяганням проти життя, здоров'я особи та майна. Особливий внесок у розвиток теорії приватної детективної (розшукової) діяльності внесли: О. Бандурка, В. Грищук, О. Джужа, А. Долгополов, Л. Кваша, Г. Кожевніков, С. Краснокутський, В. Крутов,В. Мак-Мак, Н. Матюхіна, М. Мельник, В. Нор, В. Пилипчук, О. Пунда, В. Савченко, А. Сачаво, А. Старушкевич, М. Хавронюк, С. Юрко та ін.

Мета дослідження полягає в аналізі правового статусу приватних детективів. Мета дослідження визначила коло взаємопов'язаних **завдань**, вирішення яких склало зміст цієї роботи:

– встановити поняття та сутність приватної детективної (розшукової) діяльності;

– встановити співвідношення приватної детективної (розшукової) і правоохоронної діяльності;

Виклад основного матеріалу. В останньому Законопроекті «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 08.02.2019 р. визначення приватної детективної (розшукової) діяльності було змінено. Згідно п. 4 ч. 1 ст. 1 ст. 1 Законопроекту «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» приватна детективна (розшукова) діяльність це «дозволена центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах забезпечення

охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг, підприємницька діяльність приватних детективів або об'єднань приватних детективів щодо надання замовникам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом» [7].

Як і в нормотворчій практиці, в науковій літературі існують різні точки зору, стосовно того, що ж необхідно розуміти під приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Так, окремі науковці вважають, що приватна детективна діяльність – надання на оплатній договірній основі послуг фізичним та юридичним особам, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію), організаціями та індивідуальними підприємцями з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів [4, с. 103]. Характеризуючи сутність приватної детективної діяльності, В.В. Горовенко уточнює: «приватна детективна діяльність – це правоохоронна, самостійна, ризикова діяльність, спрямована на отримання прибутку від задоволення потреб фізичних і юридичних осіб щодо забезпечення реалізації та захисту майнових і немайнових прав та законних інтересів, що здійснюється за допомогою надання особливої сукупності розшукових та охоронних послуг за допомогою специфічних способів і засобів, комерційними організаціями, які отримали в спеціальному порядку ліцензію, працівники яких повинні мати громадянство» [5, с. 11].

Приватна детективна діяльність – це діяльність, щодо захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також з надання їм інших послуг спеціально створеними для цих цілей недержавними підприємствами (об'єднання приватних детективів, приватний детектив), що діють на договірній оплатній основі, використовують спеціальні сили, засоби і методи відповідно до закону і при неухильному дотриманні встановленого порядку [10].

Таким чином, при розгляді сутності приватної детективної (розшукової) діяльності слід брати до уваги, що існують фізичні і юридичні особи, які намагаються отримати послуг у зазначеній сфері; створюються приватні детективні структури, що надають такі послуги при наявності дозволу (свідоцтва) від органів Національної поліції; надання послуг здійснюється тільки на підставі укладеного договору (письмового) і відповідної оплати; об'єктом захисту є не будь-які, а

лише засновані на законі права та інтереси клієнтів; такі послуги надаються тільки на території України.

Проаналізувавши теоретичні дані, можна відзначити, що існує п'ять основних ознак приватної детективної (розшукової) діяльності:

1) публічний характер визнається державою;

2) приналежність до самостійного і регульованого, переважно, нормами адміністративного права, методу (способу) правоохоронної діяльності (поряд із контролем, наглядом та контрольно-наглядовою діяльністю) – правових та розшукових послуг;

3) оплатний договірний або локально-адміністративний характер діяльності;

4) здійснення розшукових функцій на основі державного дозволу – свідоцтва;

5) здійснення розшукових функцій з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів і організацій – засновників.

На основі цих ознак, які розкривають сутність приватної детективної (розшукової) діяльності, можна дати наступне визначення її поняття: приватна детективна (розшукова) діяльність – це регульований, переважно, нормами адміністративного права один із методів (способів) правоохоронної діяльності, що полягає в наданні громадянам та організаціям платних – договірних або локальних адміністративних розшукових послуг, що мають публічний характер і здійснюються з метою захисту законних прав та інтересів громадян і організацій на основі спеціального державного дозволу – свідоцтва. Дане визначення уточнює зміст та природу приватної детективної (розшукової) діяльності у порівнянні із тими, які запропоновані в законопроектах направлених на регулювання приватної детективної діяльності.

Щодо співвідношення приватної детективної (розшукової) і правоохоронної діяльності. Хотілось би зазначити, що в українському законодавстві діє велика кількість нормативних актів, що містять терміни «правоохоронна діяльність» та «правоохоронні органи». Однак до цих пір ведуться дискусії про те, чи можна відносити приватну детективну (розшукову) діяльність до публічно-правової, пов'язаної з виконанням правоохоронних функцій в суспільстві і державі та про її місце в системі правоохоронної діяльності, так як діяльність приватних детективів та об'єднань приватних детективів носить приватноправовий характер.

Саме складність викладу змісту терміну «правоохоронна діяльність» призвело до того, що дослідники дають різні його визначення. Так, К.Ф. Гуценко і М.О. Ковальов визначають його як «державну діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності з законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку» [1, с. 8]. Аналогічне формулювання пропонує і І.А. Семенцова [6, с. 11]. Дещо інше формулювання наводить Л.К. Сав'юк. Він вважає, що «правоохоронна діяльність – це владно-організуюча діяльність компетентних органів і осіб, спрямована на охорону прав і свобод громадян, забезпечення законності і правопорядку в суспільстві» [8, с. 14].

Прихильники правоохоронного характеру приватної детективної (розшукової) діяльності розглядають її суб'єкти як «недержавні правоохоронні служби», «правоохоронний інститут». На їхню думку, «держава, в разі потреби, має частково делегувати свою правоохоронну функцію в сферу недержавних структур, готових займатися правоохоронною діяльністю» [2, с. 21] через «нездатність держави і правоохоронних органів забезпечити безпеку комерційної діяльності, особисту безпеку громадян та ін.» [3, с. 40].

Звідси робляться висновки про необхідність розширення повноважень суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, в тому числі:

– рівноправність з державними органами в застосуванні зброї;

– виведення цього «досить автономного виду діяльності» з-під «відомчого впливу» Національної поліції;

– безкоштовний доступ «до масивів інформаційних центрів органів Національної поліції».

Пропонується зобов'язати органи державної влади та місцевого самоврядування надавати «реальну допомогу і підтримку приватним детективним і охоронним структурам на початковому етапі їх створення і становлення, особливо у вирішенні організаційних питань оренди приміщень, пільгового кредитування, кадрових проблем, інформаційного забезпечення приватної охоронної та детективної діяльності і т.п.

Тим часом класична теорія права відносить правоохоронну діяльність до основних форм реалізації функцій держави, тому тенденція визнання приватних детективних і охоронних структур правоохоронними

органами в літературі характеризується як штучна «приватизація» функцій державних органів [9, с. 5].

На нашу думку, цілком очевидні відмітні ознаки правоохоронних органів як органів виконавчої влади та ознаки суб'єктів підприємництва, якими є приватні детективи та об'єднання приватних детективів.

Відносно суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності слід звернути увагу, що в законопроекті «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» уточнюється поняття осіб, які можуть здійснювати зазначені види діяльності. Так, детективну діяльність можуть здійснювати як фізичні особи – приватні детективи, так і юридичні особи – об'єднання приватних детективів (ст. 1). Кваліфікуючою ознакою правоохоронної діяльності є її об'єктивний, обов'язковий для державних органів характер. Правоохоронні органи зобов'язані відповідно до своєї компетенції здійснювати правоохоронну діяльність незалежно від звернення осіб, права яких порушені. Так, в Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII [7] відсутня вимога такого звернення в якості умови виконання поліцією обов'язків щодо запобігання і припинення злочинів та адміністративних правопорушень, виявлення і розкриття злочинів тощо.

У діяльності ж детективних структур реалізується принцип диспозитивності, відповідно до якого «громадяни і юридичні особи на свій розсуд здійснюють належні їм цивільні права». Для суб'єктів підприємництва, на відміну від правоохоронних органів, не встановлений обов'язок по захисту прав невизначеного кола осіб. Ще одним аргументом на користь того, що приватна детективна (розшукова) діяльність відмінна від правоохоронної, є та обставина, що якщо правоохоронні органи створюються саме як державні органи, які виконують функцію держави з охорони державного ладу та громадського порядку і наділені відповідною компетенцією і мають загальний предмет ведення, то об'єднання приватних детективів виникають в результаті реалізації диспозитивного права громадян здійснювати підприємницьку діяльність і створювати юридичні особи в передбачених цивільним законодавством організаційно-правових формах.

Приватні детективи та об'єднання приватних детективів здійснюють свою діяльність на підставі договорів про надання відповідних послуг. Тільки при наявності договору між клієнтом і приватним детективом або об'єднанням приватних детективів виникають цивільно-

правові зобов'язання з охорони прав конкретного клієнта і тільки в обсязі, передбаченому цим договором. Організації та індивідуальні підприємці своєю волею і в своїх інтересах укладають договори на надання детективних послуг.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити наступні висновки:

1. Приватна детективна (розшукова) діяльність – це регульований, переважно, нормами адміністративного права один із методів (способів) правоохоронної діяльності, що полягає в наданні громадянам та організаціям платних – договірних або локальних адміністративних розшукових послуг, що мають публічний характер і здійснюються з метою захисту законних прав та інтересів громадян і організацій на основі спеціального державного дозволу – свідоцтва.

2. Приватна детективна (розшукова) діяльність є однією зі специфічних форм правоохоронної діяльності, що відрізняється від правоохоронної діяльності державних органів договірним (функціональним) і, як правило, оплатним характером, наданням детективних послуг певним фізичним і юридичним особам, обмеженістю законом в правах використання сил і засобів, відрізняється в основному профілактичним, превентивним характером, оскільки її компетенція закінчується (переходить до державних правоохоронних органів) в разі вчинення третьою стороною злочинних дій по відношенню до клієнта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуценко К. Ф., Ковалев М. А. Правоохранительные органы: Учебник для юридических вузов и факультетов. М.: Издательство «ЗЕРЦАЛО», 2007. 440 с.

2. Зульфургарзаде Т. Э. Правовые и организационные основы деятельности частных детективных и охранных структур по предупреждению преступлений: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.02. М., 1998. 180 с.

3. Иванов П. В. Частная детективная и охранная деятельность (административно-правовой аспект): дис. ... канд. юр. наук: 12.00.02. М., 1998. 203 с.

4. Коячеманов М. В. Взаимодействие органов полиции с негосударственными (частными) охранными и детективными структурами: на примере США. Закон и право, 2007. № 10. С. 102 – 107.

5. Крысин Л. В. Безопасность предпринимательской деятельности. М., 1996. 379 с.

6. Правоохранительные органы. Учебник. Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. 607 с.

7. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Законопроект від 08.02.2019 р. 10024. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=65453 (дата звернення: 01.05.2019)

8. Савюк Л. К. Правоохранительные органы. Учебник. М.: Юристъ, 2001. 671 с.

9. Тихомиров Ю. А. Публично-правовое регулирование: особенности, подвижность сфер и методов. Журнал российского права, 2001. № 5. С. 2 – 10.

10. Частная детективная деятельность. URL: http://www.detective77.ru/articles/12-detective-services.html (дата звернення: 01.05.2019)

Литвиненко
Катерина Олександрівна,
студентка групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Мулявка Дмитро Григорович,
к.ю.н., професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття направлена на з'ясування питання поняття та принципів приватної детективної діяльності. У ній визначено класифікацію принципів та охарактеризовано їх зміст. На основі історії становлення та зарубіжного досвіду функціонування приватної детективної діяльності розглянуто основні підходи до визначення поняття, принципів та завдань приватної детективної діяльності.

Ключові слова: *приватна детективна діяльність, принципи приватної детективної діяльності, принцип законності, принцип верховенства права, детективні агентства, охоронна діяльність.*

Статья направлена на выяснениив опроса понятия и принципов частной детективной деятельности. В ней определена класификация принципов и охарактеризованы их содержание. На основе истории становления и зарубежного опыта функционирования частной детективной деятельности рассмотрены основные подходы к определению понятия, принципов и задач частной детективной деятельности.

***Ключевые слова**: частная детективная деятельность, принципы частной детективной деятельности, принцип законности, принцип верховенства права, детективные агентства, охранная деятельность.*

The article aimed at clarifying the issue of the concepts and principles of private detective activity. If defines the classification of principles and describes their content. On the basis of the history of formation and foreign experience of functioning of private detective activity, the main approaches to the dėfinition of concepts, principles and tasks of private detective activity are considered.

***Key words:** private detective work, principles of private detective work, principle of legality, principle of rule of law, detective agencies, security activity.*

Постановка проблеми. Свій початок розшукова діяльність бере ще з найдавніших часів становлення громад і протогосударства. Поділ в цей період суспільства за майновою ознакою не могло не сприяти виникненню правопорушень, що загрожують майновій безпеці багатих людей. Вперше на пострадянському просторі легітимне визначення приватної розшукової (детективної) діяльності було сформульовано в Законі Російської Федерації«О частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации», прийнятому Верховною Радою Російської Федерації 11 березня 1992 року і набрав законної чинності 30 квітня 1992 р.

На сьогодні в Україні відсутній Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Перші спроби Верховної Ради України прийняти даний закон були невдалими. У квітні 2017 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3726, який визначав загальні правові засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні та забезпечував конституційні гарантії людини та

громадянина. Проте, вже у грудні цього ж року Президентом України було накладено вето та повернуто вказаний правовий акт на повторний розгляд Верховною Радою України [10]. Заветований Президентом України закон визначав приватну детективну діяльність як дозволену Міністерством юстиції України підприємницьку діяльність приватних детективів або приватних детективних агенцій по наданню на оплатній договірній основі детективних послуг з метою захисту законних прав та інтересів у відповідності до Закону [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці у своїх публікаціях стисло розкривають приватну детективну діяльність, а саме сутність її принципів, що є основною проблемою. Більшої популярності детективна діяльність набирала за кордоном. Приватні детективні агентства, що входять в структуру поліцейських систем багатьох економічно розвинених держав, мають досить довгу історію. Приватну детективну діяльність висвітлювали у своїх роботах П. О. Попов та І. О. Чайка, О. Пунда [8], вивчав перспективи правового регулювання приватної, охоронної, розшукової та детективної діяльності. Дана проблема обумовлює необхідність з'ясування сутності та видів принципів приватної розшукової діяльності.

Формулювання завдання дослідження. Мета і завдання дослідження полягає у з'ясування основних принципів приватної детективної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо існуючі в даний час визначення приватної детективної діяльності, які відображаються в нормативно-правових актах різних країн.

Закон Кыргызской Республики от 1 июля 1996 года № 35 «О частной детективной и охранной деятельности в Кыргызской Республики»: законом приватна детективна діяльність визначається як надання на оплатній договірній основі послуг фізичним та юридичним особам частними детективами з метою захисту законних прав та інтересів клієнта [2].

Закон Латвійської Республіки «Про детективну діяльність» від 05 липня 2001 року визначає приватну детективну діяльність як послуги ліцензованих в визначених Законом порядку індивідуальних підприємців, детективних товариств та сертифікованих фізичних осіб, які на основі договору надають фізичній або юридичній особі з метою захисту його прав ті інтересів [3].

Закон Республіки Молдова «Про приватну детективну та охоронну діяльність» № 283-XV від 4.07.2003 року визначає приватну детективну діяльність як ліцензований вид діяльності по наданню послуг з розшуку, компетентними в цьому напрямку особами на договірній основі відповідно до ліцензійних вимог [4].

Закон Республіки Казахстан «Про приватну детективну діяльність» (проект) визначав приватну детективну діяльність як надання на договірній основі послуг фізичним та юридичним особам, яка здійснюється відповідно до Конституції Республіки Казахстан, цим Законом та чинними нормативно-правовими актами Республіки Казахстан, з метою ведення розшукових заходів особами, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію) з метою захисту прав та інтересів громадян Республіки Казахстан».

Закон Литовської Республіки «Про приватну детективну діяльність» від 16.04.2015 року визначає приватну детективну діяльність як консультаційну, дослідницьку, пошукову, яку проводить, організовує та надає з метою допомоги фізичним та юридичним особам в законному порядку захистити свої права ті свободи, а також можливість реалізації законних інтересів.

Під принципами приватної детективної діяльності варто розуміти основоположні ідеї, розроблені практикою, а також закріплені в нормативно-правових актах, реалізації такої діяльності.

Будь який вид правоохоронної діяльності, в тому числі і приватна детективна діяльність, здійснюється на основі системи принципів, які відображають її основні тенденції та закономірності, та в той же час підкреслюють її специфіку. Перш за все приватна детективна діяльність має відповідати принципам, одним із найголовніших яких є принцип верховенства права. Суть даного принципу полягає в тому, що всі дії приватних детективів мають відповідати вимогам закону та іншим нормативно-правовим актам.

В приватній детективній діяльності використовуються засоби, які можуть стосуватися особистих інтересів фізичних та юридичних осіб. Тому в законодавстві про приватну детективну діяльність акцентується увага на необхідності обов'язкового дотримання таких конституційних принципів як повага прав і свобод людини і громадянина.

Принцип державного регулювання приватної детективної діяльності реалізується в його основній формі – ліцензуванні даної діяльності.

Тільки за умови отримання ліцензії можна розпочати займатися приватною детективною діяльністю. Без отримання ліцензії зайняття приватною детективною діяльністю заборонено.

Принцип взаємної відповідальності сторін приватної детективної діяльності – проявляється в договірній формі відносин між ними.

Поряд з цими принципами приватна детективна діяльність повинна здійснюватись у відповідності до принципу гуманізму. Відповідність даному принципу виявляється тому, що приватному детективну заборонено виконання дій та прийняття рішень, які будуть принижувати особистість, можуть призвести до поширення інформації, яка буд носити інтимний характер або ставити під загрозу життя та гідність особи.

Принцип отримання винагороди за приватну детективну діяльності виділяє таку діяльність приватного детектива від правоохоронної діяльності, та в той же час об'єднує із підприємницькою діяльністю.

Принцип конфіденційності полягає в тому, що суб'єкт приватної детективної діяльності не має права розголошувати отриману інформацію, використовувати її особистих цілях всупереч інтересу клієнта.

Розгляд особливостей приватно детективної діяльності потрібно починати з розгляду питання «діяльність».

Юридична та приватна правоохоронна діяльність співвідносяться між собою, тому приватну детективну діяльність можна вважати одним із видів правоохоронної діяльності та підвидом юридичної діяльності.

Відмінність приватного розшуку від державного полягає втому, що приватний розшук здійснюється недержавним організаціями, а державний – виключно державними. Саме тому приватна детективна діяльність є різновидом дозволеної законодавцем розшукової діяльності [6].

Як і інші види діяльності приватна детективна діяльність має свої певні завдання. Завдання приватної детективної діяльності визначені законодавством та є системою послуг, під якими варто розуміти доручення законодавця, які передбачені законом, шляхом здійснення яких досягається мета здійснення детективної діяльності.

Метою приватного розшуку є надання різного роду послуг, які можна систематизувати в декілька основних груп.

До першої групи відносять послуги, які пов'язані з наданням допомоги в розслідуванні злочинів: це може бети і збір інформації

по кримінальним провадженням на договірній основі з учасником кримінального процесу, з обов'язковим повідомленням про це особи, яка здійснює досудове розслідування.

До другої групи відносять послуги, які направленні на попередження скоєння правопорушень:

- встановлення обставин неправомірного використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції, а також розголошення відомостей, які складають комерційну таємницю;
- встановлення біографічних та інших характеризуючих даних про особистість (з їх письмового дозволу) [6].

До третьої групи відносять послуги господарсько-правового напрямку:

- збір інформації по господарським справам на договірній основі з учасниками процесу;
- вивчення ринку, збір інформації для ділових перемов, виявлення ненадійних та неплатоспроможних партнерів.

До четвертої групи відносять послуги, пов'язані із розшуком осіб та матеріальних об'єктів:

- пошук осіб безвісно зниклих;
- пошук втраченого фізичними або юридичними особами майна.

До ознак приватної детективної діяльності Даниленко С.К в своїй праці відносить наступні:

- приватна детективна діяльність здійснюється на договірній основі та з метою отримання прибутку;
- приватна детективна діяльність базується на договірній основі, де чітко визначені моменти виникнення та припинення таких відносин;
- особи, які здійснюють приватну детективну діяльність не наділені повноваженнями посадових осіб правоохоронних органів і у випадку порушення законодавства несуть відповідальність не в порядку притягнення до відповідальності посадових осіб правоохоронних органів;
- приватна детективна діяльність носить переважно превентивний характер [6].

Щодо терміна «детективні послуги» у довідковій літературі визначення взагалі відсутні. Натомість науковці зазначають, що детективна діяльність є невід'ємною складовою цілісної системи сучасної розшукової діяльності в більшості країн світу [7].

У нашій державі немає законів, які б регламентували детективну діяльність. Однак послуги, що мають «детективні» ознаки, все ж таки надаються окремими особами та організаціями.

О. Пунда, вивчаючи перспективи правового регулювання приватної, охоронної, розшукової та детективної діяльності, виділяє найбільш розповсюджені напрями надання детективних послуг, до яких відносять послуги у сфері шлюбно-сімейних та цивільно-правових відносин [8, с. 152].

Однак з юридичної точки зору самі суб'єкти надання детективних послуг діють за межами правового поля, оскільки їх діяльність у приватній сфері охорони та розшуку в Україні не врегульована на законодавчому рівні.

Враховуючи той факт, що в Україні поки що не наведено офіційного визначення приватної детективної діяльності, в одному із законопроектів «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» було запропоновано також визначення приватної детективної діяльності як дозволеної органами Національної поліції України незалежної професійної діяльності приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені законодавством.

Перелік послуг, які можуть надаватися досить широкий. За даними Всеукраїнської асоціації приватних детективів вони поділяються на такі групи:

1) забезпечення економічної безпеки фізичних та юридичних осіб (перевірка бізнес-зв'язків, протидія недобросовісній конкуренції);

2) пошук осіб в Україні та закордоном (пошук осіб, що переховуються від усіх видів відповідальності, пошук родинних зв'язків тощо);

3) забезпечення особистої безпеки особи та членів її сім'ї (перевірка за допомогою поліграфа, перевірка приміщень на наявність звукозаписувальних пристроїв тощо);

4) спеціальні послуги (проведення експертиз, розшук затонулих об'єктів, надання послуг із навчання детективній діяльності);

5) інші послуги, які стосуються приватної детективної діяльності та не суперечать закону [9].

Висновки. Підсумовуючи можна дійти висновку, що приватна детективна діяльність, враховуючи всі законодавчі обмеження, виконує

допоміжну функцію для правоохоронних органів та установ з одного боку, та забезпечує дотримання принципу рівних можливостей сторін у процесі з іншого. У разі виявлення ознак адміністративного чи кримінального правопорушення, приватний детектив зобов'язаний звернутися до правоохоронних органів, які вже будуть вирішувати питання відповідальності за таке правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон Российской Федерации «О частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_385/

2. Закон Кыргызской Республики от 1 июля 1996 года № 35 «О частной детективной и охранной деятельности в Кыргызской Республики». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/642?cl=ru-ru

3. Law on Detective Activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ttc.lv/export/sites/.../Law_on_Detective_Activity.doc

4. О частной детективной и охранной деятельности: Закон Республики Молдова от 4 июля 2003 г. No 283-XV. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sec4all.net/l_organ_1-1.html.

5. Поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pap.in.ua/2_2018/103.pdf

6. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/3/27.pdf

7. Бондарчук Ю., Марущак А. Безпека бізнесу: організаційно-правові аспекти. – К.: Скіф, 2008. -237 с.

8. Пунда О. Приватна охоронна та детективна діяльність (перспективи правового регулювання) // Вісник Львівського університету. – 2009. - № 48. – с. 151-159. – Серія юридична.

9. Офіційний сайт Всеукраїнської Асоціації приватних детективів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aupd.org/ru/services.

10. Пропозиції Президента до Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3726&skl=9.(дата звернення 3 жовтня 2018 року).

Орловський
Дмитро Володимирович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Мулявка Дмитро Григорович,
к.ю.н., професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

У статті розглянуто існуючі напрацювання з проблематики захисту персональних даних під час здійснення приватної детективної діяльності. Визначені переваги та недоліки окремих методів захисту персональних даних та можливості вдосконалення їх системно та законодавчо. Аргументовано доцільність розвитку в Україні практики приватної розшукової діяльності.

The article examines the existing developments in the field of personal data protection during private detective activity. Advantages and disadvantages of individual methods of personal data protection are identified, as well as possibilities for improving them systematically and legally. The expediency of development of the practice of private search activity in Ukraine is argued.

Постановка проблеми. Приватна детективна діяльність здійснюється на сьогодні в умовах повної правової неврегульованості. Фактичне зайняття такою діяльністю створює умови для порушень конституційних прав і свобод людини і громадянина. Тому надзвичайно важливо не тільки легалізувати приватну детективну діяльність, поставити її під належний контроль держави, але й встановити законодавчі гарантії дотримання конституційних прав і свобод громадян.

В Україні активно впроваджується практика надання детективних послуг населенню. Через відсутність в Україні належного законодавчого врегулювання діяльності детективних агентств, вони, як

правило, реєструються як засоби масової інформації, а приватні детективи – як журналісти, що надає їм право проводити журналістські розслідування, а, отже, діяти в межах правового поля, хоча й іншого виду діяльності.

Актуальність даної теми пояснюється тим, що усвідомлюючи масштаби важливості та можливого широкого використання приватних детективних агентств , держава розглядає захист персональних даних як пріоритетний напрям інформаційної політики. Протягом декількох останніх років в Україні реалізовано широкий комплекс правових та організаційних заходів, спрямованих на побудову ефективного механізму захисту персональних даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичну основу дослідження становить науковий доробок провідних українських вчених: Тацій В. Я., Риженко І. М., Рахновецький Є.М., В.Б. Авер'янова, І.В. Арістової, А.І. Берлача, К.І. Бєлякова, Ю.П. Битяка, В.Т. Білоуса, Ю.П. Бурила, І.П. Голосніченка, Р.А. Калюжного, М.В. Коваля, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, О.І. Остапенка та ін.

Метою статті є формування комплексу теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності правового регулювання та організаційного забезпечення захисту персональних даних.

З цією метою доцільно провести ґрунтовний аналіз інформаційного законодавства та правозастосовної практики стосовно захисту персональних даних під час здійснення приватної розшукової діяльності, а також висвітлити пов'язану з ними проблематику, окреслити перспективні напрями її вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід запровадження інституту приватних детективів у США, Великої Британії, Франції, Німеччині, Канаді, Ізраїлі, Японії, Норвегії, Іспанії, Італії та інших країнах переконує світову спільноту в ефективності його функціонування, а діяльність детективних інституцій сприймають уже як звичайне й усталене явище, досконало врегульоване в національному законодавстві зазначених вище країн. Передбачені цим законодавством перелік й обсяг детективних послуг і функцій є досить широким, а їх результати – необхідними та затребуваними суспільством (їх можуть використовувати навіть як процесуальні докази за матеріалами майже всіх категорій судових справ).

Нині послуги приватних детективних бюро та агенцій затребувані серед не тільки приватних осіб, а й державних органів та установ.

Корисною є приватна детективна діяльність і для держави, оскільки її суб'єкти можуть долучатися до правоохоронної поліцейської діяльності, вона не потребує коштів з державного бюджету, а, навпаки, наповнює його обов'язковими податковими платежами від отримуваних за надання приватних детективних послуг доходів і зборів. Зокрема, здійснюване, наприклад, приватними детективами стеження за фізичними особами оцінюють у середньому 12–15 доларів США за годину, збирання інформації про підприємство – від 600 доларів, перевірення алібі – від 700 доларів, розшук боржника та його майна – від 1200 доларів США.

На сторінках спеціальної юридичної літератури було висловлено припущення, що зволікання із запровадженням в Україні приватної детективної діяльності спричинено негативним ставленням до цього оперативних підрозділів правоохоронних структур через можливу конкуренцію з боку детективів.

Зарубіжний досвід свідчить про плідну співпрацю між органами поліції та приватними детективними структурами.

Таким чином, діяльність приватних детективів визнано допоміжною та навіть невід'ємною складовою в роботі оперативних підрозділів поліції низки зарубіжних країн.

Отже, справжні причини зволікань із запровадженням (легалізацією) вітчизняного інституту приватних детективів, на думку автора, полягає, по-перше, у тому, що немає належної публічної волі. Можна спостерігати вже навіть не приховане лобіювання народними обранцями важливіших привабливіших для них інтересів, ініціатив і законопроектів.

По-друге, негативно позначається на цьому процесі політична та економічна ситуація, що склалася в нашій країні.

По-третє, слід констатувати брак можливості широкого обговорення цієї проблематики в літературі, на наукових конференціях, що також певною мірою спричинило неналежну якість підготовлених законопроектів, які подавали на розгляд Верховної Ради України. Навіть останній з них – законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (реєстр. № 3726) (законопроект), схвалений у першому читанні на засіданні 19 квітня 2016 року, хоча й став найдосконалішим порівняно з попередніми їх варіантами, однак також містить не досить чітке і вдале формулювання низки положень.

Зокрема, серед головних функцій детективних послуг приватних детективів законопроект передбачає збирання інформації про особу та відповідне передання (використання, поширення) цієї інформації. Водночас, відповідно до Конституції України (ст. 32), інформація про особисте та сімейне життя є конфіденційною, її збирання дозволено спеціально вповноваженим суб'єктам виключно за рішенням суду й винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту й прав людини. Фактично збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя, тобто порушує базові вимоги Основного Закону.

Згідно з вимогами статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Крім того, заборона на поширення конфіденційної інформації без згоди особи, якої вона стосується, міститься також і у Законі України «Про захист персональних даних» (стаття 14) та Законі України «Про доступ до публічної інформації».

Конституційний Суд України в аспекті тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України визначив, що інформація про особисте та сімейне життя особи є конфіденційною; збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Отже, для законного здійснення приватної детективної діяльності чинне законодавство України залишає досить обмежений простір, як правильно зазначено у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 29 січня 2016 року.

У цьому зв'язку слід погодитись з висновком О.Ю. Чередниченка про те, що в нашій країні заборонена не детективна діяльність взагалі, а її елементи. Наприклад, порушення таємниці листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції, яка передається засобами зв'язку або через комп'ютер.

З іншого боку, діяльність приватних детективів в Україні є незаконною навіть у тих випадках, коли вона стосується таких невинних речей, як перевірка подружньої вірності або інформації, зазначеної в автобіографії. Для досягнення цієї мети суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності надають приватні детективні послуги із застосуванням засобів та методів, що не заборонені чинним законодавством України.

Також цілком обґрунтовано звертається увага на те, що доказова сила інформації, яка одержана приватними детективами, може бути знівельована вимогою закону на отримання письмової або усної згоди на збирання або зберігання такої інформації, оскільки доведення у суді факту, що особа надала усний дозвіл, є досить проблематичним і що таке формулювання може призвести до зловживань приватними детективами своїми повноваженнями.

Попри відсутність подібних повноважень і нинішню неврегульованість статусу детективних агентств і приватних детективів детективні агентства на сьогодні абсолютно відкрито пропонують такого роду послуги, як послуги зі збирання та пошуку інформації про фізичних осіб та майно, проведення приватних розслідувань, куди входять: збір інформації про фізичних осіб (реєстрація, паспортні та податкові дані, доходи, транспорт, майно, виїзди за кордон і інше); збір біографічних та інших даних, що характеризують особу.

У пункті 6 статті 11 проекту передбачено право приватних детективів на пошук, збирання та фіксацію відомостей у кримінальному провадженні на договірній основі з стороною кримінального провадження.

Однак на сьогодні відповідно до статті 222 Кримінально-процесуального кодексу України відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу.

Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом. Таким чином, ці положення необхідно узгодити між собою. Не випадково при підготовці до другого читання вказане положення проекту було виключене.

Законодавче врегулювання приватної детективної діяльності на засадах суворого дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина сприятиме розширенню послуг, що надаються громадянам з питань розшуку зниклого майна, виявлення фактів порушень прав інтелектуальної власності, насамперед незаконного використання товарних знаків, а також рівною мірою надання більш значної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні фінансового стану позичальників, визначення спроможності реального виконання фінансових зобов'язань, запобіганню ухиленню від сплати заборгованості, а тим самим сприятиме зміцненню засад верховенства права в нашій країні.

Висновок. Враховуючи вимоги Європейської конвенції з прав людини, норми Конституції України щодо дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина в сфері недоторканності житла, гарантування таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, заборони збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу без її згоди, мають бути уточнені окремі положення проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», а сама приватна детективна діяльність має здійснюватися у суворій відповідності з принципом верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Є. М. Моісеєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Київ : Атіка, 2003–2014. – Т. 5 : Кримінально-процесуальна та криміналістична діяльність поліцейських підрозділів. – 2009. – 1008 с.

2. Риженко І. М. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті реалізації права на особисте життя [Електронний ресурс] / І. М. Риженко. – Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu. – Назва з екрана.

3. Рахновецький Є. Вам потрібен легальний приватний… детектив / Є. Рахновецькй // Віче. – 2007. – № 17 (206). – С. 50–51.

4. Про приватну детективну (розшукову) діяльність [Електронний ресурс] : проект Закону України від 28 груд. 2015 р. № 3726. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580. – Назва з екрана.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України : рішення Конституційного Суду України від 20 січ. 2012 р. № 2-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. – 2012. – № 2. – Ст. 14.

Поліщук Інна Андріївна,
студентка групи ПМПДз-18-1
Науковий керівник:
Федчишина Віоллета Віталіївна,
к.е.н., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БОРОТЬБІ З ЕКОНОМІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ

Процеси реформування суспільства супроводжуються перетвореннями в економіці, пов'язаними з модифікацією вже існуючих економічних правопорушень в сфері торгівлі і підприємництва, цільового використання бюджетних коштів та повноти нарахування і сплати податків і зборів.

Вчинення економічних злочинів найчастіше здійснюється в процесі здійснення різних господарських операцій, які, як правило, відображаються в первинних документах і облікових регістрах. У зв'язку з цим при розслідуванні економічних злочинів часто доводиться стикатися з питаннями бухгалтерського та податкового обліку, фінансової звітності.

Злочини у сфері економіки – це:

- неприхована від державних органів економічна діяльність, що через об'єктивні і суб'єктивні причини не враховується, не контролюється і не оподатковується;
- легальна економічна діяльність, у процесі якої відбувається повне чи часткове ухилення від сплати податків, зборів, штрафів і інших обов'язкових платежів. Тобто суб'єкт тіньової економічної діяльності одержує додатковий доход шляхом порушення діючого законодавства;

- незаконна, навмисно приховувана від державних органів економічна діяльність;
- діяльність, спрямована на одержання доходу шляхом скоєння чи сприяння у скоєнні злочинів.

Одним із проблемних питань протидії злочинам у сфері економіки є процес виявлення і розпізнання ознак злочинних дій та способів їх вчинення. Ключовою проблемою є невизначеність у теоретичній основі при дослідженні протилежних процесів – податкових правопорушень і законних господарських операцій [1, с.72].

Це пов'язано з тим, що у переважній більшості злочинів дії правопорушників зовнішньо мають характер законно здійснюваних господарських операцій або як несуттєві відхилення від встановленого порядку проведення фінансово-господарських операцій.

Відповідно до кримінального судочинства в процесі розслідування и судового розгляду кримінальних проваджень про економічні злочини необхідно в кожному випадку встановити не тільки якою є сума ухилення від сплати податків, дотримання порядку здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності в бюджетних установах і суб'єктами господарювання, а також установами та організаціями, які отримували кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, - визначено статтею 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», № 2939-XII від 26.01.1993), що саме вкрадено (кількість і найменування), але і яким способом чи шляхом вчинено економічний злочин.

Одночасно встановлюються умови і обставини, що сприяють вчиненню економічного злочину. Залежно від суми ухилення від сплати податків, нецільового використання бюджетних коштів, кількості викраденого, форми розкрадання (крадіжка, привласнення та ін.) кваліфікується злочин і визначається відповідальність осіб, винних у його скоєнні.

Вчинення економічних злочинів найчастіше здійснюється в процесі здійснення різних господарських операцій, які, як правило

(хоча і не завжди в повному обсязі), відображаються в первинних документах і облікових регістрах. У зв'язку з цим слідчому при розслідуванні економічних злочинів часто доводиться стикатися з питаннями бухгалтерського та податкового обліку та звітності, для з'ясування яких і призначається проведення економічної експертизи.

Кримінальні провадження про економічні злочини найчастіше порушуються за матеріалами документальних перевірок з дотримання вимог податкового законодавства чи ревізій органів державного фінансового контролю, в актах яких містяться дані про факт, розміри, період, суму ухилення від сплата податків, доведення до штучного банкрутства, цільового та ефективного використання коштів державного і місцевих бюджетів; недостачі (надлишків) товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів, спричинення інших видів матеріальних збитків, а також інші дані, що розслідуються і мають значення для кримінального провадження.

Однак, економіка кримінального бізнесу - це чорна економіка, яка функціонує у протиправній системі: викрадення людей, торгівля забороненими до поширення, зберігання або використання товарами, проституція, скупка краденого і так далі.

З огляду на різні думки і підходи вчених, з метою спрощення і чіткого розмежування за ознаками усіх видів економічних злочинів, їх поділяють на дві основні групи:

першу групу - нелегальну економіку представляють законспіровані, тобто свідомо приховані легітимні види економічної діяльності, що включають виробництво, розподіл товарів і послуг дозволених законом. ЇЇ представляють законспіровані, тобто свідомо приховані легітимні види економічної діяльності, що включають виробництво, розподіл товарів і послуг дозволених законом;

друга група тіньових видів діяльності має чітко виражений кримінальний характер: виробництво, розподіл, обмін і споживання соціально-небезпечних і руйнівних для розвитку особистості заборонених видів продукції і послуг, крадіжки, розкрадання, наркобізнес, корупція, відмивання коштів і фальшивомонетництво, торгівля людьми тощо.

Обставини, що підлягають доказуванню при розслідуванні економічних злочинів, мають велике значення. Знання предмета доказування дозволяє особі, яка проводить розслідування, швидко й правильно спланувати та цілеспрямовано провести досудове розслідування.

Необхідні відомості про господарську діяльність у сфері виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, задокументовані факти господарського життя, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, не завжди можна вчасно отримати суб'єктам господарювання. У результаті господарської діяльності суб'єктів господарювання відбувається зміна стану або складу майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів підприємства, відомості та дані про які оперативно можуть збирати лише приватні детективи.

Однак, Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у встановленому порядку. недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень. Збирання доказів здійснюється лише сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому цим Кодексом (стаття 86, частина перша статті 93). Тобто, збирання доказів без законодавчої регламентації суперечить нормам, такий порядок є неможливим.

Сторонам кримінального провадження гарантуються *рівні права* на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений *має право на захист*, яке полягає *у наданні йому можливості* надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, *право збирати і подавати докази*, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом (частина 1 статті 20 КПК). При цьому у КПК не уточняється, яким чином вказані учасники кримінального провадження мають збирати докази. Зокрема, для підозрюваного або обвинуваченого, якщо вони знаходяться у місцях попереднього ув'язнення, неможливо особисто реалізовувати своє право щодо збору доказів.

Сьогодні підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, адвокат позбавлені можливості звернутись на договірних засадах за допомогою до приватних детективів Хоча така практика є успішною у багатьох країнах (наприклад, в США, де приватною детективною діяльністю займаються, за різними оцінками, від 1 до 2 мільйонів осіб, а також Великобританії, Франції, Німеччини та ін.).

Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, - визначено статтею 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Спостереження за особою проводиться на *підставі ухвали слідчого судді*, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248-250 КПК України.

Забезпечуючи охорону прав і свобод людини, приватний детектив своєю діяльністю міг би сприяти утворенню правової держави, так як по суті гарантує правовий захист людини, яка згідно із Конституцією України визнається найбільшою соціальною цінністю держави.

Це і зумовлює здійснення діяльності приватних детективів, основним напрямом діяльності якого є правове забезпечення захисту прав і свобод людини, законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Однак, це вимагає чіткої конкретизації на законодавчому рівні порядку збирання, фіксації та дослідження суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності доказів у боротьбі з економічними злочинами.

Законодавча врегулювання здійснення детективної діяльності в Україні забезпечуватиме, як визначено статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України, з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федчишина В.В. Процесуальні аспекти призначення судово-економічних експертиз при розслідуванні податкових правопорушень Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного Університету ДФС України. Ірпінь, 2016 С.72-78.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відом. Верхов. Ради України. — 2013. — № 9–10, 11–12, 13. — Ст. 88.

Польгун Олександр Ігорович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Гарбовський Леонід Антонович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ТАКТИЧНИХ ОСНОВ ДІЙ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВІВ ПІД ЧАС НАДАННЯ ДОПОМОГИ В РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність з підготовки організаційних та тактичних основ дій дії за участю приватних детективів спрямована на своєчасний, правильний, професійний вибір процесуальних, організаційно-тактичних форм і методів роботи детективами, що забезпечують підґрунтя для наступної роботи й досягнення цілей провадження.

Розглядаючи світовий досвід щодо організаційних та тактичних основ дій приватних детективів, ми можемо спостерігати тенденції, які пов'язані з усе більшою орієнтацією розвинених країн світу не тільки на поліцейські органи, але й на приватні детективні організації (бюро, служби, установи). Нині в Україні стоїть питання чи необхідно узаконити детективну (розшукову) діяльність і перейняти зарубіжний досвід.

Тактичні основи дій приватних детективів щодо виявлення і дослідження обставин можуть бути зведеними до наступних позицій: – сформувалися для здійснення злочину; – супроводжували злочин; – наступивших за злочини, в зв'язку з його здійсненням. Ці основи повинні допомогти детективу з'ясувати картину події, яка вказує на мотиви і на особу яка його здійснила. Звернемо увагу перш за все на міжнародний досвід і яким чином детективи використовую організаційні та тактичні основи дій в розшуковій діяльності. Розпочинаючи безпосереднє висвітлення проблеми, зазначимо, що нова історична реальність пов'язана з відтворенням незалежної української держави призвела, поряд з іншими суспільно-політичними процесами, до корінних змін, що почали відбуватися в економічних відносинах, розвитку нових форм господарювання та власності втому числі і сферу детективної (розшукової) діяльності.

Діяльність приватних детективів в кожній країні вирішується по різному, але у більшості країн світу має власний нормативно-правовий базис і визнана на державному рівні, й оптимально використовується як один з засобів забезпечення всебічного професійного захисту осіб, їх законних прав та інтересів.

Для того щоб приватний детектив розпочав свою діяльність у США, він повинен отримати ліцензію. Великі детективні агентства реєструються одночасно в декількох штатах (ліцензія діє в межах одного штату).

Нині в США налічується понад 3500 детективних (розшукових) агентств, бюро і компаній, які формують організаційні та тактичні основи дій. Відзначимо також, що найбільшого поширення під час надання допомоги у сфері приватної (розшукової) діяльності покладається на великі детективні агентства. Наприклад, «Велика четвірка» (приватні детективні агентства Бернса, Кідда, Пінкертона і Уокенхата). У США права і можливості приватного детектива під час надання допомоги в розшуковій діяльності безпосередньо пов'язані з його класом. Приватним детективам присвоюються класи А або С (клас В – присвоюється охоронцям). Детективи класу А можуть займатися виключно збиранням інформації. Клас С надає право носіння зброї, проведення розслідування і надання охоронних послуг. Детективам обох класів дозволено затримувати осіб, запідозрених у скоєнні злочину, і передавати їх у поліцію, але заборонено проводити обшуки й арешти [1].

У випадку конструювання нових напрямів діяльності приватних детективів у Німеччині під час надання допомоги в розшуковій діяльності, то він характеризується комерціалізованою спрямованістю. Приватне детективне бюро у ФРН повинне бути зареєстроване як установа, що займається підприємницькою діяльністю [2, с. 253]. У Німеччині, спектр застосування організаційних та тактичних основ дій приватних детективів регулюється федеральним Законом «Про приватні підприємства» [2]. Використання приватних детективів під час надання допомоги у розшуковій діяльності не потребує додаткового використання. Детективні агентства (бюро, приватні детективи) застосовуючи організаційні та тактичні основи дій виконують законоположення і постанови, які стосуються їхньої діяльності. Проте, необхідно зазначити, що для організації приватної розшукової діяльності детектив може не мати спеціальної чи юридичної освіти чи

відповідного досвіду роботи у правоохоронних органах. До претендента на заняття детективною діяльності висувається вимога наявності мінімального капіталу. Держава надаючи дозвіл на проведення організаційних та тактичних дій приватної детективної діяльності, створює умови для підготовки детективі (центри). Таким, чином система діяльності детективних агентств ФРН є однією з найрозвиненіших серед передових країн світу. Взаємодія приватних детективів з державними правоохоронними органами Німеччини, в тому числі із застосуванням засобів, які могли б дискредитувати державні органи, здійснюється в наступних організаційних і тактичних основах: – спільне планування і проведення спеціальних операцій; – обмін оперативною інформацією; – спільне використання оперативних сил і засобів; – підготовка кадрів [3, с. 28].

Зазначимо, що на сьогодні приватний детектив у Великій Британії має достатньо широкий вибір організаційних та тактичних основ дій (технічні засоби) для здійснення своєї діяльності, йому доступна криміналістична лабораторія поліції Лондона. Нині у Великобританії для надання допомоги під час розшукових дій, існує велика кількість приватних детективних агентств. Найбільш повний перелік таких бюро (із зазначенням контактної інформації) представлений на офіційному сайті Асоціації британських слідчих (Association of British Investigators, http://www.theabi.org.uk). Діяльність англійських приватних детективних агентств більшості випадків забезпечується співробітниками, які раніше працювали у поліції (70%). Це, у свою чергу, обумовлює той факт, що у Великобританії підтримується дуже тісне інформаційне співробітництво між приватними детективними агентствами та державними правоохоронними органами (поліцією) під час розслідування злочинів та захисту прав і свобод громадян [4].

Інституція приватної детективної діяльності знаходить своє відображення практично у всіх країнах ЄС і демократично розвинутих країнах світу. Функціонування даної інституції дозволяє усунути фактичну монополію державної правоохоронної системи, яка у своїх реаліях породжує деструктивні негативізмі, деформацію суспільної моралі.

У Франції приватний детектив – це особа, яка займається розслідуванням і проводить наукові дослідження в порядку приватного обвинувачення за певну винагороду. Законодавство Франції чітко відокремлює професію приватного детективна від професії юриста,

діяльності нотаріуса, поліції та інших близьких за суттю професій. У Кодекс національної безпеки (книга VI, розділ II) закріплено поняття детектива як особи, котра професійно займається діяльністю, що виходить за рамки офіційних поліцейських процедур у галузі приватного права, з метою захисту інтересів особи на умовах конфіденційності [5].

Порядок відкриття агентств та філій регулюється ст.ст. 104-108 Королівського декрету № 2364 від 1994р.. Дипломи, що надають право здійснення приватної детективної діяльності, видаються університетами та школами, які затверджені Міністерством внутрішніх справ Іспанії. Повний перелік цих навчальних закладів розміщується на офіційному сайті МВС і сайті Професіональної Асоціації приватних детективів Іспанії (Asociaciôn Profesionalde Detectives Privadosde Espana), а саме такими навчальними закладами є: Університет безпеки та науки у Валенсії; Інститут кримінології в Барселоні; Інститут кримінології в Мадриді; Інститут кримінології в Аліканте; Інститут аспірантури і докторантури в Севільї до Кордобі; Коледж в Сан-Пабло; Саламанський університет підготовки фахівців безпеки.

Приватний детектив в Іспанії має право відкрити агентство та, відповідно, відкривати філії на території усієї країни. Відповідно до Декрету МВС Іспанії веде обов'язкову реєстрація детективів, агентств, філій агентств тощо. Організаційні та тактичні основи дій іспанських детективів щодо збору інформації та доказів реалізуються здебільшого в галузі приватного права, фінансової, економічної та комерційної діяльності, а також у сфері особистої безпеки осіб. Певною особливістю іспанського законодавства є те, що детективам забороняється вести справи про службові злочини. Використовувати спеціальні технічні прилади, які можуть порушити конституційні права й свободи людини (право на недоторканість особистого та сімейного життя, право на таємницю переписки тощо) детективам заборонено. Під час виявлення фактів службових злочинів приватний детектив негайно інформує про це державні правоохоронні органи.

Державні органи, юридичні та приватні особи в Італії мають право звертатися з метою здійснення розслідування або отримання будь-якої інформації, що їх цікавить, у приватні детективні бюро (служби, агентства). Для здійснення приватної детективної діяльності в Італії потрібно отримати спеціальну ліцензію, яка видається відділом ліцензування поліцейської дільниці за погодженням з місцевим

органом державної влади (Управлінням префектури (області). Приватні детективи в Італії, наприклад, зобов'язані негайно давати відповіді на всі запити, зроблені посадовими особами поліції, державних органів чи агентами національної безпеки. Обсяг послуг, що надаються приватним детективним агентством, міститься у спеціальній «таблиці послуг». Детектив не має права надавати послуги, які не зазначені в таблиці. Така таблиця має бути схвалена і затверджена префектом (керівником органу державної влади на відповідній адміністративно-територіальній одиниці) [6, с. 10–11].

Збільшення масштабів кримінальної злочинності в Японії, зростання її оснащеності й агресивності, рівня економічної підготовки обумовило, своєю чергою, активізацію приватних правоохоронних структур, які в низці випадків здатні більш гнучко реагувати на мінливість оперативної обстановки. Відтак структура приватної правоохоронної системи зазнала деяких змін і зараз охоплює приватні детективні бюро, приватні фірми охорони і безпеки та приватні служби охорони і безпеки фірм, підприємств і банків [7, с. 89]. Приватні служби охорони і безпеки фірм, підприємств та банків, як правило, спрямовані на захист їхніх приміщень, об'єктів і ресурсів, забезпечення інкасації, технічну охорону, захист комп'ютерних систем і мереж, аналітичне забезпечення діяльності фірм, підприємств і банків, контроль персоналу.

В.А. Журавель, аналізуючи сутність тактичної операції як специфічного засобу здійснення слідчої діяльності, серед основних її властивостей називає оптимальність сукупність дій; їх комплексне застосування; єдність мети та завдання реалізації; ефективність реалізації; спрямованість на виконання тактичного (проміжного, локального) завдання [8].

М.О. Марочкін визначає такі характерні ознаки тактичної операції, як: системність та взаємозв'язок дій; ситуаційна обумовленість; плановість та планомірність реалізації; управлінський аспект; цілеспрямованість на вирішення конкретного завдання [9, с. 13].

О.А. Чебуренков вказує на такі ознаки тактичних операцій, як масштабність та тривалість проведення, високий рівень організації діяльності [10, с. 68]. В.О. Князєв поряд із названими вище ознаками акцентує увагу на таких специфічних властивостях тактичних операцій, як програмно-цільовий характер дій та детермінованість слідчою ситуацією [11, с. 64–68].

Важливим для розуміння сучасних процесів міжнародного співробітництва приватних детективів з податкових питань є розгляд поняття «обмін податковою інформацією», оскільки саме цей аспект на сьогодні складає вагому частину міжнародного співробітництва.

Особи, які конфіденційно співпрацюють з оперативними підрозділами в податковій сфері також можуть надавати первинну інформацію про злочини, які готуються або вчиняються, така інформація потребує негайної перевірки, можливо навіть і тим джерелом, яке надало таку інформацію. Як правило, інформація, щодо якої здійснюється обмін, стосується розгляду, дослідження обставин або розслідування податкового зобов'язання платника податку протягом певного податкового періоду. Це можуть бути результати розгляду конкретної податкової декларації, хоча можуть також стосуватися і питань збору, кримінальних розслідувань або інших податкових адміністративних процедур, як це передбачено міжнародними угодами про обмін податковою інформацією [12, с. 273].

Отже, досвід запровадження інституту приватних детективів у США, Великий Британії, Німеччині, Франції, Іспанії, Італії, Японії та інших країнах переконує світову спільноту в ефективності його функціонування, а діяльність детективних інституцій сприймають уже як звичайне й усталене явище, досконало врегульоване в національному законодавстві зазначених вище країн.

Приватна детективна діяльність в Україні перебуває у стані зародження, а досвід організаційних та тактичних основ дій приватних детективів за кордоном, відповідно до динаміки, форм і масштабів розвитку злочинності дає можливість визначити для нашої країни найкращий варіант даної діяльності. Міжнародний досвід вже має у собі величезний потенціал використання приватних детективів, їх організаційних та тактичних основ допомоги під час збирання інформації, наданні послуг та підготовці приватних детективів, який ми повинні впроваджувати в себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузнецов В. Зарубіжний досвід здійснення приватної детективної діяльності. URL:http://resonance.ua/zarubizhniy-dosvid-zdiysnennya-privat/

2. Закон ФРН «Про приватні підприємства». URL: http://www.verfassungen.de/de/ddr/privatwirtschaftsgesetz90.htrn.

3. Крайник О.С. Перспективи застосування на території україни досвіду ФРН у використанні приватної детективної діяльності. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності». м. Львів, 14–15 квітня 2017 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. 180 с. (С. 27-29).

4. Черков В.О., Попов П.О. Приватна детективна діяльність в розвинутих країнах світу. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2010. Вип. 2. С. 248–259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2010_2_35.

5. Code de la sécurité intérieure : dernière modification: 18 février 2016 URL: https://goo.gl/G6UmLO.

6. Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і безпека. 2016. №1 (60). С. 7–13.

7. Франчук В.І., Михаліцька Н.Я., Пригунов П.Я., Мельник С.І., Штангрет М.Й. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

8. Журавель В.А. Системи слідчих дій та тактичні операції в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів. Вісник Академії правових наук України. 2009. №2. С. 197–208.

9. Марочкин Н.А. Теоретические проблемы тактических операций в криминалистике: учеб. пособие. Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1999. 32 с

10. Чебуренков А.А. Основы теории расследования: монография. Москва: Юрлитинформ, 2010. 176 с.

11. Князев В.А. О понятии тактической операции. Криминалистика и судебная экспертиза: межвуз. науч.-метод. сб. Киев, 1982. Вып. 25. С. 64– 68.

12. Параниця С.П. Первинна інформація як аналітичний інструмент при розслідуванні податкових злочинів. Фінансова та митна безпека держави: іформаційно-аналітичне, нормативне та інституційне забезпечення : тези доповідей II Міжнародного форуму (6 червня 2019 р.). Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 332 с.

Рибалка Володимир Олександрович,
студентка групи ПММДз-18-1
Федчишина Віоллета Віталіївна,
к.е.н., професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАПОБІЖНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ ЗЛОЧИННІСТЬ

Діяльність приватних детективів, детективних розшукових підприємств, агентств на теренах України відносно нова. Популярність їх з кожним роком тільки зростає. Про що свідчить навіть кількість знайдених відповідей на запити у пошукових системах мережі Інтернет. Так на запит «детективне агентство» тільки в україномовних системах кількість відповідей перевищує 200 тисяч. Попри романтичний образ детективних розслідувань, описаних у художній літературі, детективна діяльність має цілком прагматичне значення. За неофіційними даними, в усіх регіонах України працює декілька тисяч приватних детективів та приватних детективних агентств. А відтак така діяльність вимагає належного законодавчого регулювання. Починаючи із 2000 р., існує ціла низка законопроектів про приватну детективну діяльність, розроблених різними авторами, які не отримали своєї законодавчої підтримки. Але вже з кінця 2015 р. питання законодавчого врегулювання здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів постало знову на передній план.

28 грудня 2015 р. народними депутатами Паламарчуком М. П., Кожем'якіним А. А., Продан О. П., Тетерук А. А. та ін. було зареєстровано новий проект закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

19 квітня 2016 р. з другої спроби даний законопроект було прийнято у першому читанні [1].

Прийняття цього закону дозволяє легалізувати приватну детективну (розшукову) діяльність, яка уже і так фактично тривалий час здійснюється в Україні. Втім узаконивши, поставивло її під контроль держави та значно збільшило можливості громадян України у захисті

своїх законних інтересів, конституційних прав та свобод. Приватна детективна діяльність сьогодні є тим альтернативним недержавним правоохоронним механізмом, необхідність якого довгий час обговорювалась у нашій державі [2].

Відповідно до Закону, приватна детективна (розшукова) діяльність – це незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені законодавством. Перелік послуг, які можуть надаватися досить широкий.

За даними Всеукраїнської асоціації приватних детективів вони поділяються на такі групи:

1) забезпечення економічної безпеки фізичних та юридичних осіб (перевірка бізнес-зв'язків, протидія недобросовісній конкуренції тощо);

2) пошук осіб в Україні та закордоном (пошук осіб, що переховуються від усіх видів відповідальності, пошук родинних зв'язків тощо);

3) забезпечення особистої безпеки особи та членів її сім'ї (перевірка за допомогою поліграфа, перевірка приміщень на наявність звукозаписувальних пристроїв тощо);

4) спеціальні послуги (проведення експертиз, розшук затонулих об'єктів, надання послуг із навчання детективній діяльності);

5) інші послуги, які стосуються приватної детективної діяльності та не суперечать закону [3].

Закон, у свою чергу, дозволяє ще й надання таких видів приватних детективних послуг, як: збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, на договірній основі із сторонами судового процесу; пошук, збирання та фіксація відомостей в кримінальному провадженні на договірній основі з стороною кримінального провадження; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовником приватних детективних (розшукових) послуг до правоохоронних органів або до суду, з метою захисту законних прав та інтересів такого замовника [1].

Тобто детективна діяльність, враховуючи всі законодавчі обмеження, виконує допоміжну функцію для правоохоронних органів та

установ з одного боку, та забезпечує дотримання принципу рівних можливостей сторін у процесі з іншого. Виявивши ознаки адміністративних чи кримінальних правопорушень, детектив зобов'язаний звернутися до правоохоронних органів, які вже будуть вирішувати питання відповідальності за таке правопорушення.

Під запобіжним впливом на економічну злочинність розуміється сукупність відповідних видів діяльності приватних детективі, таких як: методів та засобів, пов'язаних з розробкою та дотриманням законів, підзаконних актів з питань безпеки, а також нормативів безпеки та інших управлінських рішень – від режиму до регламентації і мотивації поведінки працівників підприємства.

Основне призначення попереджувально-профілактичних механізмів полягає у формуванні умов, які б не створювали сприятливого середовища для виникнення загроз та були для них своєрідним «фільтром». Попередження загрози в економічному плані є більш ефективним, адже співвідношення витрат, здійснених до моменту настання негативної події та завдання шкоди підприємству, витрат на ліквідацію наслідків загрози та відновлення майна і ресурсів, дорівнює 1/15 [2].

Використовуючи у зазначених безпекових механізмах детективну діяльність, можна вчасно попереджати наміри щодо вчинення правопорушень, спрямованих на завдання збитків організації. Тому, результатом реалізації попереджувально-профілактичних механізмів є застосовані зовнішні та створені внутрішні нормативно-правові документи та умови і можливості для попередження і профілактики потенційних чи реальних загроз.

Наприклад, з питань виробництва такими можуть бути:

а) правила техніки безпеки на виробництві;

б) технологічні вимоги захисту від підробок;

в) план дій на випадок надзвичайних подій на виробництві;

г) регламентація у контрактах на постачання сировини, матеріалів тощо, питань відповідальності постачальника за порушення умов договору;

ґ) режим технічного захисту інформації з обмеженим доступом, зокрема й комерційної таємниці;

д) режим технічного контролю доступу у виробничі будинки, приміщення тощо.

У реальному житті система безпеки організації може мати різні за якістю «фільтри», у зв'язку з чим загрози мають можливість

реалізуватися. Для ліквідації загроз, а у разі їх реалізації, пом'якшення їх впливу чи відновлення роботи, безпекова діяльність повинна мати ліквідаційно-відновлювальні механізми, чим і займаються приватні детективи [4, с. 7].

З вище викладеного, дійшли до висновку, що сутність детективної діяльності з забезпечення економічної безпеки полягає у зборі інформації, на підставі якої виявляються і встановлюються факти загрози організації, зокрема й протиправного характеру. За змістом детективна діяльність має розвідувальний і контррозвідувальний характер та спрямування. Вона здійснюється у внутрішньому і зовнішньому середовищі чогось (конкретної установи), що має приналежність до її діяльності.

В той е час основне призначення детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки полягає у виявленні та встановленні фактів зовнішніх та внутрішніх загроз, зокрема й протиправного характеру, спрямованих на об'єкти безпеки, та запобіганні й припиненні їх дії законними методами, використовуючи відповідні засоби. Основний зміст детективної діяльності у частині забезпечення економічної безпеки організації схематично подано на рисунку.

Рис. 1. Основний зміст детективної діяльності у частині забезпечення економічної безпеки організації

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність №3726 від 28.12.2015 року / URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1.

2. Мотуз М. Тенденції розвитку приватної детективної діяльності в Україні / URL: http://law.knu.ua/images/abook_file/conf2011_kpp_motuz.pdf.

3. Офіційний сайт Всеукраїнської Асоціації приватних детективів / URL: http://aupd.org/ru/services.

4. Бугайчук К.Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. *Право і безпека*. 2016. №1 (60). С. 7–13.

Рожківський Ігор Володимирович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Самілик Григорій Михайлович,
к.ю.н., Заслужений юрист України, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

МЕХАНІЗМ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ У ДОСУДОВОМУ ТА СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ

Здебільшого в іноземних країнах світу приватна детективна (розшукова) діяльність визначається на загальнодержавному рівні, регулюється законодавчими актами та Законами й ефективно застосовується для збільшення можливостей юридичних осіб та громадян у захисті своїх інтересів та законних прав.

В умовах сьогодення на теренах України зазначеному виду діяльності не присвоєно статус офіційної діяльності, та тенденція закріплення її на законодавчому рівні не прослідковується.

Якщо брати до уваги фактичні дані, то такою діяльністю дуже довгий період доволі результативно займаються як фізичні так і юридичні особи. Зародження, становлення, формування та функціонування

в Україні приватної детективної (розшукової) діяльності є невідворотнім процесом.

Розпочинаючи з 2000 року в нашій державі розпочала своє існування достатня кількість можливостей законодавчого врегулювання детективної діяльності, що стосується приватних структур. Жоден із вище зазначених законопроектів не був підтриманим та непідписаний Верховною Радою України. Вагомим внеском в законодавчому регулюванні можливостей здійснення в Україні приватної детективної діяльності являється відправлення на ухвалення Верховної Ради України проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» та його ухвалення 13 квітня 2017 року на другому читанні [2, с. 228].

Законодавче врегулювання здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, як одного з основних шляхів забезпечення конституційних прав людини та громадянина та їх захист є головною метою керівних ланок держави та потребує негайного вирішення.

Приватна детективна (розшукова) діяльність має на меті розв'язання багатьох завдань, одних із яких є виявлення та протидія корупції, фінансовим злочинам.

На процес реформування української держави на євроінтеграційному етапі, полягла низка необхідних завдань перед усіма державними і суспільними інститутами, більш важливим є подолання корупції в органах державної влади або ж в органах місцевого самоврядування, що в майбутньому покращить діяльність роботи приватних детективів, і набуде системного та глобального характеру. Щоб вирішити цю проблему потрібно насамперед проявляти зусилля до приватних детективних агентств, які потребують кардинального реформування [4].

Закріплені норми або інститути у Кримінально-процесуальному кодексі України (далі – КПК) негласні слідчі (розшукові) дії беззаперечно є важливим, оскільки не завжди можна отримати докази шляхом проведення досудових дій або слідчих дій. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться тільки тоді коли інформація про суб'єкт та особу, яка вчинила правопорушення є неможливою для отримання іншим особам.

На сьогоднішній день в Україні невирішеним є питанням незалежної професійною діяльністю приватного детектива або детективного підприємства (агентства) щодо надання клієнтам на платній

договірній основі детективних послуг не лише на загальних засадах, а й на етапах досудового або судового розслідування.

Дії слідчого передбачають втручання у приватне спілкування особи і тому важливою проблемою залишається оцінка правомірності та наявності підстав для знаття інформації.

І тому законність втручання у приватне життя в більшості, покладається на прокурора, слідчого та оперативних-працівників. Для проведення негласної слідчої дії потрібно, щоб був певний рівень та підготовка, яка впливатиме на одержання результатів у майбутньому [1, с. 342]. Приватні детективи цілком ймовірно мали б змогу в межах своєї компетенції виконувати досконало свої повноваження та удосконалити даний процес, співпрацюючи з вищевказаними службовими особами.

Аспекти кримінального провадження є основою формування механізму правового регулювання в діяльності не тільки органів досудового розслідування, слідчого суду, прокурора, а також другорядних учасників кримінального провадження.

Складання плану є істотним складовим елементом пізнавальної діяльності суду. Присутність цього елементу полягає в сумлінному елементу, що забезпечує організованість, оперативність судового розгляду, активність, сприяє встановленню істини в кримінальному провадженні. Слід зазначити, що сегмент планування має обов'язково мати місце і в діяльності приватних детективів.

Всупереч цьому законодавець під галом реформи кримінальної юстиції в напрямку здійснення рівної можливості сторони, суб'єкта провадження принципу змагальності продовжує свою діяльність на зниження активності суду під час процесу дослідження обставин кримінального провадження. Стало відомо, що новостворені процесуальні умови здійснюють вплив кардинального переосмислення змісту тактики суду загалом та виконання функцій організації та планування судового провадження в цілому.

В Україні Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) зазначено, що головуючий у судовому засіданні здійснює контроль судового засідання, спрямовує судовий розгляд на забезпечення, з'ясування усіх обставин кримінального провадження усуваючи із судового розгляду все, що не належить кримінальному провадженні, реалізує додержання послідовності та здійснення порядку вчинення процесуальних дій.

Одним з головних факторів процесу управління будь-якої діяльності є ухвалення керуючим суб'єктом позитивного рішення, зміст

якої полягає у виборі із скількох можливих дій оптимального варіанту, що дозволяє ефективно досягнути позначених цілей з мінімальними витратами часу, засобів і сили. Дане рішення поширює операційну, організаційну та інформаційну складову. Аналізуючи проблему під час судового процесу, обробка і отримання інформації про неї, стає наслідком вибору мети, для ефективного досягнення якої приймається дане рішення.

Матеріали кримінального провадження можуть використовуватись судом для вирішення проблем, якщо до початку судового розгляду в його розпорядженні є тільки обвинувальний акт, реєстрація матеріалу досудового розслідування, які сумлінно можна назвати інформаційної базою яка є достатньою для здійснення перевірок пояснення учасників судового провадження, які стосуються виклику експертів, свідків, про витребування речей, матеріалу, документів, вважаючи, що обов'язок головуючого не дозволяти, не допускати досудового розгляду інформації, яка не має значення в кримінальному провадженні [3].

Приватні детективні підприємства та приватні детективи, об'єднання приватних детективних підприємств та їхні філії при виконанні своєї професійної діяльності мають можливість шукати, одержувати та здійснювати накопичення інформації, яка є потрібною за всіма не забороненими законом методами, в тому числі:

– згідно до Закону України «Про інформацію» знайомити на підприємствах, організаціях та установах інших юридичних осіб з потрібною інформацією для виконання завдань замовника, документами та матеріалами (окрім таємниці, яка охороняється законом, є власністю держави або конфіденційною;

– здійснювати зовнішній огляд закритих для вільного обігу приміщень, споруд та інших об'єктів за згодою власника або законного користувача;

– на підставі письмових чи усних запитів до установ, підприємств, організацій, громадян України та за їх згодою одержувати потрібну інформацію;

– здійснювати зовнішніх огляд приміщень, споруд та інших об'єктів, які є не обмеженими у доступі;

– одержувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації експертів та фахівців з питання, яке стосується соціального значення;

– здійснювати фотозйомку, аудіо- та відео запис, а також застосовувати інші технічні записи, що не спричинюють шкоду життю і здоров'ю громадян, навколишньому середовищу у службових та інших приміщеннях за усної чи письмової згоди користувача, власника даного приміщення або уповноваженого ним суб'єкта.

Доцільно зазначити такі зміни, що дадуть можливість приватним детективам проводити діяльність щодо збирання доказів у кримінальному провадженні на підставах законності, можна віднести і до КПК. Оскільки наявність колізії дає можливість стороні обвинувачення, яка веде процес на стадії досудового розслідування, не включати до справи матеріали, що надані приватним детективам.

Національне законодавство України повинно самостійно розвиватися у напрямку врегулювання суспільних відносин, що пов'язані з приватною детективної діяльністю включаючи дійсний законодавчий, практичний досвід [4, с. 1092].

Таким чином можна дійти висновку, що участь у кримінальному провадженні приватних детективів у досудовому та судовому слідстві (діяльності) погоджуватиме дотримання принципу змагальності сторін. Але для цього необхідне відповідне законодавче підґрунтя, що забезпечить дотримання прав свобод людини та громадянина та відповідатиме особливостям вітчизняної правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мужиловський А. А. Зняття інформації з транспортних телекомукаційних мереж та зняття інформації з електронних інформаційних систем як різновиди негласних слідчих дій / Мужиловський А. А.. // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – С. 342–345.

2. Рибалка О. В. Участь приватного детектива (детективного агентства) у збиранні доказів стороною захисту / Рибалка О. В.. // Право і суспільство. – 2017. – С. 259–263.

3. Салманов О. В. Засади діяльності детективів НАБУ в період реформування антикорупційної системи України / Салманов О. В., Лисенко С. Г.. // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – С. 183–187.

4. Щербак. І.А. Щодо використання у кримінальному процесуальному доказуванні результатів детективної діяльності за законодавством / І. А. Щербак, А. В. Зубатенко. – 2012. – С. 1092–1096.

Швець Владислав Олександрович,
студент групи ПММДз-18-1
Науковий керівник:
Мулявка Дмитро Григорович,
к.ю.н., професор,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВНИХ АГЕНСТВ В УКРАЇНІ

У статті визначено актуальність значення детективної діяльності та надання детективних послуг в Україні. З'ясовано позитивні сегменти застосування зарубіжного досвіду на прикладі Королівства Великої Британії, а також виділено основні критерії відбору щодо осіб, які мають право здійснювати даний вид діяльності. Обґрунтовано пріоритетність застосування ключових аспектів зарубіжного досвіду у практичній діяльності.

Ключові слова: *детектив, приватна (розшукова) детективна діяльність, права, обов'язки, зарубіжний досвід, легалізація.*

В статье определена актуальность значение детективной деятельности и предоставления детективных услуг в Украине. Выяснено положительные сегменты применения зарубежного опыта на примере Королевства Великобритании, а также выделены основные критерии отбора в отношении лиц, имеющих право осуществлять данный вид деятельности. Обоснованно приоритетность применения ключевых аспектов зарубежного опыта в практической деятельности.

Ключевые слова: *детектив, частная (розыскная) детективная деятельность, права, обязанности, зарубежный опыт, легализация.*

The importance of detective activity and the provision of detective services in Ukraine is determined in the article. Positive segments of application of foreign experience on the example of the United Kingdom have been identified, as well as the main selection criteria for the persons who are entitled to carry out this type of activity. The priority of

application of key aspects of foreign experience in practical activity is substantiated.

Keywords: *detective, private (investigative) detective activity, rights, duties, foreign experience, legalization.*

Постановка проблеми. Здійснення детективної діяльності та надання детективних послуг суб'єктам господарювання не отримали в Україні законодавчого закріплення, але стали предметом уваги науковців і фахівців у галузі надання правоохоронних послуг, хоча все ще рівень наукових досліджень сфери правового регулювання здійснення детективних та охоронних послуг залишається недостатньо вивченим. Досліджуване питання набуває актуальності у контексті застосування зарубіжного досвіду високорозвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що певні питання приватної детективної діяльності та застосування зарубіжного досвіду набули висвітлення у працях таких вітчизняних дослідників, як Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Д.А. Шиллє, В.Т. Білоуса, В.І. Олефіра, І.В. Хорта, В.І. Шакуна, С.С. Юрка, О.П. Рябченко, О.М. Шелухіна та інших. Проте легалізація приватної детективної (розшукової) діяльності потребує подальшого вивчення та новітніх напрацювань, що зумовлено стрімким світовим розвитком.

Мета роботи полягає в наступному, а саме: з'ясування необхідності легітимізації приватної детективної (розшукової) діяльності на території Україні, що сприятиме повноцінній реалізації та захисту прав людини та громадянина; поєднання теоретичного та практичного досвіду зарубіжних високорозвинених країн світу, зокрема Королівства Великої Британії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У монографії Д.Г. Мулявки, І.М. Шопіна та Д.А. Шиллє «Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах» чітко проаналізована ситуація становлення детективної (розшукової) діяльності в період з набуття Україною незалежності і до теперішнього часу.

У даному комплексному дослідженні правового регулювання даного питання зазначено, що приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні здійснюється, починаючи з моменту набуття нашою державою незалежності, однак до теперішнього часу вона не має легального характеру. На практиці це призводить до ухилення суб'єктів

підприємницької діяльності від оподаткування; відсутності правових гарантій діяльності приватних детективів; «маскування» надання детективних (розшукових) послуг іншими видами діяльності – журналістською, охоронною, наданням правового підґрунтя, що сприяє віктімізації їх поведінки, так і правових консультацій тощо [3, с.13].

Така ситуація сприяє як порушенню прав та інтересів громадян, які користуються детективними (розшуковими) послугами без належного погіршення правового становища приватних детективів, оскільки межі правомірності їх поведінки законодавчо не визначені [3, с.14].

Необхідно зазначити, що для оптимізації правового регулювання приватної детективної діяльності в межах законодавства України найбільш доцільним слід вважати застосування напрацювань, як українських науковців та практиків, так і використання зарубіжного досвіду відносно даного питання.

Досвід країн Європи показує перевагу ідеї централізації функції управління ринком фінансових послуг у єдиній структурі. На думку багатьох науковців і практиків в Україні потрібно створення окремої незалежної державної фінансової установи з повноваженнями проведення фінансового нагляду та регулювання на консолідованій основі із назвою «Державна інспекції фінансового нагляду», яка б володіла повною незалежністю та сприяла розвитку та підвищенню стабільності та ліквідності фінансових ринків завдяки більш скоординованим управлінським заходам [2].

Як зазначено на офіційному сайті Всеукраїнської Асоціації приватних детективів, яка була створена у 2012 році: «Сьогодні йде процес становлення комплексного міжгалузевого правового інституту приватної детективної діяльності. Поява детективних бюро чи детективних агентств як суб'єктів надання послуг на пострадянському просторі була пов'язана передусім зі зміною форм власності та системи господарювання на початку 1990-х років минулого століття» [4].

Як висновок, слід зауважити, що приватна (розшукова) детективна діяльність суттєво потребує легалізації на законодавчому рівні, як приклад, ми пропонуємо розглянути норми, що застосовуються у Сполученому Королівстві Великої Британії.

Положення, що стосуються детективної діяльності закріплені у Законі «Про реформу поліції», який був прийнятий у 2002 році і в оригіналі має назву «Police Reform Act 2002» [1]. Ключові вимоги, що

стосуються осіб, які бажають стати суб'єктами, що здійснюють даний вид діяльності слід визначити наступним чином, а саме:

1. особі необхідно мати досвід в правоохоронних оргнанах, який складає не менше 2-х років;

2. особа пройшла спеціальну комплексну підготовку;

3. особа пройшла необхідні іспити.

Ми вважаємо, що з на території України, з вищезазначених пунктів було б доцільно застосувати другий та третій, а досвід роботи в правоохоронних органах замінити наявністю вищої освіти за відповідним спрямуванням, тобто юридичним чи безпосередньо напрямком правоохоронної діяльності.

Детективи Королівства Великої Британії при виконанні службових обов'язків не мають спеціального форменого одягу, тобто одягають звичайний одяг. Цей факт, було б також доцільно застосовувати на теренах України, тому що слід враховувати, що формений одяг завжди привертає увагу цивільного населення, що може тим, чи іншим чином, вплинути на хід слідства.

До речі, ми вважаємо, що подів певних детективних бюро у Великобританії на вузькопрофільні також є актуальним та дієвим принципом роботи. Як приклад, фірма «Derby Associates Limited» в основному здійснює приховане спостереження і контроль за особами, підозрюваними в шахрайстві. За даними досліджень, шахрайство завдає шкоди британській економіці близько 40 мільярдів фунтів стерлінгів на рік. Крім того, встановлює фінансове становище і кредитоспроможність майбутніх партнерів по бізнесу, виявляє подружню зразу [3].

Зауважимо, що такий розподіл повноважень є більш дієвим, ніж широко масштабний спектр надання послуг, але ми вважаємо, що більш раціонально було б виокремлення пов'язаних між собою сегментів. Тобто, на нашу думку, такий напрямок як «виявлення подружньої зради» повинен мати пріоритетність разом зі справами сімейного характеру, а не розслідуватися одними ж і тими особами, що займаються справами пов'язаними з шахрайством.

Такий поділ справ дозволить виокремити найбільш кваліфікованих спеціалістів, які матимуть змогу удосконалювати свої професійні навички у межах встановленої компетенції.

Для прикладу розглянемо ще одне детективне агентство, яке має назву «Kroll». Працівники даного підрозділу займаються безпосередньо

злочинами, що стосуються порушення кібербезпеки. Власне чітка регламентація сфери розслідувань забезпечить підвищення успішних кіберрозслідувань, що доводить практичний аспект їх діяльності.

Висновки. Необхідно зауважити, що діяльність приватних детективних агентств потребує термінового закріплення на законодавчому рівні держави. Як один із альтернативних варіантів застосування зарубіжного досвіду можна використати Королівство Великої Британії, яке з 2002 року надало право поліцейським займатися таким видом діяльності. Ми вважаємо, що з позитивних аспектів необхідно виокремити саме критерії відбору, а також спеціалізацію детективних агентств, а з негативних наявність того факту, що приватний детектив обов'язково має бути поліцейським, а також пройти 2-х річний апробаційний період під наглядом наставника. Але, в цілому, ми вважаємо, що застосовувати досвід такої розвиненої країни є дієвим варіантом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Police Reform Act 2002. URL:http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/30/contents

2. Даниленко С. К. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні / Південноукраїнський правничий часопис. 2015. №3. с. 84.

3. Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Д.А. Шиллє. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах: монографія / Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 100с.

4. Офіційний сайт Асоціації приватних детективів URL: http://aupd.org/ru/services

Група ПММР 18-1

Алентьєва Анастасія Віталіївна,
студентка групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Параниця Сергій Павлович,
к.ю.н., доцент, заступник начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки

АДВОКАТИ ЯК СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» є спеціальним нормативно-правовим актом, яким регламентується діяльність, пов'язана з фінансовим моніторингом.

Система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів.

В свою чергу, адвокати, адвокатські бюро та об'єднання відносяться до спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу з особливим статусом (п. г) ч. 2 ст. 5 Закону). Такий статус пов'язаний з поширенням на адвокатів обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу у конкретно визначених Законом випадках, а саме, коли вони задіяні у фінансових операціях щодо:

купівлі-продажу нерухомості;

- управління активами клієнта;

- управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;

- залучення коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними;

- утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав) *(ч. 1 ст. 8 Закону).*

В усіх інших випадках, розкриття інформації про будь-яку діяльність щодо конкретного клієнта розглядатиметься як пряме посягання на недоторканість та захист адвокатської таємниці.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачена відповідальність за порушення адвокатської таємниці. Тому, є неприпустимим витребування будь-яким суб'єктом-запитувачем (в тому числі будь-якими органами влади, окремими посадовими чи службових особами) будь-якої інформації, що становить предмет адвокатської таємниці від адвоката, адвокатського бюро та об'єднання, окрім їхньої участі у відносинах фінансового моніторингу в якості спеціально визначених суб'єктів у виключних випадках, які передбачені нормою закону. Будь-які прояви недотримання вказаних вимог повинні розглядатися як неправомірне порушення гарантій адвокатської діяльності та засад захисту адвокатської таємниці. Радою адвокатів України встановлені також системні випадки пред'явлення до адвокатських бюро та об'єднань запитів про розкриття адвокатської таємниці з боку Міністерства юстиції України, які не мають належного законного мотивування підстав віднесення адресатів до суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Разом з тим, стаття 14 Закону обмежує повноваження суб'єктів державного фінансового моніторингу зі здійснення державного регулювання і нагляду щодо адвокатів, адвокатських бюро і об'єднань виключно в частині фінансового моніторингу і за умови юридичного і фактичного віднесення їх до суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Накладення штрафних санкцій на адвокатів, адвокатські бюро і об'єднання допустимо за невиконання (неналежне виконання) ними вимог Закону також лише за умови віднесення їх до суб'єктів первинного фінансового моніторингу (Розділ 8 Закону).

За адвокатом закріплено обов'язок стати на облік у Держфінмоніторинг не пізніше дня встановлення ділових відносин з клієнтом, а саме після проведення фінансової операції. *(абз. 2 п. 5 Порядку від 5 серпня 2015 р. № 552)*. Якщо ж адвокат не надає послуги, пов'язані із: купівлею-продажем нерухомості; управлінням активами клієнта; управлінням банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; залученням коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними; утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав), то, відповідно, у такого адвоката не виникає обов'язок ставати на облік у Держфінмоніторингу та на нього не покладаються обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

В свою чергу, Законом також передбачена відповідальність за неподання, несвоєчасне подання, порушення порядку подання або подання спеціально уповноваженому органу недостовірної інформації (абз. 2 ч. 3 ст. 24 Закону). На суб'єкта, що вчинив таке правопорушення, може бути накладений штраф у розмірі до 2000 неоподаткову-ваних мінімумів доходів громадян (для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які не є юридичними особами, – у розмірі до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Тобто, у випадку неподання або несвоєчасного подання інформації про те, що адвокат, адвокатське бюро або об'єднання, як суб'єкт первинного фінансового моніторингу, став або не став на облік до Держфінмоніторингу, до нього можуть бути застосовані штрафні санкції, передбачені законом [1].

Адвокати, адвокатські бюро та об'єднання можуть не повідомляти Держфінмоніторинг про свої підозри у разі, коли відповідна інформація стала їм відома за обставин, що є предметом їх професійної таємниці, а також у випадках, коли вони виконують свої обов'язки щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів. *(ч. 5 ст. 8 Закону)*

Форми обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, які надаються суб'єктами затверджено наказом Міністерства фінансів України № 24 від 29.01.2016 року «Про затвердження форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та інструкції її заповнення».

Щодо інших обов'язків адвоката як суб'єкта первинного фінансового моніторингу, слід зазначити, що законодавством не передбачено виконання суб'єктом первинного фінансового моніторингу своїх обов'язків лише після реєстрації в Держфінмоніторингу України. Тобто адвокат набуває статусу суб'єкта первинного фінансового моніторингу і зобов'язаний виконувати відповідні обов'язки не з моменту реєстрації в Держфінмоніторингу України, а з моменту набуття статусу адвоката. Ідентифікація клієнтів для адвокатів не є чимось принципово новим. Перелік інформації, яку необхідно з'ясувати адвокату під час встановлення ділових відносин з клієнтом, визначений ч.ч. 11 і 12 ст. 9 Закону. Я.В. Корженівський зазначає, що в спрощеному вигляді – адвокат має провести ідентифікацію клієнта фізичної особи – резидента на підставі паспорта і ідентифікаційного номера платника податків. Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону, така ідентифікація

здійснюється на підставі наданих офіційних документів або засвідчених в установленому порядку їх копій. У той же час додаткові дані для вивчення клієнта можуть бути одержані як безпосередньо від нього, так і з інших джерел, якщо така інформація є публічною (відкритою). Таким чи ном, інформація з мережі Internet, як і інша публічна інформація, може використовуватися лише для перевірки та уточнення інформації про ідентифікацію клієнта, а не для самої ідентифікації [2, с. 16].

Для досягнення адвокатами та нотаріусами ефективного виконання повноважень, пов'язаних з фінансовим моніторингом необхідно врегулювати питання надання відповідними органами документів, щоб підтверджували наявність достатньої фінансової діяльності клієнта, а також підтверджували фінансовий стан клієнта незалежно від чи є це фізична чи юридична особа. О.Ю. Бурдонова стверджує, що «складну ситуацію виконання своїх обов'язків нотаріусами та адвокатами викликають велика кількість підзаконних нормативних документів з цього питання прийнятих Міністерством юстиції України та Державною службою фінансового моніторингу України, та відсутність прописаних норм у головних актах стосовно регулювання діяльності цих суб'єктів первинного фінансового моніторингу» [3, с. 364].

Слід зазначити, що здійснення функцій фінансового моніторингу суб'єктами, встановленими законодавством, у тому числі адвокатами (адвокатськими бюро та об'єднаннями), є важливою складовою запобігання проявів тероризму та стабілізації безпечної міжнародної ситуації, у тому числі в Україні [4].

Отже, за Законом вся система фінансового моніторингу спрямована на виявлення та зупинення операцій, які пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням теторизму, і складається з двох рівнів: державного та первинного, який, у свою чергу, поділяється на обов'язковий та внутрішній.

Державний фінансовий моніторинг здійснюється центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу (Спеціально уповноваженим органом) та іншими державними органами, перелік яких наведено у ст. 14 Закону (Національним банком України, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг в Україні, Міністерством юстиції, Міністерством економіки, Міністерством фінансів, Міністерством транспорту та зв'язку України).

Первинний фінансовий моніторинг здійснюється фінансовими установами, платіжними організаціями та системами, біржами, професійними учасниками ринку цінних паперів, компаніями з управління активами, установами, які здійснюють переказ коштів, юридичними особами, які не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги, а також спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валентин Гвоздій Фінансовий моніторинг в адвокатській діяльності URL:https://unba.org.ua/publications/3342-finansovij-monitoring-v-advokats-kij-diyal-nosti.html

2. Корженівський Я.В. Адвокати як суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Адвокат. 2010. № 11(122). С. 14–18.

3. Бурдонова О.Ю. Особливості правового статусу спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 1. С. 361-366.

4. Щодо участі адвокатів, адвокатських бюро та об'єднань у національній системі боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. URL: http://sumyjust.gov.ua/news/item/729-shchodo-uchasti-advokativ-advokatskykh-byuro-ta-obyednan-u-natsionalniy-systemi-borotby-z-lehalizatsiyeyu-vidmyvannyam-dokhodiv-oderzhanykh-zlochynnym-shlyakhom-finansuvannyu-teroryzmu-ta-finansuvannyu-rozpovsyudzhennya-zbroyi-masovoho-znyshchennya

Мірошник Віталій Володимирович,
студент групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Рекуненко Тетяна Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) БРУДНИХ КОШТІВ» У МІЖНАРОДНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ НОРМАТИВНИХ АКТАХ

Безсумнівно, що навіть дуже ефективні заходи щодо виявлення та боротьби з відмиванням коштів, які вживають на державно-національному рівні, не можуть принести необхідного результату, коли вони не будуть координуватися та направлятися на міжнародному рівні.

На основі аналізу практики протидії економічній злочинності, а також досліджень вчених, фахівців у цій галузі, вже ні у кого не виникає сумніву, що вона вже давно перетнула кордони України. Як справедливо зазначає В.М. Попович: «Чим ширше географія здійснення економічних злочинів, тим складніше їх виявлення і розкриття. Тому економічна, а за нею і деякі інші види злочинності, що супроводжують кримінальні злочини (наркобізнес, фінансові злочини, службові підлоги, хабарництво тощо), набувають транснаціонального характеру».

Усвідомивши небезпеку проникнення капіталів злочинного походження в національні і міжнаціональні суспільно-економічні відносини, визначаючи їх негативний та руйнівний потенціал, уряди і міжнародні організації почали, перш за все, розробляти організаційні та правові заходи щодо протидії відмиванню доходів злочинного походження, розуміючи під терміном «відмивання» – процес легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, який включає вуалювання джерел протиправних доходів, конспірування ініціаторів, співвиконавців та протизаконних способів їх отримання і впровадження в легальну чи псевдолеґальну господарську діяльність [7].

Ще у 1912 році керівництво ряду держав уклали Міжнародну конвенцію зі справ, пов’язаних з виготовлення опіума.

У 1931 році – Конвенцію зі зменшення виробництва і регулювання розповсюдження ліків, які містять наркотичні речовини.

У наступні роки активну боротьбу, зокрема з підготовки міжнародних актів, що направлені на боротьбу з наркобізнесом як одним з основних джерел отримання брудних коштів, очолює Організація Об'єднаних Націй.

У 1961 році приймається Єдина Конвенція ООН по проблемі одурманюючих речовин, яка у 1994 році ратифікована 126 державами.

Також у подальшому було прийнято ряд інших міжнародних документів з цієї проблеми.

Разом з тим, як показало вивчення та аналіз матеріалів конвенцій, прийнятих у той час, майже усі вони були спрямовані на організацію контролю за виготовленням наркотичних та психотропних речовин, а також на правове регулювання легальної торгівлі ними.

Потрібен був міжнародний правовий акт, який би регулював процес боротьби з наркобізнесом та, як результат, припинення отримання брудних коштів. Крім цього, для ефективної боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, терміново було необхідно саме визначення легалізації.

Ця проблема була вирішена на Конференції ООН, яка проходила у Відні з 25 листопада по 20 грудня 1988 році та на якій було прийнято так звану Віденську конвенцію "Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин". Конвенція набрала чинності 11 листопада 1990 року.

Особливе значення цієї Конвенції полягає в тому, що вона прийняла перший в історії міжнародний правовий акт, який визнав легалізацію (відмивання) брудних коштів злочином, а також надала дефініцію цього злочину.

Наступним етапом визначення поняття законотворчості "відмивання" брудних коштів є Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, яка була прийнята у Страсбурзі 8 листопада 1990 року. У цій Конвенції вказується, що кожна країна-учасниця відповідно до свого внутрішнього законодавства кваліфікує як правопорушення, які пов'язані з відмиванням засобів, наступні умисно здійснені дії:

а) конверсію чи передачу матеріальних цінностей, про які той, хто цим займається, знає, що ці матеріальні цінності складають дохід від злочину з метою приховати незаконне виникнення вищезгаданих

матеріальних цінностей чи допомогти особі, яка задіяна у вчиненні основного правопорушення (під «основним правопорушенням» розуміють будь-яке кримінальне правопорушення, в результаті якого прибуток від нього може стати об'єктом правопорушення) вказаного в чинній Конвенції, уникнути юридичних наслідків від цих дій;

б) приховування або перекручення природи, виникнення, місцезнаходження, розміщення, рух чи реальність належності матеріальних цінностей або відносин з ними прав, коли порушнику відомо, що ці матеріальні цінності являють собою отримання злочинним шляхом;

в) придбання, володіння чи використання матеріальних цінностей, про які той, хто їх придбав або заволодів, або користується, знає в момент їх отримання, що вони є доходами, здобутими злочинним шляхом;

г) участь в одному із правопорушень, визначених відповідно до чинної статті, або в будь-якій асоціації, союзі, замах чи співучасть шляхом надання співпраці, допомоги або поради, або поради з метою його вдосконалення [3].

Таким чином, Страсбурзька Конвенція розширила поняття «відмивання грошей», визначаючи предметом злочину доходи, які отримані не тільки від торгівлі наркотиками, але і будь-якими іншими злочинними шляхами. Якщо розглядати, «Конвенцію ООН проти корупції» від 31 жовтня 2003 р. у статті 23 "Відмивання доходів від злочинів", то вона пропонує державам-учасницям визнати у національному законодавстві як кримінальний злочин такі умисні діяння:

– конверсію або переведення майна, якщо відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів, з метою приховування або утаювання злочинного джерела цього майна або з метою надання допомоги будь-якій особі, що бере участь у здійсненні основного правопорушення, для того, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої діяння;

– приховування або утаювання справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, прав на майно або його приналежність, якщо відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів;

– придбання, володіння або використання майна, якщо в момент його одержання відомо, що таке майно являє собою доходи від злочинів;

– участь, причетність або вступ у змову з метою здійснення кожного зі злочинів, визнаних такими відповідно до справжньої статті,

замах на його здійснення, а також пособництво, підбурювання або надання порад при його здійсненні [2].

У 1989 році у Парижі створюється група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF), основною метою якої є розробка і співучасть політики держави, спрямованої на боротьбу з відмиванням грошей. На сьогодні свої першочергові завдання FATF формує таким чином:

1. Глобальні розповсюдження заходів по боротьбі з відмиванням грошей на всі без винятку країни і території.

2. Аналіз тенденцій у процесах відмивання грошей і розробки відповідних контрзаходів.

3. Контроль за виконанням Сорока рекомендацій FATF по боротьбі з відмиванням грошей у всіх країнах-членах даної організації.

Під "відмиванням" грошей Спеціальна група розуміє фінансові дії, метою яких є перетворення або передача власності, коли відомо, що ця власність є наслідком злочину з метою приховування або маскування незаконного походження власності чи надання допомоги будь-якій особі, яка втягнута в здійснення такого злочину, з метою уникнення правових наслідків дій особи, яка здійснює відмивання; приховування або маскування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, розташування, переміщення, прав власності або права власності; набуття, володіння або використання власності, коли на момент отримання відомо, що власність виникла внаслідок злочину або участі в такому злочині [5].

На основі вищевикладеного можна сформувати ряд міркувань відносно висновків щодо поняття легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, у міжнародних документах. На думку авторів, найбільш повно це зробив Є.В. Невмержицький, який зазначає що у міжнародних документах до легалізації незаконних коштів, отриманих злочинним шляхом, належать такі дії:

- зміна правового режиму або передача майна, придбаного в результаті злочинної діяльності чи участі в злочинній діяльності, з метою приховування, перекручення факту незаконного походження цього майна, сприяння особам, що займаються зазначеною діяльністю, в ухиленні від відповідальності за такі дії;

– приховання або перекручення дійсного правового режиму, джерела походження, місцезнаходження майна, його незаконне розміщення, переміщення, а також приховування або перекручування

прав на майно, свідомо придбане в результаті злочинної діяльності або участь у злочинній діяльності;

– придбання чи збереження, використання майна, що на час його одержання було свідомо придбане в результаті злочинної діяльності, чи участь у злочинній діяльності;

– участь чи співучасть у вчиненні, способі вчинення замаху на вчинення, допомога у вчиненні. Підбурювання до вчинення, сприяння, надання консультацій у зв'язку зі вчиненням будь-яких зазначених вище дій [6].

З метою більш глибокого аналізу сутності та поняття легалізації (відмивання) брудних коштів звернемося до міжнародних чи національних нормативних актів.

Закон Росії визначає, що «легалізація – надання правомірного вигляду володінню, використанню чи розпорядженню грошовими коштами або іншим майном, отриманим у результаті здійснення злочину, за винятком злочинів, передбачених ст. 193, 194, 198, 199 Кримінального кодексу РФ, відповідальність за які встановлена вказаними статтями» [4].

Закон Білорусії визначає, що «легалізація – це надання у будь-яких формах правомірного вигляду володінню, використанню чи розпорядженню доходами, отриманими незаконним шляхом, у тому числі їх приховання, розміщення, переміщення, представлення помилкових або неправдивих показань про місце перебування або справжню природу цих доходів» [1].

Закон України визначає, що «до легалізації (відмивання) доходів цим Законом відносяться дії, спрямовані на приховування чи маскування незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів або іншого майна, за умови усвідомлення особою, що вони були доходами».

Таким чином, аналізуючи все вище викладено, можна прийти до висновку, що проблема поширення процесів легалізації («відмивання») доходів, отриманих злочинним шляхом, з кожним роком в Україні набуває все більшої актуальності. Становлячи значну суспільну небезпеку, цей вид злочинів не тільки суттєво підриває економічну безпеку нашої країни, а й негативно відбивається на її міжнародному авторитеті. Це явище є одним з найбільш розповсюджених різновидів

організованої злочинності. Його не стримують, на жаль, ні державні кордони, ні зусилля правоохоронних і контрольно-наглядових структур багатьох цивілізованих країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горянин А.Б. Россия-Европа. Вместе против коррупции. Материалы совместного проекта «Приведение российского антикоррупционного законодательства в соответствие с международными стандартами». Ч. 1 / Горянин А.Б., Хлусов В.В. М. Изд-во Гос. Думы. 456 с.

2. Зінчук О. Конвенція ООН проти корупції: правовий базис запобігання та протидії корупції в Україні.URL: http://www.minjust.gov.ua/0/21048.

3. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 17.12.1997 № 738/97. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029.

4. Концепция долгосрочного социальноэкономического развития Российской Федерации на период до 2020 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. 2008. № 47. Ст. 5489. С. 14017.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2011 року № 2341-III // Офіційний Інтернет-портал Верховної Ради України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

6. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії / Є.В. Невмержицький: моногр. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.

7. Офіційний веб-сайт Державна фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=114&art_id=1890&lang=uk

Мироненко Олексій Олександрович,
студент групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Рекуненко Тетяна Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Вивчаючи фінансовий моніторинг необхідно не тільки знати н.п.а., структуру, завдання, напрямки діяльності, а також історію створення та похідні історичні документи.

Фінансове становище України є кризовим і це вимагає негайного вирішення завдань, а саме: переформування існуючих фінансових механізмів та взяття за основу рекомендації FATF, також збільшити роль суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Дані процеси вимагають цілеспрямованого управління та контролю.

Злочинність у фінансовій сфері зумовлено загальним ставленням осіб до їхнього діяння, та фінансових потоків, неврегульованістю суб'єктів первинного моніторингу. Фінансова структура вже перетворилась на об'єкт пильної уваги злочинних, протидержавних дій. Вони виводять та легалізують гроші, які є правом власності держави (народу), так і конкретних осіб, в свою чергу це набуте майно, гроші є одержані не законим шляхом.

Недосконаліть законодавчої та відомчої нормативної бази у сфері фінансового моніторингу в свою чергу створила сприятливі умови для здійснення не законних операцій з фінансами, грошовими переводами, платіжками.

Україна в 2014 році почала свої перші рухи в сторону оновлення та оновлення інституту фінансового моніторингу.

Сучасні умови диктують правила за яких необхідне створення ефективної системи протидії легалізації, відмивання доходів здобутих злочинним шляхом та фінансування тероризму, бо це є питанням національної безпеки кожної держави. У більшості країн СНД, у тому

числі й в Україні країнах Європи, Північно-Атлантики, цей інститут отримав назву «фінансового моніторингу».

Походження терміну «"моніторинг" (лат. monitor — той, хто попереджує), що розумівся, як система безперервного спостереження, вимірювання та оцінка стану утворившись відносин» [5]. Сам термін та поняття бере початок із Стокгольмської конференції ООН 1972 року в восьмому принципі вказано «Экономическое и социальное развитие имеет решающее значение для обеспечения благоприятных окружающих условий жизни и работы человека, а также для создания условий на земле, которые необходимы, для улучшения качества жизни» [1]. З огляду на цей принцип стає зрозумілим, що держава повинна різними методами навіть економічними забезпечувати певні умови для проживання населення.

З середини 1990-х років, з набуттям Україною членства у Раді Європи, був початий процес приєднання до основних європейських конвенцій з питань кримінального судочинства, зокрема «Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» [2], яка передбачає: порядок діяльності краї, їх права, заходи, засоби кожної сторони на міжнародному рівні та відповідальність за легалізацію незаконно отриманих доходів незалежно від джерела їх походження. Також була прийнята «Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах» [3] в статті 1 вказано «Договірні Сторони зобов'язуються надавати одна одній, відповідно до положень цієї Конвенції, якнайширшу взаємну допомогу у кримінальному переслідуванні правопорушень, покарання яких, на момент прохання про надання допомоги, підпадає під юрисдикцію судових властей запитуючої Сторони» [3], цю норму можна взяти за основотворчу в сфері взаємодопомозі між країнами та в співпраці державних органів країн світу, які ратифікували цю конвенцію.

22 червня 2000р. був виданий Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом" [4] він мав на меті посилення боротьби з приховуванням податкових та не оподаткованих доходів також незаконним переміщенням за кордон податкових та неоподаткованих капіталів, легалізацією незаконно одержаних доходів. З цією цілю передбачалося покласти на Державну податкову адміністрацію України функцій виявлення фактів прихованя/маскування незаконного походження

доходів, виявлення їх справжнього значення і джерел походження, місце знаходження і переміщення, розміщення, використання грошових потоків, в тому числі, для здійснення підприємницької діяльності, розрахункових і кредитних операцій.

«Але цих дій було замало за оцінками фахівців FATF, з двадцяти п'яти критеріїв, що були сформульовані для визначення країн, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням коштів, Україна, повністю відповідала лише десятьом критеріям й частково — семи. Мова почала йти про необхідність суттєвого поліпшення системи протидії відмиванню грошей здобутих не законим шляхом. «Як недолік, було відзначено відсутність централізованого органа (органа(ів) фінансової розвідки) та відповідних механізмів збирання, аналізу та надання компетентним органам інформації про підозрілі операції. Інші недоліки стосувалися недостатньої ідентифікації клієнтів, можливостей фінансових інститутів здійснювати трансакції, не знаючи їх власників та бенефіціарів, та неналежного фінансування боротьби з відмиванням грошей. Особливо наголошувалося на відсутності спеціального закону, спрямованого на протидію легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом» [5].

У вересні 2001 році було прийнято рішення про внесення України до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом. Це призвело до суттєвих негативних наслідків для нашої держави, оскільки всім фінансовим інститутам, які вели операції з країнами, що входили до переліку, було рекомендовано проявляти особливу пильність й своєчасно застосовувати необхідні заходи контролю та попередження сумнівних трансакцій, що в подальшому призвело до падіння рейтингу України на міжнародній арені та зменшення інвестицій в країну. Було також заявлено, що по відношенню до країн й територій, які відмовляються від проведення реформ, країни-члени БАТР можуть застосовувати певні санкції, зокрема, ембарго на великі контракти, заморожування або ненадання кредитів по лінії МВФ та Світового банку, додаткові складнощі у відкритті банківських рахунків для фізичних та юридичних осіб, закриття кореспондентських рахунків банків тощо.

Для виправлення ситуації у 2001 року Верховною Радою України розробляє перший проект Закону "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом". А в

Указі Президента України "Про заходи щодо запобігання легалізації ("відмиванню") доходів, одержаних злочинним шляхом"[6] від 10 грудня 2001 р. № 1199/2001 на той час поки приймається Закон, запроваджується обов'язковий фінансовий контроль за всіма фінансовими операціями, що були визначені, як значні або сумнівні та здійснювалися/здійснюються на території України фізичними і юридичними особами. Перед Кабінетом Міністрів України постало завдання створити у складі Міністерства фінансів, Державний департамент фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг) із статусом урядового органу державного управління.

Департамент був створенний постановою КМУ «Про утворення Державного департаменту фінансового моніторингу» [7] від 10 січня 2002 р. № 35.

«На початку 2002 року Україною було ратифіковано Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом» [8], яка визначала статус учасників, поняття тероризму, механізми боротьби.

І вже 28 листопада 2002 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [9], який у цілому відповідав міжнародним стандартам FATF у сфері боротьби з відмиванням доходів, та фінансування тероризму, в тому числі, Віденській та Страсбурзькій Конвенціям.

Але з зміною влади в Україні змінився і підхід до фінансового моніторингу в 2014 був прийнятий Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»[9] (надалі Закон), як норма прямої дії в сфері фінансового моніторингу ввібравши в себе всі рекомендації міжнародних країн та міжнародних конвенцій.

З 2014 року офіційно почав існувати термін «первинний фінансовий моніторинг - сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог цього Закону, нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу, що включають, зокрема, проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу;», поняття, діяльність, права, обов'язки, правовий статус, особливості діяльності (всі основні структурні елементи) існування інституту первинного фінансового моніторингу визначає Закон. Він передбачає таке визначення: «первинний

фінансовий моніторинг - сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог цього Закону, нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу, що включають, зокрема, проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу»[9],

«Закон відразу встановлює суб'єктів, які належать до органів первинного фінансового моніторингу України:

1) банки, страховики (перестраховки), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;

2) платіжні організації, учасники чи члени платіжних систем;

3) товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами;

4) професійні учасники фондового ринку (ринку цінних паперів);

5) оператори поштового зв'язку, інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів;

6) філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України;

7) спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу:

а) суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна;

б) суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;

в) суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино;

г) нотаріуси, адвокати, адвокатські бюро та об'єднання, аудитори, аудиторські фірми, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку, суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги (крім осіб, що надають послуги в рамках трудових правовідносин);

8) інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги».

Неодмінно Закон встановлює для суб'єктів первинного моніторингу їхні права та обов'язки з метою захисту прав суб'єктів та визначення їх чітких обов'язків.

Отже первинний фінансовий моніторинг відіграє значну роль в системі фінансового моніторингу він є первинним елементом, який здійснює збір інформації (індифікацію) та підтвердження її (верифікація) без, якої не можливе подальше відслідковування фінансових потоків державним фінансовим моніторингом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конференцией Организации Объединенных Наций Стокгольм, 1972 год «По проблемам окружающей человека среды» від 16.06.1972.

2. Конвенція «про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», Страсбург, 8 листопада 1990 року, ратифікований від 17.12.1997.

3. Європейська конвенція «про взаємну допомогу у кримінальних справах» Страсбург, 20 квітня 1959 року, ратифікована

4. 22.06.2000 р. від Указ Президента «Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом».

5. Метньова А. Внутрішній фінансовий моніторинг як складова системи контролю за легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом / А. Метньова // Вісник Національного банку України. — 2009.

6. . № 1199/2001 від 10 грудня 2001 р Указом Президента України "Про заходи щодо запобігання легалізації ("відмиванню") доходів, одержаних злочинним шляхом"

7. №35 від 10.02.2002 Постанова Кабінету Міністрів «Про утворення Державного департаменту фінансового моніторингу»

8. Європейська конвенція «Про боротьбу з тероризмом» ETS N (90) ратифікована 17.01.2002.

9. № 78-VIII від 28.12.2014, Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;

Ревенко Дмитро Костянтинович,
студент групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Рекуненко Тетяна Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИЯВЛЕННЯМ СУМНІВНИХ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Дана тема досить актуальна на Україні останніх декілька років. Новостворені органи потребують оновлення, а також розробки нових функцій та механізмів, для запобігання ризиків, які пов'язані із сумнівними фінансовими операціями.

На сьогодні уся світова спільнота акцентує особливу увагу на необхідності подолання тіньового сектора економіки, як складової походження сумнівних фінансових операцій та посилення заходів з протидії легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму.

"Слід зазначити, що переважна частина тіньового капіталу формується за рахунок доходів, отриманих внаслідок вчинення економічних злочинів та інших правопорушень, зокрема у зовнішньоекономічній діяльності, кредитно-фінансовій сфері, паливно-енергетичному комплексі, агропромисловому комплексі, на ринку металів та корисних копалин.

Тож цілком логічно, що подолати таке явище одній державній структурі просто не під силу, а необхідне об'єднання інтелектуальних та організаційних зусиль багатьох державних інституцій, які спроможні не тільки викрити, але й припинити незаконні фінансові операції, маскування злочинного походження коштів або іншого майна.

Тому і необхідність в провадженні реформ насамперед обумовлено значною суспільною небезпекою й загрозами для України, що полягає у високій питомій вазі готівкової складової в структурі загальної грошової маси, що є в обігу і, відповідно, можливостями злочинців легалізувати свої незаконні доходи, використовуючи готівкові кошти.

Основна функція як готівкових так і безготівкових коштів – служити засобами платежу. У багатьох країнах кількість готівкових

коштів жорстко обмежується законодавством, їхня максимальна межа при здійсненні тієї або іншої операції не повинна перевищувати визначений законодавством поріг (суму)" [4].

"Для ефективного управління ризиком «Високий обіг готівки» необхідно підвищувати фінансову грамотність населення у сфері використання платіжних карток, пропагувати зручність оплати комунальних платежів, послуг державних органів, податків та інших періодичних платежів за допомогою платіжних карток, збільшувати рівень довіри населення до банківської системи України та переглянути граничні пороги для готівкових розрахунків.

Держфінмоніторингом у тісній співпраці з учасниками національної системи фінансового моніторингу, ведеться робота з виявлення та припинення схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

На сьогодні виявлено, що схеми пов'язані з фінансовими операціями готівки стають все більш складними та «сучасними». До схем залучаються електронні гроші та криптовалюти, а новітні інформаційні технології, значно спрощують переведення безготівкових коштів у готівку" [5, с. 81].

Основна увага зосереджується на виявленні в першу чергу операцій, пов'язаних з внесенням/зняттям готівки, яка може бути використана для фінансування бойових дій на сході України, здійсненні готівкових операцій національними публічними діячами та систематичному переведенні безготівкових коштів у готівку через каси банківських установ, та припиненні діяльності конвертаційних центрів.

Проблема яка пов'язана з ризиками фінансових операцій регулюється відповідним законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення". Орган який здійснює регулювання питань з фінансовими операціями і не тільки це — Державна служба фінансового моніторингу України.

У цій статті ми розглянемо основні питання, які турбують Україну останніх декілька років. Роль Національного банку України, а також Фінансового моніторингу у розв'язання проблеми ризиків, які пов'язані з сумнівними фінансовими операціями. Також звернемось до Європейської практики вирішення подібних проблем, їх засоби, а також методи.

Національний банк України посилив нагляд за здійсненням готівкових розрахунків та веденням банками касових операцій

“Так, банк має вживати заходи для вивчення клієнтів-суб’єктів господарювання, які отримують у банку готівку для подальшого здійснення готівкових розрахунків, щоб спростувати або підтвердити підозри щодо здійснення клієнтом фінансових операцій з ознаками фіктивності.

Посилення нагляду за здійсненням готівкових розрахунків та веденням банками касових операцій пов’язане з виявленням Національним банком України за результатами нагляду у сфері фінансового моніторингу численних фактів проведення фінансовими установами ризикових (схемних) операцій з використанням готівкових коштів. Крім того, це відповідає вимогам законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Регулятор також унормував застосування електронного підпису та електронної печатки у банківській системі України під час здійснення касових операцій відповідно до вимог законодавства (зокрема Закону України "Про електронні довірчі послуги").

До того ж Національний банк удосконалив окремі норми організації касової роботи банків України, зокрема щодо роботи банків з сумнівними щодо справжності банкнотами тощо” [3].

“Перш за все слід зазначити, що відповідно до законодавства України існують наступні вимоги щодо застосування підходу, заснованого на ризиках:

1. Статтею 8 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» передбачено, що у випадку, коли у працівників суб’єкта первинного фінансового моніторингу, який здійснює фінансову операцію, виникають мотивовані підозри, що фінансова операція здійснюється з метою легалізації (відмивання) доходів, суб’єкт первинного фінансового моніторингу зобов’язаний надавати Уповноваженому органу інформацію про таку фінансову операцію.

2. Статтею 12 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» передбачено, що фінансовому моніторингу можуть підлягати фінансові операції, коли у суб’єкта первинного фінансового моніторингу виникають

підстави вважати, що фінансова операція проводиться з метою легалізації (відмивання) доходів.

3. Статтею 12-1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» передбачено, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний зупинити проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодонабувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності, і в той же день повідомити про це Уповноважений орган.

4. Пунктом 3.1 Положення про здійснення банками фінансового моніторингу (постанова Правління Національного банку України від 14.05.2003 № 189), визначено: для забезпечення належної реалізації функцій суб'єкта первинного фінансового моніторингу банк створює Програму ідентифікації і вивчення клієнтів банку, яка насамперед має включати порядок та критерії класифікації клієнтів відповідно до оцінки ризику здійснення ними операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом" [2].

Європейська комісія оцінює ризики та недоліки в реалізації у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму

"Відмивання грошей та фінансування тероризму залишаються головною турботою про цілісність фінансової системи Союзу та безпеку його громадян.

Протягом останніх років ЄС розробив міцну нормативну базу щодо запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, відповідно до міжнародних стандартів, прийнятих спеціальною групою фінансових дій. Однак ці правила повинні йти в ногу зі зростаючою інтеграцією фінансових потоків у технологічні розробки та потенційні лазівки, які можуть бути використані злочинцями. Щоб вони були ефективними, їх також потрібно здійснювати послідовно та ефективно.

Сьогодні Комісія представляє Повідомлення, у якому підсумовується набір доповідей, що стосуються впровадження законодавчої бази Союзу проти відмивання грошей / протидії тероризму.

Отримані результати мають на меті вказати на те, де можна вдосконалити впровадження, та сприяти новим дискусіям із відповідними зацікавленими сторонами для подальшого вдосконалення роботи ЄС у цій галузі» [1].

“Комісія дійшла висновку, що завдання різних відповідних органів, які беруть участь у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, повинні бути чітко прописані та належним чином віднесені, гарантуючи, що жодна діяльність, пов’язана з ризиками відмивання / фінансування тероризму, не залишається без нагляду. Комісія продовжить надавати свою підтримку європейським контролюючим органам, Єдиному наглядовому механізму, а також національним наглядовим органам з розсудливості та протидії відмиванню грошей для надання інших питань плану дій.

Надалі можна буде розглянути можливість подальшої гармонізації правил протидії відмиванню грошей / протидії тероризму як щодо зобов’язань кредитних установ, так і щодо повноважень, обов’язків та інструментів, необхідних для ефективного нагляду. Зокрема, слід врахувати перетворення Директиви про боротьбу з відмиванням грошей у Регламент, який може мати потенціал встановлення гармонізованої, безпосередньо застосованої нормативно-правової бази Союзу проти відмивання грошей.

Можна також розглянути різні варіанти забезпечення високої якості та послідовного нагляду проти відмивання грошей, безперебійного обміну інформацією та оптимальної співпраці між усіма відповідними органами Союзу. Це може зажадати доручення органам Союзу конкретних завдань щодо протидії відмиванню грошей” [1].

Як висновок можна сказати, що Україна робить певні кроки у вдосконаленні систем і механізмів, для вирішення ризиків пов’язаних з сумнівними фінансовими операціями.

Проблематика цього питання стосується також і світового тероризму, адже тероризм напряму зв’язаний з незаконними фінансовими операціями.

За останні роки з’явилось багато способів фінансових операцій зокрема обіг крипто валюти у світі, який ніяк не регулюється органами держави і в свою чергу стає улюбленою розрахунковою системою між незаконними терористичними банд формуваннями.

На даний час Україна, входить до «зони ризику» виникнення тероризму і прямою причиною для його поширення в державі є ситуація на сході України.

Крім того, для України найбільш вразливою може бути діяльність прихильників міжнародних терористичних організацій щодо переміщення чи «маскування» джерела походження активів, для

наступного їх спрямування у надійні фінансові інститути розвинених країн.

“Основним фактором, привабливості України з боку терористичних організацій, зокрема є високий рівень «тінізації» економіки, високий обіг готівки, значний рівень корумпованості суспільства, позиція деяких фінансових установ, направлена на залучення коштів, попри їх походження.

Успішна боротьба з терористами також потребує постійної міжвідомчої взаємодії між усіма членами національної системи, а також міжнародного співробітництва у цій сфері” [5, с. 144].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська комісія з питань відмивання коштів. Інтернет – ресурс (https://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-19-4369_en.htm)

2. Методичні рекомендації щодо організації внутрішнього фінансового моніторингу в банках (http://www.sdfm.gov.ua)

3. Офіційне інтернет представництво Національного Банку України.(https://bank.gov.ua)

4. Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом «Властивості та ознаки операцій, пов’язаних з відмиванням коштів шляхом зняття готівки. (http://www.sdfm.gov.ua)

5. Типологічні дослідження Державної служби фінансового моніторингу України за 2017 рік. - ст. 81, 144.

Роженко Олександр Юрійович,
студент групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Рекуненко Тетяна Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Належну організацію взаємодії суб'єктів фінансового моніторингу важко переоцінити: саме завдяки оперативному обміну інформацією можливе швидке реагування на порушення чинного законодавства, зупинення фінансових операцій, передачі матеріалів правоохоронним органам з метою припинення правопорушень та притягнення винних осіб до відповідальності.

Втім незважаючи на важливість названого інструменту його легальне визначення у законодавстві про організацію фінансового моніторингу відсутнє, що негативно впливає як на розуміння цієї категорії, так і на вироблення механізм її здійснення, що вимагає чіткого усвідомлення: суб'єктів взаємодії, її змісту (засобів та способів здійснення), форм вираження, що дозволяють отримати уявлення про досягнення в результаті взаємодії результат, а також власне процедур здійснення.

Варто наголосити, що поняття «взаємодія» трактується по різному як у законодавстві, так і у науковій літературі.

Так, "Великий тлумачний словник сучасної української мови" пропонує таке визначення: "взаємодія – це взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь, взаємний вплив тіл чи частинок, який зумовлює зміну стану їхнього руху" [1]. У філософії поняття "взаємодія" вживається для фіксації впливу об'єктів один на одного, визначається їх спільною обумовленістю і породженням одним об'єктом іншого [2]. В "Енциклопедії з державного управління" наведено таке визначення: "взаємодія управлінська – це участь у спільній діяльності суб'єктів управління в процесі досягнення суспільно необхідних цілей" [3].

Як зазначив Ю.С. Назар, взаємодія – це динамічне явище, яке здійснюється на підставі певної діяльності суб'єктів за загальними законами діалектики, але також і явище, що зумовлює створення й розвиток нової впорядкованої якості (певної структурної одиниці) системи, узгодження якої із соціально бажаним станом є метою соціального управління. Саме взаємодія є основним фактором побудови структури, тим інтегруючим началом, за допомогою якого здійснюється об'єднання елементів у певний тип цілісності [4, с. 9]. О.М. Васильєва зазначила, що взаємодія полягає в певній організаційній діяльності. На шляху до мети на основі узгодженості дій суб'єктів на організаційному етапі взаємодії здійснюється: 1) нормативно-правове забезпечення взаємодії; 2) реалізація нормативно-правового забезпечення (створення координаційних центрів); 3) безпосереднє планування заходів із взаємодії [5, с. 68].

У підзаконних нормативних актах містяться наступні визначення взаємодії: «взаємодія — спосіб забезпечення прикордонного контролю, який полягає у спільній діяльності контрольних органів і служб, спрямованій на здійснення пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажів у межах їх компетенції» [6]; «взаємодія - узгоджені за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання завдань дії підрозділів для досягнення мети» [7]; «взаємодія - узгоджені за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання завдань дії військових частин і підрозділів для досягнення мети» [8].

Наведені визначення скеровують на такі основні ознаки взаємодії: являє собою діяльність, передбачає наявність визначених суб'єктів, здійснюється з метою досягнення визначеної мети.

Аналогічні визначення знаходимо і працях фахівців з державного управління та адміністративного права.

Т.М. Ященко на основі узагальнення змісту поняття «взаємодії» у фаховій літературі з державного управління розкриває його через такі ознаки: «наявність спільної діяльності; погодженість; спрямованість взаємодіючих суб'єктів; зміст завдань, що виконуються суб'єктами взаємодії; становище, яке посідають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи» [9].

Вцілому погоджуючись із наведеним підходом вкажемо, що з точки зору юридичної науки зміст поняття «взаємодія суб'єктів державного фінансового моніторингу» доцільно розкривати через

поняття діяльності, складовими якої виступатимуть форми і методи її здійснення, а також процедури, категорію суб'єктів взаємодії, та визначення мети. Саме мета визначатиме як суб'єктів так і складові діяльнісного аспекту взаємодії.

Так, мета взаємодії суб'єктів первинного фінансового моніторингу із Державною службою фінансового моніторингу в кінцевому рахунку значно відрізнятиметься від мети взаємодії Державної служби фінансового моніторингу із суб'єктами державного фінансового моніторингу.

Преамбула Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Базовий Закон) орієнтує принаймні на два вектори руху: збір та аналіз інформації про вчинені або такі, що готуються порушення у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також вжиття заходів щодо захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки.

Суб'єкти взаємодії у сфері фінансового моніторингу також визначені Базовим законом, в тому числі: суб'єкти первинного фінансового моніторингу, спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу, суб'єкти державного фінансового моніторингу, в тому числі спеціально уповноважений орган – Державна служба фінансового моніторингу. Саме останній з названих суб'єктів є обов'язковим учасником будь-якої взаємодії у сфері фінансового моніторингу.

До названого переліку також додамо правоохоронні органи, до підслідності яких віднесено розслідування правопорушень у сфері легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Не зважаючи на те, що правоохоронні органи не віднесені до суб'єктів фінансового моніторингу Базовим законом, реалізація сема їх компетенції дозволяє досягти мети правового регулювання у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Відповідне зауваження дозволяє не лише уточнити коло суб'єктів взаємодії у сфері фінансового моніторингу, однак і здійснити їх класифікацію на суб'єктів регулятивної та правоохоронної взаємодії у сфері протидії легалізації коштів одержаних злочинним шляхом. Суб'єкти регулятивної взаємодії: визначені Базовим; здійснюють свою діяльність відповідно до норм адміністративного права, форми,

методи та процедури їх взаємодії визначені Базовим законом, основною метою їх діяльності є збір та аналіз інформації, припинення та запобігання протиправній діяльності. Суб'єкти правоохоронної взаємодії у своїй діяльності керуються перш за все кримінально-процесуальним законом, а їх діяльність спрямована на припинення протиправних діянь, встановлення обставин вчинених правопорушень та притягнення винних осіб до відповідальності.

Форми, методи та процедури взаємодії суб'єктів фінансового моніторингу визначені Базовим законом та рядом підзаконних нормативно-правових актів. Щодо форм взаємодії, то варто звернути увагу на те, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу взаємодіють із Державною службою фінансового моніторингу переважно у формі обміну файлами-повідомленнями встановлених форматів [10].

До методів взаємодії суб'єктів державного фінансового моніторингу варто віднести: інформаційну взаємодію, як обмін узгодженими за складом, формою та структурою даними із визначеною періодичністю формування та передачі, зупинення фінансових операцій та повідомлення про відповідне зупинення, перепідготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів органів державної влади з питань фінансового моніторингу та відповідальних працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також працівників, залучених до проведення фінансового моніторингу, повідомлення суб'єкта первинного фінансового моніторингу про вручення особі письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про закриття кримінального провадження та інформування суб'єктів фінансового моніторингу про прийняті судами рішення [11].

Звісно розробка форм та методів взаємодії є питання окремого ґрунтовного дослідження, результати якого не можуть бути презентовані у межах цієї публікації.

Підводячи підсумки проведеного дослідження змісту поняття «взаємодія суб'єктів фінансового моніторингу» можемо запропонувати таку його дефініцію – це узгоджені за метою, процедурами, формами та методами здійснення активні дії суб'єктів фінансового моніторингу, Державної служби фінансового моніторингу та правоохоронних органів спрямовані на збір та аналіз інформації, виявлення та припинення правопорушень у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.

2. Словник української мови : в 11 т.– Київ : Наук. думка, 1970. Т. 1. – 346 с

3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

4. Назар Ю.С. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : [монографія]. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 160 с

5. Васильева О.М. Некоторые теоретические вопросы взаимодействия органов внутренних дел с добровольными народными дружинами / О.М. Васильева // Вопросы взаимодействия с общественностью. М., 1977. С. 99.

6. Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон : наказ Адміністрації державн6ої прикордонної служби України від 29.08.2011 N 627. Електронний ресурс. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1117-11/ed20111014/find?text=%C2%E7%E0%BA%EC%EE%E4%B3%FF

7. Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : наказ МВС Уркаїни від 02.02.2016 № 74. Електронний ресурс. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0320-16/ed20160202#n19

8. Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України : наказ МВС України від

20.07.2016 № 692. Електронний ресурс. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0320-16/ed20160202#n19

9. Ященко Т.М. Співвідношення понять "взаємодія" та "взаємовідносини" в системі державного управління. Вісник НАДУ при Президентові України (Серія "Державне управління"). 2017. № 2. С. 19-25

10. ПОРЯДОК електронної взаємодії суб'єктів первинного фінансового моніторингу та Державної служби фінансового моніторингу України : Наказ Міністерства фінансів України 24.11.2015 № 1085. Електронний ресурс. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1593-15

11. Порядок повідомлення суб'єкта первинного фінансового моніторингу про вручення особі письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про закриття кримінального провадження та інформування суб'єктів фінансового моніторингу про прийняті судами рішення : Наказ Міністерства фінансів України 16.11.2017 № 944. Електронний ресурс. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1486-17#n16

Самойленко
Олексій Олександрович,
студент групи ПММР-18-1
Науковий керівник:
Рекуненко Тетяна Олександрівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ І ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ

Трансформація соціально-економічних процесів вимагає чітких науково обгрунтованих пріоритетів розвитку. Одна із таких сфер сьогодні – фінансовий моніторинг. Вітчизняне законодавство час від часу змінюється і доповнюється новими нормами.

Одним із найнебезпечніших викликів для успішного європейського розвитку України залишається корумпованість влади та поширення таких злочинів, як відмивання злочинних доходів і фінансування тероризму.

Протягом останнього часу в медіа з'являється все більше інформації про Держфінмоніторинг та його участь у боротьбі з легалізацією брудних коштів і фінансуванням тероризму. Насамперед це пов'язано з проведенням першої Національної оцінки ризиків, блокуванням підозрілих фінансових операцій колишнього режиму на суму понад 1,5 млрд дол. США, які конфісковано в бюджет України.

Як зазначають науковці, у сучасних умовах існують такі тенденції розвитку фінансового моніторингу: зростання ефективності досудового супроводу справ з легалізації доходів (обсяг арештованих активів на 1 грн активів суб'єктів первинного фінансового моніторингу зріс у 2 рази; кількість порушених кримінальних справ на 1 транзакцію зменшилася на 80 %); збільшення загальної результативності заходів з фінансового моніторингу (обсяг вилучених активів, задіяних у процесах легалізації доходів, на 1 грн активів суб'єктів первинного фінансового моніторингу зріс більше, ніж на 210 %) [1].

Однак, останньою важливою новиною стало затвердження Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню

коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) Звіту про оцінку України. Він був оприлюднений наприкінці січня нинішнього року, а координувала роботу по оцінці Державна служба фінансового моніторингу України.

5 жовтня 2016 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який закріпив систему фінансового моніторингу, фінансові операції, які підпадають під фінансовий моніторинг та міжнародне співробітництво [2]. Зробивши аналіз законодавчих норм і обговорення можливо зазначити, що питання закріплення оцінки ризиків в даній сфері даний, не має нормативної основи. Тому Закон вже дістав свою критику. Орган виконавчої влади відповідальний за даний напрям, зазначає, що оцінка повинна проводитися, але ким наразі невідомо.

Законодавець визначив, що Держфінмоніторинг є координатором всіх заходів у сфері боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдження зброї масового знищення.

Для досягнення зазначеної мети необхідно: «забезпечення утвердження Україною статусу надійного партнера міжнародної спільноти у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» вжити таких заходів:

– приведення національного законодавства у відповідність з вимогами міжнародних стандартів;

– декриміналізації та детінізації економічних відносин;

– принципової, послідовної та ефективної боротьби з тероризмом і його фінансуванням;

– послідовної та ефективної боротьби з корупцією;

– підвищення рівня інвестиційної привабливості національної економіки для іноземних інвесторів;

– формування позитивного міжнародного іміджу України [3]

Л.М. Касьяненко у своїй праці зазначила, що національне законодавство закріпило суб'єктів, що здійснюють фінансовий моніторинг і таким чином, постійно співпрацюють між собою задля боротьби з відмиванням коштів. Вони утворюють цілісну систему, верхівку якої складають державні органи, зокрема це Держфінмоніторинг, Національний Банк України, Державна комісія з цінних паперів

та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України тощо. Нижчу ланку формують суб'єкти первинного фінансового моніторингу, до яких входять банки, страховики, кредитні спілки, товарні, фондові біржі та інші суб'єкти [4, с. 11].

Слід зазначити, що процедурні питання закріплені у Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 року, яку Україна ратифікувала 17.12.1997 року. Своїми положеннями Конвенція регулює обов'язки сторін, що її ратифікували, зокрема, обов'язок застосовувати за наявності підстав вважати, що доходи одержані незаконним шляхом проводити спеціальні слідчі дії, арешт коштів, майна, за рахунок яких воно було придбане, здійснювати їх конфіскацію. До того ж, Конвенція передбачає міжнародне співробітництво, відповідно до якого сторони, які підписали конвенцію максимально співпрацюють один з одним для розслідування і судового розгляду справ, що стосуються конфіскації засобів та доходів, порядок проведення такого співробітництва тощо [5].

Боротьба з відмиванням капіталу, як і з ухиленням від податків, ведеться в рамках єдиного державного фінансового контролю. Якщо наша країна піде шляхом створення системи єдиного ефективного державного фінансового контролю, то очевидно, що будуть існувати деякі переваги, наприклад, можливість відібрати все найкраще, що було накопичено в цій сфері на міжнародному рівні. Розроблення розумної законодавчої бази, яка була б прийнятна у специфічних умовах нашої країни, є основним завданням на цьому етапі [6, с. 161].

Так, за твердженням представників Світового банку та Міжнародного валютного фонду, корупція та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, є взаємопов'язаними та взаємопосилюючими, оскільки, серед іншого, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, є неодмінною складовою частиною корупційних злочинів [7, с. 1]. Мова йде про те, що, як зазначили А.К. Єлманова та К.І. Гобрусенко, корупцію та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язує те, що корупція може виступати первинним джерелом грошових коштів, що в подальшому потребують відмивання [8, с. 94].

Особливе значення із числа заходів, передбачених рекомендаціями FATF та спрямованих на стримування відмивання корупційних

доходів та сприяння викоріненню корупції, надається ідентифікації публічних діячів, застосуванню до публічних діячів посиленої належної перевірки клієнтів та поданню фінансовими установами та деякими іншими подібними суб'єктами повідомлень про підозрілі фінансові операції [9, с. 22]. Зважаючи на вищевикладене, широке визнання в науково-публіцистичних та інших фахових джерелах дістала думка про те, що взаємодоповнення адміністративно-правового інструментарію антикорупційного законодавства та системи запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, відбувається шляхом пристосування загальних заходів запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом (ідентифікація та належна перевірка клієнтів, подання повідомлень про підозрілі фінансові операції за відповідних підстав тощо), до особливостей корупційних ризиків для належного управління цими ризиками [10].

Розмаїття практичних, академічних та правових позицій фінансового моніторингу в системі протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму визначається унікальністю досвіду кожної соціально-економічної системи у виробленні інститутів фінансової поведінки та їх формалізації, та спроможністю структури державних інститутів встановлювати правила гри, примушувати до реалізації певних шаблонів поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куришко О.О. Удосконалення методики оцінки привабливості фінансової системи для легалізації доходів. БІЗНЕС ІНФОРМ. 2012. № 12. С. 294–298.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 року № 1702-VII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18.

3. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року Розпорядження Кабінету міністрів України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80

4. Касьяненко Л. М. Проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Фінансове право. 2010. №2. С. 10–12.

5. Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України від 17.12.1997 року № 738/97-ВР . URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/738/97-вр.

6. Рекуненко Т.О., Самойленко О.О. Фінансовий моніторинг у системі протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 3. С. 158-161.

7. Chaikin D., Sharman J.C. Corruption and Money Laundering: a Symbiotic Relationship. New York: Palgrave Macmillan. 2009. 234 p.

8. Елманова А.К., Гобрусенко К.И. Проблема идентификации иностранных публичных должностных лиц в сфере ПОД/ФТ. Интерактивная наука. 2017. № 12(22). С. 94–96.

9. Ene C.-M. The two sides of money laundering. Hyperion Economic Journal Year II. 2014. no. 4(2). pp. 19–24.

10. Шевченко М. В. Взаємозв'язок корупції та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, як передумова для адміністративно-правових заходів запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 6. Том 2. 2018. С. 146-150.

Група ПММРз-18-1

Богуславський
Михайло Олександрович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Литвин Наталія Анатоліївна,
д.ю.н., доцент, с.н.с., професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ І НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ

Взаємодія правоохоронних органів, які протидіють корупції між собою та з органами фінансового контролю завжди відігравала важливу роль у забезпеченні економічної безпеки держави. При об'єднанні зусиль цих органів підвищується результативність, ефективність та дієвість контрольної діяльності у боротьбі із правопорушеннями у сфері економіки та протидії корупції.

Практика свідчить, що одним із основних недоліків даної проблематики є розгалуження зусиль по протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та боротьби з корупцією правоохоронних та контролюючих органів, що призводить до негативного результату. Велику негативну роль відіграє також те, що кожний правоохоронний орган, що здійснює протидію даному виду правопорушень має свої показники та зацікавлений у них, їх не цікавлять проблеми з цього питання, які мають місце у інших підрозділах. У зв'язку з цим, у наш час склалась така ситуація, коли у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та боротьби з корупцією кожен оперативний підрозділ працює у цьому напрямі, здійснюючи свою діяльність відокремлено.

Говорячи про діяльність Державної служби фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторингу) та Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) необхідно вказати на те, що організація взаємодії цих підрозділів до сих пір перебуває на незадовільному рівні. Як правило, така взаємодія має епізодичний характер. Крім того, в окремих випадках спостерігається дублювання повноважень при виконанні окремих контрольних функцій і неузгодженість дій, що пов'язані з відомчою неврегульованістю результатів роботи в цьому напрямі. Актуальною залишається й проблема такої взаємодії в частині виявлення, документування і реалізації оперативних матеріалів щодо корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму. На зазначене впливає, насамперед відсутність належного нормативно-правового, спільного інформаційного забезпечення, вироблених єдиних методик з виявлення, викриття і розслідування правопорушень у зазначених сферах, які сприяли б покращенню ефективності роботи, обміну передовим досвідом тощо.

Слід зазначити, що реалізація державної політики боротьби у сфері протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму передбачає:

– організацію належної всебічної взаємодії у сфері реалізації державної політики у сфері протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму;

– проведення спільних заходів з профілактики злочинів та інших правопорушень;

– інформаційну взаємодію щодо виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів та правопорушень;

– вдосконалення правової бази щодо взаємодії правоохоронних і контролюючих органів у сфері боротьби з корупцією, легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

Отже, основними напрямами підвищення ефективності взаємодії Держфінмоніторингу та НАБУ у протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, на нашу думку, доцільно визначити такі:

– проведення спільних засідань колегій НАБУ та Держфінмоніторингу, оперативних нарад керівників їх структурних підрозділів з метою розгляду найбільш актуальних проблем у протидії корупції,

легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, прийняття погоджених рішень щодо реалізації державних програм у зазначеній сфері;

– розроблення та реалізація спільних планів, програм протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

– видання спільних відомчих нормативних актів, що регламентують порядок взаємодії під час реалізації правових актів органів влади України та вжиття заходів щодо протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

– створення спільних робочих груп представників Держфінмоніторингу та НАБУ для вивчення окремих проблем протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та розроблення пропозицій щодо їх вирішення.

– спільна підготовка та подання до органів влади країни узагальненої інформації про стан криміногенної ситуації, пропозицій про заходи щодо її поліпшення.

Доцільно зазначити, що «на сьогодні аналіз організації взаємодії між НАБУ та Держфінмоніторингом свідчить про певні труднощі у цьому напрямі, що дозволило виділити негативні фактори, які впливають на цю взаємодію, а саме:

1) наявність різних інтересів та показників оцінки діяльності підрозділів, що беруть участь у спільних діях;

2) різні критерії оцінки діяльності підрозділів, що взаємодіють;

3)корумпованість окремих співробітників НАБУ та Держфінмоніторингу;

4) відсутність зацікавленості у кінцевому результаті діяльності;

5) відомчі інтереси та нерозкриття певної наявної інформації;

6) низький рівень нормативно-правової регламентації взаємодії та координації діяльності НАБУ та Держфінмоніторингу;

7) відсутність належного методичного забезпечення організації та здійснення взаємодії у ході проведення заходів з протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

8) неналежний рівень професійної підготовки співробітників, які беруть участь у спільних діях;

9) складність виявлення та розслідування злочинів, застосування правопорушниками заходів протидії правоохоронним органам тощо» [1, с.158].

Розглядаючи фактори, які «впливають на ефективність здійснення взаємодії НАБУ та Держфінмоніторингу, доцільно зазначити, що на цей процес впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. До об'єктивних чинників можна віднести складність дій, які виконуються під час взаємодії, заходи щодо приховування слідів злочинцями, низький рівень технічного забезпечення органів, що беруть участь у спільних діях, тощо. До чинників суб'єктивного характеру можна віднести: 1) можливості керівного складу підрозділів Держфінмоніторингу та НАБУ організувати та скоординувати свою діяльність; 2) відсутність, належної підготовки та досвіду спільної діяльності; 3) формальне ставлення до результатів спільних операцій (як свідчать дослідження, майже у 67 % випадків виконання спільних дій носило формальний характер)» [2, с. 71–72].

У розрізі аналізу взаємодії НАБУ та Держфінмоніторингу, а також надання пропозицій щодо її покращення необхідно звернути увагу на шляхи вдосконалення правової бази щодо протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та організації належної взаємодії для забезпечення зазначеної протидії. Так, вдосконалення правової бази у цьому напрямі повинно передбачати:

– спільне вивчення практики застосування законодавства з питань протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму з метою розроблення єдиних рекомендацій щодо його виконання, виявлення недоліків та прогалин і підготовки погоджених пропозицій щодо їх усунення;

– обмін інформацією про практику виконання правових актів з питань протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та проблемами, що при цьому виникають, пропозиціями та рекомендаціями щодо їх вирішення;

– створення робочих груп за ініціативою керівництва НАБУ та Держфінмоніторингу для підготовки нових законопроектів, пропозицій про зміни і доповнення законодавства;

– спільне обговорення керівниками НАБУ та Держфінмоніторингу законопроектів, що стосуються питань протидії корупції,

легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та вироблення погоджених рішень.

Існує ряд чинних нормативних документів, які «покликані регулювати питання координації дій контролюючих та правоохоронних органів, а також елементи взаємодії, зокрема: постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку координації одночасного проведення планових перевірок (ревізій) контролюючими органами та органами державного фінансового контролю» від 23.10.2013 № 805» [3], «Указ Президента України «Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю» від 12.02.2000 № 229/2000» [4], тощо. Існує чимало планів сумісних дій, обміну інформацією, наприклад, між Держфінмоніторингом, ДФС України, СБУ та МВС України, НАБУ.

Підводячи підсумок доцільно зазначити, що на основі узагальнення наукових праць вчених, та практичного досвіду роботи підрозділів Держфінмоніторингу та НАБУ у протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, на основі визначених напрямів підвищення ефективності взаємодії зазначених органів при виконанні поставлених завдань можна сформулювати пропозиції щодо усунення недоліків при здійсненні даної взаємодії. З метою узгодження дій органів Держфінмоніторингу та НАБУ щодо протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму вважаємо доцільним вжити наступні заходи:

– організувати проведення спільних оперативно-пошукових заходів, дослідження документів, що відображають фінансово-господарську діяльність організацій;

– створити міжвідомчу групу для координації спільної роботи, на яку необхідно покласти завдання вирішення питань з узагальнення й аналізу оперативної інформації, підготовки управлінських рішень, а також функції контролю за їх виконанням;

– ввести в практику спільну розробку пропозицій для удосконалення або зміни законодавчих чи нормативних актів, що стосуються забезпечення протидії корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

– організувати видання спільних науково-практичних збірників з узагальнення досвіду оперативно-пошукової, кримінально-процесуальної діяльності та адміністративної практики, щодо протидії

корупції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, які накопиченні в НАБУ, Держфінмоніторингу, а також науково-дослідницьких організаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасенко О. В. Взаємодія між правоохоронними та контролюючими органами України у протидії фіктивному підприємництву : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07 / Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь. 2018. 227 с.

2. Лисенко В.В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: (Теорія та практика): монографія. К.: Логос, 2004. 324 с.

3. Про затвердження Порядку координації одночасного проведення планових перевірок (ревізій) контролюючими органами та органами державного фінансового контролю: постанова Каб. Міністрів України від 23.10.2013 № 805. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/805-2013-%D0%BF

4. Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю: Указ Президента України від 12.02.2000 № 229/2000. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ 229/2000

Каплюк Катерина Анатоліївна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Тильчик
В'ячеслав В'ячеславович,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ ЇХНІМИ ВЛАСНИКАМИ ТА КЕРІВНИКАМИ

Легалізація (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, становить значний ризик для економічної безпеки України. У звіті за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України, який був затверджений Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму MONEYVAL в грудні 2017 року, серед основних загроз відмивання коштів вказані корупція, нелегальна економічна злочинність (зокрема, така, як фіктивне підприємництво та шахрайство), а також дії організованої злочинності [2, с.6]. Однією з ланок при відмиванні злочинних коштів можуть бути й банківські установи.

Тему використання банківських установ для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, висвітлювали українські та іноземні вчені, зокрема, О.М. Бандурка, С.В. Симов'ян, Г.М.Бірюков, В.Т.Білоус, В.М. Попович, С.Г.Гуржій, О.І.Барановський тощо. Водночас ризик відмивання коштів через банківські установи їхніми власниками та керівниками є недостатньо дослідженим у вітчизняній науковій літературі аспектом. Зважаючи на значну кількість визнаних в останні роки неплатоспроможними банків, чиї власники отримали підозри зокрема й за 209 ст. Кримінального кодексу України, у дослідженні даного ризику є перспективність та актуальність.

Українські та іноземні дослідники зазначають, що банківські установи відіграють значну роль у процесі легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. Як йдеться в праці О.І.Барановського, «немає жодної великомасштабної операції з «відмивання» грошей, яка б не

передбачала використання банківських установ та інших фінансових інституцій» [1, с. 52].

Показовим є приклад бізнесмена з Колумбії Едуардо Ороско-Прада, який на межі 1970-80 років у США «відмив» понад 150 мільйонів доларів, отриманих від торгівлі наркотиками. Як зазначало в 1983 році видання The New York Times, офіційно підприємець був власником фірми з імпорту кави, що базувалась на Волл Стріт. Насправді ж його організація розмістила близько 150 мільйонів доларів на 18 рахунках у банках, звідки ці кошти відправлялись до фінансових установ Колумбії, Панами та Швейцарії [14].

Передусім варто звернутись до визначення терміну «ризик» в українських нормативно-правових актах. У Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», ризики – це «небезпека (загроза, уразливі місця) для суб'єктів первинного фінансового моніторингу бути використаними з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення під час надання ними послуг відповідно до характеру їх діяльності» [8].

На думку науковців, існує два основні види ризиків банку, що пов'язані з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом. Це «ризик використання банку для легалізації злочинних доходів та ризик порушення банком вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу» [4].

Критерії ризику, що стосуються можливого використання банків при легалізації злочинних доходів, затверджені наказом Міністерства фінансів України №584 від 8 липня 2016р. Існують три основні категорії таких ризиків: за географічним розташуванням, за типом клієнта та за видом товарів та послуг [9].

При аналізі ризику порушення банком вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу розглядають «ризик неповного виконання (чи невиконання) вимог законодавства, ризик сприяння відмиванню доходів працівниками банку та ризики, пов'язані з керівництвом банку» [4].

С.В Леонов та О.О. Куришко у статті «Ризики в системі «банк-клієнт» при здійсненні фінансового моніторингу» зазначають, що існують три основні види ризиків, що пов'язані з внутрішньою роботою

банку. Це кваліфікаційні ризики («пов'язані з вчиненням персоналом ненавмисних порушень вимог законодавства та нормативно-правових актів в зв'язку з відсутністю належної кваліфікації фахівців» [5]), репутаційні («пов'язані із вчиненням персоналом навмисних порушень вимог законодавства» [5] – наприклад, участь персоналу в легалізації злочинних коштів, шахрайство на робочому місці, розголошення даних), а також організаційні («ризики, пов'язані з недоліками організаційної структури установи банку, недосконалою системою доведення повноважень до персоналу» [5]). У даній статті ми зупинимось детальніше на ризиках, що пов'язані з власниками та керівниками банків.

Згідно з «Положенням про здійснення банками фінансового моніторингу», банківські установи зобов'язані ще до встановлення ділових відносин з клієнтами встановити, чи належить клієнт або бенефіціарний власник клієнта-юридичної особи до національних публічних діячів або осіб, близьких до таких діячів. Окрім того, у разі встановлення ділових відносин із юридичними особами-нерезидентами, банки повинні проаналізувати документи, в яких йдеться про суть господарської діяльності особи, фінансову звітність, підтвердження фактичного руху товарів або надання послуг чи виконання робіт, підтвердження сплати податку на прибуток юридичною особою-нерезидентом, підтвердження про наявність виробничих чи офісних приміщень та інших активів, достатніх для здійснення відповідних видів діяльності [6]. Однак існує ризик невиконання цих положень у разі, якщо власники та керівництво банку зацікавлені у проведенні певних сумнівних операцій. Особливо високим цей ризик стає у разі, якщо банк є близьким до визнання неплатоспроможним.

У Законі України «Про банки та банківську діяльність» вказано категорії пов'язаних із банком осіб. Ними є: «1) контролери банку; 2) особи, які мають істотну участь у банку, та особи, через яких ці особи здійснюють опосередковане володіння істотною участю у банку; 3) керівники банку, керівник служби внутрішнього аудиту, керівники та члени комітетів банку; 4) споріднені та афілійовані особи банку, у тому числі учасники банківської групи; 5) особи, які мають істотну участь у споріднених та афілійованих особах банку; 6) керівники юридичних осіб та керівники банків, які є спорідненими та афілійованими особами банку, керівник служби внутрішнього аудиту, керівники та члени комітетів цих осіб; 7) асоційовані особи фізичних осіб, зазначених у пунктах 1-6 цієї частини; 8) юридичні особи, в яких

фізичні особи, зазначені в цій частині, є керівниками або власниками істотної участі; 9) будь-яка особа, через яку проводиться операція в інтересах осіб, зазначених у цій частині, та на яку здійснюють вплив під час проведення такої операції особи, зазначені в цій частині, через трудові, цивільні та інші відносини» [7]. За операціями банків із такими категоріями осіб здійснює контроль Національний банк України, який може встановлювати на них обмеження. Водночас, якщо банк не вказує, що певні юридичні особи є пов'язаними з ним, або ж навмисно намагається приховати факт такої пов'язаності, службові особи регулятора не зможуть вчасно відслідкувати подібні операції.

За даними Державної служби фінансового моніторингу України, існують наступні інструменти при розкраданні коштів банків та їхньої подальшої легалізації: ««сміттєві» цінні папери (акції, векселі); боргові зобов'язання підприємств з ознаками фіктивності; переведення права вимоги; конвертування коштів у готівку» [10, с.16]. Найпоширеніші способи розкрадання коштів банківських установ: «видача банківськими установами кредитів позичальникам афілійованим із власниками банківських установ; видача банківськими установами кредитів підприємствам з ознаками фіктивності; виведення майна з під застави шляхом переведення права власності на третіх осіб; виведення коштів через кореспондентські рахунки в іноземних банках» [10,с.16]. Ми розглянемо деякі з цих способів на прикладі діяльності ПАТ «Південкомбанк», виведення коштів з якого його колишнім менеджментом та власниками наразі розслідують кілька правоохоронних органів.

Наприкінці лютого 2014-го,»Південкомбанк" отримав від Національного банку України стабілізаційний кредит в розмірі 180 млн грн. У заставу за цим кредитом НБУ лишилась офісна будівля в Донецьку, що належала фірмі «Глобус-плюс» Руслана Циплакова – основного бенефіціарного власника ПАТ «Південкомбанк» [3]. За даними Фонду гарантування вкладів, впродовж наступних кількох днів значну частину стабілізаційного кредиту перерахували на рахунки пов'язаних із групою Циплакова «Метал юніон» компаній та після цього вивели на фірми з Панами під виглядом попередньої оплати за арматуру [13].

За даними Національного банку України, «Південкомбанк» повернув лише 26,5 млн грн з 180 позичених мільйонів. Об'єкт нерухомості, який виступав забезпеченням за даним стабілізаційним

кредитом, розташований в зоні проведення ООС, тому на нього не було звернуто стягнення.

У травні 2014 року Нацбанк визнав «Південкомбанк» неплатоспроможним та ввів тимчасову адміністрацію. Вже у вересні банк було ліквідовано. При цьому з рахунків банку зникло ще 38 мільйонів доларів.

Ці гроші знаходилися на кореспондентському рахунку «Південкомбанку» в австрійському Meinl Bank [11]. Втрата коштів з кореспондентського рахунку відбулась досить типовим для збанкрутілих українських банків шляхом.

Восени 2012 року «Південкомбанк» відкрив кореспондентські рахунки в Meinl Bank. За інформацією австрійської фінансової установи, 10 січня 2013 року між «Південкомбанком» та Meinl Bank було укладено договір застави. Відповідно до нього, «Південкомбанк» надавав 38 мільйонів доларів зі свого рахунку як забезпечення кредитних зобов'язань кіпрською компанією Tosalan Trading Limited перед Meinl Bank. Це означає, що Tosalan Trading Limited взяла багатомільйонний кредит в австрійському банку, а в заставу залишились гроші «Південкомбанку». Коли кіпрська компанія не повернула кошти за кредитом, Meinl Bank списав їх з кореспондентського рахунку «Південкомбанку».

За даними Фонду гарантування вкладів, у «Південкомбанку» був відсутній і договір застави, і копія кредитної угоди між Meinl Bank та Tosalan Trading Limited. Як встановила державна перевірка, Tosalan Trading Limited також не була і не є клієнтом «Південкомбанку». За даними кіпрського реєстру, єдиним власником Tosalan Trading Limited є компанія MU United Limited з Британських Віргінських островів. Дані з бази Panama Papers дозволяють припускати, що за виведенням коштів з рахунку «Південкомбанку» стоїть сам його колишній основний власник - Руслан Циплаков [15]. Адже MU United Limited в 2010-2012 роках належала самому Циплакову, а її директором була колишня мешканка Донецька Лілія Лівадна. У травні 2012 року Циплаков передав свою частку в фірмі Лівадній. У 2006-2012 роках Лівадна була основною власницею ПАТ «Банківські технології», яке до початку 2008 року володіло 20% акцій «Південкомбанку».

Загалом, за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, колишні власники та топ-менеджери «Південкомбанку» вивели з фінансової установи 4,5 млрд гривень та 38 мільйонів доларів. Окрім

вже описаних вище схем, кошти виводили за допомогою купівлі «сміттєвих» цінних паперів та видачі досі не повернутих кредитів пов'язаним із власниками банку компаніям [12]. Зокрема, підконтрольним компаніям було видано кредити, заборгованість за якими становить близько 3,5 млрд грн. Як виявилось згодом, вартість заставного майна за цими кредитами була завищена в 1000 разів, або ж заставою були неліквідне майно та депозити, сформовані іншими юридичними особами за рахунок грошових коштів, наданих банківською установою як кредит. Більшість фірм, задіяних у банківських махінаціях «Південкомбанку» вже перебувають у стадії припинення.

Як бачимо з наведеного прикладу, бенефіціарні власники та топ-менеджмент банку можуть шкодити інтересам інших клієнтів фінансової установи та держави, використовуючи банк для надання кредитів власним компаніям та переказів коштів на афілійовані структури без належного здійснення внутрішнього контролю. Таким чином, виокремлюються дві проблеми: 1) можливість неподання службовими особами фінансової установи до Національного банку України повного переліку пов'язаних із банком осіб; 2) недостатній контроль за операціями пов'язаних із банком осіб. Частковим розв'язанням цих проблем є самостійний пошук службовими особами Національного банку України підприємств, що можуть бути пов'язані з банком та його власниками і топ-менеджерами, а також більш ретельний контроль НБУ за операціями пов'язаних осіб банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О.І. «Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання. Х.: Форт, 2003. 472 с.

2. Звіт за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки стосовно заходів щодо фінансування боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. URL: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180305/ZVIT_UKR.pdf.

3. Інформація про власників істотної участі банку ПАТ «КБ «Південкомбанк» на 10.04.2014р. URL: https://bank.gov.ua/files/Shareholders/335946/335946_20140410.pdf

4. Каднічанська В.М., Ромась Т.О. Оцінка ризику легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму. Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2013. №1. С. 251-254.

5. Леонов С.В., Куришко О.О. Ризики в системі «банк-клієнт» при здійсненні фінансового моніторингу. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка, 2010. № 1, т. 2. С. 173–181. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/54607/6/Lieonov_Bank_kliient.pdf

6. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу / Постанова Правління Національного банку України від 26.06.2015 № 417. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15.

7. Про банки і банківську діяльність / Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2121-14.

8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення / Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1702-VII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18.

9. Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення / Наказ Міністерства фінансів України від 8 лип. 2016 р. № 584. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1047-16.

10. Типові інструменти, способи та механізми розміщення і відмивання кримінальних доходів / Державна служба фінансового моніторингу України, 2015. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2015/20151230/typ2015+.pdf

11. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 20.05.2016 у справі № 757/23992/16-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/57877404

12. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 12.09.2019 у справі № 757/47897/19-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/84825222

13. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 03.12.2018 у справі № 757/59434/18-к. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/78373392

14. Importer found guilty of ‘laundering’ drug money / The New York Times. May 24, 1983, Section B, Page 3. URL: https://www.nytimes.com/1983/05/24/nyregion/importer-found-guilty-of-laundering-drug-money.html

15. Offshore Leaks Database. URL: https://offshoreleaks.icij.org/

Козлов Ігор Олександрович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Петрова Ірина Павлівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СУБ'ЄКТІВ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

На сьогоднішній час основною загрозою економічної безпеки України та будь-якої іншої держави є легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, оскільки порушує законні права та інтереси суспільства. Постійний розвиток сучасних технологій, методів у сфері платіжних операцій призводить до появи нових способів відмивання тіньових грошей для отримання незаконних прибутків, які потребують безперервного моніторингу та контролю.

Сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу, які спрямовані на подолання економічної загрози шляхом контролю та аналізу сумнівних фінансових операцій, називається фінансовий моніторинг.

З метою запобігання та протидії даного злочинного діяння зі сторони держави створено центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу - Державну службу фінансового моніторингу в Україні. Основним нормативно-правовим актом вищої юридичної сили, яким керується Держфінмоніторинг України є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення» [2]. Цей Закон створений з метою забезпечення національної безпеки, захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства та держави, а також формування аналітичної бази даних на загальнодержавному рівні для надання можливості правоохоронним органам та іноземним державам отримувати інформацію, що може бути пов'язана з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими

операціями. Одним із головних недоліків закону є те, що незважаючи на постійний розвиток способів здійснення платіжних операцій, він повільно оновлюється, оскільки остання зміна відбулася ще в 2018 році.

Система фінансового моніторингу в Україні складається з двох рівнів: первинного та державного [2]. До державного рівня відносять суб'єктів державного фінансового моніторингу, а до первинного, в свою чергу, входять суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Суб'єктами державного фінансового моніторингу є:

- «Національний банк України, центральний орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- Міністерство юстиції України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері надання послуг поштового зв'язку, у сфері економічного розвитку;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, спеціально уповноважений орган» [2].

Кожен вказаний суб'єкт державного фінансового моніторингу здійснює «державне регулювання й нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення щодо конкретних груп суб'єктів первинного моніторингу, а саме:

1) небанківських фінансових установ - резидентів, які є платіжними організаціями та/або членами чи учасниками платіжних систем у частині надання ними фінансової послуги щодо переказу коштів на підставі відповідних ліцензій, зокрема Національного банку України (крім операторів поштового зв'язку в частині здійснення ними переказу коштів), філій іноземних банків, банків - Національним банком України;

2) професійних учасників фондового ринку (ринку цінних паперів) (крім банків) - Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

3) платіжних організацій платіжних систем та учасників чи членів платіжних систем (у частині надання фінансових послуг, крім послуг з переказу коштів), страховиків (перестраховиків), страхових

(перестрахових) брокерів, ломбардів та інших фінансових установ, а також юридичних осіб, що відповідно до законодавства надають фінансові послуги (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу), - Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

4) суб'єктів господарювання, які проводять лотереї або будь-які інші азартні ігри, суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, аудиторів, аудиторських фірм, фізичних осіб - підприємців, які надають послуги з бухгалтерського обліку (за винятком осіб, що надають послуги у рамках трудових правовідносин), - центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

5) нотаріусів, адвокатів, адвокатських бюро та об'єднань і суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги (за винятком осіб, що надають послуги у рамках трудових правовідносин), - Міністерством юстиції України;

6) операторів поштового зв'язку (в частині здійснення ними переказу коштів) - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання послуг поштового зв'язку;

7) товарних та інших бірж, що проводять фінансові операції з товарами, - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку;

8) суб'єктів підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна, - спеціально уповноваженим органом» [2].

Порядок проведення перевірок Державною службою фінансового моніторингу України суб'єктів первинного фінансового моніторингу розроблено на підставі пункту 1 частини другої статті 14 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] з «метою

здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за якими здійснює Державна служба фінансового моніторингу України, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі безвиїзних» [3].

Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затверджене Постановою КМУ № 537 від 29 липня 2015 р. визначає, що «Держфінмоніторинг вимагає від суб'єктів первинного фінансового моніторингу дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів і, у випадку виявлення порушення таких вимог, вживає заходів, передбачених законом, а також повідомляє про це орган, що здійснює нагляд за такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу (п. 4)» [1].

Отже, з метою вдосконалення здійснення функції нагляду суб'єктами державного фінансового моніторингу за суб'єктами первинного фінансового моніторингу вважаю за доцільно провести наступні заходи:

- проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа та психологічного тестування над СПФМ у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення з приводу дотримання вимог законодавств не менше одного разу на рік;
- здійснення ретельної доперевірочної роботи над претендентом на посаду відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу, його близьких родичів, а також перевірити чи має така особа пов'язаних осіб, які відносяться до національних, публічних діячів;
- визначення обов'язкових вимог щодо бездоганної ділової репутації відповідального працівника, а також визначення чіткого механізму здійснення перевірки;
- залучення наукових діячів та працівників з великим практичним досвідом роботи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення до організації проведення освітньої та практичної підготовки представників суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2015 р. № 537. URL: 255 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 50–51. Ст. 2057.

3. Про затвердження Порядку проведення перевірок Державною службою фінансового моніторингу України суб'єктів первинного фінансового моніторингу: Наказ Міністерства фінансів України від 14.04.2015 № 436.

Коновалова
Анастасія В'ячеславівна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Петрова Ірина Павлівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Дана стаття, аналізує становлення та функціонування ринку цінних паперів, сьогоднішній стан фінансової системи в Україні. Виявлено проблемні питання ринку цінних паперів, що призводять до негативного впливу на економіку держави. Запропоновано шляхи вирішення даних проблем та перспективи розвитку ринку цінних паперів.

На сьогодні, в Україні спостерігається досить проблемна характеристика ринку цінних паперів, що в свою чергу, стримує загальний поступ економіки та створює, достатньо кризову ситуацію у фінансовій сфері. Вирішення проблем, забезпечить подальший розвиток до європейського рівня. За час існування незалежної України, є розуміння

того що, ігнорувати важливість фондового ринку, несе ряд проблем, які призводять до негативних наслідків.

Спостерігається тенденція, відсутності на фондовому ринку необхідної кількості фінансових інструментів, що існують у європейських розвинених державах. У зв'язку з прагненням, до європейського вектора політики, інтеграційні процеси нашої держави, потребують формування у сфері ринків цінних паперів, адже тоді відбудеться фінансовий розвиток, який потягне за собою зростання економіки.

Питаннями ринку цінних паперів, займалася велика кількість вчених-теоретиків, практиків. Основними науковцями, що розглядали проблеми та перспективи розвитку фонду цінних паперів, є наступні: А.О. Богатова, Д.В. Бочулі, А.Д. Гайденко, О.П. Корнійчук, В.В. Корнєєв, В.І. Мінькова, О.М. Мозговий, Г.М. Терещенко та багато інших. Але на цьому потреба розгляду даного питання стає ще більш необхідна, у зв'язку з розвитком ринку цінних паперів.

Метою статті є здійснення оцінки ринку цінних паперів України, визначення основних проблем функціонування, що спричиняють перешкоду у розвитку європейської інтеграції та дослідження стратегічних шляхів вирішення, висвітлених проблем.

Виникнення питань про розвиток та вдосконалення фондового ринку цінних паперів, розпочалось з проголошення незалежності України. Одним, з найперших шляхів до вирішення цієї проблеми, було створення Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», згідно з яким, «цінним папером є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам» [1, с. 3]. Як зазначалось вище, ринок цінних паперів є однією з важливих складових української фінансової системи, структура якої формувалася, під впливом внутрішніх факторів економічної системи та зовнішніх криз, на світовому ринку [2, с. 178].

Однією з ключових тенденцій, яка позначилась на функціонуванні ринку, є особливість вітчизняного законодавства. Адже, спостерігається низка прогалин, чим зумовлюється нагальна потреба її вдосконалення. «Розпорошеність біржової торгівлі знижує ліквідність вітчизняного ринку та стимулює емітентів до пошуку більш ліквідних

біржових майданчиків, серед яких вагоме місце займають розвинені іноземні фондові біржі. Зростають ризики того, що на внутрішньому ринку залишаться акції тільки компаній низького та середнього рівня інвестиційної привабливості, які не відповідають вимогам лістингу на міжнародних фондових біржах. Як результат, національний ринок може перетворитися на «другосортний» та втратити зацікавлення іноземних» [3, с. 82].

Станом на 2013 рік, розвиток ринку цінних паперів досить зріс. «За результатами дослідження 2012–2013 рр., в якому взяли участь 144 країни світу, в рейтингу країн за значенням Індексу глобальної конкурентоспроможності Україна посідає лише 73-тє місце. Серед складових, що стримують розвиток конкурентоспроможності економіки України, Всесвітній економічний форум відзначив такі: доступність фінансових послуг – 113-е місце; можливість/легкість залучення капіталу на внутрішньому ринку акцій – 129-е місце; регулювання фондових бірж – 124-е місце» [4].

Однією зі змістовних проблем є відсутність кваліфікації працівників, що в свою чергу, призводять до порушення норм про обсяг цінних паперів. У зв'язку з цим є необхідність у підвищенні рівня працівників.

На вітчизняному ринку, сьогодні існує низка проблем, які потребують вирішення:

- низька ліквідність цінних паперів та низький рівень капіталізації фондового ринку;
- відсутність ринкової культури цінних паперів (недостовірність інформації та недовіра суспільства, призводить до зниження рівня фінансової стабільності ринку);
- мінімальне застосування електронних технологій;
- облік права власності на цінні папери (існує дві форми обліку: ведення цінних паперів зберігачами або шляхом реєстрів власників);
- невідповідність бухгалтерського обліку, міжнародним стандартам;
- податковий тиск на підприємства (поліпшення економічного середовища, можливе за зменшення податкового стимулювання та оптимізації валютного регулювання);
- низький рівень якості корпоративного управління (відсутність інформації про власників та менеджерів, незахищеність міноритарних акціонерів) [5, с. 23].

«Невирішеним є питання розвитку ринку боргових зобов'язань, місцевих позик, акцій та деривативів. Обмеження ринку боргових зобов'язань є результатом відсутності інтегрованої стратегії управління державним боргом, який надміру зосереджений на короткостроковій вартості і розвитку ринку боргових зобов'язань. Розвиток ринку акцій гальмується через незначний обсяг цінних паперів у вільному обігу, недоліки у системі корпоративного управління, а також недосконалість валютного законодавства» [6, с. 10].

«Зважаючи на низку проблем, які стримують розвиток функціонування ринку цінних паперів, їх необхідно вирішити, щоб забезпечити стабільне функціонування ринку цінних паперів і дати йому можливість подальшого розвитку відповідно до міжнародного стандартів» [7].

Для вирішення вищезазначених проблемних питань, ми пропонуємо наступні шляхи вирішення та перспективи розвитку:

1. розроблення ефективної системи державного регулювання ринків капіталу з метою контролю за дотриманням вимог законодавства, запобігання шахрайству [8, с. 22];

2. здійснення практичного функціонування електронного документообігу;

3. нормативно-правове врегулювання використання інсайдерської інформації;

4. створення та удосконалення системи розкриття інформації, середовища відкритості інформації;

5. вирішення комплексу питань, щодо вільного обігу цінних паперів, всеукраїнських та міжнародних цінних паперів;

6. перегляд чинного законодавства, в частині розвитку недержавних пенсійних фондів (НПФ);

7. розвиток новітніх технологій та їх застосування, у впроваджених торгових системах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15 (дата звернення: 16.09.2019).

2. Вівчар О.Й. Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 219. С. 178–182.

3. Кірєєв О. І. Питання функціонування та вдосконалення інфраструктури фондового ринку України : інформаційно-аналітичні

матеріали / за ред. О. І. Кірєєва, М. М. Шаповалової та Н. І. Гребеника. К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. 132 с.

4. Місце України за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2012– 2013 рр. URL: www.uintei.kiev.ua. (дата звернення: 16.09.2019).

5. Аржевітін С.М. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. – 2010. – № 10.

6. Гаденко А.Д. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні. URL: http://nauka.zinet.info/5/gadenko.php (дата звернення: 16.09.2019).

7. Проект програми розвитку фондового ринку України на 2015–2017 роки «Європейський вибір – нові можливості для прогресу та зростання» URL: http://nssmc.gov.ua/fund/development/plan (дата звернення: 16.09.2019).

8. Фрунза С.А. Проблеми та тенденції розвитку фондового ринку України. URL: http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2012-1/14.pdf (дата звернення: 16.09.2019).

Ляшок Ігор Ігорович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Петрова Ірина Павлівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Економічний розвиток нашої країни на сучасному етапі визначальною мірою залежить від розбудови ефективної системи державної протидії такому суспільному явищу як легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Для кожної країни питання даної протидії є питанням національної безпеки.

Найбільш дієвим інструментом у сфері даної протидії стало запровадження фінансового моніторингу. Створення Державної служби

фінансового моніторингу України (далі - Держфінмоніторинг) у 2002 році у складі Міністерства фінансів України у статусі Державного департаменту фінансового моніторингу забезпечує реалізацію державної політики у сфері протидії протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

З 2005 року Держфінмоніторинг відповідно до Закону України [1] набув статусу центрального органу виконавчої влади і активно співпрацює на сьогодні з більш ніж 150 підрозділами фінансових розвідок інших країн, отримує від іноземних партнерів інформацію, яка пов'язана з протиправною діяльністю, що, в свою чергу, дозволяє оперативніше та у більш повному обсязі розслідувати складні транснаціональні схеми.

Метою інформаційної взаємодії між підрозділами фінансових розвідок різних країн є збір додаткової інформації, що необхідна для фінансових розслідувань, які проводяться на основі повідомлень фінансових установ та визначених не фінансових установ та професій про підозрілі операції, а також запитів правоохоронних органів.

Серед таких провідних міжнародних організацій та установ, з якими співпрацює Держфінмоніторинг, слід назвати Групу з розробки фінансових заходів протидії відмиванню доходів (FATF), регіональні організації за типом FATF – Спеціальний комітет Ради Європи з питань взаємної оцінки протидії відмиванню коштів (MONEYVAL), Раду Європи та Європейську комісію, Управління ООН з питань наркотиків та злочинності, Егмонтську групу підрозділів фінансової розвідки світу, Світовий банк, Міжнародний Валютний фонд, Організацію з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Відповідно до законодавства України, Держфінмоніторинг (як підрозділ фінансової розвідки) спільно із правоохоронними органами України здійснює заходи щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також розслідуванню фактів відмивання коштів, одержаних від корупційних діянь, розкрадання та привласнення державних коштів та майна, здійснює заходи, направлені на попередження та протидію фінансуванню терористичної діяльності і сепаратизму.

Так, наприклад, у І півріччі 2019 року Держфінмоніторингом підготовлено 398 матеріалів (з них 232 узагальнені матеріали та 166 додаткових узагальнених матеріалів), які направлено до:

- органів прокуратури – 51 матеріал;
- Державної фіскальної служби України 92 матеріали;
- органів внутрішніх справ 75 матеріалів;
- Служби безпеки України 110 матеріалів;
- Національного антикорупційного бюро України 69 матеріалів;
- Державного бюро розслідувань – 1 узагальнений матеріал.

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 36,1 млрд гривень.

У тому ж І півріччі 2019 року Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів 89 матеріалів (23 узагальнені матеріали та 66 додаткових узагальнених матеріалів), які пов'язані з підозрою у корупційних діяннях, зокрема до:

- Національного антикорупційного бюро України – 69 матеріалів;
- органів прокуратури України – 17 матеріалів;
- Служби безпеки України – 3 матеріали.

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 4,6 млрд гривень [2].

Не дивлячись на ефективну роботу Держфінмоніторингу та плідну взаємодію з іншими правоохоронними органами України, існують й деякі проблемні моменти у діяльності даного органу, які варто розглянути і які пов'язані, перш за все, зі станом економіки в державі.

Отже, першим проблемним питанням являється високий рівень тінізації економіки України, зумовлений такими факторами як несприятливе інституційне середовище ведення бізнесу. До найістотніших чинників тінізації національної економіки належать:

- суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази;
- недієвість організаційно-інституціональних механізмів антикорупційного законодавства;
- неефективність функціонування судової та правоохоронної системи;

- недосконалість адміністрування податків;
- ускладненість доступу до земельних ресурсів;
- високий рівень злочинності;
- відсутність історичної практики дотримання норм та моральних стандартів законослухняної поведінки у суб'єктів господарювання та громадян [3, с. 90-96].

Другим проблемним питанням є здійснення правопорушень відповідальними особами, що уповноважені на здійснення первинного фінансового моніторингу, які, в свою чергу, ґрунтуються на недосконалості нормотворчої бази України. Адже, сама система первинного фінансового моніторингу характеризується наявністю великою кількістю обов'язків у її суб'єктів та малим колом повноважень для реалізації ними функцій у межах системи фінансового моніторингу із запобігання їх використання та з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму [4].

Третьою проблемою є наявність високого рівня корупції в країні, що призводить і породжує виникнення тих чи інших проблем, що призупиняє ефективну роботу Державної служби фінансового моніторингу.

На думку Москаленка Н.В. успішна протидія фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення можлива лише за умови плідної міжнародної співпраці, активного обміну інформацією, поглиблення методичних основ проведення цієї діяльності [5, с. 1-7].

В свою чергу, активізація міжнародного тероризму призводить до виникнення проблем, пов'язаних з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, які, в першу чергу, потребують жорстких заходів для здійснення контролю за функціонуванням "тіньових" фінансових потоків. Отже, одним із напрямів антитерористичної стратегії держави має бути виявлення та ефективне блокування каналів фінансової підтримки терористичних організацій та укладання в установленому законодавством порядку міжнародних договорів міжвідомчого характеру з відповідними органами інших держав [6, с. 267-275].

Отже, вирішенню проблемних питань в діяльності Держфінмоніторингу має стати:

- приведення законодавства України у відповідність з положеннями Рекомендацій FATF у разі їх змін;

- здійснення обміну інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з метою встановлення методів, схем та механізму легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та документування правопорушень у зовнішньоекономічній сфері;

- здійснення заходів з метою підвищення ефективності взаємодії правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, зокрема в частині співпраці з новоствореними (в тому числі антикорупційними) правоохоронними органами;

- забезпечення розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- забезпечення тісного співробітництва Держфінмоніторингу та правоохоронних органів під час зупинення фінансових операцій;

- вжиття заходів для поліпшення інвестиційного клімату України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2015 № 1702-VII. Відомості Верховної Ради . 2014. № 50-51. Ст. 2057.

2. Інформування про результати роботи Держфінмоніторингу у І півріччі 2019 року. URL: https://www.fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/Informuvannya-pro-rezultati-roboti-derzhfinmonitoringu-u-I-pivrichchi-2019-roku.html (дата звернення: 16.09.2019).

3. Кузнецова С.А. Фінансовий моніторинг в Україні: якісний аспект. Європейський вектор економічного розвитку. 2011. № 1 (10). С. 90 - 96.

4. Дмитренко Г.В. Організація і здійснення державного контролю в Україні (фінансово-економічні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 – механізми державного управління. К., 2011. 36 с.

5. Москаленко Н.В. Фінансовий моніторинг як інструмент економічної безпеки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. №1. С. 1 -7.

6. Куришко О. О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 1 (127). С. 267–275.

7. План заходів на 2017-2019 роки з реалізації Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 601-р.

Манубата Джулія Емека,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Петрова Ірина Павлівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ЗАВДАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

У зв'язку з істотними суспільно-політичними перетвореннями в Україні статус, мережа і завдання територіальних органів Міністерства юстиції України останнім часом зазнають суттєвих змін, зокрема були ліквідовані районні, районні у містах, міські, міськрайонні та міжрайонні управління юстиції. Відповідно до цього на сьогодні успішна реалізація завдань і функцій органів юстиції в Україні першочергово потребує формування їх злагодженої мережі, чіткого визначення статусу і завдань територіальних органів Міністерства юстиції України, а також розгорнутого врегулювання їх компетенції. А відтак в рамках вдосконалення організації та діяльності територіальних органів Міністерства юстиції України й вбачаються актуальними питання їх адміністративно-правового статусу і завдань.

Зазначимо, що проблематика організації діяльності органів юстиції регіонального рівня свого часу висвітлювалась у дисертаційному дослідженні І.І. Микульці, окремі ж питання, що стосуються статусу територіальних органів Міністерства юстиції України, раніше

вже розглядалися в роботах таких вчених, як Р.В. Будецький, Н.А. Железняк, С.О. Козуліна, І.Ю. Онопчук, С.Є. Тюрін та інші. У той же час результати їх наукових розробок розкривають не всі існуючі особливості правового статусу та завдань територіальних органів Міністерства юстиції України, тим більше не охоплюючи останні реорганізаційні зміни в їх мережі, нормативно-правовому регулюванні, організації та компетенції.

Саме тому метою нашої роботи є аналіз адміністративно-правового статусу територіальних органів Міністерства юстиції України та їх місця в системі органів виконавчої влади, визначення сутності та особливостей їх завдань і функцій, а також обґрунтування пріоритетних напрямків вдосконалення організації діяльності територіальних органів Міністерства юстиції України.

Передусім, відмітимо, що система органів юстиції України, очолювана Міністерством юстиції України, складається з його відповідних територіальних органів. Склад територіальних органів Міністерства юстиції України затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5 [1]. У статусі територіальних органів Міністерства юстиції України, зокрема, передбалося функціонування і районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних, міжрайонних управлінь юстиції, проте Постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 99 [2] вони були ліквідовані та виключені із системи органів юстиції України.

Ліквідація таких низових управлінь юстиції є досить неоднозначним заходом, що, з одного боку, суттєво зменшує управлінський апарат і обсяг видатків системи органів юстиції України на тлі вилучення деяких їх завдань, а з іншого боку, істотно посилює функціональне навантаження регіональних управлінь юстиції та знижує доступність органів юстиції для населення, що, загалом, може негативно позначатись на ефективності реалізації завдань і функцій органів юстиції на місцевому рівні. Статус територіальних органів Міністерства юстиції України, крім його територіальних управлінь, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 р. № 348 [3], мають також і міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України, утворені внаслідок ліквідації самостійної Державної пенітенціарної служби України.

Разом із тим зазначені міжрегіональні управління Міністерства юстиції України мають відмінну від територіальних управлінь юстиції

природу, специфіку статусу, вузьку компетенцію та порівняно недовготривалу практику функціонування. Тому тут під територіальними органами Міністерства юстиції України нами маються на увазі його територіальні управління.

Саме через територіальні органи юстиції Міністерство юстиції України реалізує на місцевому рівні свої завдання та повноваження, що виявляє суто похідний характер компетенції територіальних органів юстиції від компетенції самого Міністерства юстиції України. Відносини керівництва та підпорядкування між Міністерством юстиції України та його територіальними органами цілком відповідають їх місцю в системі органів виконавчої влади та функціональному призначенню. Разом із тим правильним вбачається більш детальне та упорядковане закріплення змісту підпорядкованості територіальних органів юстиції Міністерству юстиції України.

Належна організація їх різнопланової діяльності потребує чіткого розподілу (як на загальному законодавчому, так і на підзаконному відомчому рівнях) повноважень Міністра юстиції України, його заступників, державного секретаря та інших керівних посадових осіб Міністерства юстиції України щодо керівництва, контролю та організації функціонування територіальних органів юстиції України. Статус територіальних органів юстиції передбачає, крім їх підпорядкованості Міністерству юстиції України, ще й ієрархічну підпорядкованість органів юстиції нижчого рівня органам юстиції вищого рівня (Положення від 23.06.2011 р. [1] і п. 1 Типового положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 563 [6]).

Така ступінчаста система управління в розгалуженій системі різнорівневих органів юстиції дозволяє раціонально розподілити внутрішньо управлінські повноваження, забезпечити більш тісний зв'язок органів юстиції різного рівня, послідовне виконання ними наказів Міністерства юстиції України і ретельний контроль за цим. Районні та інші аналогічні управління юстиції в разі їх утворення фактично діють як своєрідні територіальні органи головних територіальних управлінь юстиції, через які останні і реалізують свої повноваження. При цьому, попри деяку фрагментарність регулювання субординаційних відносин між територіальними органами юстиції України, профільне Положення від 23.06.2011 р. [1] закріплювало достатній обсяг управлінських повноважень головних територіальних управлінь юстиції щодо районних управлінь юстиції (заслуховування звітів,

затвердження структури, штатного розпису і кошторису, внесення подань про призначення/звільнення керівництва), хоча й така їх діяльність переважно має правозастосовний характер, спрямовуючись на виконання наказів Міністерства юстиції України.

Окрім того, територіальні органи Міністерства юстиції України, функціонуючи у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, мають статус місцевих органів виконавчої влади. Перш за все, це зумовлює певний формат відносин територіальних органів Міністерства юстиції України з місцевими державними адміністраціями та іншими місцевими органами державної і муніципальної влади.

З приводу завдань територіальних органів юстиції І.І. Микульцею пропонується їх поділ на міждержавні, загальнодержавні та територіальні (регіональні) [4, с. 75–76]. На нашу думку, такий поділ досить умовний та поверхневий, оскільки всі завдання територіальних органів юстиції здійснюються на місцевому рівні в межах загальнодержавних завдань Міністерства юстиції України. Так само необґрунтованим вбачається віднесення І.І. Микульцею реалізації державної правової політики до загальнодержавних завдань (здійснюваної, наприклад, через керівництво правовою роботою у місцевих органах виконавчої влади), а здійснення міжнародно-правового співробітництва – навпаки, до територіальних завдань.

Функції територіальних органів юстиції України в адміністративному законодавстві предметно не формулюються, що розглядається нами як суттєва прогалина в регулюванні їх статусу, яка може мати наслідки неузгодженості завдань і повноважень територіальних органів юстиції, нераціональний вибір форм, методів і засобів їх реалізації. Як основні функції органів юстиції регіонального рівня І.І. Микульця визначає «прогнозування, планування, кадрова справа, фінансування, матеріально-технічне забезпечення, контроль та інші» [8, с. 60]. Із цим можна погодитись лише частково, оскільки фінансова функція навряд чи є основною для територіальних органів юстиції, тоді як, наприклад, їх організаційна функція даним вченим взагалі не називається.

Відтак, виходячи з нормативно визначених повноважень територіальних органів юстиції, пропонуємо визначати, загалом подібні до функцій Міністерства юстиції України, такі їх функції: нормотворчу, контрольну, установчу, правозастосовну, організаційну, управлінську, координаційну, реєстраційну, аналітичну та інші функції.

Зауважимо, що, попри означену подібність функцій Міністерства юстиції України та його територіальних органів, вони суттєво відрізняються своїм обсягом, змістом і сферою застосування. Серед вищевказаних функцій територіальних органів юстиції України особливо слід виділити організаційну (організація виконання рішень судів та інших органів, роботу установ нотаріату і т.ін.) і контрольну (контроль за діяльністю арбітражних керуючих і нотаріального архіву, експертиза нормативно-правових актів тощо) функції, що складають основу більшості напрямків їх діяльності. Інформаційно-аналітична функція, функції прогнозування і планування, як правило, є не самостійними напрямками діяльності територіальних органів юстиції, а невід'ємними складовими механізму реалізації інших їхніх функції.

Таким чином, територіальні органи (управління) Міністерства юстиції України мають похідний від нього адміністративно-правовий статус та є місцевими органами виконавчої влади, які на підставі чинного законодавства здійснюють у певній адміністративно-територіальній одиниці виконавчо-розпорядчу діяльність у сфері юстиції та в інших суміжних галузях. Основні завдання територіальних органів юстиції направлені на реалізацію правової та іншої політики, на виконання чого ними здійснюються нормотворча, організаційна, координаційна, контрольна, реєстраційна, установча, аналітична та інші функції. Удосконалення статусу територіальних органів юстиції потребує впорядкування і погодження їх завдань та функцій, а також чіткого комплексного правового визначення засад їх підпорядкованості та відносин з Міністерством юстиції України та місцевими органами виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України : від 23.06.2011 р., № 1707/5. Офіційний вісник України. 2011. № 49. Ст. 1984.

1. Про реформування територіальних органів Міністерства юстиції та розвиток системи надання безоплатної правової допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України : від 11.02.2016 р., № 99. Офіційний вісник України. 2016. № 15. Ст. 593.

2. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства

юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України : від 18.05.2016 р., № 348. Офіційний вісник України. 2016. № 44. Ст. 1620.

3. Микульця І.І. Адміністративно-правовий статус органів юстиції України : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / І.І. Микульця ; Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2014. 203 с.

4. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р., № 3166-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 27. Ст. 1123.

5. Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України : від 25.05.2011 р., № 563. Офіційний вісник України. 2011. № 41. Ст. 1677.

6. Про місцеві державні адміністрації : Закон України : від 09.04.1999 р., № 586-XIV. Офіційний вісник України. 1999. № 18. Ст. 774.

7. Микульця І.І. Адміністративно-правовий статус органів юстиції регіонального рівня: поняття та структура. Наше право. 2011. № 4. Ч. 3. С. 58-61.

Опалюк Ярослав Миколайович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Тильчик
В'ячеслав В'ячеславович,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

СПІВВІДНОШЕННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Анотація. *У представленій статті розглядаються питання термінології і співвідношення фінансового контролю та моніторингу, сутності цих найважливіших елементів фінансового управління, їх взаємозв'язку.*

Ключові слова: *фінансовий контроль, фінансовий моніторинг, управлінські функції, фінансові механізми, ефективність системи фінансового контролю.*

Актуальність теми. В даний час українська економіка характеризується наявністю серйозних проблем. Разом з тим, в Україні існують також серйозні невирішені проблеми, які обумовлені неефективним, незаконним і нецільовим використанням державних фінансових ресурсів. Сьогодні бюджет країни зазнає серйозних втрат через невисоку фінансової дисципліни. Крім того, окремо слід виділити шкоду, яку завдають в результаті «відмивання» грошей (легалізації доходів, отриманих злочинних шляхом), серйозно дестабілізуючий процес управління фінансами. Отже, пріоритетним завданням держави в даний момент є забезпечення безпеки і захисту своїх фінансових інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань сутності, місця, ролі, значення та взаємозв'язки різних елементів державного управління фінансами, найважливішими з яких є контроль, нагляд і моніторинг, займалося велика кількість вітчизняних вчених О.Ф. Андрійко, В.Т. Білоус, О.М. Бандурка, С.А. Буткевич, С.В. Васильчак, Л.К. Воронова, В. А. Журавель, А.Т. Ковальчук,

Н.Р. Нижник, В.А. Некрасов, О.П. Орлюк, Л.А. Савченко, С.В. Сімов'ян, С. Г. Стеценко, О.Є. Користін, Н.Я. Якимчук та інші..

Метою статті є дослідження фінансового моніторингу у системі державного фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу. В результаті реалізації завдань державного фінансового контролю зміцнюється фінансова дисципліна, що виражає одну зі сторін правопорядку в правовій державі. У процесі здійснення державного фінансового контролю реалізується комплексне, органічно взаємозалежне досягнення законності, достовірності, доцільності та економічної ефективності господарських і фінансових операцій і процесів. Однак, сутність державного фінансового контролю полягає не тільки в тому, щоб встановити та усунути недоліки, негативні наслідки, але і не допустити подібних порушень в області розпорядження бюджетними ресурсами в подальшому.

Фінансовий контроль в цілому немислимий без застосування при його здійсненні моніторингу, в цьому випадку мова йде вже про поняття фінансового моніторингу в широкому сенсі.

На думку С. А. Набієва, такий фінансовий моніторинг і фінансовий контроль складають єдину кібернетичну систему [1, с. 45]. Щоб всебічно охопити і відобразити всю складність і багатогранність фінансових процесів, що відбуваються в сучасних умовах ринкової економіки, поряд з фінансовим контролем слід використовувати фінансовий моніторинг. Кожне з доданків системи в залежності від особливостей застосовуваних контрольних функцій виконує особливу роль у вирішенні завдань і здійснення фінансової діяльності. Кібернетична система - це «безліч взаємопов'язаних об'єктів, званих елементами системи, здатних сприймати, запам'ятовувати і переробляти інформацію, а також обмінюватися інформацією [2, с. 3]. Як відомо, фінансова система відноситься до класу кібернетичних систем, тобто систем з управлінням. Її структура носить багатоступінчастий ієрархічний характер, причому окремі ланки є також складними, імовірнісними і динамічними системами з керуванням, що володіють певною самостійністю і деякими можливостями до саморегулювання. Як стверджує А. Н. Козирін, фінансовий контроль передбачає наявність зворотних зв'язків, що виражаються в активному впливі контролю на більш раціональне використання фінансових ресурсів, в усуненні перешкод оптимальному функціонуванню всіх ланок фінансової системи [3, с. 330-332]. З вищесказаного випливає, що зворотний зв'язок становить

інформаційну основу контролю, представляючи собою спостереження, фіксацію і реєстрацію інформації. У той же час спостереження є вихідним моментом реалізації процесу моніторингу. Отже, моніторинг, виконуючи контрольні функції, в той же час сам є інформаційною базою здійснення контролю. Таким чином, контроль і моніторинг є двома подібними за програмними цілями процесами, які в той же час мають свою специфіку. На думку Е. Ю. Грачової, контроль в традиційному розумінні є процес, що переривається і ділиться в зв'язку з цим на попередній, поточний і наступний. Кожен з названих етапів передбачає свої форми перевірки і винесення рішень, на підставі яких приймаються відповідні заходи. При цьому сама перевірка, рішення, яке вона тягне, і прийняття за рішенням заходів зазвичай розірвані за часом. Моніторинг ж передбачає здійснення постійного спостереження за процесами, що відбуваються і негайне реагування, тобто здійснення зворотного зв'язку, прийняття коригувальних, корелюють рішень безпосередньо по ходу здійснення процесу [4, с. 34]. Таким чином, сам по собі моніторинг не є окремою управлінською функцією. Він виступає скоріше як складова компонента таких управлінських функцій, до ак аналіз і контроль, система вимірювання динаміки якісно-кількісних змін об'єкта. Його специфічною відмінністю є те, що він передбачає здійснення постійного спостереження за процесами, що відбуваються і негайне реагування на них, тобто безпосереднє і безперервне здійснення зворотного зв'язку, прийняття коригувальних рішень по ходу здійснення процесу, в тому числі виконання планових завдань за допомогою реалізації фінансових операцій. При цьому саме зворотний зв'язок є основною умовою повного і успішного виконання завдань управління, а основним інструментом зворотного зв'язку є саме контроль [5, с. 70].

Виконання функції фінансового контролю передбачає знання об'єктивних закономірностей фінансової діяльності, аналіз ситуації, що складається, облік впливу різних чинників. В процесі пошуку у контролюючих органів формується суб'єктивний образ об'єктивних явищ. Це дає можливість передбачити і визначити об'єктивну реальність тих подій і чинників, які виникають в процесі фінансової діяльності і які відображені в обліковій інформації. У зв'язку з цим в центрі уваги фінансового контролю і моніторингу має перебувати рух і зміна найважливіших параметрів економічного характеру, таких як прибуток, доходи, податки, рентабельність, собівартість, витрати обігу, відрахування на різні цілі і фонди [6, с. 187]. Для попередження

появи проблемних ситуацій необхідно постійне спостереження за фінансовою діяльністю системи, яке дозволяє здійснювати безперервний контроль її параметрів [1, с. 45]. У процесі такого фінансового контролю неважко виявити момент появи проблеми, яка обумовлює необхідність в управлінському рішенні відповідного змісту. Таким чином, фінансовий моніторинг являє собою інструмент управління, який дозволяє виявляти внутрішні зв'язки фінансової системи і знаходити кошти для усунення виявлених в ній елементів дезорганізації за допомогою належним чином обґрунтованих рішень. Підвищення конструктивної ролі фінансового контролю в державному управлінні залежить від його правильної організації, створення нових науково обґрунтованих форм, методів і систем контролю. Вирішувати це завдання необхідно за допомогою комплексу заходів. Серед них важливе місце займає розробка правової бази, яка дозволить створити чітку систему фінансового контролю, що є складовою частиною всієї системи державного управління. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність вдосконалення теорії і практики державного фінансового контролю як одного з важливих елементів державного управління. Проблема розвитку і вдосконалення державного фінансового контролю в сучасних ринкових умовах придбала для держави одне з найважливіших значень. Організація єдиної системи державного фінансового контролю є головною організаційно-правової завданням фінансової діяльності держави. Підвищення ролі державного фінансового контролю на сучасному етапі формування правової держави обумовлено наступними факторами:

- необхідність динамічного розвитку країни на базі вдосконалення бюджетно-податкового та соціально-економічного регулювання; - необхідність ефективного контролю за раціональним і ефективним використанням державних і муніципальних фінансових і матеріальних ресурсів, в тому числі державної і муніципальної власності, а також за законністю її приватизації;

- децентралізація управління формуванням органів державного фінансового контролю нової якості на всіх рівнях владної ієрархії, визначенням і законодавчим закріпленням їх місця і ролі в системі єдиного державного фінансового контролю;

- необхідність вдосконалення чинного фінансового законодавства [1, с. 45].

Органи державної влади та управління повинні мати у своєму розпорядженні достовірними науково обгрунтованими даними про

обсяг і структуру ВВП, національного доходу, закономірності та кількісні параметри їх змін в перспективний період. Напрямок та ефективність розробляється і здійснюється органами влади фінансової політики залежить від системи координат (індикаторів), за допомогою якої ця політика оцінюється. Щоб швидко і надійно оцінити результативність розвитку фінансового стану як всієї держави, так і окремого підприємства, треба мати інтегральні фінансові показники, які були б досить чутливі до змін економічної ситуації в часі і в просторі і які можна було б кількісно виміряти. Отримання повноцінної інформації, доступної для використання всіма господарюючими суб'єктами, можливо за умови створення системи фінансового моніторингу з врегульованими нормами фінансового права. Фінансовий моніторинг дозволяє відстежувати процеси поточного розвитку фінансової діяльності господарюючих суб'єктів і вносити необхідну корекцію. Основна функція фінансового моніторингу складається в забезпеченні відповідних органів управління повної, своєчасної та достовірної інформацією про фінансову діяльність господарюючих суб'єктів для формування цілісного уявлення про стан фінансової системи. На кожному конкретному рівні фінансовий стан будь-якого суб'єкта економіки оцінюється спеціальним набором показників. Здійснення фінансового моніторингу на основі фінансових показників дозволить сформувати цілісну картину фінансового стану як окремих підприємств, так і всієї держави. Здійснення фінансового моніторингу є особливою формою регулювання фінансових правовідносин, що відображає реальний стан всієї фінансової системи країни. Від того, наскільки фінансові правовідносини відповідають сучасним умовам ринкової економіки, залежить і ступінь впливу фінансового моніторингу. З урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що ефективне управління фінансовою системою з боку держави в значній мірі залежить не тільки від поточних тенденцій, але і від перспектив розвитку. У зв'язку з цим прогнозні дослідження держави в рамках фінансового моніторингу дозволять отримати в укрупненому вигляді оцінку майбутніх результатів і перспектив фінансової діяльності всієї країни.

Висновок. На нинішньому етапі розвитку економіки з появою у фінансовій діяльності держави різних форм власності одним з найважливіших ланок системи фінансового контролю стає фінансовий моніторинг. Звісно ж, що повноваженнями і засобами для проведення фінансового моніторингу повинні дотримуватися усі органи, що

здійснюють державний фінансовий контроль. В такому випадку, з огляду на також той факт, що первинна інформація, необхідна для здійснення фінансового контролю, видобувається в процесі спостереження, що становить сутність фінансового моніторингу, виникають проблеми міжвідомчого обміну фінансово значущою інформацією, відсутність відомостей про перевіряються установах в інформаційних масивах, складність отримання цих банків даних, а також низькою періодичності актуалізації цієї інформації. Для вирішення зазначених проблем представляється необхідним розглянути можливість створення і використання зацікавленим суб'єктами державного фінансового контролю єдиних баз даних, які дозволять перевірити ті чи інші ключові особливості фінансово-господарської діяльності установ. Таким чином, можна зробити висновок, що процес державного фінансового контролю повинен бути заснований на створенні взаємопов'язаних баз даних, які дозволили б виявляти економічні правопорушення. Іншими словами, в даний час існує необхідність створення комплексної системи інформаційного обміну, об'єднаної в єдину всеукраїнську мережу бази даних різних відомств. Виявлена необхідність створення єдиної всеукраїнської мережі бази даних різних відомств, зажадає в майбутньому організувати певну схему взаємодії установ і органів, які здійснюють державний фінансовий контроль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Набієв С.А.О. Теоретичні аспекти та практика застосування співвідношення правового регулювання державного фінансового контролю та фінансового моніторингу : автореф. дис. ... к. ю. н. М. 2008. С. 45

2. Глушков В. М. Про кібернетики як науки. Кібернетика, мислення, життя. К .: Думка, 2014. С. 3

3. Нуцалханова О.К. Податковий контролькак зворотний зв'язок в системі фінансового моніторингу. Прогалини в українському законодавстві. 2011. № 6. С. 330-332.

4. Грачова, Е. Ю. Фінансовий контроль Х .: Камерон, 2004. С.34

5. Горбунова О.Н. Проблеми закону про фінанси. Держава і право. 2017. №5. С.70

6. Mark D. Flood, Victoria L. Lemieux, Margaret Varga, B.L. William Wong The application of visual analytics to financial stability monitoring. Journal of Financial Stability, Volume 27, December 2016, Pages 180-197

Пилипенко Ольга Володимирівна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Литвин Наталія Анатоліївна,
д.ю.н., доцент, с.н.с., професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Проблема легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму стала катастрофічною за останнє десятиліття і стала міжнародною загрозою з тяжкими наслідками. Найбільш сприятливим середовищем для відмивання грошей є фінансові ринки в крихкій економіці. Глобальні експерти також стверджують, що відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, становитиме глобальну загрозу економічній безпеці і, як наслідок, проникнення таких коштів у різні галузі економіки, розповсюдження та розвиток різних злочинних груп.

З метою «запобігання відмиванню таких доходів чинним законодавством передбачений «фінансовий нагляд, що включає сукупність відповідних процедур, що застосовуються не лише органами державної влади, але й фінансовими установами різних форм власності. Складовою цього механізму є надходження до Державної служби фінансового моніторингу України (далі - Держфінмоніторинг) повідомлень про операції, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу. Серед них мають місце й ті, що містять інформацію, на підставі якої виявляються факти легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» [1].

Згідно з чинним законодавство «Державна служба фінансового моніторингу є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізовує державну політику у сфері запобігання та протидії (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» [1]. Держфінмоніторинг є учасником адміністративно-правових відносин та набуває адміністративно-

правового статусу за умови, що він має адміністративну правосуб'єктність. Набуття адміністративної правосуб'єктності пов'язане з датою державної реєстрації суб'єкта владних повноважень.

Доцільно зазначити, що «виникнення адміністративної правосуб'єктності пов'язане з двома основними чинниками: проведення державної реєстрації певного органу та прийняття уповноваженим органом рішення про створення центрального органу виконавчої влади» [4].

Державна служба фінансового моніторингу України була «створена шляхом реорганізації Державного комітету фінансового моніторингу України на підставі Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09 грудня 2010 року №1085/2010»» [2].

Відповідно до «Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» від 29 липня 2015 року № 537 діяльність цього органу координується через Мінфін»[3], що створює передумови для впливу Кабінету Міністрів України на діяльність Держфінмоніторингу та викликає сумніви щодо його незалежності в прийнятті рішень» [3].

У «ст. 20 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначено права Держфінмоніторингу: право одержувати від державних органів, посадових осіб, правоохоронних органів, судів, Національного банку України, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, підприємств, установ, організацій необхідну інформацію, для виконання покладених на них завдань» [1].

До «завдань Держфінмоніторингу відносяться :

1. збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення;

2. забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

3. забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

4. налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком України, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

5. проведення національної оцінки ризиків;

6. забезпечення представництва України в установленому порядку в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5].

На виконання вищезазначених питань «Держфінмоніторинг України наділена правами, які можна поділити на певні групи:

- організаційно-розпорядчі(організація роботи з підвищення кваліфікації спеціалістів даного органу тощо);
- контрольно-наглядові(вимагання від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства);
- аналітично-інформаційні(аналіз методів і фінансових схем легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення);
- регулятивні (внесення пропозицій щодо розроблення законодавчих актів)

7. міжнародні (врахування досвіду іноземних країн щодо схем легалізації доходів одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, участь у міжнародному співробітництві з питання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, участь у міжнародному співробітництві з питання» [6].

Держфінмоніторинг України відповідно до «покладених на нього завдань виконує такі функції:

✓ узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належить до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України інших нормативно-правових актів;

✓ подає запити до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання щодо одержання інформації

✓ співпрацює з органами виконавчої влади, іншими державними органами, діяльність яких пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванням тероризму;

✓ бере участь у міжнародному співробітництві з питань пов'язаних з з легалізацією(відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванням тероризму;

✓ забезпечує координацію діяльності державних органів у сфері запобігання та протидії легалізації(відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванням тероризму

✓ проводить аналіз ефективності заходів щодо легалізації(відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванням тероризму та інше» [1].

Держфінмоніторинг України плідно співпрацює з провідними міжнародними організаціями та установами, які достатньо залучені до питань протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, таких як FATF, регіональний спеціальний комітет з оцінки FATF (MONEYVAL), Рада Європи та Європейська комісія, управління ООН з питань наркотиків та злочинності, Департамент Світового банку Егмонт, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

У співпраці з Радою Європи з 2002 року експерти Держфінмоніторингу регулярно брали участь у пленарних засіданнях комітету MONEYVAL.

Сьогодні Держфінмоніторинг співпрацює з більш ніж 150 агентствами фінансових новин в інших країнах та отримує інформацію від закордонних партнерів, яка може бути пов'язана з незаконною діяльністю. Це дає можливість швидше та всебічніше розслідувати складні проекти та мінімізувати ці правопорушення в майбутньому.

Тому варто зазначити, що адміністративно-правовий статус Держфінмоніторингу України доцільно розглядати як сукупність

прав, обов'язків, функцій та юридичної відповідальності, визначених законодавством у процесі запобігання та виявлення доходів, одержаних злочинним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII //Відомості ВРУ .-2014.-№50-51.-Ст.2057.

2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента від 09 грудня 2010 року № 1085/2010 // Відомості ВРУ.-2010.-Ст.25.

3. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/537-2015-п.

4. Берізко В. Щодо адміністративно-правового статусу Державної служби фінансового моніторингу України / В. Берізко // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 3. – с. 118-122

5. Борець М. В. Повноваження Державної служби фінансового моніторингу України / М. В. Борець // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 22-2.

6. Електронний ресурс - www.sdfm.gov.ua.

Полейко Жанна Юріївна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Петрова Ірина Павлівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки - найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати її позиції в міжнародному співтоваристві. Економічна безпека - фундаментальна основа економічно ефективної держави в цілому, яка відстоює свої національні інтереси і забезпечує свою економічну безпеку як складову частину національної безпеки. В сучасних умовах особливу роль відіграє насамперед система фінансової безпеки держави як базова економічної безпеки державиа в цілому. З урахуванням проведення на Сході України антитерористичної операції важливого значення набуває правильна організація діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, спрямована на виявлення порушень чинного законодавства під час переміщення фінансових потоків. При цьому предметом особливої уваги є питання поліпшення взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України і правоохоронними органами. Процесуально й тактично правильно організована взаємодія дає змогу об'єднати й на цій основі більш ефективно використовувати їхні процесуальні та оперативно-розшукові можливості для підвищення рівня економічної безпеки держави, що й обумовлює актуальність даної проблематики. .

Дослідженню питань організації взаємодії правоохоронних органів щодо протидії правопорушенням у сфері економіки, а також проблематики повноважень правоохоронних та контролюючих органів у цій сферіа приділена увага у наукових доробках таких вчених: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, В.Т. Білоуса, Ю.П. Битяка,

А.І. Берлача, Т.О. Мацелик, В.Я. Мацюка, Д.Г. Мулявки, Ю.В. Оніщика, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценка, В.К. Шкарупи та інших.

Мета статті полягає в з'ясуванні проблемних аспектів взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами.

Взаємодія між Державною службою фінансового моніторингу України, правоохоронними органами і розвідувальними органами завжди відігравала важливу роль у забезпеченні економічної безпеки держави. При об'єднанні зусиль вказаних вище органів підвищується результативність, ефективність та дієвість контрольної діяльності у боротьбі із правопорушеннями у сфері економіки.

О. О. Савченко справедливо підкреслює, що успішне рішення завдань у боротьбі зі злочинністю у сфері податкових правопорушень неможливе без належного рівня взаємодії державних органів [1, с. 173].

Підтримуємо точку зору В. В. Коваленка, який, резюмуючи дану проблему, підкреслює, що основа повинна мати такий стан, який максимально сприяв би ефективному регулюванню суспільних відносин у відповідній сфері. Досягнення такого стану нормативно-правового регулювання цих відносин можливе лише за умови його відповідності потребам захисту інтересів суспільства, держави й особистості в економічній сфері, а також достатньої повноти, стабільності й відсутності протиріч - у нормативному регулюванні [2, с. 105].

Наявність необхідних нормативно-правових основ для налагодження й регулювання взаємодії контролюючих та правоохоронних органів у протидії економічній злочинності є важливою передумовою налагодження ефективної співпраці цих органів. Адже, як зазначають вчені, «право забезпечує управлінську діяльність юридичною силою, надає загальнозначущої юридичної форми засобам управління взаємодією, включаючи засоби її організації» [3, с. 53].

Практика свідчить, що одним із основних недоліків даної проблематики є розгалуження зусиль по протидії економічній злочинності між Державною службою фінансового моніторингу України, правоохоронними органами і розвідувальними органами, що призводить до негативного результату. Велику негативну роль відіграє також те, що кожний правоохоронний орган, що здійснює протидію даному виду правопорушення має свої показники та зацікавлений у них, їх не цікавлять проблеми з цього питання, які мають місце у

інших підрозділах. У зв'язку з цим, у наш час склалась така ситуація, коли у протидії економічній злочинності кожен оперативний підрозділ працює у цьому напрямі, здійснюючи свою діяльність відокремлено [4, с. 113].

Говорячи про діяльність органів Державної служби фінансового моніторингу України необхідно вказати на те, що організація взаємодії їх підрозділів з правоохоронними органами в процесі викриття економічних злочинів до цього часу перебуває на незадовільному рівні. Як правило, така взаємодія має епізодичний характер. Крім того, в окремих випадках спостерігається дублювання повноважень при виконанні окремих контрольних функцій і неузгодженість дій, що пов'язані з відомчою неврегульованістю результатів роботи в цьому напрямі.

На зазначене впливає, насамперед відсутність належного нормативно - правового, спільного інформаційного забезпечення, вироблених єдиних методик з виявлення, викриття і розслідування діяльності економічних злочинів, які сприяли б покращенню ефективності роботи, обміну передовим досвідом тощо [5, с. 160-161].

Необхідно також зазначити, що сумісна діяльність правоохоронних та контролюючих органів неможлива без постійного підвищення її якості та ефективності. Одним із напрямів удосконалення протидії економічній злочинності є саме покращення взаємодії між ними. Це особливо важливо у сучасний період, який характеризується подальшим поглибленням процесів диференціації та інтеграції правоохоронних структур і контролюючих органів. Підвищення ефективності функціонування соціальних система об'єктивно пов'язано з необхідністю удосконалення управління ними, покращення координації структурних елементів, організації взаємодії між ними.

На основі аналізу взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами можна визначити основні напрями підвищення ефективності даної взаємодії, а саме:

- організація реалізації державної політики у сфері протидії економічній злочинності;
- профілактика правопорушень;
- виявлення, припинення, розкриття та розслідування правопорушень;
- вдосконалення правової бази боротьби із незаконною діяльністю.

Напрям підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України і правоохоронними органами передбачає:

- розроблення та подання до проектів державних програм боротьби із економічною злочинністю погоджених пропозицій з питань профілактики правопорушень, у тому числі загальної та індивідуальної профілактики, запобігання найбільш поширеним видам правопорушень;
- погоджене визначення переліку інформації, оперативний обмін якою та використання може сприяти своєчасному вжиттю заходів щодо протидії економічній злочинності. Нормативне закріплення у разі необхідності, порядку обміну такою інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України і правоохоронними органами;
- спільне вивчення проблем профілактики правопорушень і розроблення пропозицій та заходів щодо їх вирішення.

Отже, проблема поліпшення взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами щодо боротьби з податковими правопорушеннями це є пріоритетним завданням, вирішення якого дасть змогу забезпечити і підтримувати економічну безпеку України як складової частини концепції національної безпеки держави.

Крім того, розглядаючи питання налагодження стратегічної та тактичної взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України, правоохоронними органами і розвідувальними органами можна зробити висновок, що існує низка проблема, які потребують свого вирішення. До таких проблем можна віднести наступні: недостатність теоретичної розробки особливостей взаємодії; прогалини в чинному національному законодавстві з питань правової регламентації спільних правоохоронних дій; наявність корумпованих зв'язків; поширення міжрегіональної та міждержавної злочинної діяльності; збільшення кримінального тиску на суспільство і політику тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудник Л. М. Проблема протидії фіктивному підприємництву у фінансовій сфері. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2009. № 1 (44). С. 135-140.

2. Коваленко В. В. Організація профілактики економічної злочинності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. / Нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2004. 398 с.

3. Головач А.В. Проблеми удосконалення законодавства та практики протидії податковим злочинам: монографія. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України. 2013. 200 с.

4. Тарасенко О. В. Основні проблеми та напрями підвищення ефективності організації управління підрозділів податкової міліції щодо протидії фіктивному підприємництву. Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). 2014. № 3-4(58-59). С. 111-115.

5. Тарасенко О.В. Адміністративно-правові засади взаємодії між правоохоронними та контролюючими органами у протидії фіктивному підприємництву: проблемні аспекти. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6, том 3. С. 158-162.

Притика Анна Сергіївна.
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Литвин Наталія Анатоліївна,
д.ю.н., доцент, с.н.с., професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦВА У СФЕРІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

На сучасному етапі розвитку України, одним з найнебезпечніших видів злочинів, який призводить до економічного занепаду держави, є «легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Уперше на законодавчому рівні було закріплено необхідність боротьби з легалізацією (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, у Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988, якою визнано взаємозв'язок між незаконним обігом та іншими пов'язаними з ним формами організованої

злочинності, що підривають законну економіку та створюють загрозу для стабільності, безпеки й суверенітету держав, а незаконний обіг забезпечує великі прибутки та фінансові кошти, що дає змогу транснаціональним злочинним організаціям проникати в урядові механізми, законну торговельну й фінансову діяльність і суспільство на всіх його рівнях, розкладати і підривати їх» [1].

Сьогодні триває розвиток міжнародного співробітництва у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом з метою побудови єдиного організаційно-правового простору щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Експерти відзначають, що в Україні присутній ряд факторів, що роблять її привабливою для злочинних угрупувань, які спеціалізуються на легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом: високий рівень корупції; недостатня юридична база для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів; складність одержання кредитів легальним шляхом; недостатній потенціал органів державної влади, які покликані протистояти злочинам у сфері економічної діяльності; низький рівень взаємодії відповідних органів у межах держави й на міждержавному рівні; подальший розвиток факторів, які сприятимуть у майбутньому перетворенню України у центр з легалізації (відмивання) доходів, які одержуються у результаті злочинної діяльності у країнах Заходу.

В Україні розвиток міжнародного співробітництва на законодавчому рівні у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом почався з 28 серпня 2001 року, дати прийняття Кабінетом Міністрів України спільно з Національним Банком України Постанови про сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Сорок Рекомендацій FATF). У подальшому, 17 листопада 2010 року, Україною було ратифіковано Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинних шляхом, та про фінансування тероризму (далі Конвенція). Так, відповідно до 29-ї Рекомендації FATF та статті 12 Конвенції у кожній країні має функціонувати підрозділ фінансової розвідки (далі ПФР). Він має бути національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів і фінансування тероризму, та для розповсюдження результатів цього

аналізу. Таким органом в Україні є центральний орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу України (далі Держфінмоніторинг), - він уповноважений Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (далі ПФР).

Базові основи міжнародного співробітництва України у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, ґрунтуються на міжнародній діяльності глобальної міжурядової організації FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), яка займається розробкою світових стандартів (сорок рекомендації FATF) у досліджуваній сфері. Сорок рекомендацій FATF є стандартами формування та розвитку національних систем запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Враховуючи це, нагальною потребою, на нашу думку, є більш активний розвиток співробітництва України, а саме підрозділу фінансової розвідки – Держфінмоніторингу, з міжнародними інституціями щодо вирішення проблем запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Разом з тим, національне законодавство встановлює загальний принцип здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, - це принцип взаємності.

Взаємність передбачає надання фізичним та юридичним особам іноземної держави певних прав за умови, що фізичні та юридичні особи України будуть користуватися аналогічними правами в іноземній країні. Таким чином, Україна забезпечує своїм суб'єктам користування певним комплексом прав у зарубіжних країнах, де вони перебувають.

Однак, часто взаємне надання прав у однаковому обсязі з боку обох країн є неможливим в силу відмінностей у правовому регулюванні. Тому, в міжнародних угодах, зазвичай, йдеться про надання іноземцям прав, на засадах взаємності національного режиму, або режиму найбільшого сприяння. Визначення та закріплення того чи іншого режиму відбувається у нормах міжнародного договору за загальними принципами.

Загальновідомо, що «в межах проведення фінансових розслідувань ПФР обмінюються наявною інформацією про підозрілі фінансові операції та їх учасників, яка має обмежений доступ. Ключовою

умовою безперешкодного обміну інформацією у таких випадках є дотримання саме принципу взаємності. Враховуючи зазначене, національне законодавство передбачає, що Держфінмоніторинг надає відповідному органу іноземної держави інформацію з обмеженим доступом за умови забезпечення органом іноземної держави тотожного діючому в Україні національного режиму її захисту та використання виключно для цілей кримінального судочинства у справах про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [2]. Отже, умовами для передачі Держфінмоніторингом інформації з обмеженим доступом іноземному ПФР повинні бути:

1) забезпечення органом іноземної держави аналогічного діючому на території України національного режиму її захисту;

2) використання її лише для цілей кримінального судочинства щодо справ про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Таке надання інформації здійснюється в законодавчо визначеному порядку.

Важливим аспектом оптимізації міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є визначення предметної компетенції органів державної влади щодо його забезпечення.

Відповідно до національного законодавства, забезпечення міжнародного співробітництва у досліджуваній сфері покладається, крім Держфінмоніторингу, на Міністерство юстиції України, Генеральну прокуратуру України, Службу Безпеки України, Міністерство закордонних справ України, Національне антикорупційне бюро України (далі НАБУ) та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Агентство з розшуку та менеджменту активів – далі АРМА) .

Міністерство юстиції України повинно забезпечувати міжнародне співробітництво щодо виконання судових рішень у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зокрема, у частині конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Генеральна прокуратура України повинна забезпечувати міжнародне співробітництво щодо здійснення процесуальних дій у межах кримінальних проваджень у сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Служба безпеки України повинна забезпечувати міжнародне співробітництво щодо подання пропозицій відповідним міжнародним інституціям стосовно включення (виключення) фізичних та юридичних осіб до відповідних переліків.

Міністерство закордонних справ України повинно забезпечувати міжнародне співробітництво щодо звернень до Ради Безпеки Організації об'єднаних націй (далі ООН) стосовно одержання дозволів на доступ до активів, які пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, й стосуються фінансових операцій, які зупинені відповідно до Резолюцій Ради Безпеки ООН. Такий доступ здійснюється для відшкодування основних або надзвичайних витрат.

НАБУ повинно повинна забезпечувати здійснення правового співробітництва з компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями з питань проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування на підставі законів та міжнародних договорів України.

АРМА повинна забезпечувати співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, мережами, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері виявлення, розшуку та управління активами та з відповідними органами іноземних держав.

Отже, на законодавчому рівні, а саме у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», варто доповнити перелік міжнародних та міжурядових організацій, з якими здійснюють співробітництво органи державної влади у межах своїх повноважень у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та чітко ідентифікувати конкретні напрями взаємодії. Разом з тим, потрібно синхронізувати перелік таких організацій, наведений у базовому Законі, з організаціями, які зазначені у інших нормативно-правових актах, які регулюють діяльність суб'єктів національної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція Організації Об'єднаних націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин:

Конвенція ООН від 25.04.1991 р. // офіційний сайт Верховної Ради України: www.rada.gov.ua.

2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Закон України від 17 листопада 2010 року № 2698-УІ // Відомості Верховної Ради України, 2011, N 12, ст.81

Сабова Наталія Ярославівна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Тильчик
В'ячеслав В'ячеславович,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ВСТАНОВЛЕННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ПРОТИПРАВНИМ ШЛЯХОМ, ТА ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Останнє десятиліття ознаменувалося інтенсифікацією пошуків засобів забезпечення економічної безпеки високорозвинених країн Європи, що вимагає консолідації зусиль наукової спільноти за такими основними напрямами як: уніфікація термінології, зокрема щодо стосуються предмету та власне змісту протидії легалізації доходів, одержаних протиправним шляхом, фінансування тероризму, співвідношення таких понять із іншими пов'язаними поняттями. На сьогодні, легалізація економіки, капіталів сприймається одночасно і як позитивна діяльність, активна політика Уряду щодо максимально-ефективного управління українською економікою, що є важливим складником прискорення темпів економічного зростання виведення її за межі «тіньових» відносин: фактично вказується на спосіб «виведення економіки з тіні» шляхом «легалізації економіки». У базовому Законі

України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», [3] «легалізація» вживається у протилежному значенні і визначається як будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок вчинення злочину [3]. Із цієї тези зрозуміло, що в Україні, протидіють легалізації виключно тих активів, які одержані шляхом скоєння злочинів (що має підтверджуватися у порядку визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України), а щодо інших правопорушень – питання відкрите.

Варто уточнити й розкрити зміст поняття «протидія», яке натепер є найбільш уживаним для позначення діяльності, спрямованої проти правопорушень різного виду (зокрема корупційних, пов'язаних із корупцією, легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, тощо), а відтак найбільш прийнятним для позначення діяльності, спрямованої проти тінізації економіки.

Термін «протидія» – іншомовного походження, перекладається як «дія, що слугує перешкодою до появи чи розвитку іншої дії, опір», «протидія» або «активна протидія» – з англійської counteraction; «протидія кому-, чому-небудь» – entgegenwirken (нім.). Наведений переклад з англійської мови має в українській мові суголосний аналог – контракція, що й означає протидію («контр» – проти, «акція» – дія). Німецький варіант перекладу також практично дослівний: «entgegen» – «проти», «wirkung» – «дія, вплив» [7]. Питання визначення поняття протидії та її сутності більш детально розглядалося в межах кримінально-правових наук у зв'язку з визначенням діяльності, спрямованої проти злочинності. Так, В.В. Коваленко, виділяючи тіньовий сектор економіки, робить висновок, що останній існує як структура, метою діяльності якої є використання в корисливих цілях недоліків державного регулювання суспільних відносин у сфері економіки, державного управління економікою тощо, і включає комплекс свідомих заходів протидії процесам якісного розвитку економічної сфери країни [3]. О.М. Бандурка та О.М. Литвинов визначають протидію злочинності як особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який становить різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), що взаємодіють у вигляді системи різнорідних заходів, спрямованих на пошук шляхів,

засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність з метою зниження інтенсивності детермінації злочинності на всіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до соціально-толерантного рівня [10].

Загалом підтримуючи зазначене визначення, варто вказати, що в наведеній роботі та й у багатьох інших кримінологічних дослідженнях відзначається передусім складність установлення чітких меж між термінами, що використовуються для позначення всього спектру методів впливу на злочинність, – протидією та боротьбою. У зв'язку із цим пропонується використовувати їх як синонімічні [10]. Із цього приводу А.І. Долгова вказує, що найбільш точно зміст такої діяльності відображено в понятті «боротьба зі злочинністю», оскільки воно охоплює вплив на причини злочинності й на саму злочинність, показує складний, об'ємний характер такого впливу; і підкреслює активний момент наступу на злочинність під час протидії їй [11]. Такою аргументацією вчена фактично констатує, що боротьба є лише одним зі складників протидії, її активним моментом. Це розширення змісту терміна «протидія», включаючи до нього термін «боротьба», допускають й інші вчені. Проте такий підхід до визначення мети здійснення протидії – спрямування її на боротьбу – досить сумнівний. Про недоцільність поширення зазначеного підходу стосовно визначення впливу на таку загрозу, як тінізацію економіки, вказано у попередній авторській публікації (Tylchyk, 2017).

Визнаючи необхідність урахування надбань кримінально-правових наук з проблем протидії, варто наголосити, що сьогодні саме в адміністративно-правових нормах розкриваються засади забезпечення протидії загрозам національній безпеці, зокрема, частково й у сфері економіки, тобто тінізації економіки. Крім того, напрацьовується великий масив адміністративно-правових засобів і заходів, спрямованих на забезпечення законності у сфері економіки, а також щодо порядку й умов діяльності суб'єктів забезпечення, що є суб'єктами адміністративного права. Тому доцільним убачається дослідження питання протидії в адміністративно-правовому аспекті.

Виходячи з етимологічної сутності терміна «протидія», цілком логічно визначати її зміст як діяльність, спрямовану проти негативної дії – «антидія та/чи антидіяльність», доповнюючи словосполучення прикметником, який позначатиме негативне явище (наприклад, антиекстремістська діяльність). Наведене підкреслюватиме характер

терміна «протидія». Однак використовувати вказану, саме теоретичну, конструкцію (антидіяльність) щодо інших негативних проявів, окрім антитерористичної діяльності, сприйнятою в наукових колах, необхідно з осторогою, оскільки це може принести в ужиток (науку) поняття, які підмінятимуть усталену наукову термінологію та спричинять плутанину під час практичної діяльності. Вектор «протидії» визначатиметься характером латентної поведінки суб'єктів, яка прямо чи опосередковано зачіпає життєво важливі законні інтереси та права осіб і характеризуватиметься як загроза. На це вказує доктринальне опрацювання розглядуваної проблематики, зокрема, під час формування елементів державної політики з протидії, до якої повинні включатися питання, що відображають проблеми організації та здійснення протидії, у ході якої визначаються життєво важливі інтереси в різних сферах державного й суспільного життя, виявляються реальні та потенційні загрози, прогнозуються ймовірні зміни в оцінках інтересів і загроз та у зв'язку із цим загального стану безпеки, визначаються конкретні заходи протидії, адекватні загрозам і достатні для їх подолання [2].

Протидія, означаючи вплив на соціальні відносини, не нівелює індивідуальність її здійснення. Тому виділення поняття «індивідуальна протидія» чи «вузько направлена» буде суттєво обмежувати її предмет і не буде науково та практично цінною. З урахуванням викладеного об'єктивною видається характеристика адміністративно-правової протидії як активної діяльності, метою якої є забезпечення пасивної поведінки суб'єкта адміністративних правовідносин, недопущення порушень адміністративно-правових норм. Тобто діяльність, спрямована на забезпечення однієї з форм реалізації норм адміністративного права – додержання. Повністю логічним є висновок, що забезпечення такої форми реалізації, як додержання, має примусовий характер, під яким розуміють змушення особи свідомо здійснити ті чи інші дії або ж утриматися від їх здійснення, підкоритися всупереч своїм бажанням.

Останнім часом пожвавішало обговорення проблематики визначення протидії різним соціальним негативним явищам як об'єктам адміністративно-правового регулювання. При цьому автори переважно вказують, що така протидія – це комплекс заходів впливу, здійснюваний суб'єктами публічної адміністрації, на яких покладається обов'язок виявлення причин та умов, що сприяли певним порушенням

правових приписів, профілактики, попередження, запобігання таким правопорушенням, припинення таких порушень, ліквідації їх наслідків і притягнення винних осіб до відповідальності, що забезпечується на основі норм адміністративного права, спрямованих на регулювання суспільних відносини з метою забезпечення конституційних прав і законних інтересів людини та громадянина.

Указуючи на коло суб'єктів протидії тінізації економіки, варто враховувати, що у сфері економіки здійснюють діяльність як громадяни, так і представники публічної адміністрації, зокрема, у процесі управління об'єктами державної форми власності. Найбільш яскраво це можна продемонструвати на прикладі управління виробничим комплексом кримінально-виконавчої системи. Відтак однозначно неповним видається таке формулювання, що протидія – це комплекс заходів впливу, спрямованих на регулювання суспільних відносин з метою забезпечення конституційних прав і законних інтересів людини та громадянина. Досить важливим є доповнення про необхідність забезпечення суб'єктів публічної адміністрації ефективними засобами впливу, у тому числі адміністративного примусу, з метою реалізації їхніх повноважень суворо відповідно до правових приписів.

Визначаючи поняття саме протидії тінізації економіки, доцільне уточнення, що забезпечується діяльність суб'єктів на основі норм не тільки адміністративного права, а й інших галузей права, наприклад, кримінального – щодо встановлення підстав притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері економіки (у тому числі легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму), тощо.

Протидія тінізації економіки – це комплекс заходів впливу суб'єктів, наділених відповідним правовим статусом, з виявлення причин та умов, які сприяють порушенню встановлених правовими нормами вимог до діяльності у сфері економіки, профілактики, попередження, запобігання, припинення таких порушень, ліквідації їх наслідків і притягнення винних осіб до відповідальності з метою недопущення процесу негативної трансформації економіки (що призведе до отримання матеріального результату, який не відображається у складі ВВП) та запобігання формуванню загроз економічній безпеці. Така протидія може бути ефективною у випадку її комплексного характеру щодо вказаних правопорушень, до яких можна зарахувати й певні корупційні правопорушення, правопорушення, пов'язані з

корупцією, у випадку формування внаслідок їх скоєння відповідних матеріальних результатів (доходів – за широкого розуміння цього поняття).

Ключовим на сьогодні є положення про те, що саме в межах протидії тінізації економіки забезпечується протидія легалізації коштів, одержаних протиправним шляхом. Саме ця теза має визначати концептуальні засади та знайти відображення у вітчизняному законодавстві, та у законодавстві інших країн, що прагнуть до формування ефективної системи економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України з питань боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (30 січня 2018) Комітет MONEYVAL Retrieved from: https://rm.coe.int/fifth-round-mutual-evaluation-report-on-ukraine/1680782396.

2. Tylchyk O. (2017) Administrative and legal provision of counteraction to shadow economy: the monograph. Publishing House « Helvetica ». Kyiv. P. 378.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України (2014) від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18

4. Попович В.М. (2001) Теорія і практика детінізації економіки: монографія. Ірпінь: Академія ДПС України,. 546 с. – с. 109.

5. Міжнародна поліцейська енциклопедія: в 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Ю.І. Римаренко, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. К.: Атіка, 2011. Т. 7: Адміністративно-правове забезпечення поліцейської діяльності. 1120 с. – с.

6. Великий енциклопедичний юридичний словник (2007) / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка. с. 421.

7. Вишневецкий К.В., Трофименко С.В. (2013) О терминах «борьба» и «противодействие» в уголовно-правовой лексике. Retrieved from:: http://teoriaractica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2013/3/yurisprudentsiya/vishnevetskiy-trofimenko.pdf.

8. Тильчик В.В. (2016) Детермінація поняття «адміністративно-правова протидія». Visegrad Journal on Human Rights. Вип. 5. Ч. 1. С. 164.

9. Коваленко В.В. 2004, Організація профілактики економічної злочинності в Україні: автореф. дис. … докт. юрид. наук. Х., с. 32.

10. Бандурка О.М., Литвинов О.М., 2011. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Х.: ХНУВС, с.44.

11. Криминология: учебник / под общ. ред. А.И. Долговой. 4-е изд., перераб. и доп. М.: НОРМА – ИНФРА-М, 2012. 1008 с.

Самусенко Станіслав Валерійович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Литвин Наталія Анатоліївна,
д.ю.н., доцент, с.н.с., професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Становлення та розвиток Державної служби фінансового моніторингу України (далі - Держфінмоніторинг) безпосередньо пов'язаний із розвитком законодавства направленого на боротьбу з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом. Після схвалення в 1997 році «Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р.» [1] в Україні було прийнято ряд нормативних актів, що стосуються питань «відмивання» коштів, отриманих злочинним шляхом, перш за все – «Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III» [2]; «Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III» [3]; «Закони України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III» [4].

Наступним «нормативно-правовим актом, який висвітлював додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів став Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом»

від 22.06.2000 р. № 813/2000» [5]. Також був прийнятий «Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2001 року «Про заходи щодо детінізації економіки»» від 20.03.2001 р. № 183/2001, відповідно до якого основними засадами детінізації грошового обігу визначалися: підвищення ефективності державного управління грошово-кредитною сферою; перехід до нової податкової політики регулюючого характеру із зменшенням штрафних санкцій; державна підтримка розвитку банківської системи; запровадження безготівкових форм розрахунків юридичних і фізичних осіб; удосконалення системи валютного регулювання; розвиток інфраструктури фінансового ринку; удосконалення нормативно-правової бази підприємництва та реалізації прав власності; підвищення ефективності системи оплати праці» [6].

На виконання «Указу Президента України від 10 грудня 2001 року «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» 10 січня 2002 року у складі Міністерства фінансів України створено Державний департамент фінансового моніторингу як урядовий орган державного управління» [7], «Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2002 р. № 194 затверджено Положення про Державний департамент фінансового моніторингу» [8]. Саме діяльність цього органу у 2002 році була сконцентрована на підготовці та супроводженні у Верховній Раді України проекту Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».

28 листопада 2002 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», який набрав чинності з 11 червня 2003 року. Саме цей Закон, ґрунтуючись на міжнародних стандартах у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, став фундаментом для побудови національної системи протидії новим викликам та загрозам тіньової економіки. У законі була визначена система фінансового моніторингу, фінансові операції, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу, завдання, функції та права уповноваженого органу, механізми міжнародного співробітництва по запобіганню та протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму, встановлена відповідальність за порушення вимог, передбачене відновлення прав і законних інтересів.

26 квітня 2003 року прийнята «Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу» № 644» [9], якою затверджено Порядок реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу, визначений механізм реєстрації суб'єктами первинного фінансового моніторингу фінансових операцій, які відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» підлягають фінансовому моніторингу, та подання цими суб'єктами Держфінмоніторингу інформації про такі фінансові операції. Дія цього Порядку поширювалась на суб'єктів первинного фінансового моніторингу (крім банків, казино, гральних закладів та ломбардів) та їх відокремлені підрозділи.

26 квітня 2003 року прийнята «Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взяття на облік Державним департаментом фінансового моніторингу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу» № 646» [10]. Постановою затверджувався Порядок взяття на облік Державним департаментом фінансового моніторингу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу. Даний Порядок визначає механізм взяття на облік Держфінмоніторингом фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, визначення їх ключових ознак та характеристик.

18 травня 2004 року були внесені зміни до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», які полягали в тому, що слова «урядовий орган державного управління, який діє у складі Міністерства фінансів України» були замінені словами «центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом». Тим самим, Державний департамент фінансового моніторингу, як «урядовий орган державного управління, який діє у складі Міністерства фінансів України», з 1 січня 2005 р. припинив свою діяльність, а замість нього створювався «центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом».

25 серпня 2004 року «Постановою № 1081 Кабінет Міністрів України «Деякі питання Державного департаменту фінансового моніторингу» визначив Державному департаменту фінансового моніторингу здійснити до 1 січня 2005 р. організаційні заходи щодо утворення структурних підрозділів у регіонах України в межах

бюджетних асигнувань, передбачених Державному департаменту фінансового моніторингу на 2004 рік» [11].

З метою реалізації змін в «Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» 28 вересня 2004 року Указом Президента України «Про Державний комітет фінансового моніторингу України» № 1144» [12] на базі Державного департаменту фінансового моніторингу – урядового органу державного управління з 1 січня 2005 року створено Державний комітет фінансового моніторингу України як спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Установлено, що Державний комітет фінансового моніторингу України є правонаступником Державного департаменту фінансового моніторингу.

25 травня 2006 року прийнята «Постанова Кабінету Міністрів України № 751 «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю»» [13]. 15 червня 2006 року виданий «Указ Президента України «Про символіку Державного комітету фінансового моніторингу України»» [14], яким затверджено опис та малюнок емблеми Державного комітету фінансового моніторингу України, опис та малюнок прапора Державного комітету фінансового моніторингу України, порядок використання емблеми і прапора Державного комітету фінансового моніторингу України.

6 червня 2007 року прийнята «Постанова Кабінету Міністрів України № 805 «Про доповнення переліку центральних органів виконавчої влади, відповідальних за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях»» [15].

19 березня 2008 року прийнята «Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України № 227 «Про затвердження плану заходів на 2008 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму»» [16].

2 квітня 2008 року прийняте «Розпорядження Кабінету Міністрів України № 569 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію пріоритетів діяльності центральних органів виконавчої влади у 2008 році»» [17], яким на Держфінмоніторинг покладено розроблення проекту плану заходів на 2009 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і

фінансуванню тероризму та сприяння прийняттю Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму».

Крім того, Держфінмоніторингом видано ряд нормативно-правових актів, спрямованих на здійснення правового регулювання своєї діяльності.

Задля оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, удосконалення ефективності державного управління, «Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. № 1085/2010» була утворена Державна служба фінансового моніторингу України шляхом реорганізації Державного комітету фінансового моніторингу України. В 2014 році Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Положення про Державну службу фінансового моніторингу України № 455, яке втратило чинність після прийняття нині діючого «Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537» [18]. Держфінмоніторинг на сьогоднішній день є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується через Міністра фінансів України і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Проведений аналіз нормативно-правових актів показав, що починаючи з 2000 року в Україні ведеться активна і кропітка робота у напрямі забезпечення правового регулювання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, можна з впевненістю зазначити, що Україною закладено міцний фундамент у цій сфері. Отже, чинне законодавство України, в цілому, виконує покладену на нього функцію, наприклад, правовими нормами врегульовані: правовий статус суб'єктів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом; порядок функціонування механізму та взаємодії його структурних елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029 (дата звернення: 12.09.2019)

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001. № 25-26. Ст. 131

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Відомості Верховної Ради України, 2001. № 5-6. Ст. 30

4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. Відомості Верховної Ради України, 2002. № 1. Ст. 1

5. Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом: Указ Президента України від 22.06.2000 р. № 813/2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/813/2000 (дата звернення: 12.09.2019)

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2001 року «Про заходи щодо детінізації економіки»: Указ Президента України від 20.03.2001 р. № 183/2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/183/2001 (дата звернення: 12.09.2019)

7. Про додаткові заходи щодо запобігання щодо боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом: Указ Президента України від 19.07.2001 р. № 532/2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2001 (дата звернення: 12.09.2019)

8. Положення про Державний департамент фінансового моніторингу, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2002 р. № 194 затверджено. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-2002-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

9. Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 644. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2003-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

10. Про затвердження Порядку взяття на облік Державним департаментом фінансового моніторингу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу: Постанова Кабінету

Міністрів України від 26.04.2003 № 646. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2003-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

11. Деякі питання Державного департаменту фінансового моніторингу: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1081. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1081-2004-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

12. Про Державний комітет фінансового моніторингу України: Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1144/2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1144/2004 (дата звернення: 12.09.2019)

13. Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2006 р. № 751. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2006-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

14. Про символіку Державного комітету фінансового моніторингу України: Указ Президента України від 15.05.2006 р. № 526/2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/526/2006 (дата звернення: 12.09.2019)

15. Про доповнення переліку центральних органів виконавчої влади, відповідальних за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 № 805. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/805-2007-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

16. Про затвердження плану заходів на 2008 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму: Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19.03.2008 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2008-%D0%BF (дата звернення: 12.09.2019)

17. Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію пріоритетів діяльності центральних органів виконавчої влади у 2008 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.04.2008 № 569-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/569-2008-%D1%80 (дата звернення: 12.09.2019)

18. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#n2 (дата звернення: 12.09.2019)

Сідько Андрій Олександрович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Тильчик Ольга Віталіївна,
д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УКРАЇНІ

Анотація. *У статті здійснено аналіз стану з протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні. Аналізується роль системи фінансового моніторингу у сфері регулювання грошових потоків. Проводиться характеристика шляхів розвитку фінансового моніторингу та удосконалення законодавчої бази у цій сфері.*

Ключові слова: *фінансовий моніторинг, корупція, шахрайство, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, офшорна зона, рух грошових коштів.*

Анотация. *В статье осуществлен анализ состояния противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, в Украине. Анализируется роль системы финансового мониторинга в сфере регулирования денежных потоков. Проводится характеристика путей развития финансового мониторинга и совершенствования законодательной базы в этой сфере.*

Ключевые слова: *финансовый мониторинг, коррупция, мошенничество, легализация доходов, полученных преступным путем, оффшорная зона, движение денежных средств.*

Abstract. *The article analyzes the state of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime in Ukraine. The influence of system of financial monitoring in the monetary flow sphere is analyzed. The characteristic concerning the ways of financial monitoring*

development and improvement of the legislative base in this sphere has been given.

Key words: *financial monitoring, corruption, fraud, legalization of snide money, the offshore zone, cash flows.*

Постановка проблеми. В історії України в останні десятиліття спостерігається ряд кардинальних змін. Процес формування ринкових відносин значною мірою випередив розвиток системи державного контролю за рухом грошових коштів, що у поєднанні з лібералізацією економічних відносин та іншими обставинами створило сприятливе середовище для отримання незаконних доходів та їх використання в легальній економіці, а також інвестування цих коштів у розвиток злочинної діяльності.

Проблеми легалізації злочинних доходів існують не тільки в окремо взятій державі. З ними стикаються практично всі країни світу. Боротьба з відмиванням коштів, здобутих незаконним шляхом, стала однією з глобальних і пріоритетних проблем сучасності, оскільки світ у повній мірі відчув руйнівні наслідки такої діяльності для стійкості та функціональності фінансових систем, економічного зростання та громадської безпеки.

Необхідність протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні відносно недавно була визнана державною владою, банківським співтовариством і легальним бізнесом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремими теоретичними та практичними питаннями дослідження ролі фінансового моніторингу як інструменту боротьби із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом займалися такі науковці як Баліна С. Н., Бірюков Г. М., Доля Л. М., Джига М. В., Павліченко Є. В., Кротюк В. Л., Каївець О. Ф., Никифорчук Д . Й., Попович В. М., Шакун В. І. Зокрема, дослідженням у сфері криміногенних проявів – Бущан О. П., Матусовський Г. А., Сатуєва Р. С., Чернявський С. С., Яблокова М. П. та інші.

Формулювання мети статті. Метою роботи є дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що абсолютна більшість корисливих злочинів має фактор корисливої спрямованості, що часто пов'язано з прагненням отримати певну економічну (фінансову) вигоду.

Як справедливо зазначає Дж. Робінсон: «Якщо залишити осторонь психопатів і людей, які порушують закон з «любові до мистецтва», більшість злочинців йдуть на це заради грошей. Ось чому вони грабують банки, чому вони займаються вимаганням. Ось чому вони винаходять шахрайські схеми. І ось чому вони торгують героїном. Злочинці стають злочинцями, бо вважають, що злочин -це вигідно" [4, с. 33].

За даними Організації Об'єднаних Націй в процес легалізації злочинних доходів у 80-ті роки минулого століття було залучено приблизно 300 мільярдів доларів США в рік, а в 90-ті роки до 350 мільярдів. Лише один незаконний обіг світової торгівлі наркотиками в даний час сягає понад 400 мільярдів доларів. Якщо до цього додати доходи від проституції, від торгівлі зброєю, від незаконних фінансових операцій, то щорічні доходи злочинних спільнот виявляться ще більші. Аналогічно з показником ВВП з'явився навіть термін (ВКП) - валовий кримінальний продукт. Міжнародний валютний фонд оцінює його розміри сьогодні приблизно в 600-700 мільярдів доларів, але на думку експертів цей показник значно вищий, так як відмиванню злочинних доходів притаманні ознаки латентного злочину. Фахівці стверджують, що величина відмитого капіталу в даний час настільки велика, що представляє загрозу не тільки економіці окремо взятої країни, але і світовій економіці в цілому. Можливо, саме це стало одним з факторів, що спровокували виникнення і подальший розвиток світової фінансової кризи.

У числі основних факторів, що сприяють відмиванню доходів, можна назвати:

- недотримання міжнародних стандартів регулювання фінансової діяльності, недосконаліть механізмів контролю та моніторингу за діяльністю фінансових інститутів;

- поширення корупції, насамперед серед державних, виконавчих, правоохоронних та судових органів влади;

- обмежені можливості обміну фінансовою інформацією з іноземними органами влади та ін. [5, с .56]

Процес легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, включає цілий ряд операцій, спрямованих на приховування джерела фінансових активів за різними схемами залежно від цілей.

Аналіз кримінальної ситуації, що складається в Україні протягом останніх років, свідчить про стабільне зростання масштабів злочинних посягань, підвищення рівня організованості і професіоналізму

злочинців. Спостерігається послідовна криміналізація основних сфер економічної діяльності.

Підвищена увага до цієї проблеми не випадкова, тому що одним з вельми значущих суспільно - небезпечних проявів стало зростаюче число випадків легалізації грошових коштів або іншого майна, одержаних злочинним шляхом.

З давніх пір злочинці отримували доходи, які значною мірою мають характер «брудних» грошей, зі сфери організованої злочинності шляхом скоєння злочинів. Ці «брудні» гроші є рушійною силою організованої злочинності. Тому боротьба з ними повинна бути спрямована, зокрема, на те, щоб перешкодити подальшому використанню подібних злочинних доходів хоча б для забезпечення відповідної законності.

Доходи, отримані злочинним шляхом, можуть використовуватися на такі цілі:

1) покриття поточних витрат злочинців і їх оточення (на організацію злочинів і на споживання);

2) накопичення (у вигляді готівкових грошових засобів, коштовностей та інших предметів розкоші тощо);

3) розвиток злочинної діяльності (розширення основного виду діяльності та її диверсифікація);

4) інвестиції в легальну економіку (розміщення на фінансовому ринку, придбання нерухомості тощо) [3, с .10].

Стає зрозуміло, що досягнення цих цілей злочинцями неминуче тягне за собою все більший розвиток організованої злочинності, що дозволяє їм не тільки розширювати свою злочинну діяльність, а також встановлювати контроль над легальним сектором економіки, тобто відбувається створення замкнутої злочинної системи, що являє собою заключний етап перетворення злочинності у високоприбуткове і ефективне виробництво.

Ще одним наслідком неналежного ставлення до розглянутої нами проблеми, як і чинником, що сприяє її розвитку, є корупція. Адже часто саме «брудними» грошима корумпуються чиновники, за допомогою цих же грошей злочинні елементи «купують» і займають різні посади в державному апараті, найчастіше в тих органах, які якраз і покликані не тільки контролювати і наглядати, але і безпосередньо боротися з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів. Останнім часом в Україні з'явилися такі негативні ознаки системної корупції як

бюрократична приватизація і масове госрейдерство. Чиновник-бізнесмен став фактично героєм нашого часу, якого з таким трудом намагаються знайти письменники і кінематографісти. Необхідно так само відзначити, що часто саме за рахунок злочинних доходів фінансуються терористичні акти. На наш погляд, саме це все в результаті створює реальну загрозу національній безпеці як окремих держав, так міжнародному співтовариству в цілому.

З цією метою, в Україні було створено організаційно-правовий механізм протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, складовою якого є система суб'єктів, уповноважених виявляти фінансові операції, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Ця система складається з органів державної виконавчої влади і суб'єктів господарювання різних форм власності (суб'єктів первинного фінансового моніторингу), які здійснюють діяльність, пов'язану з наданням фінансових послуг [2, 5].

До перших належать спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг України), Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Міністерство економіки України. А серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу основними є банки, страховики (перестраховики), кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи; платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи; товарні, фондові та інші біржі; професійні учасники ринку цінних паперів; компанії з управління активами; оператори поштового зв'язку та інші.

Згідно з міжнародними стандартами, найбільш суворому регулюванню і нагляду підлягають кредитні організації, професійні учасники ринку цінних паперів та страхові організації.

До професійних учасників ринку цінних паперів відносяться: брокери, дилери, керуючі, клірингові організації, депозитарії, реєстратори і організатори торгівлі на ринку цінних паперів. Зазначимо, що діяльність професійних учасників ринку цінних паперів ліцензується трьома видами ліцензій: ліцензією професійного учасника ринку цінних паперів, ліцензією на провадження діяльності з ведення реєстру, ліцензією фондової біржі.

Усі перелічені суб'єкти здійснюють фінансовий моніторинг, але між ними існує ієрархічний зв'язок, оскільки суб'єкти первинного фінансового моніторингу знаходяться під контролем вищих органів.

Висновки. Таким чином, особливу увагу необхідно приділити адміністративно-правовому статусу особам, що займаються комерційною діяльністю, працівників фінансово-банківської системи і т. д., тобто людям, яким можуть направляти матеріальні засоби, з метою їх подальшої легалізації. Важливу роль відіграє процес документування, необхідно простежити і задокументувати весь шлях проходження незаконно отриманих грошей, від конкретного протиправного діяння, що дозволив отримати доходи, до придбаного на них майна. Що стосується внутрішніх заходів з протидії легалізації великі надії слід покладати на підтримку подальшої ефективної роботи служби фінансового моніторингу, адже досить велика кількість кримінальних справ порушується саме з ініціативи цього органу. Ну і, звичайно, великий внесок вносять співробітники оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, дуже важливо правильно здійснити комплекс оперативно-розшукових заходів, задокументувати отриману інформацію і відпрацювати всі наявні відомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III. – [Режим доступу]. – http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249-15. – Текст з екрану.

2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28 листопада 2002 року № 249-IV. – [Режим доступу]. – http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/print1329863386597189 .

3. Касьяненко Л. М., Бірюкова І. Г. Проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом // Фінансове право. – 2010. – №2(12). – С. 10-12.

4. Корнієнко В. В. Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, як певна технологія злочинного збагачення з використанням банків // Фінансове право. – 2011. – №1(15). – С. 33-36.

5. Твердовський М. Д. Правові аспекти щодо легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом // Фінансове право. – 2011. – №1(15). – С. 56-60.

Спесівцева Олеся Петрівна,
студентка групи ПММРз-8-1
Науковий керівник:
Тильчик
В'ячеслав В'ячеславович,
к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ» ТА РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Організація роботи суб'єктів національних систем протидії злочинам та іншим правопорушенням у сфері економіки, зокрема, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення, постійно знаходиться під моніторингом та контролем, що здійснюється Комітетом експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей та фінансування тероризму MONEYVAL. Експерти MONEYVAL визначають критерії оцінювання технічної відповідності кожній із Рекомендацій FATF та результати, індикатори, дані та інші фактори, що використовуються для оцінки ефективності впровадження Рекомендацій FATF [1] країною, яка проходить певний раунд взаємних оцінок. При цьому вимагається максимальне дотримання вказаних рекомендацій щодо запровадження заходів протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Серед таких заходів важливе місце займають фінансові розслідування.

Відповідно до вказаних рекомендацій термін «фінансові розслідування» означає дослідження фінансових справ, пов'язаних зі злочинною діяльністю з метою: встановлення обсягу злочинних мереж та/чи рівня злочинності; встановлення та відстеження злочинних доходів, коштів терористів чи будь-яких інших активів, які підлягають, чи можуть підлягати конфіскації та представлення доказів, які можуть бути використані при кримінальному переслідуванні [1].

Варто констатувати, що наведене поняття достатньо нове для вітчизняної правової дійсності, і, як наслідок, малодосліджене. Окремі

проблемні питання здійснення фінансових розслідувань проводилися вітчизняними вченими, зокрема: В.Т. Білоусом, В.В. Коваленком, О.Г. Комісаровим, О.П. Рябченко, О.В. Тильчик, В.В. Тильчиком, Л.Г. Чистоклєтовим та іншими. Однак, проблематика здійснення фінансових розслідувань нині не вирішена, окремі проблеми лише означені, інші – взагалі не вирішено, що і актуалізує предмет даного дослідження.

Поняття «фінансові розслідування» увійшло в сучасний лексикон і практику. Як правило йдеться про конкретну діяльність, пов'язану із дослідженням документів, та інших джерел з метою з'ясування інформації про обіг коштів, походження та встановлення знаходження майна, тощо. Така діяльність здійснюється різними суб'єктами: фінансовими розвідками, контрольно-наглядовими органами, правоохоронними органами, консалтинговими компаніями. Тож, вкладаючи в дане поняття той чи інший зміст, його використовують як пересічні громадяни, представники масмедіа, вчені, практики, згадується про нього у проектах нормативно-правових актів, у яких пропонується визначити статус спеціальних суб'єктів, що будуть спеціалізуватися на вказаних видах розслідувань.

Одні науковці вважають, що «під фінансовими розслідуваннями» як процесуальною діяльністю слід розуміти збір, закріплення, всебічний розгляд, вивчення істотних даних, які мають значення для справи, обставин скоєного порушення, пов'язаного з посяганням на відносини щодо формування, розподілу, перерозподілу і використання фондів грошових коштів (фінансових ресурсів) суб'єктів економічних відносин. Поєднавши в цьому визначенні «процесуальну діяльність», що є певним «гібридом» фінансового контролю та роботи правоохоронних органів, з класичним визначенням фінансів, розглядається «порушення у фінансовій сфері» як рух грошей за межами правового поля [2].

Інші вчені наголошують, що фінансові розслідування треба розглядати як практичну (процесуальну) діяльність і як науковий напрям. Під фінансовими розслідуванням як процесуальною діяльністю вони розуміють збір, всебічний розгляд, вивчення істотних обставин вчиненого порушення в сфері грошових відносин, які виникають в процесі розподілу і перерозподілу вартості валового суспільного продукту і частини національного багатства, в зв'язку з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів. Одночасно під фінансовими розслідуваннями вони розглядають напрямок наукових

досліджень, в межах якого досліджуються порушення у фінансовій сфері, що ставить своїми цілями розробку ефективної методології, методики профілактики, виявлення і розслідування зазначених порушень, а також рекомендацій з побудови ефективної фінансової системи, яка в своїй основі перешкоджає здійсненню порушень [3].

Періодично вносяться пропозиції, зокрема, і до Плану дій України щодо удосконалення національної системи фінансового моніторингу за результатами 5 раунду оцінки Moneywal щодо визначиення у національному законодавстві терміну «фінансові розслідування». Разом із тим, окремі члени вказаної Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, подали заперечення щодо такої пропозиції, обґрунтовуючи це тим, що одним із елементів досудового розслідування на сьогодні вже є проведення слідчих (розшукових) дій, які за своїм змістом фактично є «фінансовим розслідуванням». У зв'язку із цим виокремлення обов'язку щодо супроводження фінансовими розслідуваннями досудових розслідувань є зайвим [4]. Такі аргументи не є незаперечними. Зокрема, якщо брати до уваги досвід правового врегулювання здійснення фінансових розслідувань країнами з пострадянським минулим.

Наприклад, у Литовській республіці активно здійснюються заходи щодо запровадження стандартів боротьби з відмиванням коштів і у Наказі Генерального прокурора Литовської Республіки Н-р. І-73 від 19 березня 2013 року «Рекомендації про проведення фінансових розслідувань» запропоновано визначення поняття фінансове розслідування.

Відповідно до вказаного нормативно-правового акту фінансове розслідування розкривається як процес збору інформації про майно будь-якої форми, що на лежить, на правах власності, особі або пов'язаним із нею фізичним та юридичним особам, угоди та фінансові операції, з метою знайти майно, можливо отримане злочинним або іншим незаконним способом чи майно відповідної вартості для забезпечення можливої конфіскації або розширеної конфіскації майна або можливого цивільного позову, а також зібрати іншу інформацію, що має значення для розслідування, пов'язаного з угодами із майном та фінансовими операціями [5]. В цьому ж Наказі передбачено, що фінансове розслідування пов'язане та здійснюється у таких

видах розслідування як: досудове, кримінально розвідувальне, чи інше відповідно законодавства. Більше того, на відміну від положень законодавства України, в якому взагалі не визначається окремо поняття фінансового розслідування та його співвідношення із іншими кримінальними провадженнями у Наказі визначається, що фінансове розслідування проводиться паралельно із досудовим розслідуванням, при цьому, встановлені засади процесуальної взаємодії суб'єктів, які провадять фінансове розслідування та прокурора – процесуального керівника досудового розслідування [5].

У вказаному підході досить обґрунтовано формується розуміння співвідношення фінансового розслідування та кримінального провадження. Визнається, що ці види діяльності відрізняються за змістом, спрямованістю (за предметом та метою) та методикою, відповідно поняття «фінансового розслідування» та «кримінального провадження» не є тотожними.

Формулюючи та нормативно закріплюючи поняття фінансових розслідувань, варто зважувати на досвід країн, у яких існує активна практика фінансових розслідувань та їх науково-методичне обґрунтування в межах діяльності господарюючих суб'єктів. Зокрема, послуга «фінансові розслідування» є досить поширеною в сфері консалтингу. В багатьох консалтингових та аудиторських компаніях створені спеціалізовані підрозділи, що займаються фінансовими розслідуваннями, так звані групи «форензик» (forensic). Фінансові розслідування здійснюються у вигляді ретроспективної перевірки діяльності компанії, оцінки збитків і недоотриманого прибутку, пошуку винних осіб та зборі доказів приватними організаціями [6].

Також не менш важливо для розуміння поняття «financial investigation» з'ясування поняття, що вживається інколи як синонімічне «forensic accounting», що розкривається із посиланням на словник Вебстера шляхом об'єднання поняття accounting та forensic medicine. У результаті, цю діяльність розкривають як методики у сфері бухгалтерського обліку, що використовуються стосовно та для застосування системи документування та аналізу господарських і фінансових операцій для розв'язання правових питань [7].

Слід враховувати, що перед фінансовими розслідуваннями не ставляться завдання охопити всю сукупність фінансових потоків і фінансової інформації на предмет перевірки, встановлених норм і правил. Перед фінансовими розслідуваннями стоїть завдання – шляхом

проведення спеціалізованого дослідження виявити і зафіксувати фінансову складову злочинної діяльності. Це може відрізнятися від відхилень, які виявляються в ході фінансового контролю, особливою складністю, умислом і приховуванням слідів протиправної діяльності. Усе це передбачає наявність у фінансових розслідувань як особливої методики, так і активного використання в ході їх проведення додаткових джерел інформації, наприклад, розширених баз даних, результатів оперативно-розшукових і слідчих заходів (правоохоронні органи), результатів приватно-детективної діяльності і практики покупки необхідної інформації, що має закритий характер (служби безпеки компаній і консалтинг).

Проведений аналіз дає можливість вказати на тому,що фінансове розслідування у країнах з правовими системами наближеними до Української формулюється як: кримінальне провадження у справах про злочини, що вчинені у сфері економіки та фінансів, (тобто власне кримінальне провадження) або як економічна категорія, що вживається для позначення заходів забезпечення економічної та фінансової безпеки підприємств, що полягає у: due diligence, assets recovery, judgement enforcement, litigation services, bankruptcy fraud, corporate fraud investigation, orensic accounting and fraud.

Встановлюючи співвідношення фінансового розслідування та кримінального провадження, варто визнати, що ці види діяльності відрізняються за змістом, спрямованістю (за предметом та метою) та методикою, відповідно поняття «фінансового розслідування» та «кримінального провадження» не є тотожними, оскільки залежно від мети проведення «фінансового розслідування», воно може включати проведення кримінально-процесуальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення – Рекомендації FATF від 16.03.2012, із змінами.

2. Пименов Н.А. Финансовые расследования: основные под ходы. Вестник Финансовой академии. 2003. № 1 (25). С.25.

3. Кондратьева Е.А., Горюнов А.Р. К вопросу о выработке научного определения финансовых расследований. Вестник Финансовой академии. 2003. № 1 (25). – С.21.

4. Матеріали 5-го скликання засідання Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. 2018. К. Retrieved from:: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=285&lan

5. Приказ Генерального прокурора Литовской республіки «Про рекомендации к проведению финансовых расследований» от 19 марта 2013 URL: https://censor.net.ua/news/238090/litva_gotova_podelitsya_s_ukrainoyi_opytom

Ефимов В.С., Бушуева Н.В. Вызовы и угрозы финансово-кредитной системе РФ в современных условиях. Потенциал социально-экономического развития Российской Федерации в новых экономических условиях материалы Международной научно-практической конференции, 2014 Retrieved from: https://cyberleninka.ru/.../metodologicheskie-podhody-k

6. Tylchyk O. (2017) Administrative and legal provision of counteraction to shadow economy: the monograph. Publishing House « Helvetica ». Kyiv. P. 378.

7. Дедков А.В. Вопросы формирования института финансовых расследований Retrieved from: http://www.finman.ru/articles/2004/2/1759.html

8. Указ Президента Республіки Білорусь від 23.10.2012 р. «Про деякі заходи з попередження незаконної мінімізації сум податкових зобов'язань» Retrieved from: http://pravo.newsby.org/belarus/ukaz0/uk336.htm

Тарасенко Ірина Іванівна,
студентка групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Тильчик Ольга Віталіївна,
д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПРОТИДІЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі немає жодної країни, жодної економіки, в якій би була відсутня тіньова економічна діяльність у сфері зовнішньої торгівлі товарами. За оцінками експертів, орієнтовні обсяги міжнародного товарообігу, пов'язаного з контрабандою, торгівлею «піратськими товарами», перевищують 20% легального світового товарообігу; «відмивання» тіньових доходів у сфері міжнародного бізнесу сягає 2–5% світового валового продукту [1]. З огляду на значущість проблеми виникає потреба в ґрунтовному дослідженні тіньової економічної діяльності у сфері зовнішньої торгівлі.

Економічне становище України протягом останніх років характеризується значним розширенням масштабів тіньової економіки та посиленням її впливу на соціально-економічне життя суспільства. Тінізація економіки зумовлює структурні деформації і диспропорції суспільно-економічного розвитку, гальмує процеси державотворення в країні, не сприяє курсу демократизації суспільства та європейської інтеграції України.

Масштабність тіньових процесів супроводжується зростанням небезпеки для національної економіки і зниженням головного пріоритету – забезпечення національних інтересів, які полягають у підвищенні конкурентоспроможності людини, суспільства, держави.

Окремим питанням виокремлення основоположних причин тінізації економіки приділяли увагу такі зарубіжні вчені-економісти, як: А. Ділнот, А. Френз, К. Карсон, Б. Контіні, Ч. Константіно, Т. Ейдт, Е. Дж. Вайнер, Ф. Шнайдер та інші.

Окремі аспекти даної проблематики розглядались вітчизняними дослідниками, серед яких, зокрема: З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць,

А. Гончарук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Т. Ковальчук, І. Лютий, В. Мандибура, А. Мокій, О. Ярова та інші.

Різними теоретичними аспектами детінізації економічних процесів займаються такі вітчизняні фахівці, як: В. Базилевич, О. Барановський, І. Мазур, В. Мунтіян, В. Предборський, І. Тивончук, М. Флейчук, С. Юрій та інші.

Тіньова економіка існує в усіх країнах світу. Основними відмінностями її в тій чи іншій країні є обсяги, чинники, форми, стан соціально-правового контролю за нею та рівень його реалізації.

Для України, актуальність проблеми тіньової економіки значно вища. До світової фінансово-економічної кризи додалося правове свавілля та корупція, непрозорість економічних відносин, розбалансована й деградована система державного управління і технологічна відсталість, які гальмують темпи розвитку. За оцінками Ф. Шнайдера, обсяги тіньового сектору економіки України оцінюються в 45%, що є критично високим показником. Наведені оцінки дозволяють зробити висновок: через високий рівень тінізації економіки український бюджет недоотримує мільярди гривень, які так потрібні в даному економічному становищі [1].

Необхідно відмітити, що тіньова економічна діяльність, причини, які її породжують, не є атрибутом лише сучасних держав: з виникненням перших державних утворень – з поділом суспільства на класи виникає певна суперечність, протистояння інтересів його членів та інтересів держави. Історичний досвід свідчить, що доки існуватиме державна форма організації суспільного життя, а держава у той чи інший спосіб впливатиме на забезпечення своїх інтересів поширенням обмежень, вимог та заборон, доти зберігатиметься й тіньова економіка. Подібний економічний феномен властивий всім країнам, незалежно від рівня та моделі економічного розвитку.

Розвиток тіньової економіки є, з одного боку, реакцією на сам факт державного регулювання. Регулювання, в свою чергу, неможливе без обмежень, а нерозумні обмеження провокують їх порушення, особливо якщо це вигідно. Значна кількість видів тіньової економіки (наприклад, ухилення від податків) пояснюються саме недоліками державного регулювання – бюрократизацією управління, занадто високими податками тощо [2].

Тобто, можна констатувати, що кореневою першопричиною формування тіньового сектору економіки є наявні вимоги та обмеження,

які висуваються державою до суб'єктів економічної діяльності. В свою чергу, порушення цих вимог, обмежень та заборон є підґрунтям для виникнення та існування будь-якого виду тіньової економічної діяльності. Чим інтенсивнішими є дані вимоги та обмеження, тим ширший є простір потенційних можливостей для ефективного функціонування тіньового сектору.

В загальному вигляді, основними причинами, які гальмують процес виходу економіки України з тіні, є:

– системні вади податкової політики (чинна податкова система фактично зосереджена на максимальному залученні надходжень до бюджету, без урахування можливих негативних наслідків надмірного фіскального тиску на суб'єктів господарювання та громадян);

- відсутність повноцінного ринкового середовища (уповільнення інституційних, структурних та економічних змін, недосконаліть ринкових механізмів призводять до неузгодженості державної економічної політики з інтересами суб'єктів господарювання, які змушені самостійно розробляти неформальні механізми взаємної співпраці);

– високий рівень корупції та некомпетентність державних службовців (корупція є одним з головних чинників, який впливає на розвиток України та залишається одним з найбільших перепон на шляху її інтеграції до світового співтовариства);

– нестабільність інвестиційного та підприємницького клімату;

– недостатній захист інвесторів;

– нестабільне політичне середовище та ін. [3].

Висвітлення основних чинників та передумов тінізації економіки України є сутнісним підґрунтям для розробки комплексу системних заходів стосовно детінізації національної економіки. Реалізація даного комплексу заходів повинна включати наступні вектори та безпосередні кроки протидії тінізації економіки України:

1. Підвищення ефективності управління державними фінансами.

Ефективне управління державними фінансами передбачає реалізацію комплексу заходів на кожній стадії планування та використання бюджетних коштів.

З метою вдосконалення державної системи планування бюджету необхідно вжити наступних заходів:

- впровадження системи управління ризиками при плануванні і виділенні бюджетних витрат з метою своєчасного виявлення

порушень та вжиття відповідних заходів, в тому числі із залученням до кримінальної відповідальності;

- впровадження кодифікації та стандартизації товарів, які використовуються при плануванні витрат та здійснення державних закупівель;

- створення ефективного механізму притягнення до відповідальності учасників формування бюджету та розмежування відповідальності на всіх етапах планування та реалізації відповідних заходів.

З метою посилення контролю за державними коштами необхідно вжити наступних заходів:

- вдосконалення механізму закупівель квазідержавного сектора з метою підвищення їх прозорості;

- вдосконалення механізму виконання договорів державних закупівель і закупівель об'єктів квазідержавного сектора;

- доопрацювання методики оцінки ефективності роботи державних органів з урахуванням їх рейтингу за кількістю скарг в сфері державних закупівель.

З метою вдосконалення системи державного фінансового контролю необхідно вжити наступних заходів:

- розробка та впровадження механізмів інформаційної взаємодії органів державного фінансового контролю з інформаційними базами інших контролюючих та наглядових органів;

- внесення змін та доповнень до Податкового кодексу України про прийняття податковими органами додаткових форм податкової звітності тільки після застосування системи оцінки ризиків.

2. Вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності та поліпшення міжвідомчої взаємодії.

Для скорочення правопорушень в сфері зовнішньоекономічних відносин на системній основі необхідно забезпечити належну взаємодію та обмін інформацією між відповідними державними органами. Також за доцільне вважаємо:

- затвердження стандартів технічного оснащення митних постів, окремих контрольно-пропускних пунктів, органів внутрішніх справ, кінологічних служб, правоохоронних та спеціальних органів, в тому числі для проведення комплексних оперативно-профілактичних операцій;

- систематичне розслідування кожного випадку виходу з ладу обладнання з контролю на митних постах, в разі виявлення порушень забезпечити притягнення до відповідальності.

Для боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих незаконним шляхом та фінансуванням тероризму, необхідно забезпечити реалізацію наступних системних заходів:

- створення ефективного механізму взаємодії та обміну інформацією з питань боротьби з відмиванням доходів, отриманих незаконним шляхом, що дозволяє в максимально стислі терміни запитувати і отримувати необхідну інформацію;

- удосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих незаконним шляхом та фінансуванням тероризму, розширюючи перелік суб'єктів фінансового моніторингу, а також за рахунок створення єдиного інформаційного каналу між відповідними державними органами.

3. Вдосконалення законодавства в сфері боротьби з економічними злочинами.

Ряд досліджень підкреслюють, що в довгостроковій перспективі саме розвиток інститутів є головним фактором зменшення обсягів тіньового сектору економіки. Поступове вдосконалення законодавчої бази, незалежний суд, ефективна діяльність правоохоронних органів є обов'язковими умовами ефективного функціонування економіки, а також, в перспективі, створять належні умови для системної детінізації економіки України [4].

4. Розвиток безготівкового розрахунку.

Розвиток безготівкового розрахунку є одним з основних заходів щодо зниження тіньового обороту в фінансовому секторі. Задля розвитку безготівкового розрахунку в країні необхідно вжити наступних системних заходів:

- створення механізмів інформаційної взаємодії податкових органів з контролюючими органами стосовно підозрілих фінансових операцій;

- повернення коштів банками другого рівня клієнтам в випадках несанкціонованого використання безготівкових коштів шахраями;

- надання операторами зв'язку якісних і доступних каналів зв'язку для оснащення місць неорганізованої торгівлі засобами безготівкових розрахунків;

- посилення контролю та відповідальності банків другого рівня при незаконному переведенні в готівку грошових коштів;

- опрацювання можливості використання посвідчення особистості в якості платіжної картки;

- проведення спільно з банками другого рівня заходів з підвищення рівня обізнаності населення про діючу систему безготівкових платежів та використання платіжних карток через засоби масової інформації та інтернет-ресурси;

- організація на регулярній основі розіграшу державної лотереї за чеками, що видаються POS-терміналами в цілях стимулювання більш активного використання платіжних карток для здійснення безготівкових платежів.

5. Вдосконалення фіскального адміністрування.

З метою підвищення ефективності фіскального адміністрування необхідно забезпечити реалізацію наступних заходів:

- внесення змін і доповнень до законодавства в частині упорядкування реєстрації, перереєстрації юридичних осіб, які передбачають проведення податкової перевірки після здійснення реєстрації та перереєстрації підприємств;

- удосконалення критеріїв оцінки ризиків, у тому числі при постановці на облік з ПДВ, реорганізації юридичних осіб і т.д.

Варто підкреслити необхідність проведення систематичної роботи з виявлення нових схем ухилення від сплати податків, а також створення ефективних механізмів обміну інформацією між державними та приватними структурами [4].

Отже, пріоритетами державної політики в сфері детінізації економіки України є:

- вдосконалення існуючих методик розрахунку рівня тіньової економіки з врахуванням світової практики;

- створення умов для детінізації суспільно-політичного процесу;

- підвищення ефективності управління державними фінансами на всіх стадіях планування ти використання бюджетних коштів;

- вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності та поліпшення міжвідомчої взаємодії;

- вдосконалення законодавства в сфері боротьби з економічними злочинами;

- стимулювання розвитку безготівкових розрахунків;

- вдосконалення фіскального адміністрування;

- протидія тіньовій економіці в реальному секторі шляхом зниження транзакційних витрат та вдосконалення державної дозвільної системи;

- боротьба з корупцією та підвищення рівня правової культури населення;

- посилення захищеності прав на об'єкти інтелектуальної власності;

- зміцнення економічної безпеки держави у процесі поглиблення міжнародної та глобальної економічної інтеграції.

Підсумовуючи варто зазначити, що завдання протидії тінізації економіки України особливо гостро постає за умов сучасних геополітичних викликів, євроінтеграційних процесів. Окреслені вище напрями протидії тінізації економіки України формують основний сутнісний базис для подальшої розробки комплексного плану детінізації економіки України. Протидія тінізації економіки України вимагає проведення поліпредметних досліджень, розробки комплексної стратегії протидії у співпраці із зарубіжними партнерами, насамперед з метою використання їх позитивного досвіду у боротьбі з цим загрозливим для національної безпеки явищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проблеми детінізації економіки України в сфері оподаткування: шляхи вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua;

2. Варналій З.С. Детінізація економіки як чинник забезпечення національної безпеки України / З.С. Варналій // Науковий вісник. – Львів, 2018. – Вип.1 – С. 3-20;

3. Шулькевич В.В. Проблеми детінізації економіки України в сфері оподаткування / Шулькевич В.В., Хринюк О.С. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-40.pdf1;

4. Шевчук В. О. Вплив бюджету на макроекономічні показники / В. Шевчук, Р. І. Копич // Фінанси України. – 2019. – № 3. – С. 3;

Тімощенко Євген Миколайович,
студент групи ПММРз-18-1
Науковий керівник:
Біла Вікторія Русланівна,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративного права і процесу та митої безпеки

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УКРАЇНІ

Актуальність тематики дослідження. Метою Стратегії сталого розвитку "Україна–2020" є впровадження в Україні європейських стандартів якості життя, одним з чотирьох визначених векторів реалізації якої є вектор безпеки. Разом з тим глобалізація економічних процесів та розвиток світової фінансової системи на основі новітніх технологій завжди супроводжуються зростанням ризиків економічної злочинності, що визначає низку загроз національній безпеці держави. Однією з таких загроз серед іншого є легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. За класифікацією ООН, легалізація (відмивання) злочинних доходів як складова економічної злочинності займає перше місце. Сучасний вектор розвитку державної політики в цій сфері вимагає її наукового обґрунтування та вирішення низки проблем, серед яких вагоме місце належить підвищенню ефективності державної політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, як фактору забезпечення національної безпеки України.

Ступінь наукового розкриття проблематики. Наукове підґрунтя роботи становлять праці таких науковців, як Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Т. Василевська, В. Голубь, О. Іваницька, Т. Іванова, О. Карпенко, Н. Нижник, Н. Олійник, І. Розпутенко, А. Савков, С. Серьогін, О. Барановський, С. Буткевич, Л. Воронова, О. Гладун, Л. Доля, О. Користін, Л. Кривонос, І. Мезенцева, В. Некрасов, С. Чернявський та ін. Не применшуючи наукової цінності праць згаданих вище науковців, варто зазначити, що сьогодні надзвичайно актуальним є питання комплексних досліджень щодо формування та реалізації

державної політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що й зумовило вибір теми, мету та завдання магістерської роботи.

Мета роботи. Метою написання статті є наукове обґрунтування теоретичних і практичних засад формування та реалізації державної політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, напрямів і шляхів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Ефективне функціонування системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачає визначення та деталізацію основних понять, які використовуються у сфері боротьби з легалізацією злочинних коштів.

У літературі поняття "легалізація" (з лат. "legalize" – законний) визначено як дозвіл на діяльність будь-якої організації, її узаконення, надання юридичної сили будь-якому акту, діям, підтвердження дійсності підпису на документах.

Синонімом поняття "легалізація" в контексті кримінального права є поняття "відмивання". Визначення поняття "легалізація", порівняно з поняттям "відмивання", більш точно відповідає діянню щодо надання законного статусу доходам, які отримані в результаті вчинення злочину, та є більш загальним і позбавленим метафоричності.

Поняття "відмивання коштів" (money laundering) історично пов'язане з одним із перших й найбільш відомих широкому загалу способів легалізації злочинних доходів, які у 20-30-х рр. XX ст. кримінальні групи США, отримуючи надприбутки від незаконної торгівлі алкоголем під час дії "сухого закону", представляли (легалізували) як отримані внаслідок прання білизни, іншими словами – "відмиті" через мережу пралень, яка їм належала [1].

Базовим для використання сьогодні є законодавчо визначене поняття "легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом". Будь-яке використання різноманітної термінології для позначення даного явища за відсутності спеціальних застережень вважається синонімічним. До того ж, неоднакові терміни в певних ситуаціях часто можуть відображати різні цілі й технологічні етапи використання незаконних доходів [3-5].

Виходячи з того, що українське законодавство не визначає сутність державної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, вважаємо за необхідне обґрунтувати власне визначення. Так, державну політику запобігання та протидії

легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, ми розглядаємо як цілеспрямовану діяльність органів державної влади у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, яка здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Для здійснення ефективної державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, повинна бути встановлена відповідна правова база. Її створення в Україні розпочалося з прийняттям КУ (1996 р.), і саме конституційні норми лежать в основі законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Так, згідно зі ст. 3 КУ, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2].

В Україні створена і функціонує національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, яка включає систему органів державної влади, які здійснюють державну політику в цій сфері. Реалізація органами державної влади своїх повноважень, завдань та функцій здійснюється в межах організаційного механізму та визначається відповідними нормативно-правовими актами.

Сучасний правовий механізм державної політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, ґрунтується на таких засадах: введення спеціальних превентивних заходів, що ускладнюють легалізацію (відмивання) злочинних доходів; забезпечення органів державної влади необхідною інформацією, пов'язаною з легалізацією (відмиванням) злочинних доходів; установлення відповідальності (адміністративної та кримінальної) за легалізацію (відмивання) злочинних доходів; визначення участі в міжнародному співробітництві.

У національній системі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансовий моніторинг є одним з найвагоміших механізмів реалізації державної політики у даній сфері.

Разом з тим, національне законодавство не містить визначення поняття "система фінансового моніторингу". З урахуванням дворівневості системи фінансового моніторингу в Україні, під системою фінансового моніторингу будемо розуміти сукупність взаємовідносин, які виникають між суб'єктами первинного та державного рівнів фінансового моніторингу, іншими суб'єктами системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, клієнтами (представниками клієнтів), відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями щодо захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Окреме і важливе місце в інституційній системі фінансового моніторингу займають суб'єкти державного фінансового моніторингу, які виконують особливу роль в інституційному забезпеченні механізмів реалізації державної політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

В сучасних умовах однією з ключових ланок державної політики в досліджуваній сфері має стати запровадження в Україні порядку оприлюднення інформації про розкриті схеми легалізації (відмивання) коштів (основні параметри), а також розробити методичні рекомендації щодо заходів, спрямованих, з одного боку, на запобігання таким схемам, а з другого – на своєчасне їх виявлення. При цьому має бути забезпечено створення єдиної електронної бази даних про суб'єктів таких схем, а також визначення типових параметрів підозрілості осіб та операцій з легалізації (відмивання) коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Stessens G. Money Laundering: a new international law enforcement model / G. Stessens. – Cambridge University Press, 2000.

2. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. – К.: НАДУ, 2010. – 299 с.

3. Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року: розпорядження

Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року 1407-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80.

4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/documents/18688.html.

5. Про затвердження Порядку проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і оприлюднення її результатів [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України та Національного банку України від 16 верес. 2015 р. №717. Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/717-2015-п

Група ПММБз-18-1

Волосянський Юрій Богданович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Коваль Микола Васильович,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

Анотація. *У запропонованій науковій статті автором розглянуто питання щодо підходу держави Україна до формування політики відносно сфери забезпечення та реалізації державної митної справи. Розглядаючи дану проблему здобувач за підсумками проведеного ним дослідження напрацював окремі пропозиції про те, що в даний час на державному рівні необхідно здійснити реальні кроки для перегляду державної митної політики в бік її модернізації на предмет створення економномемкого і ефективноспроможного функціонуючого механізму формування державної політики та її реальний вплив на сферу державної митної справи в Україні.*

Ключові слова: *державна політика, митна справа, функції митної політики, принципи державної політики, вплив державної митної політики на реалізацію положень державної митної справи.*

Постановка проблеми. У сучасному державотворенні йде процес реформування державних інституцій, зокрема і таких, що здійснюють функцією наповнення Державного бюджету. Одна з такий функція покладена на Державну митну службу України, яка в процесі здійснення своєї діяльності, передбаченими для неї засобами, об'єднуючись в специфічному державному інституті під назвою ***«митна справа»,*** кінцевою метою свого застосування має реалізувати головну функції митної політики України, а це – охорону та захист національних економічних інтересів, які є нерозривною складовою національної безпеки.

Таким чином, засоби ***«митної політики»,*** об'єднуючись в специфічному державному інституті під назвою ***«митна справа»,*** кінцевою метою свого застосування мають реалізацію головної функції митної політики України – зокрема, охорона та захист національних економічних інтересів, зокрема та національної безпеки взагалі.

Суспільна небезпека вчиняємих порушень митних правил полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів, предметів, транспортних засобів, послуг, капіталу, людей та недотриманні при цьому передбачених законодавством митних процедур веде до економічного підриву устоїв держави та впливає на стан захищеності національної безпеки України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу митної безпеки на економічну безпеку держави та проблеми правового регулювання процедур переміщення через митний кордон товарів, послуг, капіталу та людей були в тій чи іншій міри предметом дослідження у працях таких науковців як М. Василина, Б. Габричідза, Є. Додіна, С, Ківалова, О. Лагоди, А. Мазура, В. Настка, П. Пашка, Д. Приймаченко, В. Шкарупи та інших.

Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу чинного законодавства й узагальнення практики його застосування визначити теоретичні засади та особливості правового механізму розробки державної митної політики та її вплив на реалізацію митної справи в України з метою запобігання і протидії контрабанді товарів, транспортних засобів, послуг, капіталу та порушенням митних правил при не належному дотриманні митних процедур під час перетину митного кордону Україні і на цій основі розробити пропозиції щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання державної політики у сфері державної митної справи слід зазначити, що згідно поточного законодавства, державна митна справа являє собою установлений порядок і умови переміщення товарів, послуг, капіталів, людей, через митний кордон України, що передбачає їх митний контроль та митне оформлення, а також зібрання при цьому митних платежів та запобігання і протидія контрабанді, а також порушеннями митних правил та інші заходи, спрямовані на реалізацію митної політики України та підвищення митної безпеки.

Митна справа в Україні здійснюється із додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів

та митної статистики, інших загальновизнаних у світі норм і стандартів у сфері реалізації митної справи.

Засади митної справи, а це статус державної митної служби України та основні питання організації її діяльності, це також окреслення митної території та митного кордону держави, встановлення процедур митного контролю і митного оформлення товарів, транспортних засобів, послуг, капіталів, людей, а застосування митних режимів та умов їх застосування, дотримання заборон і обмежень щодо ввезення в Україну та вивезення з неї товарів, транспортних засобів, послуг, капіталів, а також переміщення через територію України транзитом окремих видів товарів, транспортних засобів, капіталів, людей, умови та порядок справляння митних платежів, митні пільги тощо. Слід зазначити, що вказані питання щодо їх правового регулювання визначаються Конституцією України, Митним і Податковим кодексами та іншими законами України.

В Україні здійснення митної справи організовується та забезпечується Кабінетом Міністрів України, який спрямовує і координує діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи та інших органів виконавчої влади при вирішенні питань, що стосуються сфери забезпечення реалізації митної справи.

Безпосереднє керівництво митною справою покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи яким на даний час є Державна митна служба України.

На державному рівні реалізація сфери митної справи здійснюється через розроблену державою Україна митну політику, що являє собою систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та здійснення національної безпеки за допомогою впровадження заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

«Митні інтереси України – це такі національні інтереси, забезпечення та реалізація яких покладено на державну митну службу України» [1].

«Митна безпека – це такий стан захищеності митних інтересів України, який надає можливість незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз(чинників) забезпечити здійснення митної справи в держави» [1].

«Державна політика у сфері державної митної справи - це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету, які реалізуються через:

1) механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

2) участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних договорах (конвенціях) з митних питань;

3) встановлення порядку переміщення товарів, послуг, капіталів, людей через митний кордон України та здійснення їх митного контролю;

4) дотримання законодавства України з питань державної митної справи»[2].

Держава формуючи свою політику у сфері митної справа базується на реалізації у своїй діяльності «…таких принципів як:

1) виключної юрисдикції держави України на її митну територію;

2) визнання виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи в межах території держави ;

3) законності та презумпції невинуватості;

4) встановлення єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів, послуг, капіталів, людей через митний кордон України та урахування особливостей перетину кожної із названих категорії учасників митних відносин через митний кордон України;

5) спрощення процедур законної торгівлі для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

6) визнання рівності та правомірності інтересів всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності;

7) додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб що вступають у сферу митних відносин;

8) використання інформаційних та комунікаційних технологій для оброблення всіх митних та торговельних транзакцій в електронному вигляді;

9) гласності та прозорості у сфері здійснення митної діяльності;

10) відповідальності усіх учасників відносин, що вчинили протиправні діяння при реалізації положень нормативно-правових актів, які регулюють у сферу митної справи»[1].

Як зазначається в науковій літератури, митна політика та практична митна діяльність завжди були нерозривно пов'язані між собою. І в першу чергу сфера митної діяльності пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю держави, оскільки причиною їх виникнення є наявність міждержавних економічних (торговельних) зав'язків які завжди були в якості об'єкта державного впливу та контролю.

На сьогоднішній день, на думку фахівців, що досліджують сферу митної діяльності «…можна виділити три провідні базові функції митної політики, зокрема це такі з них як:

1) фіскальна;
2) регулятивна;
3) охоронна»[2].

Розглядаючи зміст фіскальної функції митної політики, слід зазначити, що її сутність полягає в своєчасному і безперервному наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів, послуг, капіталів та людей при переміщенні їх через митний кордон.

В той же час слід акцентувати увагу на тому, що від зазначених вище стягнень слід відрізняти такі митні надходження як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митне супроводження тощо, що надаються державними митними органами в якості адміністративних послуг.

Вказані платежі не виконують фіскальної функції, а є платою за послуги що надаються митниками.

Щодо фіскальної функції при наповненні бюджету то як свідчить статистика, динаміка розміру щоденного середнього перерахування митних платежів та інших податків і зборів до Державного бюджету з кожним роком мала тенденцію до зростання Так, наприклад, за 2007 рік вона складала 217,3 млн. грн, в 2008 році розмір щоденного середнього перерахування митних платежів та інших податків і зборів досяг уже 232 млн. грн., а розмір щоденного середнього перерахування митних платежів та інших податків і зборів за 2012 р., склав уже 345,2 млн грн. «Доля митних платежів у загальному фонді Державного бюджету у 2018 році від діяльності митних органів складала 338.8 млрд. грн, що на 38.0 млрд. або 11,5% більше ніж у 2017 році»[3].

Регулятивна функція щодо реалізації митної політики на сьогоднішній день має пріоритетне значення. Вона передбачає вплив зі

сторони держави та її інституцій на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекономічного (адміністративного) характеру з метою регулювання останніх в цілях забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників і створення сприятливих для них умов, щодо забезпечення реалізації державної політики в сфері економіки, виконання суб'єктами господарювання України міжнародно-правових зобов'язань держави.

Як показує дослідження подібне регулювання здійснюється за допомогою встановлення ставок «мита», «митних зборів», ліцензування, квотування та встановлення інших нетарифних обмежень. Причому слід зазначити, що вперше подібні функції в митній сфері почали використовуватись у Великобританії, десь приблизно з середини XVII століття.

Слід зазначити, що закріплення у законодавчому акті основ правового регулювання митної справи, як правило, є прерогативою парламенту, але він допускає активну підзаконну нормотворчість, яка здійснюється органами державного управління, тому законодавчий орган надає окремим державним інституціям право видавати підзаконні акти загального характеру та встановлювати спеціальні умови (обсяг повноважень, термін їх делегування тощо). В той же час для рішень із кардинальних, найбільш важливих питань у сфері реалізації митної політики потрібна згода парламенту. У всіх інших випадках повноваження щодо зміни митного режиму передаються Уряду. Подібна практика відома у фінансово-правовій науці як «закон висячого замка». Делеговане законодавство забезпечує еластичність правової бази митної політики.

Науковцями зазначається, що існують певні пояснення такого положення. Наприклад, розробники Митного закону Німеччини так пояснили необхідність еластичності митного правового регулювання: «Митне право регулює відносини, особливістю яких є раптові важливі зміни. Технічний прогрес, коливання курсу валют, страйк, політичні кризи та неврожай, рекордні урожаї тощо – все це впливає на товарні потоки. Митне право має бути еластичним, щоб не виникла необхідність його зміни в кожному із цих випадків»[2].

Аналізуючи національне законодавства, слід зазначити, що в Україні залежно від органів, до яких належить видання актів, а отже, і за юридичною силою останніх можна розрізняти наступні видів правових джерел, які регулюють суспільні відносини у митній сфері, зокрема це Конституція–Основний Закон України» закони України;

Укази Президента України; Постанови Кабінету Міністрів України; акти Міністерства фінансів України, акти Державної митної служби України.

Третьою базовою функцією митної політики є охоронна функція, її ще називають «правоохоронною», але вона як функція державної політики має дещо ширше значення ніж просто правоохоронна діяльність держави.

Ця функція в першу чергу спрямована на захист держави від зовнішніх загроз, і в широкому розумінні включає в свій обсяг: охорону національної безпеки держави, підтримання миру та міжнародної безпеки, суспільного порядку, моральності, охорону внутрішнього ринку, забезпечення екологічної безпеки, охорону інтересів споживачів, створення умов для підтримання законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів, транспортних засобів, послуг, капіталу, людей, здійснення заходів направлених на запобігання та протидію вчиненню проявив контрабанди та інших порушеннями митних правил, сприяння державним інституціям у здійсненні запобігань і протидії міжнародному тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, протидії міжнародній організованій злочинності тощо.

Левова частина завдань, що реалізується в процесі виконання митними органами контрольних функцій, як-то: митний, валютний, екологічний, медико-санітарний та інші види контролю, а також виконання завдань по запобіганню та протидію вчиненню контрабанди та інших порушень митних правил є не що інше як здійснення правоохоронної функції, в той же час слід зазначити, що в українському національному законодавстві поки що не досить чітко врегульоване питання щодо надання митним органам статусу суб'єкта правоохоронної діяльності, хоча фактично митні органи виконують правоохоронну функцію.

Згідно положень «…ст. 319 Митного кодексу України товари, послуги, капітал, люди, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, підлягають також державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фіто-санітарному, екологічному та радіологічному контролю. Зазначена частина контрольної діяльності по дотриманню цих видів контролю покладається на митні органи так як здійснюється така діяльність митними органами під час пропуску через державний кордон України, крім радіологічного, у формі попереднього документального контролю на підставі

інформації, отриманої від державних органів, уповноважених на здійснення цих видів контролю, з використанням засобів інформаційних технологій. Митні органи взаємодіючі з державними інституціями, уповноваженими на здійснення зазначених видів контролю, координують роботу з їх здійснення у пунктах пропуску як через державний кордон, так і в зонах митного контролю на митній території України»[2].

Висновки. Зазначені засоби державного впливу, в більшості випадків, реалізуються під час переміщення фізичними та юридичними особами товарів, транспортних засобів, послуг, капіталу через митний кордон України.

Процедури їх здійснення закріплюються відповідними нормами законодавства, вони носить загальнообов'язковий характер і забезпечуються примусовою силою держави.

У процесі реалізації митної політики кожен з її засобів може реалізовуватись не через одну окрему функцію, а через декілька із них, наприклад, сплата мита виконує і фіскальну і регулятивну функції; адміністративне стягнення за порушення митних правил у вигляді штрафу виступає в якості покарання щодо суб'єкта правопорушення та в якості компенсації державному бюджету платежів, що не були стягнені в результаті цього правопорушення. Таким чином, засоби митної політики, об'єднуючись в специфічному державному інституті під назвою «митна справа», кінцевою метою свого застосування мають реалізацію головної функції митної політики України – охорона та захист національних інтересів та національної безпеки держави..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний Кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Документ 4495-VI, чинний, поточна редакція від 22.09.2019 року // Відомості Верховної Ради України, 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552).

2. Митне право. [Електронний ресурс] Мультимедійний навчальний посібник, НВСУ, 2014. Режим доступу: https://arm.naiau.kiev.ua/books/mutne_ pravo/parts/part2.html

3. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік, К.: ДФС України, 2018.[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/files/ 240396.pdf

Галицький Владислав Вадимович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Рябченко Олена Петрівна,
д.ю.н., професор кафедри
адміністративного права
та процесу та митної безпеки

ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ОСНОВ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ

В статті розглянуто основні питання щодо формування правових основ протидії відмиванню коштів та в цілому детінізації економіки. На основі зарубіжного досвіду розвинених країн протидії легалізації коштів сформовано основні напрямки реформування вітчизняної політики фінансового моніторингу.

Ключові слова: *відмивання коштів, детінізація, фінансовий моніторинг.*

В статье рассмотрены основные вопросы по формированию правовых основ противодействия отмыванию средств и в целом детенизации экономики. На основе зарубежного опыта развитых стран противодействия легализации средств сформированы основные направления реформирования отечественной политики финансового мониторинга.

Ключевые слова: *отмывание средств, детенизация, финансовый мониторинг.*

The article deals with the main issues related to the formation of the legal bases for combating money laundering and the overall shading of the economy. On the basis of foreign experience of developed countries counteracting the legalization of funds, the main directions of reforming the domestic financial monitoring policy have been formed.

Keywords: *money laundering, detinization, financial monitoring.*

Виклад основного матеріалу. Створення ефективно діючої законодавчої бази з метою боротьби з "відмиванням" доходів кримінального походження є передумовою вирішення важливого завдання забезпечення економічної безпеки держави.

Дослідженню проблеми ефективності, дієвості законодавства, норми якого регулюють відносини щодо боротьби з легалізацією тіньових доходів, одержаних злочинним шляхом, тією чи іншою мірою приділяли увагу науковці, які вивчали різні аспекти подолання цього комплексного, вкрай небезпечного для економіки держави явища. Зокрема, кримінально-правовий аспект вивчали Чаричанський О.О. [1], Мезенцева І.Є. [2], Клименко А.О. [3]. Заходами організаційно-правового характеру присвятив своє дослідження Попович В.М. [4], Гуржій С.Г., Копиленко О.Л., Янушевич Я.В. [5], Клименко А.О. [6]. Питання боротьби з відмиванням доходів кримінального походження при здійсненні митних операцій досліджували Діканова Т.О., Осіпов В.Є. [7]. Міжнародно-правові аспекти подолання цього негативного явища вивчали Римарук А.І., Лисенков Ю.М., Капустін В.В., Синянський С.О. [8]. При вивченні змісту поняття „відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом", а також сутності самого цього явища певну увагу аналізу нормативно-правового забезпечення приділяв Несвіт Є.О. [9].

Разом з тим, кожен з дослідників вивчав саме ті аспекти законодавчого забезпечення, які стосуються тієї чи іншої досліджуваної проблеми у межах загального питання боротьби з легалізацією капіталів злочинного походження. Комплексному аналізу історії формування законодавства у названій сфері ще не була приділена достатня увага.

Перші законодавчі акти, спрямовані на покарання осіб, які намагаються приховати злочинне походження своїх доходів, були прийняті у Сполучених Штатах Америки у 1970-х роках. Це особливо стосувалося випадків, коли такі кошти були отримані внаслідок операцій наркобізнесу.

З початку 1970-х років Сполучені Штати Америки намагались здійснювати політичний вплив на велику кількість західних країн з метою створення міжнародної системи протистояння економічним злочинам. Внаслідок цього 27 червня 1980 року Комітет Міністрів Ради Європи прийняв Рекомендації № R /80/10 "Заходи проти переказу і збереження коштів злочинного походження". У них міститься висновок про те, що "банківська система може грати дуже ефективну роль у запобіганні такої злочинної діяльності, причому співробітництво банків також може бути корисним при розкритті таких злочинів судовою владою і поліцією" [10]. Ці Рекомендації можна вважати першим

правовим документом про боротьбу з легалізацією злочинних капіталів, який поширював свою дію на країни Європейського Співтовариства. Названі Рекомендації Комітету Міністрів Європейського Співтовариства не є актом, обов'язковим до виконання.

Можна зазначити, що процес формування міжнародного законодавства в досліджуваній галузі був спочатку певною мірою детермінований розвитком відповідного національного законодавства Сполучених Штатів Америки. Це відбулося завдяки величезній політичній ролі і впливу цієї країни на Заході.

Нормативно-правовим актом, дія якого стосується всіх країн світового співтовариства, є Віденська Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 20.12.1988 року [11]. З її прийняттям почали змінюватись тенденції розвитку права в даній галузі у напрямку уніфікації та відповідності правовим принципам діяльності Організації Об'єднаних Націй, подальшого втілення у законодавство на рівні регіональних співтовариств суверенних держав (зокрема, Конвенції Ради Європи, Директиви Європейського Співтовариства) та створення конкретних імперативних юридичних норм на рівні законодавства окремих країн.

Розглядаючи міжнародно-правові акти, необхідно в першу чергу виділити основні, базові джерела – акти Організації Об'єднаних Націй. 20 грудня 1988 року у Відні Економічною і Соціальною Радою Організації Об'єднаних Націй була запропонована до підписання "Конвенція проти злочинного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин", яка іноді скорочено називається Віденською Конвенцією про наркотики. Вона набула чинності 11 листопада 1990 року. До теперішнього часу Конвенцію підписали більш 80 країн. Серед них усі провідні індустріально розвинені країни, Європейське Співтовариство як суб'єкт міжнародного права. Україна також приєдналась до цієї Конвенції.

Практично одночасно з пропозицією щодо підписання Віденської конвенції Організації Об'єднаних Націй був створений ще один міжнародний акт, спрямований на боротьбу з „відмиванням" доходів злочинного походження. 12 грудня 1988 року члени Базельського Комітету з регулювання банківської діяльності й організації контролю за нею прийняли Угоду про принципи банківського контролю (Базельська заява про принципи) [12]. Базельський Комітет (інакше - Комітет Кука) був заснований у рамках Банку міжнародних розрахунків для

координації дій провідних індустріальних країн у банківській сфері. Рішення і заяви Базельського Комітету носять, в основному, рекомендаційний і декларативний характер і є орієнтиром створення міжнародної системи контролю за недопущенням кримінально-караних діянь у банківській сфері.

У Преамбулі Базельської заяви надається перелік дій, які характеризуються загальним поняттям "відмивання грошей". Крім цього переліку, зазначено, що легалізація кримінальних доходів може відбуватися шляхом оренди банківських сейфів і розміщення в них злочинно отриманих грошей з метою "створення можливості тривалого безпечного збереження" таких майнових цінностей. В Основній частині Заяви викладаються основні принципи боротьби з „відмиванням" грошей через банківську систему:

- спільне вироблення єдиних механізмів внутрішньобанківського контролю;

- здійснення усіх можливих зусиль щодо встановлення осіб своїх клієнтів. При цьому особлива увага повинна бути надана особам, які орендують банківські сейфи;

- зобов'язання дотримання банківськими й фінансовими установами законів і положень національного та міжнародного законодавства, які регламентують укладання фінансових угод;

- відмова виконання операцій щодо яких є підстави підозрювати „відмивання" грошей.

Наступним кроком в боротьбі з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, було створення в липні 1989 року у Парижі постійно діючої Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом (FATF). Основна мета діяльності Групи полягає в підготовці оглядів про сучасний рівень міжнародного співробітництва у сфері боротьби з легалізацією злочинно отриманих доходів, у виробленні рекомендацій з подальшого розвитку законодавства і, особливо, у сприянні якнайшвидшому укладанню багатосторонніх угод про превентивні заходи і правову взаємодопомогу в даній галузі.

В 1990 г. Групою було розроблено сорок рекомендацій щодо дій проти „відмивання" грошей злочинного походження, в які згодом були внесені корективи (у 1996 р. та 2003 р.). Цим актом нормативно закріплено модель організаційно-правового механізму

протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, який створений та існує в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні [13].

Рекомендації Групи стосуються трьох принципових напрямків: 1) удосконалення державних юридичних систем; 2) посилення ролі фінансових установ у боротьбі з „відмиванням" грошей; 3) розширення міжнародного співробітництва в цій сфері.

До роботи Групи залучаються експерти, провідні вчені-юристи західних країн, що дає можливість об'єднати положення юридичної науки і потреби конкретної правозастосовчої практики. Крім того, особливе значення має той факт, що фахівці Групи проводять фундаментальні дослідження законодавств багатьох країн світу і складають за підсумками характеристики-висновки із вказівкою недоліків і сильних сторін національних правових систем.

Серед нормативно-правових актів, дія яких поширюється на країни – члени Ради Європи, доцільно відмітити Рекомендацію NR-/80/10 [14], прийняту Радою Міністрів держав – членів Ради Європи 27 червня 1980 року. Рекомендацією було запропоновано включити в банківські системи країн Співдружності комплекс заходів для запобігання „відмивання" доходів, здобутих злочинним шляхом. Серед них було передбачено обов'язок банків "ідентифікувати", встановлювати особи своїх клієнтів, а також посилення вимог до внутрішньо банківської безпеки при проведенні операцій.

Наступним актом, прийнятим Радою Європи, була Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (Страсбург, 8 листопада 1990р.) [15]. Її підписали у день прийняття багато європейських держав. Україна приєдналася до неї у 1995 році.

У цьому акті уніфіковані ряд найважливіших правових принципів боротьби з „відмиванням" доходів, здобутих злочинним шляхом. Серед актів, прийнятих у останній час, слід відмітити Директиву 2001/97/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 грудня 2001 року "Про внесення змін до Директиви Ради 91/308/ЄЕС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей" [8, С.15], якою визначено, що відмивання грошей - це вчинені умисно дії, спрямовані на зміну статусу або передачу майна; приховування чи маскування його справжньої природи, джерела, місця перебування, розміщення, руху, права власності; придбання, володіння чи використання майна; участь, втягнення до вчинення, спроби вчинити та

допомога, сприяння, полегшення та консультування у вчиненні будь-яких дій, згаданих вище.

У Російській Федерації 7 серпня 2001 року був прийнятий Закон № 3418 "Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом" в якому під легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, мається на увазі надання правомірного вигляду володінню, користуванню чи розпорядженню коштами або іншим майном, отриманими в результаті вчинення злочину [8, С.472].

В Україні серед перших нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з „відмиванням" доходів злочинного походження, слід вказати на Конвенцію Організації Об'єднаних Націй „Про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин" від 16.03.1989р., яка була ратифікована 25 квітня 1991 року [16]. Цим актом було передбачено необхідність криміналізації державами-учасницями Конвенції використання доходів, одержаних від наркотиків. Згодом був прийнятий Закон України „Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом" [17]. Статтею 6 Конвенції визначено злочини, пов'язані з „відмиванням" доходів.

Серед основних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність державних та недержавних організацій щодо протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, можна назвати Закони України „Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" [18], "Про банки і банківську діяльність" [19], "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [20], Кримінальний кодекс України [21]. Так, статтею 209 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, статтею 209-1 – за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а статтею 306 – за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Навіть прийняття Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" та внесення до нього змін не дозволило вирішити абсолютно усі питання, пов'язані із врегулюванням процесу протидії цьому явищу – адже у самому Законі певною мірою не усі проблеми вирішені. Наприклад,

статтею 17 встановлено, що "особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність згідно із законом. Такі особи можуть бути позбавлені права провадити певні види діяльності згідно із законодавством". Крім позбавлення права провадити певні види діяльності, передбачені і ліквідація (за рішенням суду), і штраф, і тимчасове припинення дії та позбавлення ліцензії чи іншого спеціального дозволу на право провадження певних видів діяльності. Слід зазначити, що Конвенцією про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (Страсбург, 8 листопада 1990р.) встановлено кваліфікацію таких дій як кримінальний злочин. При цьому, згідно пункту 1 статті 2 Конвенції, "Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення її спроможності конфісковувати засоби і доходи або власність, вартість якої відповідає таким доходам". Стаття 6 Конвенції надає перелік злочинів, пов'язаних із відмиванням доходів, до якого належить, у тому числі, "набуття, володіння або використання власності, усвідомлюючи під час отримання, що така власність була доходом". Тим самим слід вважати спірним виокремлення таких санкцій як позбавлення ліцензії, або інші дії, спрямовані на обмеження права на здійснення підприємницької діяльності. Вважається спірним і встановлення адміністративної відповідальності за умови наявності окремих підстав, зокрема, порушення вимог щодо ідентифікації особи, яка здійснює фінансову операцію.

Отже, у світовій законотворчій практиці можна відмітити наявність різних рівнів законодавства, спрямованого на боротьбу з „відмиванням" коштів злочинного походження, залежно від сфери дії відповідних норм:

1) глобальний рівень – Конвенції й угоди Організації Об'єднаних Націй, акти інших організацій та об'єднань світового співтовариства;

2) рівень великих регіонів світу. Для України – це, у першу чергу, міжнародні угоди в межах Європейського Союзу, директиви Ради Європи, рішення комісій Європейського Співтовариства;

3) рівень кожної держави, яка приймає відповідні законодавчі норми. Для України характерним є розвиток законодавства, спрямованого на боротьбу з „відмиванням" доходів злочинного походження, з урахуванням принципів і положень норм міжнародного права.

Нормотворча діяльність найбільших міжнародних організацій світового співтовариства створює, певною мірою, основний базис для формування і розвитку законодавств багатьох країн. При цьому створення і розвиток законодавств європейських країн в галузі боротьби з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, детерміновано як впливом конвенцій Організації Об'єднаних Націй, так і зобов'язаннями, що випливають з участі в Угодах Європейського Співтовариства. Чинне законодавство України, норми якого регулюють вказані відносини, прийняте відповідно до вимог міжнародних нормативно-правових актів у цій сфері. Разом з тим, і воно потребує вдосконалення з метою виконання його основного призначення – здійснення ефективної протидії „відмиванню" коштів кримінального походження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чаричанський О.О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2004. — 20 с.;

2. Мезенцева І.Є. Кримінально-правові і кримінологічні аспекти легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2002. — 18 с.;

3. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. — К., 2004. — 19 с.;

4. Білоус В.Т., Попович В.М., Попович М.В. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження: Монографія. – Київ, 2001. – 138с.;

5. Боротьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний та правовий аспект.// С.Г.Гуржій, О.Л. Копиленко, Я.В. Янушевич та ін. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – 216с.;

6. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом. - Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність – 12.00.07: теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2004. – 215 с.;

7. Диканова Т.А., Осипов В.Е.. Борьба с таможенными преступлениями и отмыванием «грязных» денег: Методическое пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. – 426 с.;

8. Рымарук А.И., Лысенков Ю.М., Капустин В.В., Синянский С.А. под редакцией профессора Рымарука А.И. Отмывание грязных денег: международные и национальные системы противодействия. - К.: Юстиниан. - 2003. - 544 с.;

9. Несвіт Є.О. Деякі аспекти визначення понять та сутності відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. - Вісник ЛАВС МВС України: Науково-теоретичний журнал. Вип.2. -Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005.-С.136-142;

10. Hirsch B. Banken unter Waschzwang in: Die Zeit Nr. 44 von. 29.10.1993. – S. 16-18;

11. Die Akte der Vereinten Nationen. Sammlung. Hamburg, 1994. – S. 69 – 107;

12. Forthauzer R. Geldwascherei de lege lata et ferenda. Munchen, 1992. – S. 48-54;

13. Сильницький Ю. Щодо рекомендацій групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) // Вісник податкової служби України. – 2001. – № 39. – С. 9-11;

14. Steuer S. Bekampfung der Geldwasche aus Bankensicht in: Die Bank. 1991. – S. 138-145;

15. Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 17.12.1997 р. №738/97-ВР// Відомості Верховної Ради.-1998.-№16.-Ст.72;

16. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» 25 квітня 1991 року № 1000-XII // Відомості Верховної Ради України. - № 24. - ст.277;

17. Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом1990 рік: Закон України від 17 грудня 1997р., № 738/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 16. - ст.72;

18. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 28 листопада 2002 року № 249-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 1. - ст. 2 (зі змінами);

19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III // Відомості Верховної Ради.-2001.-№5-6.-Ст.30 (із змінами);

20. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. №2664-III// Відомості Верховної Ради.-2002.-№1.-Ст.1(із змінами);

21. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р., № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 25-26. - ст.131.

Гусак Анна Вікторівна,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Ярош Анна Олександрівна,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЯК ЕЛЕМЕНТА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті розкрито поняття та сутність митного контрою як елементу системи забезпечення митної безпеки держави. Визначено мету, функції та завдання митного контролю. Запропоновано авторське визначення поняття «митний контроль».

Ключові слова: *митна безпека, економічна безпека, контрабанда, митний контроль, митний кордон держави.*

В статье раскрыто понятие и сущность таможенного контролю как элемента системы обеспечения таможенной безопасности государства. Определены цели, функции и задачи таможенного контроля. Предложено авторское определение понятия «таможенный контроль».

Ключевые слова*: таможенная безопасность, экономическая безопасность, контрабанда, таможенный контроль, таможенную границу государства.*

The article describes the concept and essence of customs control as an element of the state security system. The purpose, functions and tasks of customs control are defined. The author defines the concept of "customs control".

Keywords: *customs security, economic security, smuggling, customs control, customs border of the state.*

Метою статті є дослідження сутності поняття «митний контроль» як елементу системи забезпечення митної безпеки держави.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення на ступінь розвитку економіки та добробуту громадян впливає не лише ефективність внутрішньо-економічної політики держави, але й чинники глобального характеру. Тому особливої уваги потребує проблематика забезпечення митної безпеки держави, адже потреба в безпеці напряму пов'язана з прагненням держави до формування стабільного й безпечного становища для задоволення пріоритетних потреб країни та громадян. Із входженням України до СОТ, посиленням глобалізаційних процесів в економіці важливого значення набуває дослідження сутності митного контролю як елементу системи забезпечення митної безпеки держави.

Аналізом останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання даного питання розкрили у свої роботах Новосад І., Кормич Б. А., Біленець Д. А., Шульга М. Г., Корнєва Т. В., Мазур А. В. та інші.

Виклад основного матеріалу.

Впродовж останніх кількох років значення та вплив митної системи на стан національної економіки зростає. В першу чергу це зачіпає здійснення контролю за експортно-імпортними операціями, що спрямований на підтримку важливих для України пріоритетів та захист інтересів вітчизняного виробника, а також боротьбу з тіньовою економікою, протидію безконтрольному виведенню до юрисдикцій інших держав національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних та інформаційних ресурсів [1, с. 151].

Ми повністю поділяємо думку І. Новосад, яка зазначає, що всі викладені вище завдання «повинні вирішуватись, насамперед, засобами митного контролю, тарифного та нетарифного митного регулювання. Через це, формування і проведення відповідної економічної політики в системі забезпечення митної безпеки і впровадження

механізмів блокування та усунення факторів, що підривають усталеність митної системи, є актуальною проблемою державної політики у сфері митної справи» [1, с. 151].

Невід'ємною складовою митної безпеки держави є саме митний контроль. Своєчасне та ефективне здійснення митного контролю залежить від належної організації діяльності митних органів у процесі реалізації ними контрольних функцій.

Відповідно до положень МК України митний контроль трактується як «сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МК України, законів та інших міжнародно-правових актів із питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку» (ст. 4 п. 24 МК України) [1].

Разом з тим митний контроль, як складова митної безпеки поряд з іншими її елементами є складовою державної митної справи. У свою чергу, нормативно-правове забезпечення здійснення митного контролю є складовою загального правового регулювання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [1, с. 22]. Як зазначає М. Шульга, «переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон пронизує, об'єднує в єдине ціле митні режими, митний контроль, митне оформлення, митні формальності, визначення митної вартості і країни походження товару, класифікації товарів тощо. Це ціла система взаємообумовлених організаційно-правових та технічних процедур, здійснюваних митними органами у порядку і на умовах, встановлених митним законодавством» [2, с. 23].

На даний час здійснення митного контролю оцінюється вченими як незадовільний, оскільки має місце невідповідність останнього сучасним стандартам пропускної спроможності. Це спричиняє збільшення витрат часу на здійснення митних процедур, внаслідок застосування дещо застарілих механізмів технологічного пропуску товарів, неможливості збереження норм чинного законодавства стосовно стовідсоткового фізичного контролю товарів, що переміщуються через державний кордон, тощо) [3, с. 23].

За роки існування вітчизняного митного законодавства мають місце істотні зміни не лише у нормативних визначеннях поняття митного контролю, але й у поглядах учених на проблематику митного контролю в цілому.

Так, за твердженням Т. Корнєвої митний контроль є «видом державного контролю, системою (комплексом) здійснюваних митними органами заходів і дій, спрямованих на забезпечення державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами (у т. ч. іноземними) встановленого національним законодавством порядку переміщення через митний кордон України товарів, предметів і транспортних засобів» [3, с. 4; 3, с. 23]. Серед функцій митного контролю вчена виокремлює такі як: «1) захист національних інтересів України у сфері ЗЕД; 2) боротьба з контрабандою і порушеннями митних правил; 3) перевірка загальних напрямів управління у сфері митної справи, здійснення його в законодавчо визначених межах, узгодження з іншими функціями держави; 4) корегування діяльності у галузі митної справи, спрямування на перспективу подальшого розвитку та досягнення конкретного результату» [3, с. 24].

Поняття митного контролю, його мету та функції визначає у своїх наукових пошуках і А. Мазур. Учений окреслює митний контроль як «сукупність перевірних заходів, суб'єктами здійснення яких є митні органи, а об'єктом − дотримання митного законодавства. Відповідно, метою здійснення митного контролю вбачається «…забезпечення режиму законності у процесі переміщення товарів, предметів через митний кордон і перетину його громадянами». Мета митного контролю, на думку вченого, досягається через реалізацію цілей контролю серед яких: 1) перевірка відповідності дій суб'єктів з переміщення через митний кордон товарів, транспортних засобів тощо у встановленому порядку за допомогою застосування різних форм і методів; 2) вжиття заходів контролюючими органами щодо попередження митних правопорушень [3, с. 10]. Функціями митного контролю А. Мазур визначає такі: «коригування; фіскальна; інформативна; превентивна. Принципами митного контролю, відповідно вбачає: вибірковість; професіоналізм фахівців митних органів; взаємодію й інформаційне забезпечення; економію митних процедур» [4, с. 10; 5, с. 24].

Оскільки відповідно до положень МК України основним завданнями здійснення митного контролю є забезпечення дотримання норм чинного митного законодавства, то поточне державне управління у сфері митної справи, а також контрольні функції покладено на митні органи держави. Ця норма МК України узгоджується і з положеннями Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Оновлена Конвенція Кіото). Адже відповідно до норм зазначеної

вище Конвенції питання правозастосування у сфері митної справи відноситься до компетенції митної служби.

Як зазначають Б. Кормич і Д. Біленець «правовідносини у сфері здійснення митного контролю мають, у першу чергу, процесуальний характер, адже виникають у рамках здійснення певної, врегульованої законодавством, послідовності дій посадових осіб митних органів щодо виконання контрольних заходів» [6, с. 26].

Отже, необхідно відмітити в сучасній науковій школі, що займається дослідженням митного контролю, присутня значна кількість підходів до визначення даного поняття. У зв'язку з цим, пропонуємо авторське визначення поняття «митний контроль» – сукупність контрольно-перевірочних заходів, що здійснюються митними органами з метою дотримання митного законодавства щодо переміщення товарів (робіт, послуг) через митний кордон держави.

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження можемо зробити висновки, що невід'ємною складовою митної безпеки держави є саме митний контроль. Варто зазначити, що за роки існування вітчизняного митного законодавства мають місце істотні зміни не лише у нормативних визначеннях поняття митного контролю, але й у поглядах учених на проблематику митного контролю в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новосад І. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. Світ фінансів. № 2. 2016. С. 145–155.

2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.

3. Кормич Б. А., Біленець Д. А. Режим зони митного контролю: адміністративно-правові основи: монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. 180 с.

4. Шульга М. Г. Правовий механізм митного оформлення переміщення товарів. Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». 2008. С. 76–81.

5. Корнєва Т. В. Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2003.

6. Мазур А. В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Х.: Націон. юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2004.

Дуплій Сергій Сергійович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Коваль Микола Васильович,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. *У запропонованій науковій статті автором розглянуто питання щодо підходу держави Україна до питань формування митної справи та забезпечення реалізації її в межах території Української держави з урахуванням досвіду держав Європейського Союзу. Розглядаючи дану проблему здобувач за підсумками проведеного ним дослідження напрацював окремі пропозиції про те, що в даний час на державному рівні необхідно здійснити реальні кроки для більш суттєвого використання Україною, зокрема її відповідними державними інституціями позитивного досвіду держав Європейського Союзу з метою удосконалення митної справи в Україні.*

Ключові слова: *державна митна справа, вдосконалення митної справи в Україні, досвід держав Європейського Союзу, вплив досвіду держав Європейського Союзу на державну митну справу України, реалізація положень державної митної справи.*

Постановка проблеми. У сучасному державотворенні йде процес реформування державних інституцій, зокрема і таких, що здійснюють функцією наповнення Державного бюджету. Одна з такий функція покладена на Державну митну службу України, яка в процесі здійснення своєї діяльності, передбаченими для неї засобами, об'єднуючись в специфічному державному інституті під назвою ***«митна справа»,*** кінцевою метою свого застосування має реалізувати головну функції митної політики України, а це – охорону та захист національних економічних інтересів, які є нерозривною складовою національної безпеки.

Суттєву роль у цьому процесі слід відвести запозиченню позитивного досвіду держав Європейського Союзу у сфері побудови механізму реалізації митної справи в Україні, що і стало предметом дослідження даної наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел дозволив визначити, що питаннями прийняття рішень в сфері митної безпеки в митних органах та управління митними ризиками займалися такі вчені, як М. В. Гурко, Б. І. Мороз, Р. А. Фатхутдинов, М. Х. Мескон, Л. В. Кабак, В. Т. Комзюк, Ю. Є. Петруня, Є. В. Гармаш, П. В. Пашко, П. Я. Пісной, С. С. Терещенко та інші.

Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу чинного законодавства й узагальнення практики його застосування дослідити як діяльність митних органів нашої держави здійснюється адаптація стандартів та вимог Європейського Союзу щодо побудові та функціонування механізму реалізації положень митної справи в українську дійсність, визначено як одне з найважливіших завдань, передбачених Стратегією сталого розвитку «Україна-2020».

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку нашої держави чітко простежується тенденція щодо запровадження європейських норм існування громадянського суспільства, особливо що стосується прогресивної динаміки розвитку країни, реформування державних інститутів, забезпечення реалізації державної політики загалом та окремих її інститутів. Не стала винятком і державна політика в митній сфері, яка виступає однією з найважливіших складових економічної політики держави та направлена у своїй основі на максимальне наповнення державного бюджету.

«Реформування діяльності митних органів нашої держави та адаптація їх діяльності до вимог Європейського Союзу визначені як одне з найважливіших завдань, передбачених Стратегією сталого розвитку «Україна-2020»» [6].

Пріоритетним завданням митних органів є захист національних інтересів. Доцільно враховувати досвід провідних країн світу, а саме: – чітко акцентувати пріоритети у національних інтересах під час регулювання зовнішньої торгівлі; – затвердити принципи взаємності в наданні зовнішньоторговельних переваг і дотриманні партнерами вимог справедливої конкуренції; – передбачити можливість захисту національної економічної безпеки шляхом адміністративного регулювання експорту; – забезпечити детальне юридичне відпрацювання всіх

інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, в т. ч. чітке формування процедурних аспектів. Визначення пріоритетів у діяльності надасть змогу митним органам з мінімальними затратами забезпечити ефективну взаємодію із правоохоронними органами країни та максимізувати ефективність наповнення державного бюджету країни. Таким чином, перед митними органами існують доволі складні завдання у сфері гарантування митної безпеки і захисту національних економічних інтересів, які потребують швидкого реагування.

У майбутньому митна безпека й надалі залишатиметься невід'ємною складовою економічної безпеки держави. «У цьому контексті ключовими завданнями є імплементація міжнародно-визначених інструментів регулювання міжнародної торгівлі на основі дотримання Рамкових стандартів забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі, розроблених Всесвітньою митною організацією з метою визначення та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз» [4].

Інакше кажучи, митна безпека України повинна базуватись на накопиченому досвіді функціонування митних систем світу і бути цілісною динамічною системою.

Одними із головних критеріїв оцінки митної безпеки є стан реалізації митного постаудиту як складової системи аналізу ризиків. В останні роки Держмитслужбою створюються умови для забезпечення ефективності проведення перевірок після факту митного оформлення, що має на меті забезпечення повноти сплати митних платежів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. «Так, у 2018 р. в результаті проведення перевірок правильності класифікації товарів додаткові надходження до бюджету склали 97,3 млн. грн., перевірок правильності визначення країни походження товарів – 53,1 млн. грн., правильності визначення митної вартості – 4,71 млрд. грн.» [2, с. 25].

Важливим елементом митної політики є забезпечення захисту інтелектуальної власності, основні принципи якої закладені в «Угоді Ради митного співробітництва Всесвітньої митної організації з торгових аспектів прав інтелектуальної власності». Відповідно до цього митні органи повинні здійснювати захист інтелектуальної власності під час переміщення товарів через кордон на підставі заяви правовласників або за власною ініціативою.

Пріоритетом митної політики України є створення умов, що забезпечують максимально можливе залучення іноземних інвестицій до

національної економіки. Як свідчить міжнародна практика, митне регулювання є особливим чинником, що визначає ступінь привабливості держави для іноземного капіталу, оскільки значна частка іноземних інвестицій реалізується саме за допомогою ввезення на митну територію країни тих або інших товарів і технологічного устаткування, аналоги яких не виробляються в країні-імпортері.

З метою оперативного залучення великомасштабних іноземних інвестицій у реальний сектор української економіки необхідно прискорити ухвалення законодавчих актів, що визначають порядок встановлення і застосування так званих заохочувальних мит, які використовуватимуться відносно товарів інвестиційного призначення, що ввозяться в Україну.

«Сьогодні одним з основних аспектів удосконалення митної системи ЄС у сфері митного регулювання є: одноманітне застосування митного законодавства ЄС на всій території Співтовариства з метою активного впровадження в життя єдиної митної політики ЄС; усунення надмірних адміністративних бар'єрів у сфері митної справи ЄС, що можуть завдати збитку економіці Співтовариства; консолідація митних органів ЄС із забезпечення єдиної економічної політики й захисту інтересів внутрішнього ринку суб'єктів ЄС; взаємний обмін професійним досвідом між митними органами держав-учасників ЄС із застосування сучасних форм митного оформлення й митного контролю з метою стимулювання митно-тарифної політики й захисту національної економіки ЄС; удосконалення й уніфікація митних процедур із застосуванням сучасних інформаційних технологій з метою контролю митної вартості й виявлення фактів недостовірного декларування товарів; упровадження оптимальних методів діяльності митних адміністрацій суб'єктів ЄС з метою спрощення та гармонізації митних операцій; створення єдиного інформаційного простору на всій митній території Європейського Співтовариства» [6].

«Проаналізувавши митне законодавство ЄС і визначивши перспективні напрями адміністративно-правового регулювання митної справи з урахуванням вимог СОТ, ми дійшли висновку про необхідність проведення модернізації митної системи України, однією з форм якої є вдосконалення митного законодавства України, враховуючи досвід сучасної митно-тарифної політики Європейського співтовариства» [1].

Основними проблемами, які перешкоджають проведенню ефективного митного контролю в Україні є: наявність прогалин у нормативно-правових актах; ризикоорієнтована система відбору суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до митного контролю; недосконала система інформаційної взаємодії суб'єктів, що приймають участь у митному контролі. Задля ж забезпечення ефективності державної політики в сфері державної митної справи реформуванню підлягає митна система України. Зокрема, одними із основних напрямків такого реформування є вдосконалення організації митного контролю в пунктах пропуску, сприяння транзиту та розвиток матеріально-технічної бази для забезпечення митного контролю.

Однією з особливостей формування активної митної політики України є необхідність усунення надмірних адміністративних бар'єрів у митній сфері, що можуть завдати збитку українській економіці, а також удосконалення нових митних технологій, що максимально полегшують умови для легальної торгівлі й забезпечують відповідний рівень контролю за переміщуваними через кордон товарами.

Шляхами реалізації визначених проблем є: скорочення часу митного контролю в пунктах пропуску; вдосконалення системи процедур контролю; зменшення суб'єктивного фактору на процедури контролю; будівництво (реконструкція) та технічне переоснащення пунктів пропуску через державний кордон; належне матеріальне забезпечення органів доходів і зборів; технічне оснащення об'єктів митної інфраструктури. До останнього відносяться мінімізація митних і прикордонних формальностей; спрощення митного оформлення транзиту товарів, нарощування обсягів транзиту; створення комфортних умов для громадян при перетині кордону, особливо в нічний час; здійснення прикордонних і митних формальностей по принципу «єдиної зупинки» в пункті пропуску однієї з сторін; будівництво пунктів пропуску через державний кордон; оснащення пропускних пунктів технічними засобами контролю; оснащення пунктів пропуску засобами обчислювальної техніки, серверним обладнанням, засобами та мережами телекомунікацій системами захисту інформації; розвиток мережі пропускних пунктів через кордон; створення умов для швидкого та зручного перетинання кордону.

В Україні однією з найважливіших умов впровадження державою активної митної політики в життя є наявність єдиного нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Сьогодні діяльність митної служби України регулюється не стільки Митним кодексом України, скільки підзаконними нормативними актами - постановами уряду, наказами й розпорядженнями Державної митної служби України. Це обумовило потребу в прийнятті нової редакції Митного кодексу України, потреба в якому продиктована практичними проблемами розвитку економіки й зовнішньої торгівлі України, відставанням законодавства у сфері митної справи від податкового законодавства, що значно оновилося.

Висновки. На даний час одним з основних аспектів удосконалення митної системи України у сфері митного регулювання потребує одноманітного застосування митного законодавства адаптованого на стандарти Європейського Співтовариства на всій території України з метою активного впровадження в життя єдиної митної політики адаптованої до вимог ЄС; усунення надмірних адміністративних бар'єрів у сфері митної справи, що можуть завдати збитку економіці України; консолідація митних органів України з митними органами ЄС із забезпечення єдиної економічної політики й захисту інтересів внутрішнього ринку кожного із суб'єктів; взаємний обмін професійним досвідом між митними органами держав-учасників із застосування сучасних форм митного оформлення й митного контролю з метою стимулювання митно-тарифної політики й захисту національної економіки України та держав ЄС; удосконалення й уніфікація митних процедур із застосуванням сучасних інформаційних технологій з метою контролю митної вартості й виявлення фактів недостовірного декларування товарів; упровадження оптимальних методів діяльності митних адміністрацій суб'єктів України та держав ЄС з метою спрощення та гармонізації митних операцій; створення єдиного інформаційного простору на всій митній України з врахуванням стандартів і вимог, що діють на території Європейського Співтовариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітер Д. В. Митна політика і стратегія митної безпеки ЄС у контексті спільної Європейської політики безпеки. Митна безпека. 2018. № 1. 2. С. 164–169.

2. Губа М. О. Місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави. Економіка, фінанси, право. 2019. № 11. С. 23–26.

3. Недобєга О. О. Митна безпека як складова економічної безпеки держави. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/Nvdu/2013_9/ek/13nooebu_ ua.pdf.

4. Пашко П. В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності. Економіка та управління національним господарством. 2018. № 10. С.62–68.

5. Регламенты Европейского сообщества. Документ№ 4151/88. URL: eulaw.edu.ru/documents/legislation/schengen/schengen_code.htm.

6. What's customs service on 2002?. The Customs policy of European Union. -Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. P. 18-19.

Ільченко Юлія Павлівна,
студентка групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Коваль Микола Васильович,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація. *У статті на основі аналізу чинних нормативно-правових актів та наукової позиції вчених розглянуто інституційне забезпечення реалізації державної митної політики в Україні. Висунуте припущення, що інституційне забезпечення реалізації державної митної політики спрямовано на утворення нових та реорганізацію наявних структур. Зазначено, що спрямовані заходи на запровадження ефективної системи управління кадровими ресурсами будуть сприяти виконанню стратегії діяльності митниці та відповідатимуть міжнародним стандартам.*

Ключові слова: *державна митна політика, інституційне забезпечення, органи митного спрямування, ре дизайн ІТ-архітектури служби.*

Постановка проблеми. Сучасний етап митної справи характеризується для України постійним розширенням масштабів міжнародної торгівлі, посиленням динаміки у торговельних процесах, зокрема введення програми е-Митниця, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням торговельних бар'єрів.

За таких умов нагальним постає питання щодо підвищення ефективності інституційного забезпечення реалізації державної митної політики в напрямі посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній системі регулювання міжнародних вимог.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним підґрунтям дослідження послужили праці таких українських і зарубіжних учених у галузі адміністративного, фінансового й митного права, як Д. М. Бахрах, Н. А. Берлач, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук О. А. Гащицький, О.В. Джафарова, Ю. М. Дьомін, А. І. Калініченко, С. В. Ківалов, О. В. Кульчицька, Т. О. Коломоєць, А. В. Мазур, П. В. Пашко, О. П. Федотов, І. П. Яковлєв та ін. Однак, чимало питань зазначеної проблеми й дотепер є не досить дослідженими.

Виклад основного матеріалу. На важливість дослідження інституційного забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах зверталась увага вченими з адміністративного права, державного управління, економіки тощо.

Звернення до нормативно-правових актів дає можливість визначити, що інституційне забезпечення – «…це утворення нових або реорганізація (удосконалення) наявних інституцій (структур), а також дії щодо кадрової підготовки з метою організаційного забезпечення діяльності цих інституцій та процесу євроінтеграції в цілому» [1].

З аналізу робіт І. П. Яковлєва, можемо бачити, що «чимало запитань поставало щодо місця Державної фіскальної служби України у системі органів виконавчої влади, її компетенції, організаційної специфіки та правового забезпечення, вирішення яких було нагальним не лише в інституційному або теоретичному аспекті» [2, с. 63]. Сама невизначеність статусних складників, розмитість адміністративно-правових станів з реалізації політики у всіх сферах неминуче відображалося на результативності управлінської вертикалі, показуючи якість зовнішньої владно-розпорядчої діяльності, це дали поштовх Уряду створити нову удосконалену систему в цій галузі. Так, від

21 липня 2019 розпорядженням Кабінету міністрів України про «Питання Державної податкової служби»[3]. покладено завершення здійснення заходів з утворення Державної податкової служби.

У розпорядженні пропонується «…погодитися з пропозицією Міністерства фінансів щодо можливості забезпечення здійснення Державною податковою службою покладених на неї постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227 «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» функцій і повноважень Державної фіскальної служби, що припиняється»[3].

Відтепер функції з реалізації державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу [4].

Повертаючись до досліджень системи державних інституцій митного спрямування варто звернутися до праць А. І. Калініченко. Вчений виокремив чотири етапи розвитку митного законодавства незалежної України:

«Перший етап – від прийняття Декларації про державний суверенітет України до прийняття Митного кодексу України в 1991 р. та Закону України «Про Єдиний митний тариф» у 1992 р. Цей етап характеризувався пошуками та формуванням організаційних та правових засад для існування та функціонування митної системи та митного законодавства в умовах незалежності.

Другий етап – з 1992 р. до набрання чинності другим Митним кодексом України у 2004 році. На цьому етапі поступово почала пожвавлюватися співпраця України з іншими державами в митній сфері.

Третій етап – з 2004 року до прийняття нового Митного кодексу України у 2012 році, що було зумовлено економічними, соціальними та політичними змінами в державі, активізацією процесів вступу України до Світової організації торгівлі та асоціації з ЄС.

Четвертий етап – з 2012 р. і до цього часу – «характеризується більшою адаптованістю національного митного законодавства до європейських та світових стандартів, пошуком оптимальної моделі

інституційної організації митного механізму, що зумовило неодноразові зміни у структурі державних органів, які покликані формувати та забезпечувати реалізацію державної митної політики» [5, с. 66-67].

Відповідно до ст. 1 Митного кодексу України – «…законодавство України з питань державної митної справи складається з Конституції України, зазначеного Кодексу, інших законів України, що регулюють питання державної митної справи, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання Митного кодексу України та інших законодавчих актів» [6].

Одним із основних законів щодо формуванні державної митної політики є Конституція України, яка є основним законом громадянського суспільства і держави, що має найвищу юридичну силу, через який затверджується основи суспільного і державного ладу і механізми їх дії, спрямовані на зміцнення держави і забезпечення прав і свобод громадян [7, с. 326]. Передусім - це норми закріплені у ст. 18, згідно з якою «…зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права»; ст. 92 передбачено, «…що виключно законами визначаються засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи…» (п. 9. ч. 1 ст. 92); «…система оподаткування, податки і збори…» (п. 1 ч. 2 ст. 92); «„„порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального…» (п. 8 ч. 2 ст. 92); «…Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи…» (п. 8 ст. 116) [8].

Серед суб'єктного складу інституційного забезпечення реалізації державної митної політики варто назвати Міністерство фінансів України (Мінфін). Саме «…Мінфін є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової, митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства…» тощо [9].

До основних завдань Мінфіну України законодавство зараховує, зокрема, «…формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової і митної політики; розгляд звітів про

виконання покладених на Державну митну службу України завдань; здійснення нормативно-правового регулювання у фінансовій, бюджетній, податковій, митній сферах» [9].

«Міністр фінансів спрямовує та координує діяльність Державної фіскальної служби» (у зв'язку з проведеннями реорганізації), Державної податкової служби та Державної митної служби [9].

Варто наголосити, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дає можливість виокремити таких суб'єктів формування та реалізації державної митної політики, як: «Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Антимонопольний комітет України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі» тощо [10].

У контексті нашого дослідження до міжнародних конвенцій, які спрямовані на реалізацію державної митної політики нашої держави, слід віднести: «Конвенцію про тимчасове ввезення», «Митну конвенцію про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року)», «Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства» [11], «Міжнародну конвенцію про Гармонізовану систему опису та кодування товарів», «Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур» (Конвенція Кіото), «Міжнародну конвенцію про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» [12] тощо.

Щодо законів України, які приймають з метою реалізації державної митної політики, то вони мають відповідати Конституції України, не порушуючи її положень, захищати інтереси держави та створювати сприятливі умови для розвитку внутрішнього ринку. Закони України є одним із головних елементів інституційного забезпечення реалізації державної митної політики. Ми звертали увагу на те, що інституційне забезпечення реалізації державної митної політики спрямовано на утворення нових або реорганізацію (удосконалення) наявних інституцій (структур). Звернення до п. 34-1 ст. 4 Митного кодексу України дає можливість вказати, що до «…органів доходів і зборів належить центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости…» [6].

Отже, реформування органів державної влади, одним із результатів якого є створення Державної податкової служби України та

Державної митної служби України, зумовлює необхідність розроблення нових підходів до організації її діяльності на основі міжнародного досвіду реорганізації фіскальних органів. Один із шляхів досягнення поставленої мети – позиціонування Державної податкової служби України та Державної митної служби України як ефективного адміністратора податкових і митних платежів, ефективність якого вимірюватиметься як продуктивністю роботи з наповнення бюджету, так і підвищенням рівня податкового та митного сервісу для платників [13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм: наказ Мінекономіки, Європ. інтеграції від 16.03.2005 № 62. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/z0438-05.

2. Яковлєв І. П. Форми і методи публічного адміністрування у державній митній справі: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. О., 2016. 224 с.

3. Про затвердження розпорядження «Питання Державної податкової служби» з метою завершення здійснення заходів з утворення ДПС URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-derzhavnoyi-podatkovoyisluzhbim2109

4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227// Офіційний вісник України, 2019 р., № 26, ст. 900.

5. Калініченко А.І. Систематизація митного законодавства: сутність та форми: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2015. 200 с.

6. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ go/4495-17.

7. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебн. Х. Консум, 2000. 704 с.

8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

9. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/375-2014-%D0%BF.

10. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/959-12.

11. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_926.

12. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Указ Президента України від 04.07.2002 № 616/2002. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/616/2002.

13. Про затвердження Концепції наукового забезпечення державного управління у податково-митній сфері : наказ ДФС України від 17.04.2015 №281. URL: http://sfs.gov.ua/ diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-prodiyalnist/print-63671.html.

Клюшев Микола Андрійович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Ярош Анна Олександрівна,
к.ю.н., доцент кафедри
адміністративного права
і процесу та митної безпеки

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ МИТНОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ ПРАВОВІДНОСИН

У статті досліджено сутність поняття «митний ризик» з точки зору його трактувань різними науковцями, що дало змогу узагальнити теоретичні засади щодо його значення та необхідності в системі правовідносин. Наведено класифікацію митних ризиків, визначено їх сутність. Запропоновано авторське визначення поняття «митний ризик».

Ключові слова: *митний ризик, суб'єкти господарювання, управління митними ризиками, функція митного ризику.*

В статье исследована сущность понятия «таможенный риск» с точки зрения его толкований разными учеными, что позволило обобщить теоретические основы его значения и необходимости в системе правоотношений. Представлена классификация таможенных

рисков, определены их сущность. Предложено авторское определение понятия «таможенный риск».

Ключевые слова: *таможенный риск, субъекты хозяйствования, управление таможенными рисками, функция таможенного риска.*

The article explores the essence of the concept of «customs risk» from the point of view of its interpretations by different scientists, which made it possible to generalize the theoretical foundations of its importance and the need for a legal relationship system. The classification of customs risks and their nature are presented. The author's definition of the term «customs risk» is proposed.

Keywords: *customs risk, business entities, customs risk management, customs risk function*

Метою статті є дослідження сутності поняття «митний ризик» з точки зору трактувань різними науковцями, що, в свою чергу, дасть змогу узагальнити теоретичні засади щодо його значення та необхідності.

Постановка проблеми. Зазвичай, в умовах обмежених ресурсних та фінансових можливостей суб'єкти господарювання намагаються знаходити можливості мінімізувати свої витрати й максимально збільшити власну вигоду. Таким чином суб'єкти господарювання опиняються в умовах невизначеності, а їх діяльність може балансувати на межі правового поля. Вчиняючи такі дії суб'єкти господарювання, свідомо йдучи на ризик, намагаються отримати пристойний прибуток. У зв'язку з викладеним вище, митні ризики перебувають під пильною увагою не лише вчених економістів, юристів та фахівців з різних галузей знань, але й практиків у даній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності поняття «митний ризик» у своїх наукових напрацюваннях присвятили увагу такі видатні вчені як Булана В., Войцещук А., Джумурат О., Комаров О., Ляшенко О., Пашко П., Терещенко С. та інші. Однак, незважаючи на значний внесок зазначених вище вчених у дослідження даного питання, окреслена проблематика все ще залишається актуальною та потребує подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на велику кількість досліджень у даній сфері до сих пір у митному законодавстві відсутнє визначення такого поняття, як «митний ризик». За

результатами аналізу нормативно-правової бази виявлено, що визначення поняття «ризик» містить Концепція створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками, що затверджена чинним наказом Держмитслужби України від 27.05.2005 № 435 (зі змінами) (далі – наказ № 435). Ризик у згаданому наказі № 435 трактується як імовірність недотримання законодавства України з питань митної справи [1].

Джумурат О. наголошує на тому, що «сама сутність поняття «митний ризик» безпосередньо пов'язана з такими дефініціями як «небезпека», «загроза», «ризик», та підкреслює, що невизначеність пріоритетності понять спричиняє постійну дискусію у наукових колах» [2, с. 309].

Розмаїття видів та форм діяльності людини обумовлює появу численних різновидів ризиків. У загальному під ризиком розуміють: а) можливість настання подій з негативними наслідками за результатом певних дій; б) імовірність збитків або втрату вигоди; в) міру очікуваного нестатку за умови неуспіху в діяльності, що визначається сполученням імовірності неуспіху і ступеню несприятливих наслідків [3].

У свою чергу Ляшенко О., розглядаючи категорію «ризик» звертає увагу на дуальності даного поняття й зауважує, що останнє необхідно розглядати як «усвідомлену частину небезпеки (пасивний бік), і як активну дію, спрямовану або на усунення небезпеки або загрози, чи навпаки, на свідоме, (проте вірогідне) отримання шкоди, збитку тощо» [4, с. 244]. Таким чином, небезпеку можемо тлумачити як істотний ризик, поява якого є високо ймовірною.

Войцещук А. зазначає, що ризик є «ймовірність недодержання законодавства України з питань митної справи, а керування ризиком – це систематична робота з розроблення та практичної реалізації заходів запобігання й мінімізації ризиків, методики оцінки ефективності їх застосування, а також контролю за застосуванням митних процедур, котра передбачає безперервне оновлення» [5].

Необхідно відмітити існування й іншого підходу до визначення ризику в митній справі, що походить з домінуючого у світовій практиці положення щодо основних завдань, котрі повинні покладатися на митні органи, запропонований австралійським ученим Д. Віддоусоном. Мова йде про забезпечення належного рівня сприяння міжнародній торгівлі та дотримання вимог законодавства. Отже, до числа ризиків для митних органів входять: 1) потенційне недотримання

митного законодавства; 2) потенційна нездатність сприяти міжнародній торгівлі [2, с. 309].

Як зазначають вчені, поява ризикових ситуацій притаманна не лише для суб'єктів господарювання, а й для держави в цілому. Тож поняття «митний ризик» потребує додаткових наукових розвідок. Необхідно відмітити, що у наукових колах вчені визначають його по різному. Так, згідно з визначенням Пашка П., «митний ризик – це кількісна величина митного виклику у вигляді визначеної оцінки чи ймовірності реалізації діючої або потенційної митної загрози з погляду усвідомленої можливості виникнення митної шкоди, при цьому ймовірність реалізації загрози повинна збалансовано розраховуватися на підставі комплексної оцінки показників імовірності реалізації конкретної загрози як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі» [6, с. 46].

Поняття митного ризику місить також наказ Державної митної служби України від 22.12.2010 № 1514 (із змінами) «Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику». У цьому наказі митний ризик визначається як «кількісна величина митного виклику у вигляді визначеної оцінки або ймовірності реалізації діючої або потенційної митної загрози в зовнішньоекономічній діяльності, митних співвідношеннях та в галузі митної справи з погляду усвідомленої можливості виникнення митної шкоди» [7].

Однак, як зазначає Пашко П., повної характеристики визначення поняття «митний ризик» неможливо досягнути не визначивши поняття «ризикова ситуація», адже саме «сукупність умов і обставин створю ризикову ситуацію і є причиною ризику. Тому вчений визначає ризикову ситуацію як поєднання, сукупність різних обставин та умов того чи іншого виду діяльності» [6, с. 49].

Пісний П. аргументовано доводить, що «митний ризик – це ймовірність реалізації певної митної загрози з прогнозованим або не прогнозованим можливим збитком, а також її можливих наслідків у митній галузі» [8].

Також доцільно вказати на існування у науковій доктрині такої точки зору на конструкцію поняття «митний ризик»: ризик – ступінь імовірності недотримання законодавства України, що стосується товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України [9, с. 212].

Варто розглянути й точку зору Піджакова А. та Жамкоч'яна С., які вважають, що «для ризику властиві як об'єктивна, так і

суб'єктивна характеристики, причому об'єктивна виражає шкідливий вплив неконтрольованих випадкових подій, суб'єктивна ж ґрунтується на ігноруванні об'єктивного підходу до дійсності та виникає через реалізацію ризику за допомогою особистості керівника, оскільки саме він формує варіативність альтернатив. До суб'єктивних факторів можна зарахувати такі, як недосконалість методів розрахунків, некомпетентність кадрів, витік інформації, низький рівень управління й організації праці тощо» [9, с. 211].

З урахуванням поглядів вчених стосовно сутності митного ризику, пропонуємо таке визначення даного поняття, а саме: *«митний ризик»* – є кількісною величиною у вигляді визначеної оцінки або ймовірності реалізації діючої чи потенційної митної загрози з огляду на усвідомлену можливість заподіяння митної шкоди, із врахуванням комплексного оцінювання показників ймовірності реалізації конкретної загрози у зовнішньому і внутрішньому середовищі.

Сутність митного ризику найбільш повно проявляється в результаті виконання певних функцій, серед яких Н. Машина вирізняє такі, як:

1) інноваційна;
2) регулювальна;
3) захисна;
4) аналітична [10].

Як зазначають Тюріна Н. й Карвацка Н., «існує різноманіття ризиків, що виникають у ЗЕД, оскільки поняття ризику охоплює практично всю діяльність економічного суб'єкта» [11, с. 338]. Варто звернути увагу на те, що одним із перших класифікацією ризиків зайнявся зарубіжний дослідник Дж. М. Кейнс. Останній розглянув це питання з боку суб'єкта, що здійснює інвестиційну діяльність та виокремив основні види ризиків, а саме:

– підприємницький ризик – невизначеність одержання очікуваного доходу від вкладення коштів;

– ризик зміни цінності грошової одиниці – ймовірність втрати коштів внаслідок зміни курсу національної грошової одиниці (валютний ризик) [11, с. 339].

У свою чергу, Науменко В. виокремлює основні ризики, що виникають у процесі переміщення товарів (робіт, послуг) через митний кордон держави, зокрема:

– при укладанні зовнішньоекономічної угоди;

– при переміщенні товарів до їх одержувачів;
– при митно-тарифному та нетарифному регулюванні;
– при митному декларуванні та митному оформленні товарів;
– інформаційний ризик [6, с. 52].

В доповнення даного переліку П. Пашко пропонує також враховувати й ризик правопорушень, що виникають при перетині кордону, оскільки на митну службу держави також покладається обов'язок в частині здійснення правоохоронної діяльності [6, с. 52].

Висновки. Як свідчить проведене дослідження, в сучасній науковій школі, що займається досліджуванням митних ризиків, присутня значна кількість підходів до визначення даного поняття, щоправда трактування його сутності часом суттєво відрізняється. Різноманітність підходів підтверджує багатовимірність ризику як явища та його двояку природу, котрий здатен призвести як до позитивних, так і до негативних наслідків як для суб'єкта господарювання, так і для держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю: наказ (зі змінами), Державна митна служба України, 27.05.2005 № 435 (чинний). URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення 01.03.2019).

2. Джумурат О. В. Місце та роль ризиків у системі митної безпеки держави. Вісник Хмельницького національного університету. 2013, № 3. Т. 2. С. 307–311.

3. Дахно І. І., Альбіщенко Н. В., Жебровський А. О., Кириленко О. О. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навч. посібник; за ред. І. І. Дахно. К.: ЦУЛ, 2007. 328 с.

4. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. 400 с.

5. Войцещук А. Д. Регулювання митної справи: підручник; за заг. ред. Войцещука А. Д. Хмельницький: Видавництво ІНТРАДА, 2007. 312 с.

6. Пашко П. В. Митна безпека (теорія методологія та практичні рекомендації). Монографія. Одеса: Пласке, 2009. 628 с.

7. Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику: наказ Державної митної служби України від 22.12.2010 № 1514 (із змінами). URL: http://zakon.nau.ua/ doc/?code=v1514342-10 (дата звернення: 12.03.2019).

8. Пісной П. Я. Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Дніпропетровськ, 23.11.2007.

9. Комаров О. В. Митний ризик як ключовий елемент механізму державного ризикменеджменту в митній галузі. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління», № 2 (5), 2011. С. 2010–2015. URL: http://hdl.handle.net/123456789/937 (дата звернення: 01.02.2019).

10. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 188 с.

11. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 408 с.

Кондратюк
Владислав Миколайович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Рябченко Олена Петрівна,
д.ю.н., професор кафедри адміністративного права та процесу та митної безпеки

МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ

Ситуація, що склалася в Україні, свідчить, що назріла необхідність у продовженні створенні дієвого механізму протидії відмиванню злочинних доходів на банківському ринку.

Проблемою є те, що в чинному законодавстві не існує поняття механізму протидії відмиванню злочинних доходів. В теорії це питання також залишилося мало дослідженим. Хоча об'єктивно механізм створено і він функціонує. Крім того, такі терміни як «механізм протидії відмиванню», «механізм протидії легалізації», «механізм боротьби з відмиванням доходів» часто використовуються українськими вченими.

Метою дослідження э встановлення суті та елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів.

Починаючи наш аналіз слід акцентувати увагу на тому, що сучасна юридична література розглядає термін «механізм» з позицій державного управління.

Здійснивши аналіз наукових праць на предмет дослідження суті та елементів механізму управління, приходимо до висновку, що переважна більшість авторів надає перевагу статичній характеристиці елементів цього визначення, при цьому особливу увагу приділяє тільки суб'єктам механізму управління, що призводить до відсутності дослідження механізму у комплексі елементів як цілісного явища. Наше розуміння механізму управління як способу взаємодії елементів управління і його функціонування, приводить до висновку, що нечітке теоретичне визначення елементів механізму управління ускладнює їх практичне застосування в різних сферах і функціях управління, в тому числі функції організації боротьби держави з відмиванням злочинних доходів.

Серед багатьох формулювань механізму управління ми підтримуємо визначення, яке належить Ю.А. Тихомирову: механізм соціального управління – це спосіб організації і функціонування управління, який має вираз у створенні управлінської системи. У широкому розумінні механізм управління – це процес узгодженого впливу суб'єктів управління на явища соціальної дійсності. Він служить динамічним проявом управління, яке без нього знаходиться у статиці [3, с. 45]. У зв'язку з тим, що діяльність держави, щодо організації упорядкування різних соціальних процесів у суспільстві є державним управлінням, то боротьба зі злочинністю є одним із напрямів такої діяльності. А протидія відмиванню злочинних доходів є одним із напрямів боротьби зі злочинністю і, відповідно, функцією державного управління, тому вважаємо за доцільне застосувати загальну модель механізму управління щодо механізму протидії відмиванню злочинних доходів. Особливості такої діяльності повинні відобразитися на елементах даного механізму.

Таким чином, механізм протидії відмиванню злочинних доходів необхідно визначити як законодавчо закріплену систему організації і функціонування в межах своїх повноважень, суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, їхню взаємодію між собою та з компетентними органами виконавчої влади. Під обґрунтованою метою у сфері протидії відмиванню злочинних доходів ми розуміємо недопущення використання та надання законного вигляду кримінальним доходам, особами, які їх безпосередньо здобули або діють від імені вказаних осіб.

На підставі твердження про те, що механізм є цілісною динамічною системою робимо висновок, що про наявність в останнього структурної побудови. На думку М.М. Голованова, В.Є. Перекислова та В.О. Фадєєва «противідмивочна» система включає: відповідне законодавство; механізми міжвідомчої взаємодії, тобто взаємодії державних органів, які здійснюють протидію легалізації злочинних доходів, при загальній координації уповноваженого органу; механізми міжнародного співробітництва [1, с. 173]. Така структура механізму не відповідає дійсності, тому що: елемент «відповідне законодавство» є невизначеним поняттям; взаємодія та міжнародне співробітництво, як взаємодія на рівні національних систем, є лише якісними ознаками організаційно-правового механізму, а не його структурними елементами.

На нашу думку до елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів, належать:

1) суб'єкти, які уповноважені протидіяти відмиванню злочинних доходів в усіх організаційно-правових формах;

2) правові норми, які встановлюють порядок функціонування та взаємодії елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів, повноваження суб'єктів, які уповноважені протидіяти відмиванню злочинних доходів, тобто забезпечують змістовність впливу і взаємозв'язки діяльності;

3) форми діяльності в сфері протидії відмиванню злочинних доходів;

4) методи протидії відмиванню злочинних доходів.

Отже, механізм протидії відмиванню злочинних доходів включає в себе декілька елементів, кожний з яких є складним самостійним утворенням. Так, наприклад, система суб'єктів, які уповноважені протидіяти відмиванню злочинних доходів є самостійним утворенням; повноваження суб'єктів, які визначені у нормативно-правовій базі, є обов'язковим елементом реалізації діяльності відповідних суб'єктів; методи є обов'язковою умовою практичного здійснення суб'єктами своїх повноважень. Проте сутність механізму полягає у розумінні того, що дає поєднання цих елементів у системному плані – при взаємодії.

Взаємодія елементів має вираз у тому, що механізм протидії відмиванню злочинних доходів, забезпечує їх органічний взаємозв'язок між собою, надає їм нові риси, забезпечує їх взаємний перехід і ту комбінацію, яка характеризує динаміку такого виду діяльності. Саме системний підхід дозволяє визначити як якості названих елементів окремо, так і їх об'єднання в єдине ціле – механізм протидії відмиванню злочинних доходів.

Найважливішою особливістю будь-якої цілісної системи є наявність в ній інтегративних якостей, які не замикаються лише в сумі якостей компонентів, що утворюють їх. Цілісна система – це визначений склад елементів, компонентів, частин. Для неї характерні сувора внутрішня організація, взаємозв'язок, взаємодія елементів, що її утворюють. Саме структура пов'язує в єдине ціле окремі елементи, надає їм спільність, викликає появу нових системних якостей.

Сформульовані позиції дозволяють охарактеризувати взаємодію між елементами механізму відмивання злочинних доходів. Самий

набір елементів визначається єдиним критерієм – організацією динамічного впливу. Саме їх сукупність, системний зв'язок між ними і забезпечує цілісність і цілеспрямованість впливу. І хоча кожний елемент окремо є самостійним явищем, – у механізмі протидії відмиванню злочинних доходів, він розглядається, виходячи із системності та взаємодії з іншими елементами. Таким чином досягається необхідна міра їх поєднання, яка дозволяє виявити їх якості в рамках цілого. Так, яскравими прикладами взаємодії між елементами механізму протидії відмиванню злочинних доходів є: по-перше, можливість різних правоохоронних та контролюючих органів спільно застосовувати певний метод контрольної діяльності; по-друге, закріплення у правових нормах не лише повноважень суб'єктів протидії відмиванню злочинних доходів, а й самих методів діяльності [2, с. 35-36].

Необхідно підкреслити рису єдності елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів, яка виключає нехтування будь-яким елементом, а також застосування механізму в скороченому вигляді. Саме єдність забезпечує комплексну дію всіх елементів. Так, неможливо уявити елемент суб'єкта без елемента правових норм, які визначають його компетенцію, або елемент виду без елементу методу, у зв'язку з тим, що певному виду повинні відповідати певні методи. Таким чином, всі елементи механізму протидії відмиванню злочинних доходів, знаходяться у стані єдності.

Досить суттєвою є й інша особливість – у механізмі протидії відмиванню злочинних доходів, кожний з елементів виявляє себе не в якості ізольованої ланки загального ланцюга контрольних дій, а передбачає наявність інших елементів. Наприклад, елемент методів протидії відмиванню злочинних доходів передбачає наявність певних суб'єктів, уповноважених протидіяти відмиванню злочинних доходів, які повинні їх застосовувати; кожний вид діяльності у сфері протидії відмиванню злочинних доходів передбачає наявність унормованої компетенції суб'єкту на право здійснення того чи іншого виду такої діяльності.

Взаємодія елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів збагачує кожний елемент, тому що його зміст розкривається лише у співвідношенні з іншими елементами.

Таким чином, визначення поняття та елементів механізму протидії відмиванню злочинних доходів, мають не лише доктринальне значення. Від розробки концепції механізму протидії відмиванню

злочинних доходів залежить і його вірне та ефективне практичне здійснення. І суспільство, і держава зацікавлені в налагодженому механізмі протидії відмиванню злочинних доходів, при якому капітали залишаються на території держави, а злочинці не можуть використати кримінальні доходи, підвищується авторитет правоохоронних органів, зростає соціальна довіра до держави серед населення і відбувається зростання національної економіки. Саме категорія механізму надає протидії відмиванню злочинних доходів динаміки, яка відображається у практичному здійсненні боротьби через реалізацію повноважень суб'єктами, застосування правових норм, які регулюють названу діяльність, застосування методів діяльності, реалізацію її видів.

Отже, сутність механізму полягає у поєднанні цих елементів у системному і цілісному плані. Визначальними ознаками механізму протидії відмиванню злочинних доходів є: 1) взаємодія елементів; 2) набір елементів визначається єдиним критерієм − організацією динамічної протидії; 3) елементи знаходяться у системному зв'язку; 4) єдність елементів; 5) кожний з елементів виявляє себе не в якості ізольованої ланки загального ланцюга дій, а передбачає наявність інших елементів; 6) зміст кожного елементу розкривається лише у співвідношенні з іншими елементами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голованов Н. М., Перекислов В. Е., Фадеев В. А. Теневая экономика и легализация преступных доходов. СПб.: Питер, 2003. 303 с.

2. Клименко А. О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2004. 220 с.

3. Тихомиров Ю. А. Механизм управления в развитом социальном обществе. М., 1978. 320 с.

Кушнір Олег Віталійович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Рябченко Олена Петрівна,
д.ю.н., професор кафедри
адміністративного права
та процесу та митної безпеки

МІСЦЕ ФУНКЦІЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ СЕРЕД ІНШИХ ФУНКЦІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

Актуальність теми. З часу створення незалежної суверенної України відбулись корінні економічні, соціальні і політичні перетворення, спрямовані на побудову соціальної, демократичної і правової держави. Разом з тим, перетворення в економічній сфері супроводжуються наростанням криміногенних процесів у сфері фінансово-господарських відносин. Одним із дієвих заходів запобігання цим негативним явищам є фінансовий моніторинг, здійснення якого дозволяє своєчасно виявити фінансові операції, спрямовані на легалізацію тіньових доходів, одержаних злочинним шляхом і, тим самим, сприяти виконанню міжнародних зобов'язань України, відповідно до Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (8 листопада 1990 року). Україна приєдналась до Конвенції у 1995 році, а у 1997 році вона була ратифікована із заявами і застереженнями.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблемі фінансово-моніторингової діяльності держави приділяли увагу такі науковці, як А. Клименко, Г. Остапович, О. Росоляк, С. Симов'ян, О. Степанюк, Л. Чуніхіна та ін. Теоретичні питання створення та функціонування системи фінансового моніторингу досліджували російські вчені – представники науки фінансового права - О.Горбунова та М.Хімічева. У наукових дослідженнях з адміністративного права уже висловлювалися певні погляди на моніторинг та його співвідношення з поняттями "контроль та "нагляд". Так, Ю.Тихомиров називає моніторинг елементом адміністративного нагляду, який, у свою чергу, є різновидом контролю [1, с. 433]. О.Андрійко розглядає моніторинг як різновид контролю, для якого характерно відстеження ситуації, відстеження впливу управлінських рішень з використанням методів

спостереження та аналізу [2, с. 433]. Водночас вона пропонує розглядати нагляд і моніторинг як певні форми контролю. Зі свого боку, певний внесок до розвитку теоретичних положень з контролю та нагляду зробили і представники науки фінансового права. Так, А.Клименко пропонує розглядати правові основи здійснення фінансового моніторингу як інститут фінансового права [3], а фінансовий моніторинг – як особливу форму фінансового контролю[4, с. 191]. О.Росоляк, у свою чергу, визначає фінансовий моніторинг як один із напрямів реалізації державної політики у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, спрямований на забезпечення прозорості, відкритості фінансових відносин у країні й є важливою та невід'ємною ланкою на шляху економічної інтеграції нашої держави у світову фінансову систему [5]. З усіх цих теоретичних визначень змісту моніторингу, фінансового моніторингу, можна виділити основні риси моніторингу: 1) є видом або формою контролю, 2) полягає у відстеженні впливу управлінських рішень, 3) здійснюється за допомогою методів спостереження та аналізу. Стосовно фінансового моніторингу, його ознаками теоретики називають: 1) правові основи є інститутом фінансового права, 2) є особливою формою фінансового контролю, 3) здійснюється уповноваженими органами в сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, 4) направлений на виявлення певних фінансових операцій.

Мета статті – визначити місце функції оцінки ризиків серед інших функцій підрозділів фінансової розвідки.

Викладення основного матеріалу. Повноваження у сфері здійснення фінансового моніторингу в Україні має широке коло державних органів, серед яких не тільки Державна служба фінансового моніторингу України, а й інші контролюючі та правоохоронні органи, які внаслідок реалізації владних функцій і повноважень, використовують дані звітності результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів різних форм власності і господарювання. Структура підрозділів фінансових розвідок в різних країнах може бути різною, проте в усіх без виключення випадках передбачається виконання трьох основних функцій: збору, аналізу та обміну інформації з метою боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Передача проаналізованої інформації може здійснюватись як в середині держави так і надаватись зовні.

Оскільки боротьба з відмиванням грошей здійснюється в міжнародному масштабі, необхідно, щоб підрозділи фінансових розвідок об'єднали свої зусилля та діяли спільно. Навіть при наявності добре опрацьованих та прописаних законів та інших нормативно-правових актів по боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, для забезпечення дієвої боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму необхідний ефективний механізм обміну інформацією в міжнародному масштабі.

Фінансові установи зобов'язані інформувати підрозділи фінансових розвідок про любі підозрілі операції та надавати іншу необхідну документацію.

Якщо фінансова установа підозрює або має достатні підстави підозрювати, що кошти є результатом кримінальної діяльності або пов'язані з фінансуванням тероризму, необхідно встановити вимогу, прямо у законодавстві або за допомогою підзаконного акту, стосовно негайного повідомлення про свої підозри до підрозділу фінансової розвідки (Рекомендація N R (2003) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо порядку надання інформації про розгляди у кримінальних справах через засоби масової інформації» від 10.07.2003).

Відповідно до Рекомендації REC (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам «Про роль служби публічного обвинувачення4 в системі кримінальної юстиції» серед ризикованих фінансових операцій, які можуть бути піддані фінансовому моніторингу, доцільно виділити такі як перевезення готівкових коштів через державний кордон; повідомлення банків та інших фінансових установ щодо проведених безготівкових операцій, які перевищують визначений національним законодавством поріг. Призначення підрозділу фінансової розвідки отримувачем необхідної фінансової інформації – є необхідною умовою для створення ефективної національної та міжнародної бази для боротьби з відмиванням грошей.

Використання підрозділу фінансової розвідки, як єдиного централізованого органу для збору інформації та отримання необхідної документації для її підтвердження, забезпечує надходження всієї інформації за єдиним каналом, що полегшує її обробку та аналіз. Централізація підвищує результативність збору інформації.

Підрозділ фінансової розвідки є не тільки базою даних для зберігання фінансової інформації. Підрозділ фінансової розвідки перш за

все повинен аналізувати отримувану інформацію та данні, оскільки достатня кількість повідомлень про підозрілі операції може відноситись до законних. Слід пам'ятати, що інформація про відкриття депозитного рахунку, зняття готівки, грошові переводи та інші фінансові операції може бути важливою частиною інформації, необхідної для виявлення та переслідування діяльності з відмивання грошей та фінансування тероризму.

Підрозділ фінансової розвідки може виявляти кримінальні фінансові операції тільки шляхом вивчення та аналізу отриманої інформації.

Виявлення дійсно підозрілих операцій серед тих, які є законними і звичайними, саме для цього необхідний аналіз інформації. Без цього навіть досконалі та прогресивні, сучасні системи збору інформації, та даних будуть неефективними.

Для виконання таких аналітичних функцій необхідно, щоб підрозділ фінансової розвідки мав повноваження, був забезпечений необхідними та досвідченими кадрами, необхідною матеріально-технічною базою.

Слід також пам'ятати, що підрозділи фінансової розвідки (в Україні – Державна служба фінансового моніторингу) створені як підрозділи адміністративного типу, функції яких не містять оперативно-розшукову, проте специфіка діяльності безпосередньо пов'язана із питаннями дотримання державної таємниці.

Слід також наголосити, що в межах аналізу інформації, Держфінмоніторинг виконує три спеціалізовані аналітичні функції: тактичну, оперативну та стратегічну.

Так, тактичний аналіз являє собою збір інформації, необхідної в межах доказів по кримінальним справам та надання необхідних даних та фактів щодо вчинених кримінальних злочинів. Тут найбільшу цінність складає інформація про підозрілі фінансові операції.

Тактичний аналіз передбачає собою порівняння даних отриманих від суб'єктів первинного фінансового моніторингу та інших даних, що отримані підрозділом фінансової розвідки. До таких даних належать прізвища, адреси, телефони.

Після отримання підозрілих операцій співробітники підрозділу фінансової розвідки проводять пошук додаткової інформації про суб'єкта, компанію, операції, які вони вчиняють. Основними джерелами додаткової інформації є: власні данні підрозділу фінансової розвідки; опубліковані данні; бази даних державних органів; додаткова

інформація отримана від суб'єктів первинного фінансового моніторингу та інших організацій; інформація інших підрозділів фінансових розвідок.

В оперативному аналізі тактична інформація використовується для формування різних гіпотез у відношенні до можливих дій підозрюваного.

Оперативний аналіз слугує для підтримки досудового слідства. В ході такого аналізу всі наявні в підрозділі фінансової розвідки джерела інформації використовуються для визначення типології дій, нових методів та зв'язків злочинців, і прогнозів їх дій. Однією з методик, що використовується в рамках оперативного аналізу, є складання оперативних профілів, що дозволяє аналітикам виявити ознаки приховування доходів. Такий профіль надає можливість отримати докази того, що злочинець не може надати легальне джерело доходів, яке б покривало різницю між доходами і витратами підозрюваного та простежити перехід майна від попередніх правопорушень.

Оперативний аналіз дозволяє перетворити отриману підрозділом фінансової розвідки інформацію в оперативні данні, які передаються до правоохоронних органів та прокуратури.

Стратегічний аналіз є джерелом знань, які необхідні в подальшій роботі підрозділу фінансової розвідки. Основна характеристика стратегічного аналізу полягає в тому, що він стосується нових течій і тенденцій у боротьбі з відмиванням грошей. Він дає можливість проаналізувати інформацію отриману від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, отриманої тактичної та оперативної інформації, а також тієї, що надійшла від правоохоронних органів. Він служить для втілення нових форм і методів у інформуванні Держфінмоніторингу, виявлення нових видів підозрілих фінансових операцій та вдосконалення законодавства у боротьбі з відмиванням грошей.

Розглядаючи далі функції підрозділів фінансової розвідки, необхідно відмітити і про наступні.

При наявності підозр у відмиванні грошей та фінансуванні тероризму, підрозділ фінансової розвідки повинен мати повноваження на обмін інформацією та іншими даними з іншими фінансовими розвідками зарубіжних країн з метою їх розслідування та вжиття заходів. Підрозділ фінансової розвідки повинен мати повноваження на співробітництво та координацію дій з іншими державними органами з метою подальшої передачі інформації компетентним органам. Не

залежно від того чи мають підрозділи фінансової розвідки повноваження здійснювати аналіз отриманої від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації та подальшої її передачі правоохоронним органам чи здійснюють його після того, як правоохоронні органи направлять відповідний запит, в любому випадку, підрозділ фінансової розвідки повинен здійснювати передачу якнайшвидше.

Оскільки діяльність з відмивання грошей та фінансування тероризму не має національних кордонів, тобто здійснюється в міжнародному масштабі, щоб ефективно боротись з цим видами злочинів підрозділи фінансових розвідок повинні мати можливість обміну даними.

На додаток до основних функціональних обов'язків підрозділам фінансових розвідок будь-якої правової форми може бути доручено виконання ряду інших функцій, серед яких необхідно виділити наступні: функція нагляду та регулювання, функція розслідування, правоохоронна функція, функція навчання.

Першою виділено функцію нагляду і регулювання. Підрозділу фінансової розвідки можуть надаватись повноваження на здійснення нагляду за банками, фінансовими установами, нефінансовими організаціями і професіями з метою контролю за виконанням ними вимог щодо ведення облікової документації та інформування. У таких випадках підрозділу фінансової розвідки також можуть бути надані повноваження юрисдикційного та правообмежуального характеру.

Державний орган повинен відповідати за питання контролю дотримання законності. У більшості країн ця відповідальність покладається на наглядовий орган кожного фінансового сектора, а також нефінансових організацій і професій. Проте, оскільки підрозділ фінансової розвідки є унікальним центром по збору фінансової розвідувальної інформації, а також здійснює аналіз цієї інформації, цей орган знаходиться у вигідному становищі для контролю дотримання зобов'язань по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.

У деяких країнах обов'язок по контролю за дотриманням законів по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму покладено на підрозділи фінансової розвідки. В інших країнах деякі підзвітні установи і особи не підлягають ніякому нагляду, окрім нагляду з боку підрозділів фінансової розвідки, внаслідок чого підрозділ фінансової розвідки стає найбільш відповідальним органом для вирішення питань про дотримання закону, що виникають в цьому контексті.

Підрозділ фінансової розвідки може отримати повноваження на видання нормативно-правових актів, необхідних для виконання законів про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму та документів, регулюючих діяльність фінансового сектора і інших підзвітних секторів. Проте при покладанні на підрозділ фінансової розвідки таких обов'язків необхідно враховувати питання про балансування потреб по боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму з іншими проблемами здійснення нагляду.

Стосовно функції розслідування, доцільно зазначити наступне. Деякі країни можуть покласти на свої підрозділи фінансової розвідки функції надання слідчої підтримки іншим правоохоронним органам у ході розслідувань у справах про відмивання грошей. У такому разі передбачається, що підрозділ фінансової розвідки обмінюватиметься інформацією з органами досудового слідства на їх вимогу. Такі повноваження також можуть передбачати реалізацію додаткових прав, наприклад, підрозділам фінансової розвідки, надані повноваження запросити додаткову інформацію від фінансових установ або навіть проводити самостійні розслідування з метою виявлення доходів, які підлягають заморожуванню, арешту або конфіскації.

До правоохоронної функції можна віднести сукупність заходів, пов'язаних із право обмеженнями. Країни можуть надати своїм підрозділам фінансової розвідки повноваження на вживання тимчасових заходів для забезпечення ефективних дій в тих випадках, коли потрібно діяти невідкладно. Оскільки підрозділи фінансової розвідки є найважливішим державним органом по виявленню підозрілих операцій, цілком логічним є надання підрозділам фінансової розвідки повноважень на вживання заходів по забезпеченню збереження майна, яке згодом може бути конфісковане. Такі заходи можуть включати тимчасове заморожування активів, а також інші заходи, що обмежують можливість законного розпорядження такими активами. Проте для застосування таких повноважень на вживання превентивних заходів необхідно, щоб підрозділ фінансової розвідки міг розслідувати та ідентифікувати майно, предмет конфіскації на підставі законів про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. При цьому необхідно звертати особливу увагу на те, щоб підрозділ фінансової розвідки мав достатні ресурси для виконання своїх основних функцій, тобто функцій отримання і аналізу повідомлень про підозрілі операції, а також здійснював

обмін інформацією з вітчизняними і міжнародними правоохоронними органами.

Такі право обмежувальні заходи застосовуються на чітко встановлений законодавством термін і не передбачає оцінних критеріїв щодо визначення необхідних строків. Також необхідно чітко розмежовувати зазначений вид повноважень з повноваженнями наданими іншим органам виконавчої влади.

Функція навчання реалізується через наявність спеціалізованої і багатофункціональної науково-технічної бази. Підрозділ фінансової розвідки можна оптимальним чином використовувати як урядовий орган, що консультує і навчає персонал фінансових установ відносно заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.

Висновки. Реалізація функції оцінки ризиків безпосередньо пов'язана із реалізацією інших функцій підрозділами фінансової розвідки. Зміст такої функції має суто превентивний характер, що визначає коло заходів і засобів, які мають використовуватись та реально використовуються в діяльності вказаних підрозділів. Підрозділи фінансової розвідки не наділені компетенцією здійснювати оперативно-розшукову діяльність, проте специфіка право реалізації та правовий статус таких підрозділів в Україні і світі свідчить про те, що діяльність вказаних підрозділів безпосередньо пов'язана із питаннями державної таємниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тихомиров Ю.А.. Административное право и процесс: полный курс. М.: Издательство г-на Тихомирова М.Ю., 2001. 652 с.

2. Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П., Кізіма Н. В., Коваленко В. Л. Виконавча влада і адміністративне право / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / В. Б. Авер'янов (ред.). К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. 668с.

3. Клименко А. Форма фінансового контролю: поняття і зміст. Право України. 2005. № 10. с. 44-46.

4. Пацурківський П. Проблеми теорії фінансового права. – Чернівці: Вид-во ЧДУ, 1998. – 275 с.

5. Росоляк О. Фінансовий моніторінг: історія розвитку та досвід запровадження в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 11. С.30-32.

Літинська Яна Валеріївна,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Рябченко Олена Петрівна,
д.ю.н., професор кафедри
адміністративного права
та процесу та митної безпеки

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Відповідно до статті 458 Митного кодексу України «порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений МКУ та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи, і за які МКУ передбачена адміністративна відповідальність» [1].

Адміністративна відповідальність за правопорушення, «передбачені Митним кодексом України (далі - МКУ) та Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП)» [2], настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності.

Вказане вище визначення з деяким особливостями майже повторює означення адміністративного правопорушення, яке наводиться у ст.9 КУпАП, де ототожнюється такі поняття як правопорушення та проступок. Хоча в теорії права під правопорушенням розуміється злочини та проступки, останні в свою чергу поділяються на адміністративні, дисциплінарні та цивільно-правові, тому у визначенні порушення митних правил доцільніше визначати що це адміністративний проступок, а не правопорушення.

Різноманітні аспекти теоретичних та практичних питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил досліджували вчені Дубініна А. А., Глушкова В.О., Бережнюк І. Г., Дзюбенко П. В.,

Власюк О.С, Мельник Т. М., Новікова К. І., Приймаченко Д.В., Ченцов В.В. та інші, котрі, зокрема, з'ясовували поняття, мету, принципи та природу порушення митних правил.

Для повної характеристика юридичного явища або поняття слід розглянути основні ознаки, які їх характеризують. Тому основними характеристиками порушень митних правил слід вважати наступні.

По-перше вони є різновидів адміністративного правопорушення у зв'язку з чим, вважається адміністративним проступком, який займає окреме місце у системі адміністративних правопорушень та має власний об'єкт посягань.

По-друге, вони можуть виступати лише діяннями, або інакше винною дією чи бездіяльністю.

По-третє, під протиправністю проступку слід розуміти заборону дій, яка передбачена законодавством. Інакше проступок направлений проти чинного законодавства.

По-четверте, винність проявляється в психічному ставленні суб'єкта до протиправного діяння і його негативним наслідкам та може бути умисною або з необережністю. Якщо в діянні відсутня вина, то воно не є правопорушенням.

По-п'яте, адміністративна караність, яка в даному випадку вказує на те, що дане протиправне, винне діяння визнається порушенням митних правил лише в тому випадку, якщо його вчинення тягне настання адміністративних санкції, яка прямо передбачена митним законодавством, що закріплено в ст. 468-485 МК України.

Слід також зазначити, що «адміністративна караність означає можливість накладення адміністративного стягнення, реально ж воно може і не застосовуватися, коли, наприклад, особа, яка вчинила порушення митних правил, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів справи на розгляд громадськості або в силу малозначимості справа припиняється та оголошується правопорушнику усне зауваження (ст.ст. 21, 22 КпАП України)»[3, с.36-37].

Характеризуючи поняття адміністративна відповідальність за порушення митних правил, слід зауважити, що воно вбачає винність двоякого роду.

По-перше, винна особа зобов'язана зробити аналіз свого неправомірного діяння у сфері відносин митної справи;

По-друге, особа зобов'язана понести відповідальність, а саме адміністративне стягнення.

Перше означає, що адміністративна відповідальність пов'язана з поверненням до минулого, з обов'язком відзвітуватися за минулу поведінку й пояснити митному органу причини невиконання норм митного законодавства. Друге означає, що за порушення митних правил особа зобов'язана понести передбачене законом покарання у вигляді адміністративного стягнення, тобто підлягає певним обмеженням у межах санкцій митного законодавства».

Усім відомо, що «підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є наявність у діянні особи складу правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона» [4].

Під поняттям об'єкта порушення митних правил розуміють суспільні відносини, які охороняються законом і яким у результаті посягання завдається чи може бути завдана шкода, тобто порядок переміщення предметів через митний кордон України. Залежно від ступеня узагальнення, рівня абстрактності необхідно розрізняти загальний, родовий, безпосередній об'єкти.

Об'єктивною стороною порушень митних правил є зовнішній прояв діяння, система передбачених нормою митного права ознак, які характеризують зовнішню охорону порушення митних правил. Об'єктивна сторона має ряд ознак які поділяють на головні та факультативні. До головних належить протиправне діяння двох видів — дія та бездіяльність.

Суб'єктом порушень митних правил виступають громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, які на момент вчинення правопорушень досягли 16 років, а також посадові особи підприємств.

Наступним елементом складу порушення митних правил є суб'єктивна сторона під даним поняттям розуміють психічне ставлення особи до вчиненого діяння. Суб'єктивна сторона включає вину, мотив, мету вчинення правопорушення.

Вітчизняні вчені Д.В. Приймаченко та В.В. Ченцов зазначають: «Серед передбачених законодавцем заходів адміністративно-примусового характеру (таких як митний контроль, адміністративне затримання, вилучення товарів і документів) тільки адміністративні стягнення виконують функцію покарання, і лише за фактом їх застосування настає адміністративна відповідальність» [5 с. 114].

Отже, можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності уповноважених державних органів (органів ДФС або суд)

на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, що встановленні митним законодавством України.

Крім того, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил забезпечує здійснення належної інформаційної діяльності суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства з метою регулювання суспільних відносинах у галузі державного управління.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил є складним явищем, яке в сучасних умовах наповнюється новим змістом, а відтак, як наукова категорія активно досліджується вченими юридичної науки і потребує постійного осмислення.

Аналіз наукових досліджень та юридичної літератури свідчить про багатозначність поняття «адміністративна відповідальність за порушення митних правил», що зумовлено різновидністю поглядів на такі явища як «система», «правове регулювання», «правовий вплив», «механізм правового регулювання» та потребує подальших наукових досліджень та юридичного закріплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI (з наступними змінами і доповненнями) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 (дата звернення: 10.10.2019).

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (з наступними змінами та доповненнями) URL: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.28.178&nobreak=1(дата звернення: 10.10.2019).

3. Ченцова В.В. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: Навчальний посібник/ За заг. ред.. — Дніпропетровськ: АМСУ, 2010.— с. 211 (дата звернення: 12.10.2019).

4. Битяк Ю.П., Зуй В.В., Комзюк А.Т. Переконання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: Конспекти лекцій.— Х.: Укр. юрид. академія, 1994.— 44с. (дата звернення: 12.10.2019).

5. Коваль Л.В. Адміністративне право: Курс лекцій для студентів юридичних вузів та факультетів.— К., 1998.— 208с. (дата звернення: 10.10.2019).

Охріменко Руслана Юріївна,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Коваль Микола Васильович,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМІНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОРУШЕННІ МИТНИХ ПРАВИЛ

***Анотація**. У статті розглянуто науковий доробок вітчизняних вчених, за підсумками чого, зроблено узагальнення їх міркувань щодо удосконалення взаємодії між суб'єктами забезпечення митної безпеки при порушенні митних правил, перспективних напрямів удосконалення правового механізму запобігання та протидії порушенням митних правил.*

***Ключові слова**: запобігання та протидія, порушення митних правил, механізм забезпечення митної безпеки, взаємодія.*

Постановка проблеми. У сучасній економіці України зберігається тенденція щодо зростання рівня порушення митних правил та ввезення контрабандних товарів, що створює реальну загрозу економічній безпеці держави. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення та вивезення таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності, тому що виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів. Суспільна небезпека полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремих товарів - спеціальний порядок переміщення їх через кордон. Одночасно за умов сучасної політичної ситуації в країні механізми централізованого управління втрачають можливості контролювати ці процеси, з цим пов'язана необхідність ужиття заходів щодо вдосконалення системи протидії митній злочинності в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу митної безпеки на економічну безпеку держави та проблеми взаємодії між суб'єктами забезпечення митної безпеки досліджували у своїх працях І. Бережнюк, А. Бидик, Н. Гавловська, М. Губа, Є. Додін, І. Квеліашвілі, О. Комаров, О. Мажула, К. Новікова, Н. Осадча, П. Пашко, М. Разумей, Є. Рудніченко, А. Стельмащук та ін.

Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу чинного законодавства й узагальнення практики його застосування визначити теоретичні засади та особливості правового механізму запобігання і протидії порушенням митних правил в Україні та на цій основі розробити пропозиції щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Необхідним є формування державної структури, що ефективно виконуватиме правоохоронну, правозахисну та аналітичну функції, спрямовані на вирішення завдання забезпечення фінансово-економічних інтересів держави в умовах стратегічних євроінтеграційних процесів. Тобто йдеться про необхідність інституційної реорганізації системи органів кримінальної юстиції та запровадження нових форм і методів їхньої діяльності щодо боротьби зі злочинами в сферах фінансової та господарської діяльності.

Наступним чинником є необхідність створення суб'єкта, наділеного необхідними державно-владними повноваженнями з метою оптимізації розподілу компетенції, усунення дублювання питань, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки держави. Слід зазначити, що коло таких питань є надзвичайно широким і до нього входять не тільки питання правоохоронної діяльності у фінансово-економічній сфері, але й проблеми організаційного характеру, проте вирішення проблеми оптимізації управлінських взаємозв'язків між уповноваженими суб'єктами у сфері забезпечення фінансової безпеки держави сприятиме досягненню стратегічного завдання зменшення тіньового сектору економіки, «блокування» процесів «тінізації». Одними із найбільш поширених у системі тіньових економічних відносин є порушення у сфері митно-тарифних та податкових відносин [1].

У загальному розумінні забезпечення фінансової безпеки - це правоохоронний стандарт, який потребує ретельного адаптування до реалій і можливостей конкретної країни.

Результати вивчення Європейського досвіду демонструють, що сьогодні у 13 країнах ЄС служби, що забезпечують фінансову безпеку,

входять до складу фіскальних органів, у 14 - до складу правоохоронних органів. У складі фіскальних органів, таких як податкова, митна служба, міністерство фінансів, орган з фінансової безпеки діє в Австрії, Великій Британії, Греції, Естонії, Ірландії, Іспанії, Кіпрі, Латвії, Нідерландах, Німеччині, Португалії, Польщі, Швеції[1].

У складі правоохоронних органів поліції, прокуратури або як окремий правоохоронний орган діє у таких країнах Євросоюзу, як Бельгія, Болгарія, Данія, Литва, Люксембург, Італія, Мальта, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія[1].

Існуюча в Україні модель, за якою компетенцією щодо забезпечення фінансової безпеки наділені органи державної податкової (фіскальної) служби, діє у таких країнах ЄС, як Австрія, Велика Британія, Греція, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Швейцарія, Швеція; інших країнах - Австралії, Індії, Канаді, Новій Зеландії, Південній Кореї, Південно-Африканській Республіці, США, Чилі [1].

В сучасних умовах інституційної реформи державних інститутів влади, проведення широкомасштабних заходів із дерегуляції економіки з метою зменшення тиску на бізнес та протидії реальній організованій економічній злочинності в Україні назріла нагальна потреба консолідації функцій з протидії злочинам у сфері публічних фінансів та створення єдиного органу із забезпечення фінансової безпеки на заміну існуючим суб'єктам протидії економічній злочинності, злочинності у фінансовій сфері. Вказане також зумовлене різким зростанням обсягів тіньової економіки, посиленням невдоволеності громадськості існуючою правоохоронною системою, фактичним дублюванням функцій і повноважень різними правоохоронними органами та здійснення ними одних і тих же заходів щодо суб'єкта господарювання [1].

Порушення митних правил і контрабанда завдають збитків економічним, податковим і громадським інтересам України та інших держав, тому дотримання законів і митних правил та боротьба із зазначеними правопорушеннями можуть більш успішно здійснюватися за умови взаємодії і співробітництва митних служб України та інших держав. Загальною правовою основою для цього є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства 1977 р. (Україна приєдналася до цієї конвенції у 2000 р.) [2, с. 116].

На базі даної Конвенції та відповідних рекомендацій Всесвітньої митної організації укладено міжурядові Угоди України з Польщею,

Фінляндією, усіма країнами Балтії, СНД ще на початку нашої державності, що свідчить про неймовірну значимість такого роду угод. Наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Естонської Республіки про співробітництво в боротьбі з порушеннями митного законодавства - ще від 6 липня 1993 р., Угода між Державним комітетом України і ДМК Азербайджанської Республіки про співробітництво в боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил - від 1 травня 1993 р., були підписані угоди з Митним комітетом Республіки Грузія, урядом Російської Федерації про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах тощо [2, с. 116].

Співпраця Державної митної служби України з митними службами іноземних держав відбувається в рамках багатосторонніх міжнародних митних угод, зокрема Конвенції про надання взаємної адміністративної допомоги у відверненні, розслідуванні та припиненні митних порушень, а також двосторонніх міжурядових угод про співробітництво в митних справах. На їх підставі забезпечується направлення та опрацювання запитів на отримання інформації, необхідної для проведення розслідувань.

Однак, за експертними оцінками, міжнародне співробітництво митних та правоохоронних органів на практиці виявляє себе досить слабко, оскільки інформація щодо боротьби зі злочинністю, як правило, приховується від представників правоохоронних структур іноземних держав. Проте слід пам'ятати, що інформація про культурну спадщину окремої країни - це частина інформації про світове культурне надбання. Ці відомості потрібно зробити загальнодоступними у рамках співробітництва правоохоронних органів різних країн, оскільки підвищення ефективності боротьби з незаконним вивезенням культурних цінностей прямо залежить від взаємного обміну інформацією щодо наявності торговельних об'єктів із їх продажу, власників предметів мистецтва та культури, каналів надходження антикваріату. Значна частина інформації передається з урахуванням взаємної довіри між керівниками правоохоронних структур суміжних країн. Однак організація боротьби з контрабандою не повинна ґрунтуватися тільки на добрих робочих контактах керівників відповідних органів. Має бути створена ефективно функціонуюча система обміну інформацією, яка дозволила б створити постійно діючі перешкоди для незаконної діяльності контрабандистів. Є пропозиція створити окрему інформаційно-пошукову систему, що дозволяє координувати дії правоохоронних

органів суміжних країн по розшуку й затримці злочинців. Доцільним є створення єдиної бази даних щодо КЦ, які було викрадені або затримано під час незаконного переміщенні через митні кордони. Наприклад, «…в Міністерстві внутрішніх справ Російської Федерації сформовано єдиний банк даних про викрадені КЦ, які можуть стати контрабандою…» [3, с. 164]. Можливою є організація під егідою ЮНЕСКО міжнародного обміну інформацією про кон'юнктуру та ціни, за якими відбувається продаж КЦ на аукціонах та в антикварних магазинах.

В контексті вищевикладеного необхідно зазначити, що взаємодія з митними службами іноземних країн є основою запобігання та протидії порушенням митних правил. Серед міжнародних організацій, з якими митні органи України здійснюють взаємодію щодо питань, пов'язаних із провадженням у справах про порушення митних правил та контрабанду (дізнання), необхідно виділити Інтерпол, з яким ДМСУ взаємодіє на основі розпорядження ДМСУ «Про порядок надання запитів в Національне центральне бюро Інтерполу в Україні» від 25 квітня 1994 р. № 60[4].

Основою міжнародного співробітництва в процесі запобігання та протидії порушенням митних правил є обмін інформацією щодо діяльності злочинних груп, які діють на території інших держав, діяльності працівників правоохоронних органів під прикриттям, фактів незаконного переміщення підакцизних товарів, особливостей здійснення транскордонного спостереження. Результати запобігання та протидії порушенням митних правил вказують на те, що, незважаючи на застосування комплексу заходів, які здійснюються органами державної влади, зокрема і органами ДФС, митні правопорушення, є одним із ключових факторів, які дестабілізують процес розвитку економіки держави, зокрема її стратегічних сфер, сприяють підвищенню рівня злочинності у сфері економіки, особливо у сфері оподаткування.

На нашу думку, одним із чинників, які призводять до таких наслідків, є недостатня взаємодія України з іншими державами у сфері боротьби з порушеннями митного законодавства. Зокрема, це відсутність належного механізму надання взаємної допомоги, сприяння у проведенні слідчо - оперативних дій, затримання та екстрадиції в Україну осіб для притягнення їх до кримінальної відповідальності. Найбільш це помітно при розслідуванні кримінальних правопорушень,

вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Висновки. Позитивний досвід функціонування митних органів в зарубіжних державах у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил свідчить про надзвичайну важливість всебічного запозичення досвіду взаємодії між державними інституціями як у внутрішньодержавній діяльності, так і зовнішній співпраці з аналогічними органами зарубіжних держав..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рябченко О.П., Мацюк В.Я., Соломенко Г.В. Актуальні питання створення в Україні органу із забезпечення фінансової безпеки держави // Правова просвіта: електронне наукове фахове видання з юридичних наук. 11.2017. URL: http://www.pravo.nayka.com.Ua/pdf/11_2017/3.pdf

2. Сидоренко В.В. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 3. С. 114-118.

3. Жук И.О. Контрабанда: проблемы выявления и раскрытия на современном этапе: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Н. Новгород, 2012. 238 с.

4. Розпорядження Державної митної служби України МСУ від 25 квітня 1994 р. № 60 «Про порядок надання запитів в Національне центральне бюро Інтерполу в Україні».

Починок Вікторія Юріївна,
студентка групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Параниця Сергій Павлович,
к.ю.н., доцент, заступник начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки

ЩОДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Прагнення нашої держави інтегруватися до митної спільноти європейського Союзу стає додатковим потужнім стимулом соціально-економічних перетворень, у реалізації яких важлива роль належить митним органам України. Митна справа є однією із важливих складників соціального та зовнішньоекономічного розвитку держави.

У сучасну цифрову еру, митниці практично всіх країн світу реалізують проекти, спрямовані на автоматизацію управлінських процесів та впровадження електронного документообігу. Автоматизація митних процедур та застосування сучасних інформаційних технологій на митниці дозволяє суттєво прискорити випуск товарів, спростити контроль під час митного оформлення, зменшити роль «людського фактору» та скоротити можливості для корупції.

Для компаній, що кожного дня взаємодіють з митницею, особливо важливим є отримання від держави якісної, повної та достовірної інформації з митних питань: роз'яснення, оголошення, рекомендації, консультації, інформація про тарифне та нетарифне регулювання тощо. Доступність такої інформації, насамперед, впливає на інвестиційну привабливість країни в цілому та є прямим зобов'язанням України відповідно до чинної угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі.

Незважаючи на значні зусилля щодо реформування служби цього не відбулося, тому деякі недобросовісні імпортери використовують схеми заниженої митної вартості та декларування недостовірних відомостей на кшталт кількісних та якісних характеристик товарів, що безпосередньо впливають на їх вартість, при ввезенні товарів на митну територію України.

У багатьох країнах світу набуває поширення технологія митного оформлення за принципом «віддаленого декларування», коли товари фактично перебувають в одному місці, а митне оформлення відбувається в іншому. Зокрема, у ЄС використовується «централізоване митне оформлення».

Ці системні кроки дозволять збудувати потужну митну адміністрацію. Якщо ми все зробимо правильно, то нечесна конкуренція і схеми на митниці припиняться, а в бюджет надійдуть суми, зіставні з траншем МВФ. Часу на експерименти вже нема [2].

Важливим показником розбудови митної справи в Україні є взаємодія між митними органами та платниками податків. Першим кроком в напрямку реалізації діалогу між митними органами та бізнесом стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння, у якому митні органи спільно з діловими колами узгодили основні напрямки вдосконалення митної справи.

Тісна співпраця між економічними операторами та митними органами є взаємовигідною та заохочується у багатьох країнах світу. Наприклад, у США вже 20 років митна адміністрація реалізує програму Account Management щодо співпраці з бізнесом. У рамках цієї програми, для підприємств, які мають суттєвий обсяг імпортних та експортних операцій, призначаються спеціальні контактні особи з числа співробітників СВР (National Account Manager) [2, с. 8].

Стан речей у митній справі України та сигнали від суспільства змушують уряд за урядом концентруватись на цьому напрямі і розробляти стратегічні документи з подолання кризи. Міжнародні партнери України також надають допомогу шляхом вивчення ситуації та представлення своїх експертних рекомендацій. За такої ситуації Американська торговельна палата в Україні, яка об'єднує понад 600 компаній та афілійованих сторін, не могла залишатись осторонь цього процесу. Палата не мала на меті дублювати роботу експертів з міжнародних місій, які надають експертну допомогу урядовим інституціям. Натомість, ми вирішили дізнатися, якою хотіли б бачити митницю в Україні представники мультинаціональних компаній, адже членами Американської торговельної палати в Україні є компанії, що мають досвід взаємодії з митними органами понад ста держав світу.

Автоматизація митних процедур також є надважливим аспектом реформування митної справи. Незважаючи на значні успіхи електронного декларування, воно все ще не є досконалим. Багато процесів

на митниці все ще здійснюються у паперовому вигляді, що не відповідає нинішньому рівню технологічного прогресу та кращим світовим практикам.

Так, наприклад, за даними Всесвітньої митної організації у Європейському регіоні загальний відсоток електронних митних декларацій перевищує 90%.

Пріоритетними напрямками автоматизації митних процедур на думку компаній-членів Палати з питань митної політики є:

1. Запровадження можливості автоматичної реєстрації митної декларації, завершення митного оформлення та випуску товарів у автоматичному режимі.

2. Можливість внесення декларантом змін до митних декларацій через механізм електронного декларування (а не шляхом заповнення митницею аркуша коригування, як це робиться зараз).

3. Отримання всіх видів документів митного характеру (наприклад, дозволи на переробку товарів) в електронному вигляді.

Не менш важливим фактором для вдосконалення митної системи України є автоматизація процедур митного оформлення товарів, тобто максимальне виключення «людського фактору» при здійсненні митних процедур (обліку, аналізу ризиків, відбору для пост-аудиту тощо), що має на меті значно зменшити корупційну складову в діяльності посадових осіб митниць [3].

Оновлення митної системи є комплексним та вкрай складним завданням, реалізація якого неможлива без системних законодавчих перетворень. Впровадження запропонованих ініціатив стане відображенням найкращого Європейського та світового досвіду в галузі митної справи та дозволить значною мірою інтегрувати положення Європейського права в національне законодавче поле.

Для того, щоб митні органи краще розуміли бізнес та постійно були на зв'язку, у структурі митних органів доцільно створити спеціальних посадових осіб, відповідальних за супровід зовнішньоекономічної діяльності великих імпортерів та експортерів. Прикладом простих, доступних та зрозумілих роз'яснень у сфері митної справи є інформація Митної та податкової адміністрації Великобританії на сайті gov.uk (процедура ввезення, процедура вивезення, визначення митної вартості, класифікація коду товару тощо).

Сьогоднішнє керівництво Державної митної служби України, зазначає, що основними напрямками реформування української

митниці є ряд комплексних завдань, зокрема, підвищення рівня довіри з боку бізнесу та впровадження громадського контролю за діяльністю митних органів.

Отже, на українській митниці, нині із автоматизацією та електронним декларуванням мають бути впроваджені пов'язані наступні процеси:

а) електронні перевірки шляхом аналізу витягів із облікових систем підприємства;

б) автоматичне визначення кількості та обсягу митних процедур за результатами аналізу ризиків

в) автоматичне завершення митного оформлення та випуск товарів;

г) отримання дозволів (наприклад, на переробку товарів) в електронному вигляді;

д) внесення змін до митних декларацій через електронне декларування.

Отже, для забезпечення митної політики, яка, у свою чергу, захищала б митні інтереси через надання взаємної адміністративної допомоги в митній сфері з метою протидії митним правопорушенням та їх запобіганню, необхідно створити якісне управління митницею у сфері забезпечення митних інтересів та безпеки для збільшення надходжень до бюджету [4, с. 144].

Очевидно, що митна реформа повинна бути комплексною, адже поодинокі удосконалення окремих елементів галузі навряд чи зможуть системно змінити поточний стан справ. Наприклад, запровадження інституту уповноважених економічних операторів нерозривно пов'язане зі створенням повноцінного митного пост-аудиту та безпаперового документообігу.

Підсумовуючи, варто зазначити, що у сучасних умовах європейської інтеграції України кардинально трансформуються вимоги до функціонування митних органів, що передбачає побудову логічної та якісної системи управління митницею, спрощення процедур митного оформлення та контролю на засадах застосування інформаційних технологій, забезпечення ефективної протидії контрабанді та порушенням митних правил на засадах розширення міжнародної співпраці, запровадження спільного контролю із суміжними країнами ЄС тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поединок с таможенными проблемами: четыре сокрушительных удара. Реформирование таможни требует системных шагов. Если мы все сделаем правильно, то нечестная конкуренция и схемы станут историей. URL: https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2019/08/9/650376/.

2. Керівні принципи для митної справи в Україні. URL: http://www.chamber.ua/Content/Documents/1140630383Guidelines_for_Customs_Policy_in_Ukraine_UA.pdf.

3. Напрями реформування української митниці. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjDxJ_uu8PkAhUCi8MKHas8DuMQFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fsfs.gov.ua%2Fdata%2Fmaterial%2F000%2F098%2F147044%2Fproekt.doc&usg=AOvVaw3IkxD2Sck3-W6uwrfXx-Kg

4. Параниця С. П., Починок В. Ю Митний інтерес як метод забезпечення митної політики держави. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 143-146.

Розмислов Єгор Геннадійович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Рябченко Олена Петрівна,
д.ю.н., професор кафедри адміністративного права та процесу та митної безпеки

РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВ ДЛЯ ВІДМИВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ ТА ЇХ ОЦІНКА

Актуальність теми. За даними Державної служби фінансового моніторингу, найвищий показник виявлених в різних секторах економіки злочинів, пов'язаних з відмивання злочинних доходів, – 35,8 % від загального обсягу – доводиться на кредитно-фінансовий сектор національної економіки. Зокрема, в 2018 році обсяг сумнівних операцій, проведених через українську банківську систему, склав 6 млрд. дол. США. Реальними цілями таких операцій є ухилення від сплати податків, оплата «сірого» імпорту, виведення за кордон коштів, накопичених в результаті злочинної діяльності. При цьому значна частина сумнівних операцій (близько 73 %) пов'язана з нелегальним відтоком капіталу українських резидентів за кордон. Слід зазначити, що темп зростання обсягів таких операцій значно випереджає темп зростання української економіки.

Однією з причин ситуації, що складається є незахищеність українських кредитних організацій від протиправного використання їхніх послуг з метою відмивання злочинних доходів. У разі виявлення сумнівних операцій клієнта, український банк може протидіяти його залученню до протиправної діяльності шляхом відмови клієнту в проведенні операції або виконанні договору банківського рахунку. Кредитна організація може використовувати такі інструменти в разі наявності обґрунтованих підозр в тому, що діяльність клієнта пов'язана з відмиванням злочинних доходів.

Актуальність теми дослідження обумовлена високою її практичною значущістю для забезпечення стабільного функціонування національної банківської системи, а також недостатнім теоретичним опрацюванням питань управління ризиками, що виникають в діяльності кредитних організацій в сфері протидії відмивання злочинних доходів.

Метою статті є аналіз та оцінка ризиків, що виникають в діяльності кредитних організацій в сфері протидії відмиванню злочинних доходів.

Виклад основного матеріалу. Національна система ПВД/ФТ є сукупністю державних органів, які контролюють проведення на території України операцій з грошовими коштами або іншим майном, та організацій, що здійснюють такі операції, відносин між зазначеними суб'єктами, а також процедур і заходів в рамках попередження, виявлення і припинення діянь, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. Основною метою функціонування системи ПВД/ФТ є захист прав та свобод людини і громадянина, забезпечення національної безпеки та охорони економічних інтересів України.

Формування національної системи ПВД/ФТ відбувалося в період, коли в рамках міжнародного механізму протидії легалізації злочинних доходів виник новий аспект – запобігання використанню таких доходів для фінансування тероризму. У зв'язку із зростанням кількості терористичних актів і тяжкості їх наслідків в грудні 1999 року була прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, а в 2001 році ФАТФ розробила «Спеціальні рекомендації по боротьбі з фінансуванням тероризму». Наступного року в Україні було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 р. № 249-IV [2], який став правою основою української національної системи ПВД/ФТ.

Виходячи з особливостей правового регулювання та вирішуваних завдань, в рамках даної системи виділяють дві підсистеми: правоохоронний блок та блок фінансового моніторингу. До першого блоку входять правоохоронні органи, що здійснюють виявлення, припинення та розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

Другий блок складається з установ, на які відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від

14.10.2014 р. № 1702-VII [3] (цей Закон замінив Закон № 249-IV) покладено обов'язок щодо здійснення фінансового моніторингу з метою ПВД/ФТ.

В рамках даного магістерського дослідження фінансовий моніторинг буде розглядатися як сукупність процедур збору, реєстрації, обробки й аналізу інформації про транзакції господарюючих суб'єктів з грошовими коштами та іншими активами з метою виявлення фінансових потоків, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

На державному рівні фінансовий моніторинг з метою ПВД/ФТ здійснюється національним органом фінансової розвідки – Державною службою фінансового моніторингу України (далі – уповноважений орган). На даний орган виконавчої влади покладено завдання щодо збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та ін.

Первинними суб'єктами, що здійснюють фінансовий моніторинг є банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи, що входять до переліку, визначеного ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII. Ці суб'єкти є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, оскільки їх основною функцією в рамках національної системи ПВД/ФТ є виявлення й подання до національного органу фінансової розвідки відомостей про підозрілі операції та угоди, що підлягають обов'язковому контролю.

Слід зазначити, що кредитні організації в рамках національної системи ПВД/ФТ відіграють особливу роль. Будучи суб'єктом первинного фінансового моніторингу, вони служать основним постачальником інформації до бази даних Державної служби фінансового моніторингу України – близько 85 % вхідних повідомлень припадає на українські банки, і обсяги такої інформації щорічно зростають.

Українським антилегалізаційним законодавством передбачено ряд додаткових вимог до кредитних організацій, які умовно можна розділити на наступні основні групи:

1) ідентифікація клієнтів, їх представників, вигодонабувачів та бенефіціарів власників;

2) призупинення окремих видів операцій з грошовими коштами та іншим майном, заморожування коштів і майна, відмова від укладення (виконання) договору банківського рахунку (вкладу) та виконання розпорядження клієнта про здійснення операції за наявності певних умов;

3) дотримання порядку звернення та зберігання інформації, отриманої в рамках реалізації антилегалізаційних процедур, а також забезпечення її конфіденційності;

4) організація системи внутрішнього контролю з метою ПВД/ФТ та ін.

Що стосується НБУ, то відповідно до українського антилегалізаційного законодавства на нього покладено обов'язки щодо здійснення нагляду за виконанням кредитними організаціями вимог антилегалізаційного законодавства, а також забезпечення процесу інформаційної взаємодії українських банків з Державною службою фінансового моніторингу України. Крім перерахованих функцій НБУ також здійснює нормативно-методологічну роботу в сфері протидії легалізації злочинних доходів, розробляючи й видаючи відповідні положення, інструкції, вказівки, листи, що регулюють діяльність кредитних організацій та роз'яснюють діючий порядок.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що українська банківська система є інтегрованою частиною національної системи ПВД/ФТ (рис. 1.1.).

Існують підстави вважати, що формування основ банківської протидії легалізації злочинних доходів відбувалося до створення національної системи ПВД/ФТ – в період становлення в Україні системи валютного контролю. Ліберальні підходи до валютного регулювання, закріплені в Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. № 15-93 [4], проявилися в радикальній відмові українського уряду від державної валютної монополії, спровокували різкий відтік національних активів з країни. Одним із заходів, спрямованих на запобігання витоку з України валютних цінностей за кордон, стало

створення системи банківського контролю за експортно-імпортними операціями резидентів, зміст якої полягав у контролі за відповідністю термінів та обсягів вартості товарів, переміщених за кордон, та здійснених платежів.

Рис. 1.1. Місце кредитних організацій в національній системі ПВД/ФТ

За минуле десятиліття на основі міжнародно-правової системи в Україні поступово була створена законодавча та інституційна база у сфері ПВД/ФТ, визначені механізми протидії легалізації доходів, отриманих злочинних шляхом. При цьому слід погодитися з позицією висловленою в науковій літературі, що сформована на сьогодні система «не повною мірою забезпечує контроль над ризиками, які виникають у банків внаслідок залучення їх до процесів відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом» [1, с. 264].

Станом на поточний момент частка залучення українського банківського сектора до злочинів, пов'язаних із легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, є досить високою. За даними правоохоронних органів, найбільш криміногенною з позиції легалізації

злочинних доходів продовжує залишатися ситуація в кредитно-фінансовій сфері, на яку припадає 35,8 % від загального обсягу виявлених у різних секторах економіки злочинів. Аналіз даних правоохоронних органів та Державної служби фінансового моніторингу України свідчить, що частка залученості фінансово-кредитних установ до злочинів, пов'язаних із легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, протягом останніх років має загальну тенденцію до зростання.

За даними досліджень міжнародної організації Global Financial Integrity частка незаконно виведених коштів за межі України в загальному обсязі відтоку капіталу за період з 1994 по 2018 рік склала 26 % [5]. При цьому темпи зростання обсягів сумнівних операцій, пов'язаних з виведенням коштів за кордон, значно випереджають темпи зростання української економіки. За період з 2000 по 2018 рр. середній темп зростання обсягів таких операцій більш ніж у 8 разів перевищив середній темп зростання ВВП України. На нашу думку, однією з причин такої ситуації є те, що держава взяла на себе, в основному, функції кримінально-правового та адміністративного припинення кримінальних посягань у банківській сфері, тоді як основну роботу з організації системи виявлення й попередження такого роду кримінальних посягань законодавець поклав, в основному, на самі банки.

Зазначені вище факти свідчать про те, що діяльність українських кредитних організацій наражається на високий ризик залучення у схеми, спрямовані на легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом (далі – ризик легалізації), а існуюча система протидії такого роду посяганням на українські банки потребує вдосконалення. Слід акцентувати увагу на тому, що в останні роки були істотно посилені заходи адміністративного впливу щодо кредитних організацій за неналежне виконання вимог антилегалізаційного законодавства. До відповідальності можуть бути притягнуті як банки, так і їх посадові особи, в результаті дії (бездіяльності) яких було допущено порушення у сфері ПВД/ФТ. Проте, результати моніторингу сайту НБУ показують, що кредитні організації та їх посадові особи, у більшості випадків, притягуються до відповідальності внаслідок порушень так званого «технічного характеру», які пов'язані з наявністю окремих недоліків у реалізації внутрішніх протилегалізаційних процедур, а не з проведенням банками підозрілих операцій.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що, з одного боку, кредитні організації як суб'єкти національної системи ПВД/ФТ наражаються на ризик застосування санкцій різного ступеня тяжкості внаслідок неналежного виконання вимог антилегалізаційного законодавства. З іншого боку, діяльність українських банків як елементів кредитно-фінансової сфери пов'язана з високим ризиком легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Реалізація зазначених ризиків, у свою чергу, може привести до втрати банком, несвідомо залученим у підозрілі схеми, ділової репутації, відтоку клієнтів та інших наслідків, аж до відкликання ліцензії.

Таким чином, наявність наукових знань про природу зазначених ризиків, формування методів управління ними є необхідними умовами забезпечення стабільного функціонування національної банківської системи. В рамках завдань, поставлених перед даним магістерським дослідженням, розглянемо сутність і фактори ризиків кредитних організацій у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Патюта І. М. Сучасні схеми і підходи до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом у банківському секторі України. Актуальні проблеми економіки, 2012. № 6. С. 262 – 269.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003. № 1. ст. 2

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII. Відомості Верховної Ради України, 2014. № 50-51. ст. 2057

4. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93 (дата звернення: 16.04.2019)

5. Global Financial Integrity. URL: https://gfintegrity.org/ (дата звернення: 16.04.2019)

Светов Владислав Сергійович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Коваль Микола Васильович,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

МИТНИЙ РЕЖИМ ТИМЧАСОВОГО ВВЕЗЕННЯ (ВИВЕЗЕННЯ) ТОВАРІВ

Анотація. *У даній статті автором розглянуто питання, щодо поняття та сутності митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України. Зроблено узагальнення міркувань відносно удосконалення митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України, а також розглянуто питання забезпечення митної безпеки при застосуванні митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України.*

Ключові слова: *митний кордон України, митний режим, тимчасове ввезення та вивезення товарів, забезпечення митної безпеки.*

Постановка проблеми. Митний режим тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України у діяльності митних органів відіграє значну роль. У сучасній економіці нашої держави зберігається тенденція щодо зростання кількості порушення митних правил при застосуванні митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення на територію держави та вивезення з її території таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності тощо. Це зумовлено виникнення високоорганізованих транснаціональних ринки, які пов'язані з контрабандою цих товарів. Суспільна небезпека полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремих товарів - спеціальний порядок переміщення їх через кордон. Одночасно за умов сучасної політичної ситуації в країні механізми

централізованого управління втрачають можливості контролювати ці процеси, з цим пов'язана необхідність ужиття заходів щодо вдосконалення системи протидії порушенням митних правил задля забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу митної безпеки на економічну безпеку держави та проблеми реалізації застосування митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України в тій чи іній міри досліджували у своїх працях І. Бережнюк, А. Бидик, А. Войцещук, Н. Гавловська, М. Губа, Є. Додін, І. Квеліашвілі, с. Ківалов, О. Комаров, О. Лагода, С. Левченко, Т. Мельник, О. Мажула, К. Новікова, Н. Осадча, П. Пашко, М. Разумей, Є. Рудніченко, А. Стельмащук та ін.

Мета статті полягає в тому щоб на основі аналізу чинного законодавства й узагальнення практики його застосування визначити теоретичні засади та особливості впровадження у діяльність митних органів митного режиму тимчасового ввезення та вивезення товарів через митний кордон України з метою запобігання і протидії порушенням митних правил при здійсненні даного напрямку діяльності митних органів та на цій основі розробити пропозиції щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі провідною тенденцією стає не лише збільшення обсягів міжнародної торгівлі, але поява нових форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності, які в результаті ускладнюють проведення процедури митного регулювання. З метою ефективної реалізації зовнішньоекономічної політики, важливо застосовувати інструменти митної політики, які мають стати гарантом економічної безпеки держави. Саме через те митне законодавство України, передбачає використання митних режимів з метою різнобічного підходу до переміщення товарів через митний кордон України.

Окрім прямих експортних та імпортних операцій зовнішньоекономічна діяльність передбачає операції з тимчасового ввезення та вивезення за межі митної території України товарів [1].

Під тимчасовим ввезенням (вивезенням) розуміють митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін,

крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування.

Під природним зношенням розуміють фізичне старіння, зношення основних засобів – об'єктів тимчасового ввезення (вивезення) в процесі їх використання за призначенням. Фізичне зношення характеризується зношенням матеріалів, з яких створенні основні засоби – об'єкти тимчасового ввезення [1].

У митний режим тимчасового ввезення (вивезення) розміщуються переважно товари, які переміщуються через митний кордон України по некомерційним операціям.

Всі товари, які можна заявляти в даний режим, діляться, у відповідності до МКУ, на дві групи:

а) товари, які внаслідок знаходження в цьому режимі залишаються в незмінному стані, окрім природного зносу;

б) товари, які ввозяться до України в цілях ремонту [2].

Не підлягають розміщенню у митний режим тимчасового ввезення (вивезення) товари, якщо:

— немає можливості їх ідентифікувати;

— відсутні гарантії їхнього повернення;

— ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України та транзит територією України цих товарів заборонено законами України. При митному оформленні товарів, що тимчасово ввозяться на митну територію України (тимчасово вивозяться за межі митної території України), митний орган вживає заходів, що дозволяють ідентифікувати такі товари при їх зворотному вивезенні (ввезенні) [2].

Застосування митного режиму «Тимчасове ввезення (вивезення)» має цілий ряд переваг, у порівнянні з іншими митними режимами, особливо це стосується операцій не з товаром, а з майном. При цьому під майном вважаються будь-які переміщуванні предмети, які належать суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності і не призначені для купівлі-продажу або обміну.

Так застосування даного митного режиму може значно мінімізувати втрати з отримання підприємствами необхідного обладнання. Це не тільки економія коштів за рахунок мінімізації митних платежів, а й ефективне використання фінансових ресурсів за рахунок відстрочки платежів з отриманого і, головне, функціонуючого обладнання.

Використання митного режиму «Тимчасове ввезення (вивезення)» має переваги не тільки для конкретних суб'єктів господарювання, але й для держави в цілому. Досвід багатьох країн свідчить, що оптимальна організація та регулювання режиму тимчасового ввезення товарів та предметів може стати досить суттєвим каналом поповнення доходної частини Державного бюджету [3].

Ідентифікація товарів, що тимчасово ввозяться(вивозяться), забезпечується відповідно до статті 64МКУ шляхом накладення митних забезпечень: одноразових номерних запірно-пломбувальних пристроїв, печаток, голографічних міток, нанесення цифрового, літерного чи іншого маркування, ідентифікаційних знаків, проставляння штампів, взяття проб і зразків, виготовлення фотографій, ілюстрацій, складання опису товарів, креслень, масштабних зображень, планів (графіків) використання матеріалів, призначених для будівництва та ремонту морських, річкових, повітряних суден тощо. Засоби ідентифікації обираються з урахуванням індивідуальних характеристик та особливостей товарів і повинні бути достатніми для їх ідентифікації. Забезпечення ідентифікації товарів шляхом зазначення у митній декларації їх наявних ідентифікаційних ознак є обов'язковим, крім випадків переміщення тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак. У разі неможливості забезпечення надійної ідентифікації товарів (крім випадків переміщення тари, піддонів та інших подібних товарів, що не мають індивідуальних ідентифікаційних ознак) митним органом надається відмова в митному оформленні товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення) на підставі частини другої статті 207 МКУ [4].

Правове регулювання відносин, що виникають при застосуванні режиму тимчасового ввезення в Україні здійснюється на підставі таких міжнародно-правових актів:1) Конвенція Кіото (Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (зі змінами, внесеними протоколом від 26 червня 1999 р.); 2) Стамбульська конвенція (Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня1990 р.). Україна приєдналася до Стамбульської конвенції та всіх її додатків згідно ЗУ № 1661-IV від 24.03.2004 р. Конвенція набрала чинності для України 22 вересня 2004 р. згідно Листа МЗС України № 72/13–612/1–3228 від 20.07.2004 р. Метою приєднання до Стамбульської конвенції було створення сприятливих умов для тимчасового безмитного ввезення товарів шляхом усунення перешкод, що виникають:

— при оформленні митної декларації за встановленою в кожній країні формою під час тимчасового ввезення товарів у цю країну;

— при забезпеченні сплати митних податків і зборів у разі не вивезення товарів в обумовлений термін, що сприятиме розвиткові міжнародної торгівлі.

Таким чином, після того як Стамбульська конвенція вступила в дію для України правове регулювання тимчасового ввезення (вивезення) товарів (у тому числі транспортних засобів) здійснюється на підставі як норм національного законодавства України, так і норм міжнародного права, а саме положень Стамбульської конвенції та Конвенції Кіото [4]

Забороняється проводити митне оформлення товарів відповідно до митного режиму тимчасового ввезення в випадках:

— заборони на ввезення відповідно до законодавства;

— увезення товарів, що не використовуватимуться за своїм призначенням у господарській, науковій, гуманітарній та інших видах діяльності суб'єкта;

— увезення товарів незібраними (комплектний об'єкт);

— увезення товарів, що для здійснення сертифікації потребують виконання монтажних робіт;

— увезення товарів за договорами купівлі-продажу, консигнації, маркетингу, про спільну діяльність та іншими договорами, якщо умовами договорів передбачено проведення розрахунків за ці товари суб'єктами підприємницької діяльності України з нерезидентами [4].

Найбільш поширеним майном тимчасового ввезення (вивезення) є:

- автотранспорт, що переміщується через митний кордон;
- предмети, які ввозяться (вивозяться) з метою проведення виставок;
- гуманітарна та технічна допомога.

Висновок. З урахуванням змін, внесених Законом України від 08.11.2018 №2612-VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України» до статті 380 Митного кодексу України, тимчасове ввезення громадянами-нерезидентами на митну територію України транспортних засобів особистого користування дозволяється на строк до одного року. Обов'язковою умовою допуску зазначених транспортних засобів до тимчасового ввезення на митну територію України є реєстрація цих транспортних засобів в

уповноважених органах іноземних держав, що підтверджується відповідним документом. Транспортні засоби особистого користування, що тимчасово ввозяться на митну територію України громадянами-нерезидентами, не підлягають письмовому декларуванню та звільняються від проведення заходів офіційного контролю, а також від подання документів та/або відомостей, що підтверджують дотримання встановлених заборон та/або обмежень щодо переміщення транспортних засобів особистого користування через митний кордон України. Пропуск таких транспортних засобів через митний кордон України здійснюється без застосування до них заходів гарантування, передбачених розділом X Митного Кодексу. Пальне, що міститься у звичайних (встановлених заводом-виробником) баках зазначених транспортних засобів, не підлягає письмовому декларуванню та не є об'єктом оподаткування митними платежами [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Т. М. Проблемні питання застосування різних митних режимів у ЗЕД України [Текст] / Мельник Т. М., Гайшунов М. В. // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 10 (65). — С. 157–162.

2. Митна справа: У 3-х томах, Т.2 Навч. посібник: Курс лекцій [Текст] / А. Войцещука. — К. : Знання, 2006. — 464 с.22.

3. Науменко В. П. Применение таможенных режимов в Украине: теорія, практика, рекомендации: Практ. пособие.[Текст] / В. П. Науменко. — К. : Знання, 2005. — 430 с.

4. Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко Митний режим тимчасового ввезення (вивезення): алгоритм реалізації та напрями вдосконалення. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45501/22-Osadcha.pdf?sequence=1

5. Особливості тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://uk.mfa.gov.ua/ua/press-center/notices/9351-osoblivosti-timchasovogo-vvezennya-gromadyanami-transportnih-zasobiv-osobistogo-koristuvannya-ta-transportnih-zasobiv-komercijnogo-priznachennya-na-mitnu-teritoriju-ukrajini

Теляков Ігор Олександрович,
студент групи ПММБз-18-1
Науковий керівник:
Ярош Анна Олександрівна,
к.ю.н., доцент кафедри
адміністративного права
і процесу та митної безпеки

ЩОДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано та узагальнено методи протидії контрабанді в Україні та окремих країнах світу. Виокремлено певні тенденції, які можна використати в Україні. Запропоновано подальші дослідження спрямувати на нормативно-правове забезпечення позитивних практик зарубіжного досвіду у сфері протидії контрабанді.

Ключові слова: *контрабанда, митна служба, митна вартість, система управління ризиками, протидія.*

В статье проанализированы и обобщены методы противодействия контрабанде в Украине и отдельных странах мира. Выделены определенные тенденции, которые можно использовать в Украине. Предложено дальнейшие исследования направить на нормативно-правовое обеспечение положительных практик зарубежного опыта в сфере противодействия контрабанде.

Ключевые слова: *контрабанда, таможенная служба, таможенная стоимость, система управления рисками, противодействие.*

The article analyzes and summarizes methods of counteracting smuggling in Ukraine and in some countries of the world. There are certain trends that can be applied in Ukraine. It is suggested that further research should be directed to normative legal support of positive practices of foreign experience in the field of counteraction to smuggling.

Keywords: *smuggling, customs service, customs value, risk management system, counteraction.*

Метою статті є аналіз та узагальнення методів протидії контрабанді в Україні.

Постановка проблеми. «Порушення у сфері митних відносин є одним із найбільш поширених у системі тіньових економічних відносин. Проведенні дослідження показали, що тінізація ринку імпортних товарів не тільки перевищила критичну межу, але й стала тією домінантою, яка фактично руйнує систему ринку як конкурентного середовища. З окремих видів товарів, які в даний час реалізуються на ринку України близько 40% товарів з'явились на ринку через тіньовий сектор економіки».

Враховуючи стрімке направлення України до стандартів Європейського Союзу, питання детінізації економіки, в тому числі і боротьби з контрабандою на українських митницях постає досить гостро.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність контрабанди та шляхи боротьби з цим явищем досліджуються доволі активно у наукових роботах таких вчених, як: Х. М. Бабаєв, О. Ф. Бантишев, Л. В. Багрій-Шахматов, О. І. Бойко, Б. В. Волженкін, В. М. Володько, Є. П. Гайворонський, О. П. Горох, Н. О. Гуторова, М. Г. Кадніков, І.Д. Козочкін, В. М. Колдаєв, М. А. Кочубей, О. О. Кравченко, В.І. Курляндський, П. С. Матишевський, П. П. Михайленко, А.А. Музика та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання щодо методів боротьби з контрабандою в Україні нерозривно пов'язане з переліком і змістом форм цієї діяльності. Методи боротьби з контрабандою – це певні способи діяльності відповідно до її форм.

Методи боротьби з контрабандою прописані й регламентовані в чинних законах і підзаконних нормативних актах.

«Серед сучасних методів боротьби з контрабандою слід розглянути наступні:

- вивчення й аналіз стану оперативної обстановки, а також повідомлень про контрабанду, аналіз ризиків;
- спеціальні заходи і спеціальні митні операції;
- контрольована поставка наркотичних засобів і прекурсорів та переміщення товарів під негласним контролем» [1].

Активна, цілеспрямована й ефективна діяльність уповноважених державних органів у сфері боротьби з контрабандою повинна базуватись на глибокому та всебічному вивчені, аналізі й оцінці найрізноманітніших питань і факторів, що стосуються вирішення відповідних службових завдань.

Аналітична робота передбачає широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів, спрямованих на збирання, систематизацію й обробку необхідної інформації, вивчення та оцінку стану злочинності в митній сфері, а також результатів діяльності органів, уповноважених на боротьбу з контрабандою.

«Успішне виконання аналітичної функції в процесі реалізації заходів боротьби з контрабандою дозволяє своєчасно віднаходити суперечності, правильно їх оцінювати, знаходити відповіді на проблемні питання, ставити необхідні цілі й завдання, вибирати найдоцільніші шляхи й засоби для їх виконання» [1].

Усі серйозні управлінські рішення у сфері боротьби з контрабандою повинні базуватись на результатах відповідної аналітичної роботи, яка є найважливішою умовою забезпечення наукової обґрунтованості управління правоохоронною діяльністю в цілому.

«Основний зміст аналітичної роботи у сфері боротьби з контрабандою – вивчення й оцінка оперативної обстановки. У теорії розрізняють декілька видів аналізу оперативної обстановки:

- поточний;
- за звітний й продовжуваний період;
- позачерговий;
- проблемний».

«Дані види аналізу можна назвати загальними або комплексними, маючи на увазі, що незважаючи на їхні відмінності за метою, часом і завданнями, всі вони охоплюють вивчення стану справ у цілому» [2].

На відміну від комплексного, самостійний вид аналізу становить вивчення окремих, конкретних проблем організації боротьби з контрабандою. Його називають проблемним. Потреба в ньому може виникнути у процесі комплексного аналізу оперативної обстановки при виявленні окремих проблем і питань, які слід вивчити поглиблено, за результатами даного виду аналітичної роботи готуються проблемні інформації та подання, можуть розроблятись спеціальні плани, прийматися інші управлінські рішення у сфері боротьби з контрабандою.

«На основі результатів вивчення, аналізу й оцінки оперативної обстановки керівники митних органів мають можливість прийняти обґрунтовані та зважені управлінські рішення:

- про внесення змін у розстановку сил та засобів;
- про зміцнення відстаючих ділянок та слабких ланок;

- про посилення взаємодії з іншими правоохоронними органами та громадськістю;
- про активізацію роботи з виявлення та припинення контрабанди з боку окремих працівників та митного органу в цілому».

«Одним з перспективних сучасних різновидів аналітичної роботи у сфері боротьби з контрабандою є система управління ризиками, поняття, цілі та процедури якої визначені у Митному кодексі України».

«Управління ризиками – це робота митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів. Під ризиком розуміється ймовірність недотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи» [4, с. 92].

«Митні органи застосовують систему управління ризиками для визначення товарів, транспортних засобів, документів, осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовуються до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю» [5].

«Цілями застосування системи управління ризиками є:

1) запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань державної митної справи;

2) забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органів ресурсів та зосередження їх уваги на окремих згрупованих об’єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупність, а також у підвищенні ефективності митного контролю;

3) забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров’я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів;

4) прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України» [5].

Також слід зауважити, що предметом переміщення товарів через кордон поза митним контролем найчастіше є високо оподатковувані товари: цигарки, алкогольні напої, радіоелектронна техніка або товари, перевищення яких через кордон є обмеженим або забороненим – зброя, наркотики.

«Відповідно до законів України митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних

речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованої поставки зазначених речовин».

«Поняття «контрольована поставка» вперше було визначено Конвенцією Організацією Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 року» [6].

«Останнім часом важливу роль відіграє міжнародне співробітництво в боротьбі з митними правопорушеннями, зокрема підвищилась роль двосторонніх або багатосторонніх угод та договорів, в яких конкретизуються форми та методи такого співробітництва. Важливою правовою підставою спільної протидії контрабанді держав за участі України є двосторонні угоди про взаємодопомогу в митних справах. Україна або в особі КМУ або ДМСУ бере участь у цих угодах. Наприклад, Угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про взаємодопомогу в митних справах, в якій зазначається, що оскільки порушення митного законодавства завдають шкоди економічним, фінансовим, соціальним, культурним і торгівельним інтересам України і Румунії, тому сторони визнали на необхідне визначити основні напрямки цієї взаємодопомоги» [3].

«Розвиваючи їх, центральні органи виконавчої влади, на які покладені повноваження щодо здійснення митного та прикордонного контролю, уклали з відповідними органами Румунії угоди, що передбачили конкретні організаційні та технологічні операції по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил митній службі України надано право розробляти плани спільних дій з митниками суміжних країн для протидії порушенням митних правил. Так, з 2007 року діє спільна програма HUREMAS про спільне патрулювання і спільний митний контроль з польськими митниками, відповідно до якої, наприклад, у пункті пропуску Рава-Руська у вівторок патрулюється польська частина цього пункту пропуску, а у четвер – українська» [3].

Висновки. Підводячи підсумки слід зауважити, що з метою підвищення ефективності протидії контрабанді в Україні, доцільно проводити політичні та економічні заходи. Важливою частиною таких заходів має бути вдосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності митних органів та розширення їх прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методи боротьби з контрабандою. URL: https://studopedia.com.ua/1_406784_metodi-borotbi-z-kontrabandoyu.html.

2. Коментар до ст.. 201 КК України. Контрабанда. URL: http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/198.php.

3. Білич Н. Порушення митних правил та контрабанда: суть та методи протидії. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23531/1/197.pdf.

4. Зарубежный опыт таможенного администрирования / [под общ. ред. В.В. Макрусева]. М.: РИО Рос.Тамож.Акад., 2017. 130 с.

5. Застосування автоматизованої системи аналізу та управління ризиками, основною метою якої є забезпечення вибірковості митного контролю. URL: http://kyivobl.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/367491.html.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096.

Остапченко Наталія Віталіївна,
Салахова Діна Фархатівна,
студентки групи МПАз-18-1
ННІ фінансів, банківської справи
Науковий керівник:
Родченко Ігор Юрійович,
к.н.держ.упр., доцент кафедри менеджменту

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Актуальність тематики дослідження. В умовах нестабільності національної економіки виникає потреба в забезпеченні ефективної економічної безпеки держави в цілому та кожної з її адміністративно-територіальних одиниць зокрема. Вирішенням цього завдання займаються найвищі рівні управління використовуючи при цьому весь спектр загальних та спеціальних засобів. При цьому, незаперечним є той факт, що економічна безпека країни забезпечується в тому числі і за рахунок дієвої системи державного фінансового контролю яка є основою виконання бюджетів різних рівнів. Саме тому одним із дієвих та результативних способів формування стабільного економічного середовища в країні є проведення державного фінансового контролю, який призначений не тільки для констатації фактів порушення та зловживання, але і для їх своєчасного попередження.

Ступінь наукового вивчення проблематики дослідження. Дослідженню особливостей становлення державного фінансового контролю в Україні та розкриттю його внутрішнього змісту присвятили свої наукові праці такі вчені як: В. Бабенко, І. Басанцов, І. Бєлобжецький, Ф. Бутинець, Н. Бурківська, О. Бандурка, Л. Воронова, Л. Дікань, Т. Жураковський де Саса, Є. Калюга, М. Кучеряввенко, І. Литвинчук, Т. Микитенко, В. Онищенко, В. Піхоцький, А. Поддєрьогін, В. Плескач, Н. Рубан, С. Шохін та інші. Ними було вивчено внутрішню суть системи державного фінансового контролю з позицій як економічної, так і юридичної науки та визначено головні її

особливості й проблемні аспекти. Результати проведених ними досліджень є теоретично значущими та практично цінними. Проте держава в сучасних умовах динамічного поступу економіки країни потребує більш ефективного державного фінансового контролю, а це вимагає подальших наукових досліджень функціонування його системи основою яких є вивчення історичної ретроспективи її становлення.

Мета дослідження. Метою написання даної статті є дослідження ролі державного фінансового контролю за місцевими фінансами в Україні, розкриття його ключових особливостей та визначення ролі у забезпеченні економічної безпеки об'єднаних територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до «Лімської декларації керівних принципів контролю» підписану в жовтні 1977 року делегатами IX Лімського (Перу) Конгресу вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI) організація контролю є обов'язковим елементом управління громадськими фінансовими засобами, тому що таке управління тягне за себе відповідальність перед суспільством. Метою якого є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності та ефективності, а також економії використання матеріальна ресурсів на більш ранній стадії з тим, щоб мати можливість прийняти коригуючі заходи, в окремих випадках, залучити винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну збиток або здійснити заходи щодо запобігання або скорочення таких порушень в майбутньому [5].

В сучасних суспільно-політичних та економічних умовах в Україні реалізація положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР зумовлює появу в Україні принципово нових суб'єктів фінансового контролю, якими стають органи місцевого самоврядування [4]. Також, проведенням реформ 2014-2016 року по децентралізації державного управління, а саме прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», що обумовило створення в Україні об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), які також є суб'єктами державного фінансового контролю.

Завдяки проведенню реформи децентралізації місцевих фінансів та надання більшої свободи правонаступникам місцевих бюджетів, а саме об'єднаним територіальним громадам важливим є здійснення

фінансового контролю на регіональному рівні зважаючи на наступні чинники:

– по–перше, органи місцевого самоврядування є дієвим засобом суспільного самоконтролю;

– по–друге, саме тут концентрується нереалізований потенціал регіонів, який обов'язково необхідно розвивати;

– по–третє, органи місцевого самоврядування є суб'єктами управління фінансовими ресурсами та майном відповідних територій.

За таких умов основні принципи фінансового контролю за місцевим самоврядуванням мають відповідати принципам, закладеним у Бюджетному кодексі України. Серед них – принципи обґрунтованості та повноти, цільового використання бюджетних коштів, справедливості та неупередженості, відповідальності учасників бюджетного процесу, публічності, прозорості та субсидіарності [1]. Проте варто зауважити, що нині цей суспільний інститут практично не виконує свою основну попереджувально–профілактичну функцію, виступаючи, як правило, лише реєстратором порушень.

Щодо головних завдань муніципального фінансового контролю, то вони можуть бути визначені наступним чином: перевірка законності й ефективності використання фінансових ресурсів держави, сконцентрованих у місцевих бюджетах; моніторинг дотримання фінансової безпеки держави і, передусім, стійкості бюджетної системи; встановлення доцільності й раціональності використання фінансових ресурсів, зосереджених на відповідній території; виявлення достовірності та повноти надходжень до місцевих бюджетів усіх рівнів, а також цільових і позабюджетних фондів [1]. Суб'єктами внутрішнього фінансового контролю стосовно формування та використання коштів місцевих бюджетів мають стати органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації. Крім того, оскільки місцеві державні адміністрації є головними розпорядниками бюджетних коштів, вони, відповідно до норм Бюджетного кодексу України, несуть відповідальність за організацію і стан внутрішнього фінансового контролю як у відповідних державних адміністраціях, так і у підвідомчих установах. Проте на початковому рівні формування ОТГ в Україні потрібно проводити зовнішній фінансовий контроль, суб’єктами якого доцільно

розглядати регіональні представництва Рахункової палати та безпосередньо Рахункову палату України [4].

В національній безпеці країни домінуюче значення відіграє економічна безпека, яка має гарантувати захищеність національних інтересів як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз, забезпечуючи соціально-економічну стабільність держави, розвиток продуктивних сил, достатній оборонний потенціал та належні умови життєдіяльності суспільства.

На думку американських вчених С. Мьордока, К. Нора та Ф. Трейгера, економічна безпека повинна відповідати принаймні двом умовам. По-перше, це збереження економічної самостійності країни, її здатності у власних інтересах приймати рішення щодо розвитку економіки загалом. По-друге, це збереження вже досягнутого рівня життя населення і можливості його подальшого підвищення [7].

В. Геєць, М. Кизим розглядають економічну безпеку регіону з двох позицій: як частину національної економіки для центральних загальнодержавних органів управління та як відносно самостійну систему для регіональних органів управління [2].

В загальному система економічної безпеки регіону – це комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів з метою узгодження різноманітних інтересів, що забезпечує стійкість, адаптивність, самоорганізацію і розвиток регіональної економіки у взаємодії із зовнішнім середовищем її функціонування [6]. До об'єктів економічної безпеки регіону належить економічна система регіону та її складники, такі як природні багатства, виробничі та невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, господарські структури, сім'я, окрема особа. На думку М. Корнілова, Г. Гутмана, об'єкт економічної безпеки може одночасно бути і суб'єктом її забезпечення [3]. Економічна безпека на регіональному рівні – це здатність місцевої влади забезпечити конкурентоспроможність, стабільність, стійкість економіки території, органічно інтегрованої в економіку держави загалом. Переходячи на демократичні засади регулювання спільнотою та запровадження ОТГ в Україні виникає потреба в державному контролі за їх діяльністю на початковому рівні формування, так як вони виступають об'єктами економічної безпеки регіону та потребують нагляду.

Висновки. В цілому, державний фінансовий контроль є невід'ємною частиною управління національним господарством і його окремими ланками, основна мета якого у тому, щоб забезпечити єдність управлінських рішень та їх виконання з одночасним попередженням можливих недоліків і помилок. Виконання поставленої мети призведе до створення умов для ефективного функціонування ринку та вирішення соціально-економічних проблем суспільства. Варто зазначити, що загострення внутрішніх проблем соціально-економічного розвитку кожного регіону, які виступають загрозами їх економічній безпеці, упродовж останніх трьох років спричинено такими факторами макросередовища, як погіршення політичної і економічної ситуації у країні, несистемність нормативно-правової бази регіонального розвитку, дефіцит бюджетного фінансування заходів підтримки і стимулювання розвитку регіонів. Нажаль, такі негативні зовнішні фактори і посилення внутрішніх загроз мали дестабілізуючий вплив і обумовили зростання диференціації регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку та погіршення індикаторів рівня регіонального розвитку. Тому державний фінансовий контроль в частині нагляду та попередження фінансових зловживань є невід'ємною частиною розвитку ОТГ, які в подальшому будуть забезпечувати економічний розвиток регіону та стануть гарантом забезпечення економічної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімов А.Є. Інтеграція України до світового ринку капіталу в умовах глобалізації. Дис. канд.екон.наук: 08.05.01. // А.Є. Анісімов. – Донецьк: 2006.

2. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. Моделювання економічної безпеки: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк. – Х.: ІНЖЕК, 2006. – 240 с.

3. Гутман Г.В. Экономическая безопасность региона: теория и практика/ Г.В. Гутман, Ю.Н. Лапыгин, А.И. Прилепский. – М.: Наука, 1996. – 116 с. 4. Корнилов М.Я. Экономическая безопасность России: основы теории и методологии исследования: учеб. пособие / М. Я. Корнилов. – 2-е изд. – М.: Изд-во РАГС, 2007. – 154 с

4. Дмитренко Г.В. Організація і здійснення державного контролю в Україні (фінансово–економічні аспекти). Дис. д.наук з держ.управління: 25.00.02. // О.В. Дмитренко. – К.: 2010.

5. Лімська декларація керівних принципів контролю // Декларація IX Лімського (Перу) Конгресу вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI) від 01.10.1977. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001

6. Шуршин В.О. Особливості формування системи економічної безпеки регіону / В.О. Шуршин // Таврійський науковий вісник: збірник наук. праць ХДАУ. – Вип. 55. – Херсон: Айлант, 2007. – С. 227–231., с. 227

7. Murdoch C. Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability / K. Knorr, F.Trager. – Economics interests & national security. – Lawrence. 2001. – 867 p., *c. 34*

Наукове видання

СЕРІЯ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

У трьох частинах

Частина 3

Відповідальний за випуск	***Чмелюк В. В.***
Відповідальний редактор	***Мулявка Д. Г.,*** ***Рябченко О. П.***
Форматування та комп'ютерна верстка	***Лисенко О. В.***

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Здано до друку 29.11.2019. Формат 60×84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Друк. арк. 18,8.
Тираж 300 примірників. Замовлення № 831.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України
08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5104 від 20.05.2016